

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav českých dějin

RIGORÓZNÍ PRÁCE

Mgr. Petr Kužel

Společensko-ekonomické proměny sportovních spolků a vznik fotbalových klubů v pražských městech a předměstích před rokem 1914

Socio-economic transformation of sport societies
and formation of football clubs in Prague cities
and suburbs before 1914

Praha 2016

Vedoucí práce: doc. PhDr. Jana Čechurová, Ph.D.

Na úvod nutno poděkovat především paní docentce Janě Čechurové z Ústavu českých dějin FF UK za rychlou a vstřícnou pomoc při řešení problémů nastalých při řešení diplomové práce i pochopení ve výběru námětu, dále zaměstnancům Národního archivu a Národního muzea, zejména Archivu tělesné výchovy a sportu, Oddělení dějin tělesné výchovy a sportu a Oddělení novin a časopisů. Na závěr pak mému otci Davidu Kuželovi, který ve mě pěstoval lásku ke sportu a klubové kopané zvláště.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 23. srpna 2016

.....

Jméno autora

Abstrakt

Nejpopulárnější hra na světě pronikla na území Čech už v posledních desetiletích 19. století, kdy zejména v pražských městech a předměstích vznikalo velké množství českých i německých spolků provozujících novou hru zvanou „football“ původem z Anglie. Náhlé a dlouhotrvající přerušení pozitivního vývoje mladého sportu mobilizací v létě 1914 a hluboké politické a společenské změny po skončení konfliktu izolovaly předválečné dění a vytvořily z něj zcela unikátní reliktní prostředí, které představuje hlavní zdroj námětů práce. Sportovní výkony však kapitoly ponechávají stranou a snaží se popsat dobu vrcholící po roce 1900, kdy dochází ke zrození profesionálního hráče na úkor nadšeného amatéra a k dotváření klubových lojalit na základě národnosti nebo společenského zařazení diváka. K dosažení komplexního pohledu nelze vynechat ani popis ideového směřování a ekonomiky spolků, místopis pražských plácků nebo vztahy největších klubů – SK Slavia, AC Sparty, SK Viktorie Žižkov a Deutscher Fussball Club Prag, lakmusového papírku postojů české společnosti k německému etniku.

Klíčová slova

Fotbal, Praha, Češi, Němci, SK Slavia, AC Sparta, DFC Prag, První světová válka

Abstract

The most popular game all over the world has entered the territory of Bohemia already in the last decades of the 19th century, when especially in the cities and suburbs of Prague many Czech or German societies engaged in new game from England called „football“ was founded. Sudden and long lasting interruption of positive development of young sport by mobilization in the summer of 1914 and deep political and social changes after conflict isolated prewar events and made quite unique relict environment that creates the main sources for ideas of work. However chapters leaving sport performances aside and try to describe the period culminating after year 1900, when profesional player was born of student-enthusiast and when club loyalties based on nationality or social inclusion of spectator have been created. To achive a comprehensive view is also important to describe ideological orientation and economy of clubs, topography of Prague grounds or relationships between biggest clubs – SK Slavia, AC Sparta, SK Viktoria Žižkov and Deutscher Fussball Club Prag, which was litmus paper of attitudes with German ethnicity.

Keywords

Football, Prague, Czechs, Germans, SK Slavia, AC Sparta, DFC Prag, First Word War

Obsah

Úvod	9
1. Kritika pramenů a literatury	16
1.1 Metodický úvod.....	16
1.2 Kritika pramenů	19
1.3 Kritika literatury.....	27
2. Vznik fotbalového hnutí	35
2.1 Spor SK Slavia a DFC Prag	38
2.2 Spor SK Slavia a AC Sparta	48
3. Vznik fotbalového klubu.....	60
3.1 Proces identifikace	61
3.2 Proces ekonomizace	71
3.3 Proces strukturalizace	75
3.4 Proces organizace.....	79
4. Vznik fotbalového profesionála.....	82
4.1 Na začátku kariéry	89
4.2 Na vrcholu kariéry	95
4.3 Na konci kariéry.....	102
5. Vznik fotbalového příznivce	107
5.1 Epoque kočovného publika.....	109
5.2 Epoque divadelního publika.....	111
5.3 Epoque loajálního publika.....	112
5.4 Epoque masového publika.....	118
6. Vznik fotbalového impresária.....	122
6.1 Fotbalový předseda	125
6.2 Fotbalový mecenáš.....	127
6.3 Fotbalový cestující	129
7. Vznik fotbalového hřiště.....	131
7.1 Na Letenské pláni	133
7.2 Na pražském předměstí.....	138

8. Vznik fotbalového představení.....	142
8.1 Škola rakouská.....	143
8.2 Škola anglická	145
8.3 Škola česká.....	147
Závěr	149
Seznam použité literatury a pramenů.....	155
Přílohy.....	161

Seznam použitých zkratek

AB (Akademisk Boldklub)
AC (Athletic Club)
ACOS (Akademický cyklistický odbor Slavia)
AFC (Association Football Club, Athletic Football Club)
AFK (Atletický Fotbalový klub)
c. k. (císařsko-královský)
CFC (Cricket and Football Club)
ČAAU (Česká amatérská atletická unie)
ČOS (Česká obec sokolská)
ČOV (Český olympijský výbor)
ČFU (Česká fotbalová unie)
ČSF (Český svaz fotbalový)
DBC (Deutscher Ballspiel Club)
DFB (Deutscher Fussball Bund)
DFC (Deutscher Fussball Club)
DFVB (Deutscher Fussball Verband für Böhmen)
DSC (Deutscher Sport Club)
DSK (Deutscher Sport Klub)
DSV (Deutscher Sportverein)
DSAP (Deutsche sozialdemokratische Arbeiterpartei)
ERC (Eis und Ruder Club)
FC (Football club, Fussball club)
FF (Filozofická fakulta)
FIFA (Fédération Internationale de Football Association)
FK (Fotbalový klub, Fussball klub)
FTVS (Fakulta tělesné výchovy a sportu)
FV (Fussball Verein)
K (rakousko-uherská koruna)
KČT (Klub českých turistů)
kkStB (kaiserlich-königliche Staatsbahnen)
HNK (Hrvatski nogometni klub)
HVV (Haagse Voetbal Vereniging)

ME (Mistrovství Evropy)

NSTG (Nationalsozialistische Turngemeinde)

ÖFV (Österreichischer Fussball Verband)

ř.z. (říšského zákoníku)

Sb. (sbírky zákonů)

SC (Sport Club)

SK (Sportovní klub, Sportovní kroužek)

ÚČD (Ústav českých dějin)

UIAFA (Union Internacional de Asociation de Football Amateurs)

UK (Univerzita Karlova)

VfB (Verein für Bewegungsspiele)

VPDFV (Verband der Prager Deutschen Fußball-Vereine)

WAC (Wiener Athletiksportclub)

Úvod

Fotbal se stal v průběhu 20. století světovým fenoménem. Slavné kluby rozestě po Evropě, jižní Americe i dalších kontinentech baví miliony příznivců v pravidelných intervalech. Ačkoli nejznámější tuzemská mužstva – SK Slavia a AC Sparta – na první pohled nedosahují lesku Manchesteru United nebo FC Barcelona, mohou se pochlubit srovnatelně bohatou a mnohdy dokonce i bohatší historií.¹ Sportovní úspěchy nebo výši rozpočtu zde při hlubším zájmu dorovnává sepjetí s dějinami země a státu od konce 19. století až do současnosti.² Studium kulturního rozměru kopané lze proto načerpat řadu informací o každodenním životě české společnosti v době rakousko-uherské monarchie, meziválečné republiky, protektorátu i komunismu. I proto se v posledních letech zabývá uvedenou problematikou stále větší množství sociologických a filozofických disciplín.³

Nejdynamičtější vývoj na území Čech prodělala nová hra z Anglie v pražských městech a předměstích před první světovou válkou.⁴ Tehdy se kopaná provozovala buď v místech rozmáhajícího se průmyslu, nebo ve studentském prostředí. Tyto sféry mohly využívat potřebných kontaktů se zahraničím. I proto se stal daný prostor pro podobné aktivity ideálním.⁵ Specifikám epochy, která se začíná psát roku 1896, kdy se prostředí světa kulatého míče začíná radikálně proměňovat, budou věnovány následující stránky.⁶

---

¹ BLECHARZ, Pavel. *Kulturní dějiny kopané v Čechách na přelomu 19. a 20. století: přechod od lokálních plácků k masovému sportu*. Brno: Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, 2015, s. 5.; MACKŮ, Jiří. *Pražská Letná: obdivuhodné sportovní století 1860 – 1960*. Praha: CaK, 2015, s. 28.

² ZWICKER, Stefan. Männer, manchmal im Abseits. Fussball als Thema in der tschechischen Literatur und seine gesellschaftliche Rolle in Vergangenheit und Gegenwart, in: *Stifter Jahrbuch*. 2001, roč. 15, s. 95.

³ LIESSMANN, Konrad Paul. Kulatý nesmysl. Přemýšlení o fotbalu, in: *týž. Universum věcí. K estetice každodennosti*. Praha: Academia, 2012, s. 86–89.

⁴ MÍKA, Zdeněk. *Zmizelá Praha. Sporty a sportoviště: počátky tělesné výchovy a sportu v Praze*. Praha: Paseka, 2011, s. 43.

⁵ WAIC, Marek, ZWICKER, Stefan. Proměny německo-českých fotbalových vztahů v českých zemích a Československu, in: WAIC, Marek (ed.). *Německé tělovýchovné, sportovní, turistické a skautské organizace v českých zemích a v Československu – vznik a vývoj do roku 1938*. Praha: Karolinum, 2008, s. 83–84.; ZWICKER, Stefan. 100 Jahre Spitzensport in der Böhmischem Provinz. Der Fussball in Teplitz-Schönau bis 1945, in: DAHLMANN, Dittmar, HILBRENNER, Anke, LENZ, Britta. *Überall ist*

K roku 1896 se datuje řada významných událostí utvářejících prostředí pražské kopané před první světovou válkou. Fotbal se dostává do středu zájmu v SK Slavii na úkor cyklistiky.⁷ Ustavuje se i nejlepší německé mužstvo DFC Prag.⁸ Na Císařské louce se v rámci historicky první vypsání soutěže – „Národních zápasů mužstev kopaný míč cvičících“⁹ – konalo první utkání později nejslavnějších českých klubů SK Slavia a AC Sparty, která se zde rovněž dostává do povědomí veřejnosti.¹⁰ Hned z několika důvodů se kulturním místem sportovního provozu stává Letenská pláň.¹¹ Na zápasech se začalo vybírat vstupné.¹² Na základech sportovních kroužků postupně vznikají specializované kluby.¹³ Hra z Anglie se nachází na rozcestí mezi dvěma filosoficko-etickými proudy – provozováním pro požitky z pohybu a komercializací za účelem hmotného zisku.¹⁴

---

der Ball rund. Zur Geschichte und Gegenwart des Fussballs in Ost – und Südosteuropa. Essen: Klartext Verlag, 2011, s. 320.

⁶ PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané.* Praha: A. Pokorný, 1946, s. 86.

⁷ Archiv hlavního města Prahy: fond Spolkový katastr, SK Slavia, karton 590, signatura XIV/0047.; Národní archiv: fond Presidium policejního ředitelství v Praze 1808 – 1915, SK Slavia, karton 2678, spis V 28/92.

⁸ Archiv hlavního města Prahy: fond Spolkový katastr, DFC Prag, karton 591, signatura XIV/0057.; Národní archiv: fond Presidium policejního ředitelství v Praze 1808 – 1915, DFC Prag, karton 1617, spis V 28/134.

⁹ HEINZ, Vilém. Z našeho světa sportovního, in: *Národní listy* (31. března 1896), s. 4.; JIŘIČKO, Pavel. Sto let „soutěže footballistické“, in: *Dějiny a současnost.* 1996, roč. 18, č. 3, s. 21.

¹⁰ Archiv hlavního města Prahy: fond Spolkový katastr, AC Sparta (AC Královské Vinohrady), karton 589, signatura XIV/0038.

¹¹ MACKŮ, Jiří. *Pražská Letná: obdivuhodné sportovní století 1860 – 1960.* Praha: CaK, 2015, s. 15.; MÍKA, Zdeněk. *Zmizelá Praha. Sporty a sportoviště: počátky tělesné výchovy a sportu v Praze.* Praha: Paseka, 2011, s. 45.

¹² Archiv Sbírkový tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fond Fotbal, kluby, Praha, SK Slavia, Vstupenky, 1900 – 2004, karton 16, inv. č. 1681.

¹³ WAIC, Marek. *Tělovýchova a sport ve službách české národní emancipace.* Praha: Karolinum, 2014, s. 127.; WAIC, Marek, ZWICKER, Stefan. Proměny německo-českých fotbalových vztahů v českých zemích a Československu, in: WAIC, Marek (ed.). *Německé tělovýchovné, sportovní, turistické a skautské organizace v českých zemích a v Československu – vznik a vývoj do roku 1938.* Praha: Karolinum, 2008, s. 83.; ZWICKER, Stefan. Zdravá rivalita? Německý fotbal v českých zemích, in: *Dějiny a současnost.* 2014, roč. 36, č. 5, s. 10.

¹⁴ BLECHARZ, Pavel. *Kulturní dějiny kopané v Čechách na přelomu 19. a 20. století: přechod od lokálních plácků k masovému sportu.* Brno: Filosofická fakulta Masarykovy univerzity, 2015, s. 19.

Lze proto konstatovat, že v krátké době došlo k vytvoření základních podmínek pro počátky společensko-ekonomických proměn v prostředí české respektive pražské kopané.¹⁵ I kronikář rakouského svazu Leo Schidrowitz považuje úsek mezi roky 1896 a 1900 za přelom mezi *starověkem* a *středověkem* v dějinách hry na území podunajské monarchie. Specifický rys doby do roku 1914 pak představují podle dalšího sportovního historika, Pierra Lanfranchiho, snahy o popularizaci, komercializaci a politizaci hry, která nebyla pro surovost a neslučitelnost s dobrými mravy povolena školními úřady.¹⁶ Nešvarem, který se rozmohl na vážených c. k. ústavech, se zabýval sám ministr kultu a vyučování Paul Gautsch.¹⁷ Konec pomyslného *středověku* Schidrowitz právem spatřuje v utlumení pozitivního vývoje vyhlášením mobilizace.¹⁸ Slavnou epochu v letech 1918 až 1939 – kdy se naplno prosazují výtoby dramatické předválečné modernizace díky zkrácení pracovní doby v průmyslových závodech na 8 hodin a následnému masivnímu zapojení dělnictva – symbolicky připodobňuje k *novověku*.¹⁹ Uvažme, že se mezi roky 1922 až 1936 počet aktivních hráčů ČSF (Český svaz fotbalový) v porovnání s lety 1896 až 1914 ztrojnásobil.²⁰ K podobnému definování vývojových úseků se uchyluje i Karel Petřů – přímý svědek mnoha popisovaných událostí. Epochy však nerozděluje na základě idejí, nýbrž podle množství použitelných pramenů. I pro něj představují zásadní

---

¹⁵ PACINA, Václav. *Sport v Království českém*. Praha: Mladá fronta, 1986, s. 116–120.

¹⁶ HAFER, Andreas, HAFER, Wolfgang. *Hugo Meisl, aneb, Vynález moderního fotbalu: životopis*. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, 2011, s. 16.

¹⁷ BOROVIČKA, Michael, KAŠE, Jiří (edd.). *Velké dějiny země koruny české (1890 – 1918)*. Svazek XII.b. Praha: Paseka, 2013, s. 125–128.; HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, JANÁK, Jan, DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy českých zemí: od počátků po současnost*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2007, s. 264.

¹⁸ KUČERA, Rudolf. *Život na příděl: válečná každodennost a politiky dělnické třídy v českých zemích 1914 – 1918*. Praha: Lidové noviny, 2013, s. 55.

¹⁹ HAFER, Andreas, HAFER, Wolfgang. *Hugo Meisl, aneb, Vynález moderního fotbalu: životopis*. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, 2011, s. 33.; PACINA, Václav. *Sport v Království českém*. Praha: Mladá fronta, 1986, s. 97.; PEŠEK–Kád'a, Karel, HLAVA, W. *Dnes hraje Kád'a: praktické rady fotbalového internacionála*. Praha: Melantrich, 1940, s. 107.; ROBEK, Antonín, MORAVCOVÁ, Mirjam, ŠŤASTNÁ, Jarmila (edd.). *Stará dělnická Praha: život a kultura pražských dělníků 1848 – 1939*. Praha: Academia, 1981, s. 143.

²⁰ ZWICKER, Stefan. 100 Jahre Spitzensport in der Böhmischen Provinz. Der Fussball in Teplitz-Schönau bis 1945, in: DAHLMANN, Dittmar, HILBRENNER, Anke, LENZ, Britta. *Überall ist der Ball rund. Zur Geschichte und Gegenwart des Fussballs in Ost – und Südosteuropa*. Essen: Klartext Verlag, 2011, s. 320.

předěly mezidobí 1896 až 1900 a 1914 až 1918, kdy díky intenzifikaci zájmu novin a od roku 1926 i zavedení rozhlasových přenosů nastává „přemíra údajů fotbalových.“²¹

Hnacím motorem proměny, kterou ve svých úvahách reflektují Schidrowitz i Petruš, se stala příležitost dobrého zisku. Možnost soupeřit na sportovním poli – spojená s nalezením „emocionální vlasti“ pestré škály sociálních, národnostních nebo lokálních skupin – vytvořila poptávku, které se ujali na základě několika příznivých zkušeností od roku 1899 podnikatelé.²² Mezi roky 1900 a 1910 docházelo přílivem nezanedbatelných prostředků ze vstupného ke standardizaci produktu-podívané předkládaného ke koupi zákazníkovi-divákovi.²³ Sítil i zájem sponzorů o reklamu na zápasových programech.²⁴ Hlavní indikátor popularity představovaly noviny.²⁵ K průvodním znakům předválečné kopané patřilo dále utváření ústředních a rozhodcovských institucí, položení základů ligové soutěže a domácího poháru, sepisování penalizačních a přestupních regulativů nebo hledání modelu úrazového zabezpečení v případě zranění profesionálních hráčů.²⁶

---

²¹ PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 41.

²² COHEN, Gary. *Němci v Praze 1861 – 1914*. Praha: Karolinum, 2000, s. 9–21, 212–220.; HAFER, Andreas, HAFER, Wolfgang. *Hugo Meisl, aneb, Vynález moderního fotbalu: životopis*. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, 2011, s. 47.; LIESSMANN, Konrad Paul. Kulatý nesmysl. Přemýšlení o fotbalu, in: týž. *Universum věcí. K estetice každodennosti*. Praha: Academia, 2012, s. 88.

²³ JELÍNEK, Radovan, JENŠÍK, Miloslav a kol. *Atlas českého fotbalu: od roku 1890*. Praha: Radovan Jelínek, 2005, s. 88–89.

²⁴ Archiv Sbírký tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fond Fotbal, kluby, Praha, ERC Regatta Prag : First Vienna FC, 3. 4. 1898 (program), karton 15, inv. č. 1673.; Tamtéž: SK Slavia, Programy SK Slavia, 1900 – 1912, karton 16, inv. č. 1697–1711.

²⁵ *České slovo* (5. října 1913); *Národní listy* (31. března 1896, 2. listopadu 1897, 9. ledna 1899, 28. března 1899, 11. května 1899, 22. října 1899, 25. dubna 1901, 16. září 1901, 19. května 1906, 20. května 1906, 29. května 1906, 25. května 1908, 22. března 1909, 8. prosince 1912, 9. prosince 1912, 4. října 1913, 5. října 1913, 6. října 1913); *Národní politika* (29. března 1899, 30. března 1899, 5. října 1913); *Právo lidu* (29. března 1899, 6. října 1913).

²⁶ Archiv hlavního města Prahy: fond Spolkový katastr, Český svaz fotbalový, karton 592, signatura XIV/0120.; Tamtéž: Česká fotbalová unie, karton 600, signatura XIV/0278.; Archiv Sbírký tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fond Fotbal, Český svaz fotbalový, řády a stanovy, Stanovy Českého svazu fotbalového, 1908 (tisk), karton 2, inv. č. 38.; Tamtéž: Řády a stanovy (Mistrovské řády, Rámcový řád pro pohárové a župní soutěže, Řád rozhodčích ad.), 1913 – 1942, karton 2, inv. č. 40.; Národní archiv: fond Presidium policejního ředitelství v Praze 1808 – 1915, Český svaz fotbalový, karton 1978, spis V 18/36.

Ekonomizace vztahů v rámci spolků i mezi nimi nechávala vzniknout novým pracovním pozicím a modelovala specifika hráčských i diváckých kultur.²⁷ Měnila dále kvalitu koalic nebo rivalit, nechávala zaniknout sdružením s nízkou návštěvností a vedla rovněž ke zvyšování úrovně hry i zázemí pro protagonisty i přihlížející.²⁸ Kolem roku 1910 můžeme vyzorovat završení restrukturalizace ve specializované kluby. Namísto středoškolských studentů, kteří se museli v 90. letech 19. století skrývat s nalepenými plnovousy nebo parukami zrakům profesorů, lze spatřit na snímcích mužstev dospěle profesionály.²⁹ Slibný vývoj však končí roku 1914, kdy většina účastníků hnutí rukuje ke svým vojenským útvarům. Na území pražských měst a předměstí sice zájem o mladý sport ustává, avšak zcela nezaniká. Kopaná se stihla pevně usadit v každodennosti české i německé společnosti.³⁰ Utlumení koloběhu zápasů skromně koncipovaného *Válečného mistrovství Prahy*, které nahradilo ligovou soutěž zorganizovanou roku 1912, přichází až roku 1916 s rozpuštěním ČSF rakouskými úřady za podvratnou agitaci a protistátní smýšlení.³¹ K dalším důvodům patřilo i zhoršením zásobování v zimě 1916 až 1917.³²

Každopádně se však kopaná stala před vypuknutím první světové války silným modernizačním prvkem v německy hovořících zemích pro svůj zahraniční anglosaský ráz, mladickou neuspořádanost, divokost, iracionalitu, revoltu proti autoritám a despekt ke konvencím.³³ Nezanedbatelnou roli sehrálo rovněž vyostření mezigeneračního napětí

---

²⁷ HAFER, Andreas, HAFER, Wolfgang. *Hugo Meisl, aneb, Vynález moderního fotbalu: životopis*. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, 2011, s. 16–17.

²⁸ WAIC, Marek, ZWICKER, Stefan. Proměny německo-českých fotbalových vztahů v českých zemích a Československu, in: WAIC, Marek (ed.). *Německé tělovýchovné, sportovní, turistické a skautské organizace v českých zemích a v Československu – vznik a vývoj do roku 1938*. Praha: Karolinum, 2008, s. 93–94.

²⁹ Archiv Sbirky tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fotoarchiv, H7F15670, H7F33175.

³⁰ LENDEROVÁ, Milena, JIRÁNEK, Tomáš, MACKOVÁ, Marie. *Z dějin české každodennosti: život v 19. století*. Praha: Karolinum, 2009, s. 356.

³¹ Archiv hlavního města Prahy: fond Spolkový katastr, Český svaz fotbalový, karton 592, signatura XIV/0120.; Národní archiv: fond Presidium policejního ředitelství v Praze 1808 – 1915, Český svaz fotbalový, karton 1978, spis V 18/36.

³² KUČERA, Rudolf. *Život na příděl: válečná každodennost a politiky dělnické třídy v českých zemích 1914 – 1918*. Praha: Lidové noviny, 2013, s. 55.

³³ HAFER, Andreas, HAFER, Wolfgang. *Hugo Meisl, aneb, Vynález moderního fotbalu: životopis*. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, 2011, s. 32.

v rámci městské společnosti na území rakousko-uherské monarchie, kde platila vysoká hranice plnoletosti – 24 let. Mnozí mladíci si proto např. nechávali ke zvýraznění svého postavení růst kníry v útlém věku. Někdy dokonce nosili zcela samoúčelně brýle se skly bez dioptrií. Fotbal začal narušovat staromilskou státní mentalitu a vymykat se kontrole politických stran, školních úřadů, ale i rodičů prvních amatérských hráčů-průkopníků.³⁴

Nejen při studiu modernizace společnosti, ale i v případě studia modernizace společenského fenoménu, který kopaná dozajista představuje, lze vyjádřit dílčí proudy procesu pomocí dichotomického modelu Hanse-Ulricha Wehlera – srovnáním určitých kvalit a statusů užitečných k pevnému stanovení rámce kapitol práce. Německý historik např. rozlišuje stupeň vývoje alfabetyzace na nepatrnou a vysokou, mobility na nízkou a pokročilou nebo hospodářství na agrární a průmyslové.³⁵ Srovnajme pro potřeby dané látky ve shodném duchu pojetí sportu pro požitek ze hry a za účelem zisku, nebo pojetí sportu k soukromému pěstování zdraví a za účelem veřejné performance.³⁶ Srovnajme dále význam pojmů spolek a klub, amatér a profesionál, divák a příznivec, předseda a manažer nebo plácek a hřiště. Následující stránky se pokusí zarovnat hrany kontrastů a přiblížit vznik masového hnutí z dosud neznámé kratochvíle, specializovaného klubu z nevyhraněného spolku, zrození profesionálního hráče z nadšeného amatéra, loajálního příznivce z náhodného kolemjdoucího nebo protřelého impresária – zprostředkovatele utkání – z podnikatele s látkami nebo chmelem. Uzpůsobování plácků stále rostoucímu zájmu publika a zvyšování kvality hry se pak projevovalo zlepšováním hracích ploch i zázemí kolem nich. S upevňováním pout veřejnosti ke konkrétním mužstvům se z nich stávala posvátná místa vyjadřující v národnostně a sociálně se proměňujících pražských městech a předměstích svrchovanost skupin nad určitým územím i manifestaci státního

---

³⁴ FRONK, Václav. *Sebereflexe české společnosti: přelom 19. a 20. století v perspektivě humoristických časopisů*. Praha: Irbis, 2011, s. 184.

³⁵ HLAVAČKA, Milan. Modernizace, in: ČECHUROVÁ, Jana, RANDÁK, Jan. *Základní problémy studia moderních a soudobých dějin*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2013, s. 449.

³⁶ BLECHARZ, Pavel. *Kulturní dějiny kopané v Čechách na přelomu 19. a 20. století: přechod od lokálních plácků k masovému sportu*. Brno: Filosofická fakulta Masarykovy university, 2015, s. 27, 36.; MACKŮ, Jiří. *Pražská Letná: obdivuhodné sportovní století*. Praha: CaK, 2015, s. 16.

práva.³⁷ Nepřehlédnutelný vývoj však prodělala působením ekonomických prostředků a zaváděním britské metodiky i samotná hra. Systém rozestavení, kombinace, ale i další dovednosti Angličanů, začínají vítězit nad individualitou školy předměstských plácků.³⁸

Na závěr úvodní partie nutno zrekapitulovat, že k hlavním intencím práce patří popis dynamiky proměny mezi prvopočátky veřejného pojetí kopané v polovině 90. let 19. století a vypuknutím první světové války roku 1914. Tehdy si zprvu neznámý sport, provozovaný několika desítkami nadšených amatérů pronásledovaných úřady, vydobyl neochvějně postavení v každodennosti městské společnosti.³⁹ Mezidobí zhruba deseti až patnácti let není na rozdíl od krajních epoch, které kapitoly záměrně pomíjí, v historické literatuře komplexněji podchyceno, i když ho mnoho publikací a studií reflektuje. Svou snahu autor zaměřuje na přiblížení éry, kdy moderní hra prodělala nejznatelnější posun k dnešní podobě. K přínosům monografie patří zejména zvolená struktura vycházející z použití Wehlerova modelu a snahy o zahrnutí všech participantů bobtnajícího hnutí. Nepřehlednost vývoje možno překlenout studiem ekonomických vztahů, které v určené době představovaly prakticky samostatnou záchytnou linii ve spletné síti koalic, rivalit a bojkotů mezi sdruženími na přechodu mezi volnými spolky a specializovanými kluby.

---

³⁷ COHEN, Gary. *Němci v Praze 1861 – 1914*. Praha: Karolinum, 2000, s. 9–21, 212–220.; ZWICKER, Stefan. Zdravá rivalita? Německý fotbal v českých zemích, in: *Dějiny a současnost*. 2014, roč. 36, č. 5, s. 10.

³⁸ Archiv Sbírkový tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fond Fotbal, kluby, Praha, SK Slavia, Maddenův training fotbalu, karta 16, inv. č. 1683.

³⁹ LENDEROVÁ, Milena, JIRÁNEK, Tomáš, MACKOVÁ, Marie. *Z dějin české každodennosti: život v 19. století*. Praha: Karolinum, 2009, s. 356.

1. Kritika pramenů a literatury

1.1 Metodický úvod

Nutno předeslat, že kopaná před rokem 1914 není z pohledu historického bádání snadno uchopitelný materiál. Nelze k němu přistupovat na základě vývoje konkrétních spolků-klubů, protože s výjimkou několika nejvýznamnějších, které se později dokázaly v ekonomické konkurenci prosadit, lehce vznikaly a zas rychle zanikaly. Navíc podobná metoda není pro současný výzkum příliš atraktivní, neboť neodráží pestrost předválečné situace v pražských městech a předměstích a vnímá pouze vývoj úzkých společenstev, na nichž lze studovat historické souvislosti hůře, než na předivu vztahů mezi všemožně, nacionálně nebo stavovsky, zaměřenými uskupeními. Nejvýhodnější variantu proto – po vyloučení nejběžněji používané vyprávěcí linky – představuje reflexe modernizačních proudů hnutí na základě výše zmiňovaného dichotomického modelu Wehlerova, např. kapitoly o zrodu profesionálního hráče, loajálního příznivce nebo protřelého impresária. Tvořící se subjekty – SK Slavia, AC Sparta, DFC Prag a další – zde představují pouze aktéry nebo prostředky k vyjadřování politických postojů a strategií určitých skupin.⁴⁰

I když přistupujeme k látce s nejvyšší snahou dodržet zvolený metodický postup, může se místy zdát, že se v rámci práce vyskytuje největší množství informací o spolku-klubu SK Slavia, což však nevyplývá ze stranickosti autora, nýbrž z dobové hegemonie „sešíváných“, zrcadlí se v množství použitelných pramenů pro danou dobu. Na druhé straně lze argumentovat, že by měl být podobně rozsáhlý prostor věnován i srovnatelně úspěšnému DFC Prag. Kontinuitu ikonického mužstva pražských Němců však přerušilo vyhlášení protektorátu Čechy a Morava v březnu 1939, kdy klub nebyl kvůli židovským kořenům přijat do Nationalsozialistische Turngemeinde (NSTG) a krátce nato zaniká.⁴¹ Materiály k AC Spartě se začínají množit po roce 1904 a především po roce 1910, kdy přebírá vedoucí pozici. K závěrečné etapě předválečného vývoje narůstají i dokumenty k SK Viktorii Žižkov. Nejvýznamnější zástupce proto popisují v uvedené posloupnosti.

---

⁴⁰ WEHLER, Hans-Ulrich. *Modernisierungstheorie und Geschichte*. Vandenhoeck und Ruprecht, Göttingen, 1975.

⁴¹ ZWICKER, Stefan. Zdravá rivalita? Německý fotbal v českých zemích, in: *Dějiny a současnost*. 2014, roč. 36, č. 5, s. 12.

Nevyváženost a úzký profil pramenné základny vyplývá z povahy *středověku* hry reflektovaného Leo Schidrowitzem a Karlem Petřem.⁴² Nelze však říci, že by se látka nedala z dostupných materiálů rekonstruovat. K vyplnění hluchých míst lze v krajních případech použít analogie s prostředím vídeňským, které ve sportovní rovině pracovalo díky silnému českému elementu podobně.⁴³ Navíc zde studované modernizační proudy došly vyššího stupně vývoje, což vycházelo z významu, velikosti a počtu zahraničních kontaktů multikulturní metropole, kde vedle sebe žili Češi, Slováci, Maďaři, Chorvati, Italové a Židé. Na území pražských měst a předměstí sice šlo pouze o Čechy, Němce a Židy, kopaná zde však na rozdíl od německých podmínek vzkvétala v podobné míře.⁴⁴ Uvedenou situaci dobře dokumentují zejména počty klubů na území rakousko-uherské monarchie k roku 1907, kdy se z 300 mužstev nacházelo 70 ve Vídni a 27 v Praze.⁴⁵

Fotbal před rokem 1914 není možné zkoumat ani z pozice ústředních svazových institucí, protože se v Čechách stal převážně klubovou nikoli národní záležitostí, např. na rozdíl od ledního hokeje, dnes druhého sportu v žebříčku popularity.⁴⁶ Kluby kopané zahrnovaly samy o sobě nacionální, sociální a lokální specifika díky značně heterogenní struktuře pražské společnosti v době utváření původních spolků před rokem 1900.⁴⁷ SK Slavia reprezentovala české střední vrstvy. DFC Prag vyšší kruhy pražských německých Židů. SK Viktoria Žižkov představovala symbol semknutosti a výlučnosti svérázného města. Specifičnost AC Sparty zas vycházela z různorodé struktury hráčů a přívrženců,

---

⁴² PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 41.

⁴³ HAFER, Andreas, HAFER, Wolfgang. *Hugo Meisl, aneb, Vynález moderního fotbalu: životopis*. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, 2011, s. 16, 47–49.

⁴⁴ COHEN, Gary. *Němci v Praze 1861 – 1914*. Praha: Karolinum, 2000, s. 14.

⁴⁵ WAIC, Marek. *Tělovýchova a sport ve službách české národní emancipace*. Praha: Karolinum, 2014, s. 133.; WAIC, Marek, ZWICKER, Stefan. Proměny německo-českých fotbalových vztahů v českých zemích a Československu, in: WAIC, Marek (ed.). *Německé tělovýchovné, sportovní, turistické a skautské organizace v českých zemích a v Československu – vznik a vývoj do roku 1938*. Praha: Karolinum, 2008, s. 89.

⁴⁶ JELÍNEK, Radovan, JENŠÍK, Miloslav a kol. *Atlas českého fotbalu: od roku 1890*. Praha: Radovan Jelínek, 2005, s. 84–85.

⁴⁷ COHEN, Gary. *Němci v Praze 1861 – 1914*. Praha: Karolinum, 2000, s. 14, 216–217.

kteřá zahrnovala řemeslníky i intelektuály. Na základě výzkumu daného prostředí však nutno konstatovat, že se nešlo o „dělnický klub“, což vzniklo až mnohem později.⁴⁸

Nadepsané souvislosti, které se začaly vytvářet před rokem 1914, lze detekovat kolem nejproslulejších klubů dodnes, zpravidla přítomností skutečných rodinných klanů na zápasech SK Slavie, AC Sparty anebo vršovických Bohemians bez významnějšího zřetele na předváděnou hru související s ekonomickou kondicí. Silné pouto se zde dědí z pokolení na pokolení po dlouhá desetiletí a staletí. K doložení specifčnosti sociálního významu kopané před vypuknutím konfliktu možno využít právě dějinné souvztažnosti dvou veřejností nejvíce reflektovaných sportů. Uvažme, že ve studované době probíhala nejvýznamnější utkání pouze mezi distinktivními mužstvy daných národů, nikoli mezi státními nebo zemskými reprezentačními výběry dle modelu užívaného až po roce 1918 respektive 1945 v případě ledního hokeje, což vyplývalo z postupující homogenizace společnosti vrcholící plošným vysídlením německého živilu po druhé světové válce.⁴⁹ I proto lze zvolenou situaci považovat vedle značné dynamičnosti i za velmi plastickou.⁵⁰

Nutno rovněž podotknout, že k uplatnění modernizačního modelu muselo dojít i k ustanovení pevného pojmosloví. Termín „spolek“ považují kapitoly práce za sdružení amatérské, zatímco „klub“ za uskupení více nebo méně profesionalizované, přestože se v českém, rakouském, německém, maďarském nebo anglickém prostředí setkáváme i s kluby amatérskými. Rozlišení spolku a klubu užívám pro větší přehled ve studovaných procesech Wehlerova konceptu.⁵¹ Takzvaně „velkými kluby“ nazývám SK Slavii, AC

---

⁴⁸ Archiv hlavního města Prahy: fond Spolkový katastr, AC Sparta (AC Královské Vinohrady), karton 589, signatura XIV/0038.; Tamtéž: SK Slavia, karton 590, signatura XIV/0047.; Tamtéž: DFC Prag, karton 591, signatura XIV/0057.; Tamtéž: SK Viktoria Žižkov, karton 595, signatura XIV/0185.; Archiv Sbírký tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fond Fotbal, kluby, Praha, AC Sparta, karton 17, inv. č. 1738–1767.; Tamtéž: DFC Prag, karton 15, inv. č. 1656–1657.; Tamtéž: SK Slavia, karton 16, inv. č. 1676–1736.; Tamtéž: SK Viktoria Žižkov, karton 18, inv. č. 1788–1790.; Národní archiv: fond Presidium policejního ředitelství v Praze 1808 – 1915, DFC Prag, karton 1617, spis V 28/134.; Tamtéž: DFC Prag, karton 2025, spis V 28/5.; Tamtéž: SK Viktoria Žižkov, karton 2676, spis V 28/58.; Tamtéž: DFC Prag, karton 2676, spis V 28/61.; Tamtéž: SK Slavia, karton 2678, spis V 28/92.

⁴⁹ JELÍNEK, Radovan, JENŠÍK, Miloslav a kol. *Atlas českého fotbalu: od roku 1890*. Praha: Radovan Jelínek, 2005, s. 84–85.; KRÁL, Lubomír. *Historie německé kopané v Čechách*. Praha: MJF, 2006, s. 13.

⁵⁰ COHEN, Gary. *Němci v Praze 1861 – 1914*. Praha: Karolinum, 2000, s. 9–21, 212–220.

⁵¹ HLAVAČKA, Milan. Modernizace, in: ČECHUROVÁ, Jana, RANDÁK, Jan. *Základní problémy studia moderních a soudobých dějin*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2013, s. 449.

Spartu, DFC Prag a SK Viktorii Žižkov, mezi „malé kluby“ řadím zbývající zástupce světa pražské kopané. K dalším slovním spojením, vyjadřujícím určitý stupeň vývoje, patří dále „nadšenec-amatér“, „hráč-profesionál“, „divák-zákazník“ a „hřiště-stadion“.

K dalším úskalím pak vedle výraziva používaného pro druhy kolektivů patřilo i názvosloví místní. Města, která se stala součástí *Velké Prahy* až roku 1922, zde považují pohledem centra a pozdějšího vývoje za „předměstí“. Na mysli mám zejména z hlediska provozu předválečné kopané aktivní Žižkov, Vinohrady, Vršovice, Karlín, Libeň nebo Smíchov. Samotná „města“ pak v rámci zvolené látky představovala převážně Letenská pláň situovaná v katastru Holešovice-Bubny, které se staly součástí metropole už roku 1884.⁵² Terminologie užívaná ve starší literatuře zahrnuje i pojem „český venkov“, což však není myšleno z dnešního pohledu nikterak pejorativně. Slovní spojení prakticky zabírá českou doménu, hlavně SK Plzeň, AFK Kolín, SK Pardubice i AFK Chrudim.⁵³

S profesionalizací a institucionalizací kopané po roce 1896 vzniká i řada zkratk názvů rodících se ústředí-svazů a spolků-klubů. Na rozdíl od všeobecně známých – SK Slavia (Sportovní klub Slavia) nebo AC Sparta (Athletic Club Sparta) – které se už staly určitými symboly a nejsou proto z důvodu plynulosti práce více rozepisovány – nutno upozornit na riziko možné záměny DFC (Deutscher Fussball Club) za DFB (Deutscher Fussball Bund) a naopak. I proto zde přidávám i místo původu mužstva – *DFC Prag*.

Finanční hodnoty uvádím v korunách s poznámkou, že 1 zlatý se v dobovém kontextu rovnal 2 rakousko-uherským korunám (K).⁵⁴

1.2 Kritika pramenů

Kvantitativně nejlépe zastoupenou skupinu pramenů představuje denní tisk. Lze se s ním seznámit v oddělení novin a časopisů Knihovny Národního muzea i v několika digitalizovaných archivech.⁵⁵ Kvůli značné šíři materiálů reflektuje práce pouze vzorek

---

⁵² MACKŮ, Jiří. *Pražská Letná: obdivuhodné sportovní století*. Praha: CaK, 2015, s. 6.

⁵³ PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 135, 166, 319–320, 334.

⁵⁴ HLAVÁČEK, Ivan, KAŠPAR, Jaroslav, NOVÝ, Rostislav. *Vademecum pomocných věd historických*. Jinočany: H & H, 2002, s. 460.

⁵⁵ *Digitalizovaný archiv časopisů Ústavu pro českou literaturu AV ČR* [online]. [cit. 2016-05-07]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/>

uvedených periodik. Klíčem k výběru konkrétních vydání se pak staly nejpodstatnější, v literatuře zanesené události ve dnech vzniku příslušných listů, nebo povaha média ve vztahu k řešeným spolkům-klubům. Autor se na základě nabytých zkušeností postupně soustředil na komentáře *Národních listů*, které se kopanou začaly zabývat nejdříve, a popisují proto dění na hřišti i kolem něj velice věrně. I díky nevyvinutosti kategorizace sledovacích linek hry pozorujeme, že přímí svědci leckdy zaznamenali shodné střetnutí zcela rozdílně. Na rostoucím počtu zpráv z řešeného prostředí lze dobře rozpoznat nejen zvyšující se poptávku veřejnosti po nevšední podívané, ale i stále patrnější konfliktní akcent národně, společensky a klubově zaměřených pisatelů sportovních reportáží.⁵⁶

Na počátku utváření vztahů v rámci hnutí plnila stránky novin polemika česko-německá. Miroslav Horáček z *Českého slova*, který hájil zájmy SK Slavie, vystupoval pod pseudonymem „Blackey“. Na druhé straně barikády pak stál Paul Raabe z *Prager Tagblattu*, bojující za věc DFC Prag s přezdívkou „Jenkins“.⁵⁷ Redaktoři vycházeli ze značné popularity dvojice anglických hráčů, kteří se účastnili 9. prosince 1894 prvního mezinárodního utkání v kopané na území Prahy, když proti sobě nastoupila na Císařské louce ERC Regatta Prag a CFC Vienna s výborným Blackeyem a Jenkinsem v sestavě.⁵⁸

Na počátku roku 1904 však, po vytvoření konkurenceschopného mužstva AC Sparty a ukončení bojkotu DFB, ustupuje národnostní spor do pozadí a přechází v další novinářský souboj mezi nově založeným spartánským periodikem *Sportovní svět*, pod vedením předsedy Otakara Petříka, a slávisticky naladěným listem *Sport a hry*, který znovu redigoval Miroslav Horáček. Ukázky prvních klubových magazínů se nacházejí v Archivu sbírky tělesné výchovy a sportu Národního muzea. Na uvedeném materiálu lze vypožorovat motivace vedení v konkrétních situacích, zejména pak rozpoznat stále běžnější výskyt konání pragmatického na úkor emocionálního, což plynulo z postupné ekonomizace hnutí.⁵⁹ Nad sportovními výsledky začala vítězit výše zisku ze vstupného.

---

⁵⁶ *Národní listy* (31. března 1896, 2. listopadu 1897, 9. ledna 1899, 28. března 1899, 25. dubna 1901, 16. září 1901, 8. prosince 1912, 9. prosince 1912, 4. října 1913, 5. října 1913, 6. října 1913).

⁵⁷ JELÍNEK, Radovan, JENŠÍK, Miloslav a kol. *Atlas českého fotbalu: od roku 1890*. Praha: Radovan Jelínek, 2005, s. 10.

⁵⁸ *České slovo* (5. října 1913).

⁵⁹ Archiv Sbírký tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fond Fotbal, Sportovní tisk, novinové články, Sport a hry. Oficiální orgán 120. sdružení, roč. VII., č. 27, 3. 7. 1908 a roč. VIII., č. 16, 23. 4. 1909, karton 22, inv. č. 1965.; Tamtéž: Vítězné mužstvo, které dobylo ve Francii mistrovství Evropy, in:

K průvodním znakům nastoupeného diskurzu patřily níže popisované záležitosti kolem nedokončeného zápasu SK Slavie a AC Sparty, dále přeloženého utkání SK Slavie s SK Viktorií Žižkov ve prospěch divácky atraktivnějšího měření sil s Ipswitchem Town FC, nebo znemožnění mužstvu Kolína hrát s AC Spartou mimo lukrativní Prahu, přestože se měl „revanš match“ dle řádů ČSF i logiky mistrovství Čech uskutečnit na hřišti AFK.⁶⁰

Nutno rovněž podotknout, že vedle *Sportovního světa* a *Sportu a hry* existovaly i nestranné magazíny komentující vedle dalších disciplín aktuální dění ve světě kopané, např. *Sportovní obzor*, *Cyklista* nebo *Sokol*. Nebyly však veřejností, plošněji pohlcované hnutím zhruba od roku 1905, pro nedostatek konfliktního akcentu příliš reflektovány. Společnost už díky vzniku silných klubových loajalit nezajímal pouhý výkon hráčů při zápasech. Velmi rychle se pak začala dělit na přívržence svých mužstev i mimo prostory hřiště. Fotbalové prostředí zde procházelo zřejmou bipolarizací na slávisty a spart'any.⁶¹

Tato „Novinářská válka“, která se rozhořela mezi SK Slavií a AC Spartou na počátku 20. století prostřednictvím vlastních nízkonákladových magazínů, se krátce po definitivním zakořenění mladé hry ve společnosti po roce 1910 stabilizovala, proměnila v lidový kolorit a přerostla na stránky nejvýznamnějších deníků, které začaly na závěr vydání zařazovat i sportovní rubriky, v nichž informace z prostředí kopané zaujímalý výsadní postavení. Tyto sloupky psali redaktoři dle příslušnosti k daným periodikům. K evidentně slávistickým patřily vedle *Českého slova* (Miroslav Horáček) i *Národní listy* (Vilém Heinz) nebo *Národní politika* (Jaroslav Kalva, Stanislav Prácheňský). Na straně spart'anské pak stálo pouze *Právo lidu* (Emil Vachek). Možná proto, že klub propagoval list sociální demokracie, došla AC Sparta zakořenění spíše v rámci dělnických vrstev. Na základě uvedeného výčtu novin lze konstatovat, že hnutí zasáhlo široké spektrum sociálních skupin a stalo se už před rokem 1914 běžnou součástí české každodennosti.⁶²

Sport a hry, roč. 10, 1911, karton 22, inv. č. 1967.; Tamtéž: Halftime. Sobotní příloha "Sportu a her", IX. Saisona, č. 5, 4. 4. 1914, karton 22, inv. č. 1968.

⁶⁰ JELÍNEK, Radovan, JENŠÍK, Miloslav a kol. *Atlas českého fotbalu: od roku 1890*. Praha: Radovan Jelínek, 2005, s. 8.; JENŠÍK, Miroslav, MACKŮ, Jiří. *Kronika českého fotbalu 1*. Praha: Olympia, 1997, s. 184.; PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 372.

⁶¹ *Cyklista* (30. března 1896); *Sportovní obzor* (20. dubna 1895, 1. září 1896).

⁶² *České slovo* (5. října 1913); *Národní listy* (31. března 1896, 2. listopadu 1897, 9. ledna 1899, 28. března 1899, 11. května 1899, 22. října 1899, 25. dubna 1901, 16. září 1901, 19. května 1906, 20. května 1906, 29. května 1906, 25. května 1908, 22. března 1909, 8. prosince 1912, 9. prosince 1912, 4. října

Už před rokem 1914 se navíc začínají, vedle krátkých reportáží z konkrétních utkání, množit velkoryse pojaté komentáře dění ze světa pražské kopané, vydávané buď na stránkách novin, nebo dokonce vlastním nákladem. K podobným pramenům se řadí i eseje redaktora časopisu České strany pokrokové *Čas* Josefa Kaufmanna *Třináct let bojů proti Vídni o uznání české samostatnosti ve sportu fotbalovém* z roku 1910, shrnující počátky česko-německého napětí, nevybíravou strategii DFC Prag zaměřenou proti SK Slavii a vztahy ČSF k DFB i rakouskému Österreichischer Fussball Verband (ÖFV).⁶³

K druhé linii sporů v rámci českého hnutí můžeme zařadit apologii výboru AC Sparty z roku 1910, po vystoupení z ČSF a založení vzdorovité České fotbalové unie (ČFU), která se vzápětí stala součástí ÖFV, což vzbudilo nebývalé napětí ve společnosti a vedlo k nařčení klubu z rozkolnictví „společné věci národní“. Tyto nepřátelské nálady se pochopitelně snažilo rozdmýchat i vedení největšího rivala – SK Slavie. Na kritiku veřejnosti reaguje dokument *Národní zrada AC Sparty ve světle pravdy*, který poskytuje komplexní materiál rekapitulující vývoj vztahů mezi subjekty světa pražské kopané.⁶⁴

Ani záležitost zájezdů zahraničních mužstev do pražských měst i na předměstí však nezůstala bez reflexe. Vilém Heinz se ve své stati *Reprezentanti anglického fotbalu* snažil roku 1913, ve vrcholné době po vyrovnání klubové špičky, poukázat na sportovní vyspělost domácího prostředí a současně zbytečnost nákladného vydržování anglických nebo dánských výletníků pochybné kvality a pověsti. Hnutí se stalo zcela svébytným.⁶⁵

Některé z uvedených výtisků se nacházejí i v Archivu Sbírký tělesné výchovy a sportu Národního muzea, který zahrnuje široké spektrum pramenů. Uložení materiálů se řídí podle institucionálního respektive spolkového klíče. Nechybí zde ani stanovy ČSF, který získával v řešené době podporu klubů pouze stěží. Na podobných řádech svazů bez autority lze však demonstrovat, co nebylo dodržováno, respektive na co se v nich

---

1913, 5. října 1913, 6. října 1913).; *Národní politika* (29. března 1899, 30. března 1899, 5. října 1913).; *Právo lidu* (29. března 1899, 6. října 1913).

⁶³ Archiv Sbírký tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fond Fotbal, Sportovní tisk, novinové články, Kaufmann J. V. *Třináct let bojů proti Vídni o uznání české samostatnosti ve sportu fotbalovém*, 1910 (tisk), karton 22, inv. č. 1966.

⁶⁴ Tamtéž: fond Fotbal, kluby, Praha, AC Sparta, *Národní zrada AC Sparty ve světle pravdy*, 1910 (tisk), karton 17, inv. č. 1739.

⁶⁵ HEINZ, Vilém, *Reprezentanti anglického fotbalu*, in: *Národní listy* (15. března 1913).

nejvíce upozorňovalo.⁶⁶ Ke konkrétním mužstvům mají dokumenty, zpravidla ilustrační povahy, abecední řazení.⁶⁷ Největší podíl představují vstupenky a zápasové programy, na nichž lze sledovat vývoj předválečné reklamy.⁶⁸ Sbírký lístků zas zaznamenávají růst cen, za něž mohl zájemce shlédnout střetnutí s konkrétním soupeřem a z konkrétního místa, což souviselo s uzpůsobováním zázemí pro příznivce.⁶⁹ Ke studiu ekonomizace kopané pak nejlépe slouží výroční a jubilejní zprávy z valných hromad, které zdůrazňují stoupající zisky, vycházející z plošně se zvyšující popularity hry. Sborníky z podobných akcí adresují výbory nejčastěji městské radě. I díky nekompletnosti archivů však nelze už většinou zpětně dohledat, zda se uvedené údaje, sloužící nejčastěji ke zviditelnění prosperity subjektu u kompetentních míst nebo loajálních diváků, zakládaly na pravdě.⁷⁰ K dokladům značné nesourodosti fondu patří zařazení pozoruhodného rukopisu prvního

---

⁶⁶ Archiv Sbírký tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fond Fotbal, ČSF, řády a stanovy, Stanovy ČSF, 1908 (tisk), karton 2, inv. č. 38.; Tamtéž: Řády a stanovy (Mistrovské řády, Rámcový řád pro pohárové a župní soutěže, Řád rozhodčích ad.), 1913 – 1942, karton 2, inv. č. 40.

⁶⁷ Tamtéž: fond Fotbal, kluby, Praha, Bohemians, karton 15, inv. č. 1605–1611.; Tamtéž: SK Čechie Karlín, karton 15, inv. č. 1653.; Tamtéž: ČAFC Královské Vinohrady, karton 15, inv. č. 1654, 1655.; Tamtéž: DFC Prag, karton 15, inv. č. 1656–1657.; Tamtéž: Malostranský SK, karton 15, inv. č. 1658–1661.; Tamtéž: SK Meteor Praha VIII, karton 15, inv. č. 1662–1665.; Tamtéž: ERC Regatta Prag, karton 15, inv. č. 1673.; Tamtéž: SK Smíchov, karton 15, inv. č. 1674–1675.; Tamtéž: SK Slavia, karton 16, inv. č. 1676–1736.; Tamtéž: AC Sparta, karton 17, inv. č. 1738–1767.; Tamtéž: fond Fotbal, kluby, Praha, SK Viktoria Žižkov, karton 18, inv. č. 1788–1790.

⁶⁸ Tamtéž: fond Fotbal, kluby, Praha, DFC Prag, Fussball Wettkampf, DFC Prag : Britania Berlin FC, 3. 4. 1899 (program) karton 15, inv. č. 1657.; Tamtéž: ERC Regatta Prag, ERC Regatta Prag : First Vienna FC, 3. 4. 1898 (program), karton 15, inv. č. 1673.; Tamtéž: SK Slavia, Programy SK Slavia, 1900 – 1912, karton 16, inv. č. 1697–1711.; Tamtéž: SK Slavia, Programy SK Slavia, 1900, karton 16, inv. č. 1731–1736.

⁶⁹ Tamtéž: fond Fotbal, kluby, Praha, SK Slavia, Vstupenky, 1900 – 2004, karton 16, inv. č. 1681.

⁷⁰ Tamtéž: fond Fotbal, kluby, Praha, SK Slavia, Výroční zprávy o činnosti literárního a řečnického spolku Slavia v Praze 1891 – 1896 (tisk), karton 16, inv. č. 1676.; Tamtéž: SK Slavia, Zpráva o jubilejní valné hromadě. Výroční zpráva řádné valné hromady za roku 1913 (tisk), karton 16, inv. č. 1677.; Tamtéž: SK Slavia, Věstník SK Slavia, roč. III, č. 6, 20. 7. 1907, karton 16, inv. č. 1684.

profesionálního instruktora v Čechách – Johnna Williama Maddena – z roku 1905, který pomáhá k vytvoření představy o denním režimu, metodice přípravy i neřestech hráčů.⁷¹

S pominutím novin a dalších různorodých materiálů, produkovaných v rámci vznikajících klubů k propagaci nebo zajištění vnitřního provozu, nutno věnovat zvláštní pozornost pramenům, které narůstaly s byrokratizací hnutí, vyvolanou nutností evidence a stálého kontaktu s c. k. úřady dle *Spolčovacího zákona 134/1867 ř.z.* Tyto dokumenty se nacházejí v agendě pražského Presidia policejního ředitelství a Spolkovém katastru.⁷²

Spolkový katastr, digitalizovaný na internetových stránkách Archivu hlavního města Prahy, eviduje základní údaje o spolcích-klubech z pražských měst a předměstí provozujících kopanou. Nacházejí se zde data o založení nebo zániku uskupení, iniciály hráčů a představenstva, předměty zájmu, nosné myšlenky pospolitosti, řeč používaná ve styku s úřady, informace o případných změnách vnitřních stanov a doručovací adresa. Sídlo sekretariátu se však ve většině případů lišilo od umístění hrací plochy. I proto není dodnes zcela zřejmé, kde některá z lokálních mužstev ke svým zápasům nastupovala. Nutno rovněž dodat, že uvedené údaje se v mnoha případech rozcházejí se závěry použité literatury. Tyto rozpory však nutno přičítat dobovým souvislostem, např. studentská SK Slavia nejprve nemohla uvést, že náplní bude na školách přísně sankcionovaná aktivita. Kvůli úřední kontrole zde není zaznamenána ani určující panslovanská myšlenka. Navíc měly pročeské kroužky potíže se schvalováním symboliky, kterou zmiňovaný dokument rovněž kodifikoval. Naopak německá sdružení získávala povolení k užívání zvolených insignií snadněji. Katastr eviduje i instituce svazové a rozhodcovské – vedle ústředního ČSF (1901) i vzdorovitou ČFU (1910) a Sbor českých rozhodčí fotbalových (1910).⁷³

---

⁷¹ Archiv Sbírký tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fond Fotbal, kluby, Praha, SK Slavia, Maddenův training fotbalu, karton 16, inv. č. 1683.; Tamtéž: SK Slavia, O'Neil, John „TheRooter“ Madden, 2006 (článek), karton 16, inv. č. 1690.

⁷² HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, JANÁK, Jan, DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy českých zemí: od počátků po současnost*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2007, s. 281, 283.

⁷³ Archiv hlavního města Prahy: fond Spolkový katastr, AC Sparta (AC Královské Vinohrady), karton 589, signatura XIV/0038.; Tamtéž: SK Slavia, karton 590, signatura XIV/0047.; Tamtéž: DFC Prag, karton 591, signatura XIV/0057.; Tamtéž: DFC Germaia Prag, signatura XIV/0091.; Tamtéž: ČAFC Královské Vinohrady, signatura XIV/0099.; Tamtéž: DBC Sturm Prag, karton SÚA-372, signatura XIV/0112.; Tamtéž: Český svaz fotbalový, karton 592, signatura XIV/0120.; Tamtéž: SK Smíchov, karton S5-12.01, signatura XIV/0153.; Tamtéž: AFK Vršovice, karton 595, signatura XIV/0180.; Tamtéž:

Na základě agendy pražského Presidia policejního ředitelství, která se nalézají v Národním archivu, lze rekonstruovat mechanismus každodenního styku spolků-klubů s úřady. Fond se dělí na několik epoch, z nichž pro účely práce nejlépe slouží materiály z rozmezí let 1893 až 1899, 1900 až 1907 a 1908 až 1915. Evidované spisy mají pevně danou strukturu. K písemné žádosti o povolení vzniku se zařazovala zakládací listina, seznam účastníků, stanovy, podoba dresů a další symboly. Následovala kopie vyjádření místodržitelství a v případě kladného vyřízení i další korespondence kopírující běžnou administrativu – povinná hlášení o konání valných hromad, zápisy ze schůzí, případné změny údajů, vzory legitimací, předvolání na komisařství a žádosti k pořádání zápasů. K veškerým podáním existuje dodací list s podpisy a adresami zasílatelů i příjemců.⁷⁴

Společenský rozměr kopané se projevoval i v souvislosti s dobovým výtvarným uměním. Stále se zvyšující výkonnost profesionálních hráčů rezonovala s industriálním pokrokem vrcholící průmyslové revoluce. Tendence reflektovaly zejména skutečnost, že sport kopíruje prvky mechanického pracovního procesu. Fotbalem se na svých plátnech zabývalo na přelomu 19. a 20. století hned několik představitelů modernismu. František Xaver Naske dokončil roku 1905 malbu *Fotbalové utkání Angličanů se Slavii v Praze*. Tvorba Miloše Jiráka, příznivce SK Slavie, zas zahrnuje nedokončený výjev ze zápasu milovaného mužstva roku 1902. To Jan Preisler, který si dokonce pořídil kvůli své vášni byt přímo na Letné, zachytil střetnutí Pražanů s Torna Clubem Budapešť. Ke zdařilým patří i práce Josefa Koudelky *Na kopané*, dokončená roku 1907 pod vlivem vítězství SK Slavie nad Southamptonem AFC. Lze zde navíc rozeznat konkrétní postavy – Koška, Veselého a Baumruka. Tématika se dotkla i sochaře Otakara Španiela v podobě reliéfu a plastiky studujících pohyb postav s balónem. Uvedená díla vypovídají mnohé o vlastní

SK Viktoria Žižkov, karton 595, sigatura XIV/0185.; Tamtéž: Česká fotbalová unie, karton 600, signatura XIV/0278.; Tamtéž: Sbor českých rozhodčí fotbalových, karton 600, signatura XIV/0281.

⁷⁴ Národní archiv: fond Presidium policejního ředitelství v Praze 1808 – 1915, DFC Prag, karton 1617, spis V 28/134.; Tamtéž: Český svaz fotbalový, karton 1978, spis V 18/36.; Tamtéž: DFC Prag, karton 2025, spis V 28/5.; Tamtéž: DFC Germania Prag, karton 2034, spis V 28/37.; Tamtéž: FK Austria Prag, karton 2043, spis V 28/155.; Tamtéž: DBC Sturm, karton 2043, spis V 28/165.; Tamtéž: SK Meteor Praha VIII, karton 2047, spis V 28/230.; Tamtéž: SK Žižkov, karton 2048, spis V 28/266.; Tamtéž: AFK Smíchov, karton 2048, spis V 28/272.; Tamtéž: SK Viktoria Žižkov, karton 2676, spis V 28/58.; Tamtéž: DFC Prag, karton 2676, spis V 28/61.; Tamtéž: SK Slavia, karton 2678, spis V 28/92.; Tamtéž: ČAFC Královské Vinohrady, karton 2679, spis V 28/116.

předloze. Autoři zobrazující hru, pohledem dneška pomalou a bez systému i nasazení, v ní viděli strhující podívanou. Míč pak považovali za nepodstatný detail a soustředili se především na dynamiku pohybu. Ani stav utkání nebyl příliš důležitým ukazatelem.⁷⁵

K pramenům výtvarné povahy patří i dobová karikatura.⁷⁶ Kniha *Sebereflexe české společnosti na přelomu 19. a 20. století v perspektivě humoristických časopisů* od Václava Fronka zařazuje několik kreseb z prostředí kopané. Lze z nich usuzovat, že se široká veřejnost stavěla k aktivnímu provozování zavlečeného sportu a profesionalismu negativně. *Humoristické listy* a *Šípy* zachycují mrzáky u bran hřišť i narážky na braní peněz za hru.⁷⁷ Několik vyobrazení poukazujících na uvedenou surovost nebo německo-židovský původ DFC Prag zahrnuje výše uvedený fond Presidia policejního ředitelství v Praze, které materiály patrně zachytilo. Terčem populárního žánru se zde stali vedle mužů s menzurami přihlížející utkání i hráči s heterostereotypně vyvedenými nosy.⁷⁸

K důležitým pramenům, které plasticky přibližují prostředí pražské kopané před rokem 1914, patří i fotografie.⁷⁹ Studium snímků se stalo pro vytknutou látku prospěšné zejména při srovnávání materiálů zhotovených na počátku a po proběhnutí profesionální přeměny, když lze v rámci shodných mužstev spatřit nejprve mladé studenty a o pár let později už dospělé borce.⁸⁰ Krátce po mobilizaci na nich zas můžeme v pozadí rozeznat hráče-dezertéry, kteří se snažili vyhnout branné povinnosti a ukryvali se za kolegy, aby

---

⁷⁵ WINTER, Tomáš. Fotbal na malířském plátně: v počátcích moderního umění. *Dějiny a současnost*. 2014, roč. 36, č. 5, s. 21–24.; WOLF, Petr. *Sport je umění: sportovní tematika v českém výtvarném umění 20. a 21. století*. Praha: Kosmas, 2015, s. 74–77.

⁷⁶ FRANC, Martin, VELEK, Luboš. Karikatura jako historický pramen, in: ČECHUROVÁ, Jana, RANDÁK, Jan. *Základní problémy studia moderních a soudobých dějin*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2013, s. 360–385.

⁷⁷ FRONK, Václav. *Sebereflexe české společnosti: přelom 19. a 20. století v perspektivě humoristických časopisů*. Praha: Irbis, 2011, s. 184.

⁷⁸ Národní archiv: fond Presidium policejního ředitelství v Praze 1808 – 1915, DFC Prag, karton 2015, spis V 28/5.

⁷⁹ NINGER, Milan, KOLIŠ, Jiří. *Český sport 1862 – 1914*. Kladno: Nezávislý novinář (IV), 2003, s. 264–273.

⁸⁰ Archiv Sbírký tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fotoarchiv, H7F14272, H7F15670, H7F33175.

nebyli dopadeni vojenskou policií.⁸¹ Aranžmá postav většinou reflektovalo rozestavení na hrací ploše.⁸² Ke komplexnímu dokreslení reálií možno využít i krátký videozáznam pořízený roku 1911 před utkáním SK Slavie s anglickým Eastburn FC. Na pásce, kterou natočil Antonín Pech, pozorujeme přicházející diváky, nástup mužstev, losování mezi Janem Koškem a kapitánem hostí i několik záběrů ze hry. Film proto dokládá i posun v dodržování strategie a systému od přelomu století, viz plátina Naskeho a Koudelky.⁸³

Nakonec nutno konstatovat, že další materiály vhodné k rekonstrukci vnitřního provozu dvojice nejvýznamnějších českých klubů vzaly za své při požárech letenských stadionů. Tribuna SK Slavie vyhořela během ústupu německých vojsk z Prahy v květnu 1945.⁸⁴ Hřiště AC Sparty potkalo podobné neštěstí hned dvakrát – v letech 1934 a 1957. Archivy se pak zpravidla proměnily v depozitáře památečních předmětů – pohárů, míčů, vlajek, dresů, kopaček nebo plaket. Trojrozměrné artefakty podobného rázu z doby před rokem 1914 se nacházejí rovněž ve Sbírce tělesné výchovy a sportu Národního muzea.

1.3 Kritika literatury

Ke stanovení koncepce práce posloužila kniha editorů Jany Čechurové a Jana Randáka *Základní problémy studia moderních a soudobých dějin*, v níž Milan Hlavačka v příslušné kapitole o modernizaci společnosti popisuje aplikovaný dichotomický model Hanse-Ulricha Wehlera. Tuto matici, shrnující veškeré dosavadní přístupy, zveřejnil ve svém programovém díle *Modernisierungstheorie und Geschichte* ze 70. let 20. století.⁸⁵

---

⁸¹ JELÍNEK, Radovan, JENŠÍK, Miloslav a kol. *Atlas českého fotbalu: od roku 1890*. Praha: Radovan Jelínek, 2005, s. 14.

⁸² ZIKMUND, Zdeněk. *Edvard Beneš a sport: sport v prezidentově životě, politice a diplomacii* (přednáška). Praha (FF UK), Společnost Edvarda Beneše, 31. 5. 2016.

⁸³ *Národní filmový archiv*. Fotbalový zápas Eastbourne F. C. versus Slavia. [online]. 1911 [cit. 2016-05-28]. Dostupné z: <http://film.nfa.cz/portal/avrecord/0060315>

⁸⁴ MACKŮ, Jiří. *Pražská Letná: obdivuhodné sportovní století 1860 – 1960*. Praha: CaK, 2015, s. 8.; ZWICKER, Stefan. Männer, manchmal im Abseits. Fussball als Thema in der tschechischen Literatur und seine gesellschaftliche Rolle in Vergangenheit und Gegenwart, in: *Stifter Jahrbuch*. 2001, roč. 15, s. 99.

⁸⁵ HLAVAČKA, Milan. Modernizace, in: ČECHUROVÁ, Jana, RANDÁK, Jan. *Základní problémy studia moderních a soudobých dějin*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2013, s. 447–456.

Nosnou skupinu literatury představují vědecké práce přímo o historii kopané na území Prahy. Mezi nejplodnější autory patří badatel Stefan Zwicker, vědecký pracovník Univerzity v Bonnu a spolupracovník mnichovského Collegia Carolina, který roku 2013 pedagogicky působil i na ÚČD FF UK. Kromě vývoje vztahů národně profilovaných spolků-klubů se ve svých studiích zabývá i reflexí fenoménu v česko-německé beletrii.⁸⁶

Minulost německých klubů v Čechách mapuje heuristicky kvalitní kniha z pera Lubomíra Krále.⁸⁷ Kulturní vliv hnutí na společnost a naopak přibližuje skotský historik Matthew McDowell pro prostředí britské, Marek Waic z FTVS UK pro indoktrinovaný prostor český.⁸⁸ Inspirativní podnět při konstruování popisu ekonomizace světa pražské kopané a hlavní motiv k zařazení příslušné kapitoly o zrození zákulisí hry představuje dílo vídeňských bratrů-historiků, Wolfganga a Andrease Haferových, vnuků zakladatele

---

⁸⁶ ZWICKER, Stefan. Männer, manchmalim Abseits. Fussballals Thema in der tschechischen Literatur und seine gesellschaftliche Rolle in Vergangenheit und Gegenwart, in: *Stifter Jahrbuch*. 2001, roč. 15, s. 95–112.; ZWICKER, Stefan. Fussball in der deutsch sprachigen und in der tschechischen Gesellschaft, Literatur und Publizistik. Ansätze zu einer vergleichenden Studie, in: *Brücken. Germanistisches Jahrbuch Tschechien-Slowakei. Neue Folge*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2002, s. 247–284.; ZWICKER, Stefan. Fussball in den böhmischen Ländern, in: PEIFFER, Lorenz, SCHULZE-MARMELING, Dietrich (edd.). *Hakenkreuz und rundes Leder. Fussball im Nationalsozialismus*. Göttingen: WerkstattGmbH, 2008, s. 223–233.; ZWICKER, Stefan. 100 Jahre Spitzensport in der Böhmischem Provinz. Der Fussball in Teplitz-Schönau bis 1945, in: DAHLMANN, Dittmar, HILBRENNER, Anke, LENZ, Britta. *Überall ist der Ball rund. Zur Geschichte und Gegenwart des Fussbals in Ost – und Südosteuropa*. Essen: Klartext Verlag, 2011, s. 363–386.; ZWICKER, Stefan. Zdravá rivalita? Německý fotbal v českých zemích, in: *Dějiny a současnost*. 2014, roč. 36, č. 5, s. 10–13.

⁸⁷ KRÁL, Lubomír. *Historie německé kopané v Čechách*. Praha: MJF, 2006.

⁸⁸ McDOWELL, Matthew. *A cultural history of association football in Scotland*. New York: The Edwin Mellen Press, 2013.; WAIC, Marek. *Tělovýchova a sport ve službách české národní emancipace*. Praha: Karolinum, 2014, s. 126–139.; WAIC, Marek, ZWICKER, Stefan. Proměny německo-českých fotbalových vztahů v českých zemích a Československu, in: WAIC, Marek (ed.). *Německé tělovýchovné, sportovní, turistické a skautské organizace v českých zemích a v Československu – vznik a vývoj do roku 1938*. Praha: Karolinum, 2008, s. 83–103.

zprostředkování prodeje sportovní poďívané, impresária Hugo Meisla.⁸⁹ K látce existuje i řada studií ve sbornících a časopisech věnující se dílčím záležitostem různé povahy.⁹⁰

K uvedení dané problematiky do rámce politických dějin došlo k použití syntéz *Velké dějiny zemí koruny české XII.b.(1890 – 1918)* editorů Michaela Borovičky a Jiřího Kaše respektive *Konfliktní společenství* od Jana Křena. Svět pražské kopané mezi roky 1897 až 1904 významně utvářelo nacionální napětí v atmosféře sněmovních soubojů o Badeniho jazyková nařízení. Ty následně vyvolaly pouliční nepokoje, které se pak staly zástěrkou k počátkům hospodářského soupeření českých a německých spolků-klubů.⁹¹

Se společenskou rovinou dané problematiky pak souvisí kniha Jiřího Pernese zabývající se procesem s *Omladinou*, který spočíval v řadě policejních restrikcí ve věci sdružování některých radikálněji laděných kroužků. Uskupení, kolem nichž se stahovala smyčka rakouských úřadů, se začínala za účelem krytí svých aktivit měnit z politických na sportovní, aby zabránila svému rozpuštění.⁹² I proto se kopaná stále více prosazovala do každodenního života, což potvrzují především práce historičky Mileny Lenderové *Z dějin české každodennosti 19. století* a Václava Paciny *Sport v Království českém*.⁹³

---

⁸⁹ HAFER, Andreas, HAFER, Wolfgang. *Hugo Meisl, aneb, Vynález moderního fotbalu: životopis*. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, 2011.

⁹⁰ BLECHARZ, Pavel. *Kulturní dějiny kopané v Čechách na přelomu 19. a 20. století: přechod od lokálních plácků k masovému sportu*. Brno: Filosofická fakulta Masarykovy univerzity, 2015.; JIŘIČKO, Pavel. Sto let „soutěže footballistické“, in: *Dějiny a současnost*. 1996, roč. 18, č. 3, s. 21–24.; KOLÁŘ, František. „Nesmířitelná“ rivalita Slavie a Sparty: kapitola z počátků českého fotbalu, in: DEJMEK, Jindřich, HANZAL, Josef (edd.). *České země a Československo v Evropě XIX. a XX. století: sborník prací k narozeninám prof. dr. Roberta Kvačka*. Praha: Historický ústav AV ČR, 1997, s. 165–190.; WINTER, Tomáš. Fotbal na maliřském plátně: v počátcích moderního umění. *Dějiny a současnost*. 2014, roč. 36, č. 5, s. 21–24.; ZIKMUND, Zdeněk. Nejlepší footballista kontinentu – Jan Košek z Turnova, in: *Od Ještědu k Troskám. Vlastivědný sborník Českého ráje a Podještědí Turnov: Občanské sdružení Paměť Českého ráje a Podještědí*. 2012, roč. 19, č. 4, s. 281–287.

⁹¹ BOROVIČKA, Michael, KAŠE, Jiří (edd.). *Velké dějiny zemí koruny české (1890 – 1918)*. Svazek XII.b. Praha: Paseka, 2013.; KŘEN, Jan. *Konfliktní společenství: Češi a Němci 1780 – 1918*. Praha: Karolinum, 2013.

⁹² PERNES, Jiří. *Spiklenci proti jeho veličenstvu: historie tzv. spiknutí Omladiny v Čechách*. Praha: Mladá fronta, 1988.

⁹³ LENDEROVÁ, Milena, JIRÁNEK, Tomáš, MACKOVÁ, Marie. *Z dějin české každodennosti: život v 19. století*. Praha: Karolinum, 2009.; PACINA, Václav. *Sport v Království českém*. Praha: Mladá fronta, 1986.

Velmi přínosnou publikaci pro pochopení struktury společnosti ve studovaném prostoru představuje práce Garyho Cohena *Němci v Praze v letech 1861 až 1914*. Autor zde popisuje modernizační proudy v rámci konkrétních vrstev, které se pak exponovaly při identifikaci s určitými spolky-kluby.⁹⁴ K rozšíření Cohenovy sondy i do dělnického prostředí lze použít knihu *Stará dělnická Praha* kolektivu autorů Robek, Moravcová, Šťastná.⁹⁵ Úpadek pražské kopané s prodlužujícím se konfliktem souvisel s mobilizací širokých lidských zdrojů i zhoršujícím se zásobováním zázemí, které vedlo k *Životu na příděl*.⁹⁶ S hodnotou potravin vzrostla cena vstupenek i potřeb k provozování sportu.⁹⁷

Navzdory absenci poznámkového aparátu zaslouží samostatnou analýzu práce Karla Petru *Dějiny československé kopané* z roku 1946. Kniha se stala v průběhu druhé poloviny 20. století základní literaturou snad pro všechny zájemce o dějiny kopané míče v českých zemích. Autor z pozice dlouholetého funkcionáře ČSF, přímého svědka mnohých událostí a později i kronikáře, popisuje vývoj od prvopočátků v 80. letech 19. století. K výhodám patří výčet prakticky veškerých známých událostí, které proběhly do konce druhé světové války. Na druhou stranu má publikace až příliš subjektivní náhled a kvůli době vzniku i silnou národní dikci, což není pro potřeby nezaujaté rekonstrukce vývoje vzájemných vztahů mezi českými a německými spolky-kluby příliš výhodné.⁹⁸

K rozsahem podobným dílům patří *Encyklopedie českého fotbalu od roku 1890* sportovních novinářů Miloslava Jenšíka a Radovana Jelínka. K přednostem publikace patří mnoho přehledných grafů a náčrtů znázorňujících rostoucí návštěvnost a zlepšující se ekonomickou situaci klubů. Text doplňuje řada snímků, barevné souhrny symbolů a dresů, seznamy slavných hráčů nebo mapy pražské situace s vyznačením hřišť, kde se kopaná před rokem 1914 nejvíce provozovala.⁹⁹ Tato kniha vychází z původní Jenšíkovy

---

⁹⁴ COHEN, Gary. *Němci v Praze 1861 – 1914*. Praha: Karolinum, 2000.

⁹⁵ ROBEK, Antonín, MORAVCOVÁ, Mirjam, ŠŤASTNÁ, Jarmila (edd.). *Stará dělnická Praha: život a kultura pražských dělníků 1848 – 1939*. Praha: Academia, 1981.

⁹⁶ KUČERA, Rudolf. *Život na příděl: válečná každodennost a politiky dělnické třídy v českých zemích 1914 – 1918*. Praha: Lidové noviny, 2013.

⁹⁷ JENŠÍK, Miroslav, MACKŮ, Jiří. *Kronika českého fotbalu 1*. Praha: Olympia, 1997, s. 212.

⁹⁸ PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946.

⁹⁹ JELÍNEK, Radovan, JENŠÍK, Miloslav a kol. *Atlas českého fotbalu: od roku 1890*. Praha: Radovan Jelínek, 2005.

Kroniky českého fotbalu, vytvořené ve spolupráci s Jiřím Macků, která místo materiálů ilustrační povahy klade větší důraz na publicistickou kvalitu a šíří vlastního sdělení.¹⁰⁰

K dalším druhům použité literatury patří memoáry. Na první bouřlivé návštěvy anglických a dánských mužstev v Praze nebo na postoje rakouských úřadů poté, co se kopaná stala prostředkem vyjádření politických intencí ve společnosti, vzpomíná ve své knize zakladatel sportovní žurnalistiky Josef Laufer. Své postřehy z doby před rokem 1914 načerpal i díky dobré znalosti řeči, které využíval během provádění zahraničních hráčů po Praze.¹⁰¹ Ty však více než pamětihodnosti zajímala místní restaurační zařízení. Tehdy se rovněž seznámil s Edvardem Benešem a Janem Masarykem, kteří si v rámci mateřské SK Slavie přivydělávali ke studiu podobným způsobem – překladatelstvím.¹⁰²

To Ferdinand Scheinost, který se stal konstruktérem úspěšné AC Sparty z doby krátce před vypuknutím konfliktu, zachycuje látku z pohledu příslušníka představenstva a referenčního roku 1911, kdy se poprvé podařilo porazit SK Slavii a došlo k završení dlouholetého snažení.¹⁰³ Hráčský pohled na shodnou dobu pak zastupuje Karel „Káďa“ Pešek (Káďa-Pešek). Na stránkách své publikace *Dnes hraje Káďa* se snaží, na základě popisu prožitých historických událostí, předat užitečné rady začínajícím. Titul vychází z názvu písně skladatele Karla Ballinga z počátku 20. let, která se mezi válkami stala nejdříve hitem Hašlerova kabaretu Rokoko a posléze po ní dokonce holešovická scéna Uranie pojmenovala populární divadelní hru s přídomek „Zlatovlasá primadona“.¹⁰⁴

Nedílnou součást použité literatury představuje beletrie, která uvozuje dobové ideály, myšlení, ale i slovník. Karel Poláček vystihl ve svých *Mužích v offsidu* završení utváření klubových loajalit v meziválečné době. Inspiraci k práci však nacházel mezi prvními přívrženci během pražských studií už před první světovou válkou. Nutno dodat, že i proto postavy a reálie románu vycházejí z popularity mužstev „silného trianglu“ po roce 1910. Spojitost se studovanou epochou naznačuje už pouhé vyzdvihnutí SK Slavie a SK Viktorie Žižkov v podobě Richarda Načeradce a Emanuela Habáska. I když AC

¹⁰⁰ JENŠÍK, Miroslav, MACKŮ, Jiří. *Kronika českého fotbalu I*. Praha: Olympia, 1997.

¹⁰¹ LAUFER, Josef. *50 let v našem sportu*. Praha: Mladá fronta, 1968.

¹⁰² ZIKMUND, Zdeněk. *Edvard Beneš a sport: sport v prezidentově životě, politice a diplomacii* (přednáška). Praha (FF UK), Společnost Edvarda Beneše, 31. 5. 2016.

¹⁰³ SCHEINOST, Ferdinand. *Slavné postavy naší kopané*. Praha: Tempo, 1940.

¹⁰⁴ PEŠEK–Káďa, Karel, HLAVA, W. *Dnes hraje Káďa: praktické rady fotbalového internacionála*. Praha: Melantrich, 1940.

Spartu autor pochopitelně do děje zahrnuje rovněž, nemá zde zatím natolik distinktivní roli. Svět kopané není v ději zcela bipolarizován, což však už roku 1931 dávno byl.¹⁰⁵

Knihy Eduarda Basse *SK Klapzubova jedenáctka* zas zaznamenává pejorativní názor na profesionalismus v kopané přežívající ve společnosti až do meziválečné doby. Hlavní představitelé románu v určité pasáži vyzývají skupinu kluků hrajících na ulici k přátelskému zápasu. Ti však na nabídku nejprve nepřistupují, protože se domnívají, že „Klapzubáci“ sportují už pouze pro zisk a nikoli v duchu ryzích myšlenek amatérů.¹⁰⁶

K dalším literátům, kteří zmiňují látku práce, patří i Bohumil Hrabal. Fotbalu věnoval povídku *Fádní odpoledne*. Klíčovým se pro něj stává vděčný námět propojení prostředí hospody s kopanou. Hlavní dějová linie se zde ztrácí v pozadí, pokud vůbec nějaká existuje. Konverzace postav zde naplňují angličtí poradci DFC Prag a SK Slavia, Madden a Dick, vynikající německý útočník Robert Merz i praxe z doby po mobilizaci, kdy se na pozice starších hráčů, rukujících do armády, dostala řada borců mladších.¹⁰⁷

K nejvypovolanějším autorům z prostředí pražské německé společnosti, kteří o kopané psali, patří Egon Ervín Kisch. Sám nastupoval za lokální DBC Sturm Prag, kde pak vykonával roli sekretáře. Sbírkou povídek *Tržiště senzací* proto zahrnuje i množství užitečných reálií. Vzpomíná zde na utkání proti rychlému křídelníkovi malého vzrůstu Edvardu Benešovi a srovnává ho ve sportovní a politické perspektivě. Uvádí souvislosti z doby počátků profesionálního vztahu k hráčům a bojkotu českých klubů, který však holešovičtí k nevoli DFC Prag nedodržovali a roku 1904 dokonce podpořili regionální berlínský podsvaz v záležitosti ukončení negativní politiky ze strany DFB. Nachází se zde však i několik zřejmých fabulací. Fotbal vztahuje např. do souvislosti s dopadením plukovníka Alfreda Redla. To však není v Kischově případě nijak výjimečný úkaz.¹⁰⁸

Soupeření mezi Čechy a Němci, přenesené po roce 1897 i do prostředí kopané, však živila rovněž snaha pozvat si na své hřiště co nejzvučnějšího zahraničního soupeře. Na halasné zájezdy britských nebo dánských mužstev do pražských měst i na předměstí před rokem 1914 reaguje další povídka od Jiřího Hausmanna *Dánové v Praze* ze sbírky

---

¹⁰⁵ POLÁČEK, Karel. *Muži v offsidu: ze života klubových přívrženců*. Praha: Paseka, 2004.

¹⁰⁶ BASS, Eduard. *Klapzubova jedenáctka*. Praha: Karolinum, 2008.

¹⁰⁷ HRABAL, Bohumil. *Fádní odpoledne*, in: *Perlička na dně*. Praha: Mladá fronta, 2008.

¹⁰⁸ KISCH, Egon Ervín. *Češi a Němci*, in: *Tržiště senzací*. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1963, s. 67–69.

Divoké povídky. Autor zde mimoděk popsal rozmáhající se úkaz výjezdů příznivců za svými kluby, když se při zápase SK Slavie s AB Kodaň dostává mezi fanoušky hostů.¹⁰⁹

K méně známým literárním dílům patří román *Klub fotbalových panen*, který napsal později populární komik a nadšený sportovec Vlasta Burian. Na dělnický Žižkov přichází v deseti letech roku 1901 z Liberce. Se specifickým prostředím a zejména pak s kopanou se rychle sblížil – postupně hájil branku místního Saturnu, Slavojů i Viktorie. K roku 1914, kdy došlo k mobilizaci brankářů Zadáka a Matese, začal nastupovat za AC Spartu, dokud nebyl sám polapen vojenskou policií při útěku po střeších a pavlačích domů v ústí Slavíkovy ulice. I Burianovo angažmá se postupně proměnilo v primitivní profesionální vztah. Vyplynulo z dluhu kantýnské paní Peškové v restauraci u letenské hrací plochy, kam docházel po zápasech bavit společnost. Nutno proto konstatovat, že prostředí znal velice dobře z mnoha úhlů, což se projevuje i v uvedené publikaci.¹¹⁰

K populárním patří v poslední době zejména práce místopisné. Kniha Zdeňka Míky z ucelené řady *Zmizelá Praha* mapuje proměny pražských sportovišť od poloviny 19. století. Nalézáme zde proto i množství vzácných snímků klíčových zákoutí historie kopané – Císařské louky a Letenské pláně. Fotografie mimo uvedené kultovní prostory však schází.¹¹¹ K dalším publikacím podobného ražení patří i monografie Jiřího Macků *Pražská Letná*, která zachycuje zdejší vývoj v letech 1860 až 1960. Kapitoly věnované době před první světovou válkou se zde snaží poukázat na výjimečnost kumulace hned několika špičkových klubů evropského významu na rozloze několika stovek metrů. Na území rozkládajícím se mezi ulicemi Kostelní, Letohradská, Nad štolou a U Letenského sadu působily DFC Prag (1896 až 1939), SK Slavia (1897 až 1950) a AC Sparta (1905 až 1914 a posléze na stávajícím místě blíže Stromovce až doposud). K nim vzhlížely na dvě desítky dalších spolků seřazených od jihovýchodního cípu plochy dále na západ.¹¹²

Kapitoly práce se snaží integrovat i několik životopisných medailonů známých postav pražské kopané před rokem 1914. Příběhem kanonýra Jana Koška a působením

---

¹⁰⁹ HAUSMANN, Jiří. Dánové v Praze, in: *týž. Divoké povídky*. Praha: Mladá fronta, 1948, s 45–54.

¹¹⁰ BURIAN, Vlasta. *Klub fotbalových panen: mecenáš z Chicaga*. Praha: Akropolis, 1991.

¹¹¹ MÍKA, Zdeněk. *Zmizelá Praha. Sporty a sportoviště: počátky tělesné výchovy a sportu v Praze*. Praha: Paseka, 2011.

¹¹² MACKŮ, Jiří. *Pražská Letná: obdivuhodné sportovní století*. Praha: CaK, 2015, s. 5, 39.

Edvarda Beneše na *levém křídle* SK Slavie se zabýval Zdeněk Zikmund.¹¹³ Trenérskou anabází Johna Maddena, zakladatele profesionální přípravy hráčů na českém území, zas popisuje příspěvek skotského krajana Johna O'Neila.¹¹⁴ Herce a komika Vlastu Buriana představuje v méně známé roli brankáře Ivan Vápenka.¹¹⁵ Na konci kralování SK Slavie přebírá po Koškovi k roku 1913 žezlo nejlepšího českého hráče Kád'a-Pešek – budoucí meziválečná hvězda AC Sparty – který svou bohatou kariéru shrnuje autobiograficky.¹¹⁶

Na druhé straně není zcela záměrně zařazena literatura ryze klubové povahy, např. publikace Vítězslava Houšky *Věčná Slavia* nebo *Železná Sparta*, které nepokrytě modelují dějiny dle příslušnosti kupce-čtenáře knihy k SK Slavii, AC Spartě a dalším. Nelze proto v případě podobných prací hovořit o historii, ale spíše o mytologii daných uskupení, což však nikterak nesnižuje umělecké zpracování svazků a nezpochybnitelný význam pro kolektivní paměť věrných příznivců a šíření slávy předmětných mužstev.¹¹⁷

---

¹¹³ ZIKMUND, Zdeněk. Nejlepší footballista kontinentu – Jan Košek z Turnova, in: *Od Ještědu k Troskám. Vlastivědný sborník Českého ráje a Podještědí Turnov: Občanské sdružení Paměť Českého ráje a Podještědí*. 2012, roč. 19, č. 4, s. 281–287.; ZIKMUND, Zdeněk. *Na levém křídle Edvard Beneš: Prezident na hřišti a na hradě*. Velké Přílepy: Olympia, 2015.; ZIKMUND, Zdeněk. *Edvard Beneš a sport: sport v prezidentově životě, politice a diplomacii* (přednáška). Praha (FF UK), Společnost Edvarda Beneše, 31. 5. 2016.

¹¹⁴ Archiv Sbírký tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fond Fotbal, kluby, Praha, SK Slavia, O'Neil, John „The Rooter“ Madden, 2006 (článek), karta 16, inv. č. 1690.

¹¹⁵ VÁPENKA, Ivan. *V brance Vlasta Burian: fotbalová kariéra krále komiků*. Beroun: Machart, 2011.

¹¹⁶ PEŠEK–Kád'a, Karel, HLAVA, W. *Dnes hraje Kád'a: praktické rady fotbalového internacionála*. Praha: Melantrich, 1940.

¹¹⁷ HALBWACHS, Maurice. *Kolektivní paměť*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009, s. 93–94.; LIESSMANN, Konrad Paul. Kulatý nesmysl. Přemýšlení o fotbalu, in: *týž. Universum věcí. K estetice každodennosti*. Praha: Academia, 2012, s. 86, 88.

2. Vznik fotbalového hnutí

„...na Letné byl takový nával, že vojsko muselo dokonce uzavřít ulice.“

Eduard Bass (SK Klapzubova jedenáctka)

Fotbal se do pražského prostředí dostával z Anglie v polovině 80. let 19. století díky zcestovalým nadšencům-amatérům různých národností i společenského zařazení. Nejprve se hra pěstovala v rámci atletických, veslařských, cyklistických a šermířských kroužků, později většinou zcela vytlačila původní náplň sdružení.¹¹⁸ Mnohdy docházelo i k bouřlivým rozepřím o další směřování kolektivů, secesím diaspor upřednostňujících kopanou a vytváření specializovaných mužstev. Na základě uvedeného vzorce došlo ke zformování DFC Prag z ERC Regatty Prag a AC Sparty z AC Královské Vinohrady.¹¹⁹ K pnutí podobného rázu docházelo i v SK Slavii mezi sportovci a úzce profilovanými intelektuály, posléze hráči-profesionály a zástupci dalších méně ziskových disciplín.¹²⁰

Na počátku 90. let 19. století působil mladý sport stále veskrze exoticky. Neměl pevný ani rámcový soutěžní řád a rovněž vztahy mezi spolky nebyly nijak vyjasněné. Fotbalisté dosud vyznávali soukromé pojetí kopané.¹²¹ Hráli spíše mezi sebou v rámci

---

¹¹⁸ WAIC, Marek. *Tělovýchova a sport ve službách české národní emancipace*. Praha: Karolinum, 2014, s. 127.; ZWICKER, Stefan. Zdravá rivalita? Německý fotbal v českých zemích, in: *Dějiny a současnost*. 2014, roč. 36, č. 5, s. 10.

¹¹⁹ Archiv hlavního města Prahy: fond Spolkový katastr, ERC Reggata Prag, karton 584, signatura XIV/0002.; Tamtéž: AC Sparta (AC Královské Vinohrady), karton 589, signatura XVI/0038.; Tamtéž: DFC Prag, karton 591, signatura XIV/0057.; Archiv Sbírký tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fond Fotbal, kluby, Praha, DFC Prag, Dopis pro SK Slavia, červen 1896, karton 15, inv. č. 1656.; Národní archiv: fond Presidium policejního ředitelství v Praze 1808 – 1915, DFC Prag, karton 1617, spis V 28/134.

¹²⁰ Archiv hlavního města Prahy: fond Spolkový katastr, SK Slavia, karton 590, signatura XIV/0047.; Národní archiv: fond Presidium policejního ředitelství v Praze 1808 – 1915, SK Slavia, karton 2678, spis V 28/92.

¹²¹ BLECHARZ, Pavel. *Kulturní dějiny kopané v Čechách na přelomu 19. a 20. století: přechod od lokálních plácků k masovému sportu*. Brno: Filosofická fakulta Masarykovy university, 2015, s. 18, 27.

kroužků, než aby docházelo k vzájemné interakci skupin. Náhlá proměna však nastává právě v průběhu roku 1896. Tehdy se neznámá aktivita dostává před zraky veřejnosti.¹²²

Historie kopané moderního-veřejného pojetí se v pražském prostoru začíná psát roku 1896, kdy se v důsledku *pronikavých společensko-ekonomických změn, zmíněných v úvodní kapitole*, pořádá mezi 22. a 29. březnem zcela první soutěž v dějinách hnutí – „Národní zápasy mužstev kopaný míč cvičících“. Nacházíme se zde na samém počátku utváření složitého přediva vztahů, které záhájila interakce spolků před zraky publika.¹²³

„Národní zápasy“ zorganizoval pod hlavičkou Českého Sculling Cercle předseda sdružení a všudypřítomná postava pražského sportovního života Josef Rössler-Ořovský. Účastnila se mužstva AC Prahy, SK Slavie, AC Sparty a pozdějších vítězů z kroužku ČFK Kickers, který se skládal ze studentů Akademického gymnázia. Několik dalších spolků pěstujících kopanou přihlášku nepodalo – nesouhlasily s vyřazovacím klíčem a preferovaly systém bodový, který se pak ukázal klíčový pro domácí ligové soutěže.¹²⁴

Nejpodstatnějším z pohledu dalšího vývoje hnutí se stalo 29. března 1896 zcela první utkání posléze největších českých mužstev – SK Slavie a AC Sparty.¹²⁵ Ačkoli se spart'ánům podařilo skórovat, nestali se překvapivě vítězi. Herní řád stanovoval nutnost potvrzení branky nejen rozhodčím, ale i kapitány soupeřů, což se nestalo. Tato zvyklost pocházela z prostředí pražských plácků, z instituce „gólů na brankářovu duši“.¹²⁶ Nabízí se myšlenka, kolik branek by při podobně nastavených pravidlech padlo v současnosti. Sám zakladatel moderního českého sportu, který zápas řídil, se nevědomky postaral o počátek největší rivality.¹²⁷ Sřetenutí vytvořilo první vlákno složitého přediva vztahů.¹²⁸

---

¹²² RÖSSLER-OŘOVSKÝ, Josef. První počátky, in: PETRŮ, Karel (ed.). *Třicet let Českého Svazu Footballového 1901 – 1931 a trochu historie kopané v zemích československých*. Praha, 1931, s. 9.

¹²³ HEINZ, Vilém. Z našeho světa sportovního, in: *Národní listy* (31. března 1896), s. 4.; JIŘIČKO, Pavel. Sto let „soutěže footballistické“, in: *Dějiny a současnost*. 1996, roč. 18, č. 3, s. 23.

¹²⁴ PACINA, Václav. *Sport v Království českém*. Praha: Mladá fronta, 1986, s. 116–120.

¹²⁵ JELÍNEK, Radovan, JENŠÍK, Miloslav a kol. *Atlas českého fotbalu: od roku 1890*. Praha: Radovan Jelínek, 2005, s. 102–103.

¹²⁶ JENŠÍK, Miroslav, MACKŮ, Jiří. *Kronika českého fotbalu 1*. Praha: Olympia, 1997, s. 14.; PEŠEK–KÁDĀ, Karel, HLAVA, W. *Dnes hraje Kád'a: praktické rady fotbalového internacionála*. Praha: Melantrich, 1940, s. 26, 28.

¹²⁷ KOLÁŘ, František. „Nesmiřitelná“ rivalita Slavie a Sparty: kapitola z počátků českého fotbalu, in: DEJMEK, Jindřich, HANZAL, Josef (edd.). *České země a Československo v Evropě XIX. a XX. století: sborník prací k narozeninám prof. dr. Roberta Kvačka*. Praha: Historický ústav AV ČR, 1997, s. 167.

Úspěch Národních zápasů vedl *Český Sculling Cercle* k uspořádání Mistrovství Čech. Konalo se v půli listopadu 1896 za účasti AC Prahy, SK Slavie, AC Sparty a nově vzniklého DFC Prag, který bez porážky zvítězil. Mužstvo SK Slavie však před utkáním s AC Spartou z rozehrané soutěže vystoupilo, protože sedm hráčů kdosi anonymně udal na Zemské školní ředitelství kvůli veřejnému závodění a spolčování, které měli studenti pražských gymnázií řádem zakázáno. Navzdory absenci vzájemného souboje ustanovili vítězem SK Slavii, na což AC Sparta reagovala nevyslyšeným protestem. Slávisté si zas mysleli, že záhadné hlášení měli na svědomí spartané, kterým významnější postih úřadů nehrozil. Nevyjasněná situace vedla k přerušení styků mezi znesvářenými stranami.¹²⁹

Určité znechucení hráčů AC Sparty pak došlo k výraznému zvratu, kdy se spolek začal soustředit spíše na lehkou atletiku, v níž brzy dosáhl výborných výsledků v rámci celé monarchie. Sportovní publikum si však muselo na další vzájemné utkání v kopané počkat až do roku 1907. Mezitím se SK Slavia stala nejlepším mužstvem kontinentální Evropy a AC Spartě se podařilo největšího rivala dostihnout až roku 1910. Nešlo však zatím o nijak závažný konflikt na rozdíl od nacionálního a ekonomického sporu mezi SK Slavii a DFC Prag, kterému zavadaly příčinu politické události konce roku 1897.¹³⁰

Historii pražské soutěžní kopané před první světovou válkou lze proto rozdělit na několik vývojových etap. S pominutím prvních krůčků roku 1896 šlo v letech 1897 až 1904 převážně o spor česko-německý mezi SK Slavii a DFC Prag. Toto nacionální pnutí však od počátku roku 1904 ustupuje hned z několika důvodů do pozadí. Na návrh berlínského regionálního podsvazu a za podpory menších pražských německých klubů, končí po lednovém hlasování delegátů DFB na zasedání v Kasselu bojkot ČSF. Navíc se z hráčů rozejitých mužstev AFK Karlín a SK Union Letná rodí konkurenceschopná AC Sparta, která ihned zahajuje svou snahu vyrovnat se dominující SK Slavii.¹³¹ Nutno

---

¹²⁸ WAIC, Marek. *Tělovýchova a sport ve službách české národní emancipace*. Praha: Karolinum, 2014, s. 136.; WAIC, Marek, ZWICKER, Stefan. Proměny německo-českých fotbalových vztahů v českých zemích a Československu, in: WAIC, Marek (ed.). *Německé tělovýchovné, sportovní, turistické a skautské organizace v českých zemích a v Československu – vznik a vývoj do roku 1938*. Praha: Karolinum, 2008, s. 93–94.

¹²⁹ SCHEINOST, Ferdinand. *Slavné postavy naší kopané*. Praha: Tempo, 1940, s. 10.

¹³⁰ BOROVIČKA, Michael, KAŠE, Jiří (edd.). *Velké dějiny země koruny české (1890 – 1918)*. Svazek XII.b. Praha: Paseka, 2013, s. 125–128.

¹³¹ KRÁL, Lubomír. *Historie německé kopané v Čechách*. Praha: MJF, 2006, s. 12–13.

rovněž konstatovat, že český element v pražských městech a předměstích vítězí co do kvantity nad německým natolik viditelně, že už není potřeba dokazovat sílu národa na poli sportovním.¹³² Nosným střetem, pohánějícím hnutí kupředu, se proto v letech 1904 až 1910 stává napětí mezi SK Slavií a AC Spartou. K roku 1910 pak ztrácí SK Slavia nadvládu na úkor „silného trinaglu“ doplněného SK Viktorií Žižkov.¹³³ Epocha do roku 1914 pak představuje vrcholnou dobu slavných zápasů pražských rivalů před nabitými hledišti i bouřlivých profesionálních afér spojených s přetahováním o nejlepší borce.

2.1 Spor SK Slavia a DFC Prag

Na konci listopadu 1897 došlo po pádu vlády Kazimíra Badeniho – prosazující česko-německé jazykové vyrovnání i ve vnitřním úřadování – k řadě masových bouří v pražských ulicích. Střety nacionalistů provázené šarvátkami a ničením dvojjazyčných veřejných nápisů přerostly po aktivizaci lůzy v nekontrolované drancování a vypalování s antisemitským podtextem společným pro Čechy i Němce. Situaci se navzdory snahám primátora Podlipného podařilo uklidnit až novému předsedovi vlády Paulu Gautschovi vyhlášením stanného práva 2. prosince. Tyto nepokoje přinesly vedle několika mrtvých i desítky raněných a mnoho poškozených domů, mezi nimi i sportovních kluboven.¹³⁴

Spor se brzy přenesl i do sportovního prostředí. Navzdory absenci důkazů přišli zástupci DFC Prag s nařčením, že rozvášněný dav, který během pouličních nepokojů vypálil loděnici ERC Regatty Prag na Císařské louce, vedl kapitán SK Slavia a radikální studentský vůdce Karel Freja se svými soukmenovci.¹³⁵ S požehnáním DFB následně

---

¹³² COHEN, Gary. *Němci v Praze 1861 – 1914*. Praha: Karolinum, 2000, s. 9–10, 13–14.

¹³³ JELÍNEK, Radovan, JENŠÍK, Miloslav a kol. *Atlas českého fotbalu: od roku 1890*. Praha: Radovan Jelínek, 2005, s. 102–103.

¹³⁴ BOROVIČKA, Michael, KAŠE, Jiří (edd.). *Velké dějiny země koruny české (1890 – 1918)*. Svazek XII.b. Praha: Paseka, 2013, s. 127–128.; WAIC, Marek, ZWICKER, Stefan. Proměny německo-českých fotbalových vztahů v českých zemích a Československu, in: WAIC, Marek (ed.). *Německé tělovýchovné, sportovní, turistické a skautské organizace v českých zemích a v Československu – vznik a vývoj do roku 1938*. Praha: Karolinum, 2008, s. 84.

¹³⁵ Archiv Sbírký tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fond Fotbal, Sportovní tisk, novinové články, Kaufmann J. V. Třináct let bojů proti Vídni o uznání české samostatnosti ve sportu footballovém, 1910 (tisk), karton 22, inv. č. 1966.

vyhlásili bojkot všech českých mužstev.¹³⁶ Ke stejným postojům navíc donutili z pozice vykonavatele vůle ústřední instituce i menší pražské německé spolky-kluby, přestože se z hospodářských důvodů v podobě ušlého vstupného kampaně účastnit vůbec nechtěly.

Adekvátní soupeře musel DFC Prag hledat mimo vytyčený prostor.¹³⁷ Nákladné výjezdy a vydržování zahraničních mužstev se na české straně s dávkou ironie nazývaly „válečné výdaje“.¹³⁸ Nepřátelství vyvrcholilo dokonce prohlášením, že nenastoupí ani proti klubu, který bude svolný hrát s SK Slavií při shodné návštěvě Prahy. Na neutěšené vztahy mezi sportovci hleděly s nelibostí rakouské úřady, které vyžadovaly loajalitu a klid od Čechů i od Němců. Návist mezi letenskými sousedy přetrvávala dlouhá léta, až do roku 1923, kdy atraktivita i ekonomická síla DFC Prag po vzniku Československa významně poklesla, dokonce si vysloužil i značně pitoreskní přívěs – „DeFiCit“.¹³⁹

Na pohled nacionální spor DFC Prag a SK Slavie vyplýval ze snahy pražských Němců zlikvidovat vzrůstajícího se konkurenta ekonomicky. Novinami šířené pomluvy o žhářství, násilí a nacionalismu měly přispět k utlumení zájmu zvučných zahraničních hostů o zápasy na hřišti SK Slavie, která by současně přicházela o příjmy ze vstupného. Utkání s domácími soupeři zas neměla pro ambiciózní mužstvo větší sportovní a hlavně hospodářský význam.¹⁴⁰ Touto strategií dávala společnost německého kasina najevo i meze náklonnosti ke kopané respektive meze benevolence dotovat nevýnosné podniky DFC Prag.¹⁴¹ Lacině řešení v podobě lživé kampaně proto zvítězilo. Klub disponoval

---

¹³⁶ HORÁČEK, Miroslav. Vliv pomluv DFC Prag na český fotbal, in: *Sport a hry*. 1903, roč. VIII, č. 12, s. 126.

¹³⁷ KRÁL, Lubomír. *Historie německé kopané v Čechách*. Praha: MJF, 2006, s. 12–13.

¹³⁸ KISCH, Egon Ervín. Češi a Němci, in: *Tržiště senzací*. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1963, s. 69.

¹³⁹ ZWICKER, Stefan. Zdravá rivalita? Německý fotbal v českých zemích, in: *Dějiny a současnost*. 2014, roč. 36, č. 5, s. 11.; WAIC, Marek, ZWICKER, Stefan. Proměny německo-českých fotbalových vztahů v českých zemích a Československu, in: WAIC, Marek (ed.). *Německé tělovýchovné, sportovní, turistické a skautské organizace v českých zemích a v Československu – vznik a vývoj do roku 1938*. Praha: Karolinum, 2008, s. 84, 86.

¹⁴⁰ Archiv Sbírký tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fond Fotbal, Sportovní tisk, novinové články, Kaufmann J. V. Třináct let bojů proti Vídni o uznání české samostatnosti ve sportu footballovém, 1910 (tisk), karton 22, inv. č. 1966.

¹⁴¹ KRÁL, Lubomír. *Historie německé kopané v Čechách*. Praha: MJF, 2006, s. 13.

sice elitní, ale nepočetnou diváckou základnou. Naopak SK Slavia by na prodeji lístků na atraktivní střetnutí vydělala díky počesťování stanoveného prostoru dvojnásobně.¹⁴²

Tato negativní politika DFC Prag nejprve účinkovala, zájem české společnosti o kopanou upadal. Na konci roku 1898 však s doručenou poštou přišel do kanceláře SK Slavie i leták berlínského závodu Steidl se sportovními potřebami. Nabídka zahrnovala i zprostředkování přátelského utkání. Sekretář Miroslav Horáček reagoval dopisem, který podnik postoupil redakci pruského listu *Spiel und Sport*. Šéfredaktor Ernst Schulz znal pražské poměry a pomluvám nevěřil. Sestavil proto mužstvo, které se mělo 26. prosince 1898 představit na hřišti u letenské vodárny. Iniciativa rivala však způsobila, že DFB zápas zakázal. Schulz však nepolevoval – z hráčů pěti klubů neorganizovaných svazem sestavil nový městský výběr, který navzdory lichým varováním před útoky nacionálně vyhraněných Čechů dorazil na počátku roku 1899 na pražské nádraží Františka Josefa I.

Utkání, které se uskutečnilo 8. ledna 1899, skončilo sice bezbrankovou remízou, přesto se početnému publiku líbilo. Lidé přišli shlédnout novou podívanou a deklarovat svůj nesouhlas s velkoněmeckou snahou izolovat český sport.¹⁴³ Ukázalo se navíc, že podobný podnik může přinést nezanedbatelný zisk. Na vstupném se vybralo 55 zlatých, kolíkování a lajnování pak vyšlo pouze na 27 zlatých.¹⁴⁴ Návrat německého mužstva do vlasti však dopadl neslavně. Trest stihl hráče i majitele *Spiel und Sport*, manžele Nevilla a Stellu Blochovy, kteří museli vydávání zanechat a vrátit se zpět do Londýna. Sankce neminuly ani Schulze, který se z donucení přesunul do dánských lázní Phänol na pozici úředníka. Aktivita uvedených postav však významně stimulovala české hnutí kopané.¹⁴⁵

Navzdory několika perzekucím narušil zápas s Berlínem negativní kampaň DFC Prag a přispěl k prvnímu zájezdu *výběru Prahy* pod hlavičkou České amatérské atletické unie (ČAAU) do Vídně, kde se 12. března 1899 střetl s domácím mužstvem. Sestava se skládala především z hráčů SK Slavie, pouze branku hájil Prokop z AC Sparty, který při zkoušce pochytil více pokutových kopů než Vosátka. Utkání skončilo znovu úspěchem

---

¹⁴² COHEN, Gary. *Němci v Praze 1861 – 1914*. Praha: Karolinum, 2000, s. 13–14, 216–217.

¹⁴³ HEINZ, Vilém. Z kruhů sportovních. Footballový zápas mezi sportovním klubem Slavia a kombinovaným berlínským mužstvem za vedení kapitána Schultze, in: *Národní listy* (10. ledna 1899), s. 3.; BLECHARZ, Pavel. *Kulturní dějiny kopané v Čechách na přelomu 19. a 20. století: přechod od lokálních plácků k masovému sportu*. Brno: Filosofická fakulta Masarykovy university, 2015, s. 35.

¹⁴⁴ PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 126.

¹⁴⁵ KRÁL, Lubomír. *Historie německé kopané v Čechách*. Praha: MJF, 2006, s. 14.

v podobě smírného výsledku 2:2, přestože na straně soupeře stálo několik Angličanů.¹⁴⁶ Fotbalisté navíc díky pomlouvačné politice představenstva německého klubu překvapili nejen sportovně, ale i společensky. Ekonomická strategie rivala se proto začala bortit.¹⁴⁷

Úspěch předchozích zápasů podnítil představenstvo SK Slavie ke snaze získat další zahraniční soupeře. Ihned proto využilo zprávy o zájezdu hráčů z kolébky kopané na starý kontinent. Mužstvo Oxford University AFC se plánovalo vedle Vídně zastavit i v Praze, kde mělo na středu 29. března smluvené utkání s DFC Prag, který proto hradil většinu nákladů výpravy. Tajemníkovi Karlovi Hammerovi se však zrodil v hlavě plán získat studenty už na úterý 28. března 1899 k prvnímu startu na pevnině vůbec. I když v úspěch příliš nedoufal, napsal žádost sekretáři Angličanů. K všeobecnému překvapení se dočkal reakce: „*Yes, forty pounds. Jameson.*“¹⁴⁸ Navzdory předpokládané porážce SK Slavie 0:3, shlédli střetnutí na Letné s dalšími 4 000 diváky i pražský místodržitel hrabě Caudenhove, maršálek zemského sněmu kníže Lobkowitz, primátor Podlipný a knížata Schwarzenberg a Thurn-Taxis. Následujícího dne pak sok DFC Prag prohrál se stejným soupeřem, před menší diváckou kulisou a navíc větším rozdílem 0:9.¹⁴⁹ Nad hřiště sešíváných u vodárny provokativně vystoupala britská vlajka na počest vítězů.¹⁵⁰

Spor DFC Prag a SK Slavie v následujících dnech kulminoval, zejména když se provalilo, že Češi nedisponovali penězi k pořádání akce a potřebné prostředky získali až díky půjčkám ředitele malostranské záložny a darům plzeňského Prazdroje i pražského arcibiskupa hraběte Schönborna, který utkání rovněž shlédli. Německé noviny, hlavně *Berliner Morgenpost*, se pak snažily vysvětlit úspěch konkurenta úplatkem, který měl zajistit nižší nasazení Angličanů.¹⁵¹ To *Prager Tagblatt* úterní utkání na hřišti SK Slavie

¹⁴⁶ MÍKA, Zdeněk. *Zmizelá Praha. Sporty a sportoviště: počátky tělesné výchovy a sportu v Praze*. Praha: Paseka, 2011, s. 45.

¹⁴⁷ Archiv Sbírký tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fond Fotbal, Sportovní tisk, novinové články, Kaufmann J. V. Třináct let bojů proti Vídni o uznání české samostatnosti ve sportu footballovém, 1910 (tisk), karton 22, inv. č. 1966.

¹⁴⁸ PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 132.

¹⁴⁹ HEINZ, Vilém. Sportovní věstník. Oxford–Slavia 3:0, in: *Národní listy* (29. března 1899), s. 3.; KALVA, Jaroslav. Oxford proti Slavii, in: *Národní politika* (29. března 1899), s. 4.

¹⁵⁰ KRÁL, Lubomír. *Historie německé kopané v Čechách*. Praha: MJF, 2006, s. 31.; NINGER, Milan, KOLIŠ, Jirí. *Český sport 1862 – 1914*. Kladno: Nezávislý novinář (IV), 2003, s. 264.

¹⁵¹ BLECHARZ, Pavel. *Kulturní dějiny kopané v Čechách na přelomu 19. a 20. století: přechod od lokálních plácků k masovému sportu*. Brno: Filosofická fakulta Masarykovy univerzity, 2015, s. 38.

zcela ignoroval a detailně komentoval pouze střeďeční zápas na sousedním DFC Prag. *Sport im Bild* pak alespoň nadsadil návštěvů na nereálných 5 000 až 6 000 diváků. Tato strategie však nebyla nijak neobvyklou napříč národnostním spektrem.¹⁵² Na invektivy reagovala následující den *Národní politika*, která nepodložené výpady dementovala.¹⁵³

Série zápasů proti výběrům Berlína, Vídně a studentům z Oxfordu, se sice mohla uskutečnit pouze díky množství půjček a darů. Šlo však o klíčové akce co do propagace a popularizace hry mezi mládeží a budoucími sponzory. To vše navzdory skutečnosti, že se nalézáme v době, kdy se ve společnosti zvedá, v souvislosti s probíhajícími Búrskými válkami, vlna protianglických nálad. Fotbal se však po roce 1899 rozšiřuje natolik, že už není možné postihnout všechna hraná utkání. Stává se záležitostí nekontrolovatelnou úřady a součástí české každodennosti, což se projevilo i v brzké institucionalizaci.¹⁵⁴

Tato utkání měla zásadní vliv na dění domácí i zahraniční. Inspiraci kopanou na území pražských měst a předměstí vyjadřuje počet deseti zakládajících mužstev ČSF, který vzniká 19. října 1901 v restauraci u Zlaté váhy, kam se dostavili představitelé SK Slavie, AC Sparty, ČAFC Královské Vinohrady, FK Horymíru Vyšehrad, SK Olympie Košiče, FK Hradčany, FK Malá Strana, SK Unionu Letná, SK Vyšehradu, SK Meteoru Praha VIII. Sedm dalších se přidalo do roku 1905. Šlo o SK Viktorii Žižkov, SK Libeň, SK Smíchov, AFK Vršovice, SK Union Žižkov a SK Meteor Královské Vinohrady.¹⁵⁵ Svazovým předsedou se stal Karel Freja – první kapitán SK Slavie, údajný žhář z roku 1897, medik a později lékař. Ústřední instituci však provázela nedostatek autority.¹⁵⁶

SK Slavia však do řádného mistrovství ČSF dala roku 1902 k dispozici pouze svou rezervu. Nejenže první mužstvo kvalitativně zcela přesahovalo zbytek účastníků a díky zápasům se zahraniční kluby a zájezdům po Evropě za účelem výdělků ani nemělo

---

¹⁵² WAIC, Marek. *Tělovýchova a sport ve službách české národní emancipace*. Praha: Karolinum, 2014, s. 130.

¹⁵³ KALVA, Jaroslav. Oxfordské mužstvo studentské, in: *Národní politika* (30. března 1899), s. 4.

¹⁵⁴ FRONK, Václav. *Sebereflexe české společnosti: přelom 19. a 20. století v perspektivě humoristických časopisů*. Praha: Irbis, 2011, s. 185.

¹⁵⁵ Archiv hlavního města Prahy: fond Spolkový katastr, Český svaz fotbalový, karton 592, signatura XIV/0120.; Národní archiv: fond Presidium policejního ředitelství v Praze 1808 – 1915, Český svaz fotbalový, karton 1978, spis V 18/36.

¹⁵⁶ JELÍNEK, Radovan, JENŠÍK, Miloslav a kol. *Atlas českého fotbalu: od roku 1890*. Praha: Radovan Jelínek, 2005, s. 7.

volný kalendář, navíc propozice svazu ukládaly klubům vydávat 1/3 příjmů k zajištění soutěže, což by však znamenalo, že by platili nepoměrně více, než další participanti.¹⁵⁷ Ústředí proto vzápětí vyhlásilo, že kdo nastoupí u letenských sadů, bude považován za vystoupeného. Kdo by však nechtěl hrát na nejlepší hrací ploše před velkou diváckou kulisou? Nařízení brzy porušil SK Meteor Praha VIII, SK Horymír Vyšehrad, SK Union Žižkov i Staroměstský SK. Autorita zastřešující instituce se nalézala na bodu mrazu. To německý DFB měl na území Prahy, i díky provázanosti s DFC Prag, silnější pozici.¹⁵⁸

Už roku 1900 vzniklo ústředí německé – DFB, které na daném území zastupoval Verband der Prager Deutschen Fußball-Vereine (VPDFV). Předsedou podsvazu se stal na základě seniorátního systému profesor pražské německé university – lékař Ferdinand Hueppe. Shodnou úlohu zastával i v DFC Prag. Společenské role z prvopočátků pražské klubové kopané se po profesionální přeměně začaly přenášet i do vrcholných pozic.¹⁵⁹ Na konci roku 1911 se pak ustavuje i Deutscher Fussball Verband für Böhmen (DFVB). Sdružoval 23 mužstev z metropole a severu Čech, která hájil na valné hromadě ÖFV.¹⁶⁰

Na zahraničním poli se dařilo vyvracet všemožná nařčení DFC Prag, kterému pak dalo velkou práci, aby se důvěra v klubové představenstvo udržela díky nečistým praktikám alespoň v působnosti DFB.¹⁶¹ Setrvačností se sice povedlo překazit SK Slavii několik atraktivních zápasů s anglickými kluby – Richmondem AFC, Southamptonem AFC a Surrey Wanderers FC, které středoevropské poměry příliš neznaly, brzy se však vše vyjasnilo i zde. Nepřehledost situace vyplývá i z úryvků rozpačité korespondence. Southamptonský sekretář Anfield v dopise adresovaném Hammerovi napsal: „*díky za Vaše psaní, ale jsem Vám nucen dát na vědomí, že DFC Prag neschvaluje úmysl náš,*

---

¹⁵⁷ NINGER, Milan, KOLIŠ, Jiří. *Český sport 1862 – 1914*. Kladno: Nezávislý novinář (IV), 2003, s. 265.

¹⁵⁸ JENŠÍK, Miroslav, MACKŮ, Jiří. *Kronika českého fotbalu I*. Praha: Olympia, 1997, s. 81–82.

¹⁵⁹ KRÁL, Lubomír. *Historie německé kopané v Čechách*. Praha: MJF, 2006, s. 29, 220.; ZWICKER, Stefan. Männer, manchmal im Abseits. Fussball als Thema in der tschechischen Literatur und seine gesellschaftliche Rolle in Vergangenheit und Gegenwart, in: *Stifter Jahrbuch*. 2001, roč. 15, s. 98.

¹⁶⁰ HAFER, Andreas, HAFER, Wolfgang. *Hugo Meisl, aneb, Vynález moderního fotbalu: životopis*. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, 2011, s. 53.

¹⁶¹ Archiv Sbírký tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fond Fotbal, Sportovní tisk, novinové články, Kaufmann J. V. Třináct let bojů proti Vídni o uznání české samostatnosti ve sportu footballovém, 1910 (tisk), karton 22, inv. č. 1966.

abychom s Vámi hráli.“ I psaní richmondského Aschera se neslo v podobném duchu: „*Myslím, že bychom mohli s Vámi hrát, kdyby Many Friedl z DFC Prag nebyl proti.*“¹⁶²

Mužstva z Rakouska, Uher a díky Ernestovi Schulzemu i z Dánska se však už od roku 1900 na hřiště u letenské vodárny zajíždět neostýchala. Nastoupila zde např. First Vienna FC, Vienna CFC, Müegyetem FC Budapešť, Torna Club Budapešť, Zürich FC, HVV Haag nebo AB Kodaň.¹⁶³ Návštěvy Angličanů se začaly množit až po dobudování hrací plochy u nedalekých sadů roku 1901, kdy se po anabázi mimosezónního souboru Surrey Wanderers FC, známého díky hře za hranicí pravidel a neřízeným alkoholismem, postupně roznesla po Británii zvěst o poměrně civilizovaném střeoevropském městě plném sličných dam a vyhlášených restaurací.¹⁶⁴ Ani varování zástupců DFC Prag před nacionálně vyhraněnými Čechy už neměla patřičný efekt, přestože zpočátku přivázeli zástupci zahraničních klubových výborů místo peněz všemožné šperky nebo drahé kovy ke směně v domnění, že není na území monarchie dosud rozvinutý bankovní systém.¹⁶⁵

Nakonec i pražská německá mužstva – FC Union Prag, FC Sport Favorit Prag a DSC Prag – potvrdila v lednu 1904 na schůzi DFB v Kasselu, že ve vztahu DFC Prag k SK Slavii nejde o záležitost nacionální, nýbrž ekonomickou.¹⁶⁶ Hlasováním delegátů v poměru 45 pro a 36 proti, přičemž 91 se zdrželo, umožnil svaz zápasy proti českým klubům, které se brzy staly velmi populárními. K prolomení ledů dal podnět Berlínský regionální svaz na základě kladného vztahu k Ernestu Schulzovi a zkušenostem z roku 1899. Snahy Horáčka s Hammerem se v retrospektivě ukázaly pro další vývoj naprosto zásadními.¹⁶⁷ Hlavní znesvářené strany však proti sobě nadále nehrály, posléze se proto začaly poměřovat alespoň na dálku o právo pozvat zvučnějšího soupeře. Svoje výkony

---

¹⁶² KRÁL, Lubomír. *Historie německé kopané v Čechách*. Praha: MJF, 2006, s. 15.

¹⁶³ Národní archiv: fond Presidium policejního ředitelství v Praze 1808 – 1915, SK Slavia, karton 2678, spis V 28/92.

¹⁶⁴ LAUFER, Josef. *50 let v našem sportu*. Praha: Mladá fronta, 1968, s. 23.

¹⁶⁵ JENŠÍK, Miroslav, MACKŮ, Jiří. *Kronika českého fotbalu 1*. Praha: Olympia, 1997, s. 70–71.; MACKŮ, Jiří. *Pražská Letná: obdivuhodné sportovní století*. Praha: CaK, 2015, s. 55.

¹⁶⁶ KRÁL, Lubomír. *Historie německé kopané v Čechách*. Praha: MJF, 2006, s. 12–13.

¹⁶⁷ PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 243.

porovnávaly prostřednictvím „papírové metody“ respektive „Papierform“ na základě počtu vstřelených a inkasovaných branek s protivníky, s nimiž hrály krátce po sobě.¹⁶⁸

K největším pořadatelsko-sportovním úspěchům – které měly sloužit k zastínění soupeře – patřilo ze strany SK Slavia vítězství nad profesionály ze Southampton AFC roku 1906.¹⁶⁹ Klub z jihu Anglie už ale nepatřil k absolutní evropské špičce, zato remíza se skotskými mistry z Celtic Glasgow FC, na níž měla lví podíl průprava nového kouče Maddena, se prakticky rovnala zázraku. Klub se stal nejlepším na starém kontinentu.¹⁷⁰

Ani konkurenti z DFC Prag však nezaháleli. Na počátku roku 1903 si dokonce zahráli o mistra DFB! Národnost měla v kopané větší váhu než příslušnost státní nebo zemská. Semifinále soutěže však poznamenala podvodná zpráva na adresu Karlsruher FV. Telegramem kdosi přesouval plánovaný zápas, proto se mužstvo do Lipska, kde se mělo hrát, nedostavilo a vítězství připadlo kontumačně letenským. I když nebyl původ mystifikující zprávy vyšetřen, podobal se styl podvodu praktikám výboru Pražanů.¹⁷¹

Finálový zápas mezi DFC Prag a VfB Leipzig se hrál 31. května v Hamburku. Noc strávená na dřevěných pryčnách v rychlíku a návštěva vykřičených domů v Saint-Pauli následujícího večera však vedla k vysoké porážce letenských – 2:7. Střetnutí se uskutečnilo na pilinami nalajnovaném kasárenském dvoře v Altoně před zraky pouhých 1 500 diváků, kteří platili vstupné do klobouku.¹⁷² Fotbalové hnutí v Německu prozatím nedosahovalo úrovně pražské a vídeňské. K hlavním důvodům patřila silná rezistence

---

¹⁶⁸ ZWICKER, Stefan. Männer, manchmal im Abseits. Fussball als Thema in der tschechischen Literatur und seine gesellschaftliche Rolle in Vergangenheit und Gegenwart, in: *Stifter Jahrbuch*. 2001, roč. 15, s. 98.

¹⁶⁹ HEINZ, Vilém. Sportovní věstník. Atletika a sportovní hry. S.K. Slavia hraje dnes proti anglickému profesionálnímu klubu Southampton, in: *Národní listy* (19. května 1906), s. 5.; HEINZ, Vilém. Sportovní věstník. Athletika a sportovní hry. S.K. Slavia porazil včera anglický profesionální klub Southampton 4:0, in: *Národní listy* (20. května 1906), s. 4.

¹⁷⁰ HEINZ, Vilém. Sportovní věstník. Athletika a sportovní hry. S.K. Slavia hrál včera nerozhodně proti skotskému mistrovskému profesionálnímu klubu Celtic v poměru 3:3 (1:1), in: *Národní listy* (30. května 1906), s. 6.; KALVA, Jaroslav. Sport. Kopaná. Slavia hraje nerozhodně s Celtic 3:3, in: *Národní politika* (30. května 1906), s. 4.

¹⁷¹ Národní archiv: fond Presidium policejního ředitelství v Praze 1808 – 1915, DFC Prag, karton 2025, spis V 28/5.

¹⁷² KRÁL, Lubomír. *Historie německé kopané v Čechách*. Praha: MJF, 2006, s. 34–36.

místní nacionálně laděné společnosti ke sportu plnému anglicismů.¹⁷³ I DFB navíc po skončení mistrovství zjistil, že šlo o prodělečný podnik se ztrátou 916 marek, proto si už od příštího roku musely kluby platit dopravu, ubytování nebo diety rozhodčím sami.¹⁷⁴

Napětí SK Slavia a DFC Prag však neznamenal, že spory probíhaly všeobecně mezi českými a německými spolky-kluby. Fotbal vycházející z anglického sportovního modelu měl na rozdíl od tělovýchovy propagované především Sokolem a Turnvereinem diplomatické vlastnosti, vykazoval méně národnostního pnutí a spíše sblížoval. I proto se nejdříve více prosazoval v kosmopolitní Vídni nebo v Praze. Navíc se s postupující ekonomizací uvedené hledisko dále rozvolňovalo, např. za účelem domluvy o vzájemně výhodných dobách výkopů zápasů, které se neměly napříště krýt a konkurovat si.¹⁷⁵

Fotbalisté čeští nastupovali počínaje rokem 1904 bez problémů proti německým a naopak.¹⁷⁶ Nebylo ani neobvyklé, že se množící hřiště uváděla do provozu lokálními přátelskými zápasy. Utkání měla poklidný průběh a spor, kterému zavadaly příčinu stále živé politické události z roku 1897, z prostředí kopané postupně vyprchával. K nastolení nového diskurzu ve vztahu národních hnutí kolem roku 1910 přispělo vedle vybudování základů ekonomických struktur i uvědomnění si převahy českého živlu nad německým a rostoucí sportovní rivalita ve společnosti většinové – mezi SK Slavií a AC Spartou.¹⁷⁷

Navíc skutečnost momentálního nesouladu mezi DFB a ÖFV, díky přetahování vídeňských hráčů do movitých severočeských mužstev, vedla v předvečer první světové války – roku 1914 – k několika zájezdům mužstev ČSF z pražských měst a předměstí i do německého pohraničí.¹⁷⁸ AC Sparta nastoupila k přátelskému zápasu na domácí půdě Karlsbaderu FK. Specifické prostředí pocítil i SK Český lev Plzeň. Indikátorem vztahu

---

¹⁷³ FRONK, Václav. *Sebereflexe české společnosti: přelom 19. a 20. století v perspektivě humoristických časopisů*. Praha: Irbis, 2011, s. 185.

¹⁷⁴ HAFER, Andreas, HAFER, Wolfgang. *Hugo Meisl, aneb, Vynález moderního fotbalu: životopis*. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, 2011, s. 24.

¹⁷⁵ ZWICKER, Stefan. Zdravá rivalita? Německý fotbal v českých zemích, in: *Dějiny a současnost*. 2014, roč. 36, č. 5, s. 11.

¹⁷⁶ PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 243.

¹⁷⁷ COHEN, Gary. *Němci v Praze 1861 – 1914*. Praha: Karolinum, 2000, s. 9–10, 13–14.; KOLÁŘ, František. „Nesmiřitelná“ rivalita Slavia a Sparty: kapitola z počátků českého fotbalu, in: DEJMEK, Jindřich, HANZAL, Josef (edd.). *České země a Československo v Evropě XIX. a XX. století: sborník prací k narozeninám prof. dr. Roberta Kvačka*. Praha: Historický ústav AV ČR, 1997, s. 177.

¹⁷⁸ JENŠÍK, Miroslav, MACKŮ, Jiří. *Kronika českého fotbalu I*. Praha: Olympia, 1997, s. 199.

zemských národů se však stala květnová utkání Teplitzeru FK s SK Slavií, kterou zdejší společnost považovala za nejvýznamnějšího představitele českého sportu i kopané.¹⁷⁹

Teplitzer FK se vyznačoval nadnárodními postoji. Na rozdíl od DFC Prag se nemusel strachovat o výsadní postavení v dané lokalitě. Místní *Volksrat* i další politická uskupení, zejména Deutsche sozialdemokratische Arbeitpartei (DSAP), se však snažily akci všemožně upozadit. Navzdory zákazu plakátování uvítalo hosty potleskem 5 000 a v druhém případě až 7 000 diváků. Nutno podotknout, že se na zápas dostavilo i mnoho Čechů pracujících ve zdejších sklárnách.¹⁸⁰ Tisk v utkáních našel pomyslný akt česko-německého usmíření.¹⁸¹ Navázané kontakty pak stály u počátku náklonnosti domácích k SK Slavii, které klub z lázeňského města posílal blahopřání k úspěchům a výročím.¹⁸²

Když srovnáme vliv zápasů SK Slaviie proti Teplitzeru FK s iniciativou Sokolů, kteří spolu s Klubem českých turistů (KČT) plánovali provokativní výpravu do Dolních Rakous – považovaných německými nacionalisty za posvátnou zemi Nibelungů – lze detekovat patrný diplomatický potenciál kopané v budování bilaterálních vztahů mezi národy.¹⁸³ Na druhou stranu se však ani „cizácká kratochvíle“, provozovaná se zápalem a divokostí, nezřídka vedoucí ke zraněním, netěšila přízni spořádaných jednot.¹⁸⁴ Ačkoli hru nejprve doporučovaly k doplňkovému cvičení, po nečekaném rozšíření k ní zaujaly

---

¹⁷⁹ KRÁL, Lubomír. *Historie německé kopané v Čechách*. Praha: MJF, 2006, s. 18–19, 48, 49.

¹⁸⁰ ZWICKER, Stefan. 100 Jahre Spitzensport in der Böhmischen Provinz. Der Fussball in Teplitz-Schönau bis 1945, in: DAHLMANN, Dittmar, HILBRENNER, Anke, LENZ, Britta. *Überall ist der Ball rund. Zur Geschichte und Gegenwart des Fussballs in Ost – und Südosteuropa*. Essen: Klartext Verlag, 2011, s. 320.

¹⁸¹ ZWICKER, Stefan. Zdravá rivalita? Německý fotbal v českých zemích, in: *Dějiny a současnost*. 2014, roč. 36, č. 5, s. 13.

¹⁸² Národní archiv: fond Presidium policejního ředitelství v Praze 1808 – 1915, SK Slavia, karta 2678, spis V 28/92.

¹⁸³ ZWICKER, Stefan. 100 Jahre Spitzensport in der Böhmischen Provinz. Der Fussball in Teplitz-Schönau bis 1945, in: DAHLMANN, Dittmar, HILBRENNER, Anke, LENZ, Britta. *Überall ist der Ball rund. Zur Geschichte und Gegenwart des Fussballs in Ost – und Südosteuropa*. Essen: Klartext Verlag, 2011, s. 326.; ZIKMUND, Zdeněk. *Edvard Beneš a sport: sport v prezidentově životě, politice a diplomacii* (přednáška). Praha (FF UK), Společnost Edvarda Beneše, 31. 5. 2016.

¹⁸⁴ WINTER, Tomáš. Fotbal na malířském plátně: v počátcích moderního umění. *Dějiny a současnost*. 2014, roč. 36, č. 5, s. 23.

konkurenční postoj.¹⁸⁵ Fotbal v českém prostoru snad nejvíce exponoval určité rozdíly mezi germánsky laděnou tělovýchovou a moderním anglosaským pojetím sportu.¹⁸⁶

2.2 Spor SK Slavia a AC Sparta

Napětí mezi AC Spartou a SK Slavií stálo už v počátcích hnutí v březnu 1896. AC Sparta se však přes slibné začátky přeorientovala roku 1897 – po kauze s údajným udáním studentů z SK Slavie školním úřadům a následné secesi prvních hráčů kopané, bratří Rudlů, kteří se začali věnovat budování českého olympismu – na lehkou atletiku. Fotbal zde proto na přelomu století v době prestižních utkání výběrů Berlína a Oxfordu na Letné stagnoval. Tehdy dokonce AC Sparta zvala své příznivce k návštěvě zápasů SK Slavie a disponovala pouze dorosteneckým mužstvem. Vše se mělo brzy změnit.¹⁸⁷

I když informací o AC Spartě kolem roku 1900 neexistuje mnoho, víme zcela bezpečně, že klub začal znovu usilovat o návrat na absolutní špičku. Hráč amatérské éry a nový předseda Otakar Petřík, který nahradil Maxmiliána Švagrovského, dobře věděl, že může svého záměru dosáhnout pouze neutralizací neochvějného postavení SK Slavie. Toho se snažil docílit zvýšením autority ČSF nebo vydáváním listu *Sportovní svět*, kde na monopolizaci kopané upozorňoval. Reakce druhé strany na rtuťovitou kampaň však nebyly prakticky žádné anebo velmi bohorovné.¹⁸⁸ Nezbyvalo proto nic, než vybudovat mužstvo srovnatelné kvality a položit soupeře na lopatky přímo a letenském hřišti.¹⁸⁹

Petříkův záměr začal nabývat reálných rysů roku 1903, kdy došlo k přetažení Koška, Kotouče a Bendy lanaři SK Slavie z SK Unionu Letná, který se bez svých pilířů

---

¹⁸⁵ FRONK, Václav. *Sebereflexe české společnosti: přelom 19. a 20. století v perspektivě humoristických časopisů*. Praha: Irbis, 2011, s. 184.

¹⁸⁶ PACINA, Václav. *Sport v Království českém*. Praha: Mladá fronta, 1986, s. 139–140.

¹⁸⁷ PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 142.

¹⁸⁸ Národní archiv: fond Presidium policejního ředitelství v Praze 1808 – 1915, SK Slavia, karton 2678, spis V 28/92.

¹⁸⁹ KOLÁŘ, František. „Nesmiřitelná“ rivalita Slavie a Sparty: kapitola z počátků českého fotbalu, in: DEJMEK, Jindřich, HANZAL, Josef (edd.). *České země a Československo v Evropě XIX. a XX. století: sborník prací k narozeninám prof. dr. Roberta Kvačka*. Praha: Historický ústav AV ČR, 1997, s. 177–179.

zanedlouho rozpadl.¹⁹⁰ Současně zanikl i AFK Karlín, kde působili specializovaní hráči kopané z AC Sparty v době atletického směřování.¹⁹¹ Na základech rozejitých mužstev, která patřila společně s ČAFC Královské Vinohrady do širší špičky za DFC Prag a SK Slavii, se počínaje rokem 1904 začíná rodit silná a konkurenceschopná AC Sparta.¹⁹²

Není nijak překvapující, že se nové AC Spartě už od počátku roku 1904 dařilo, vyzvala proto SK Slavii k utkání několika dopisy, na něž však adresáti znovu nedbali. Petřík proto rozpoutal „novinářskou válku“. Na stránkách *Sportovního světa* a spřízněné *Národní politiky* začal zveřejňovat znění vybraných pasáží vzájemné korespondence, poukazoval na údajný strach soupeře nebo se vysmíval menším postavám slávistických hráčů.¹⁹³ Horáček kontroval prostřednictvím *Sportu a hry* a sympatizujících *Národních listů*. Konkurenci připomínal nedávnou minulost, kdy SK Slavia stačila roku 1901 na první mužstvo AC Sparty i druhou rezervou.¹⁹⁴ Tehdy branku vstřelil i Edvard Beneš.¹⁹⁵

Ke změně přezíravého postoje SK Slavia došlo až když po interních neshodách souvisejících s nevydařeným utkáním na hřišti First Vienny FC v říjnu 1904 přestoupily pilíře sestavy – Košek, Baumruk a Krummer – do AC Sparty, které pomohly k uznání i v zahraničí. K rozkolu došlo poté, co soukromý účastník výpravy spatřil brankáře Hejdu a útočníka Vaňka s dámami na projížďce kočárem krátce před zápasem.¹⁹⁶ Fotbalisté si pravděpodobně mohli dovolit pozvat české příbuzné z Vídně na návštěvu vyhlášeného cirkusu nedaleko místa konání – stadionu Hohe Warte. Tato na první pohled nevinně vyhlížející událost však měla zásadní vliv na vývoj české kopané před rokem 1914.¹⁹⁷

---

¹⁹⁰ Archiv hlavního města Prahy: fond Spolkový katastr, SK Union, signatura XIV/0124.

¹⁹¹ Tamtéž: AFK Karlín, signatura XIV/0127.

¹⁹² SCHEINOST, Ferdinand. *Slavné postavy naší kopané*. Praha: Tempo, 1940, s. 21.

¹⁹³ KOLÁŘ, František. „Nesmiřitelná“ rivalita Slavia a Sparty: kapitola z počátků českého fotbalu, in: DEJMEK, Jindřich, HANZAL, Josef (edd.). *České země a Československo v Evropě XIX. a XX. století: sborník prací k narozeninám prof. dr. Roberta Kvačka*. Praha: Historický ústav AV ČR, 1997, s. 171.; PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 248.

¹⁹⁴ *Neoficiální archiv fotbalového klubu SK Slavia Praha* [online]. [cit. 2015-08-02]. Dostupné z: <http://slavia.webzdarma.cz/>

¹⁹⁵ ZIKMUND, Zdeněk. *Na levém křídle Edvard Beneš: Prezident na hřišti a na hradě*. Velké Přílepy: Olympia, 2015, s. 57.; ZIKMUND, Zdeněk. *Edvard Beneš a sport: sport v prezidentově životě, politice a diplomacii* (přednáška). Praha (FF UK), Společnost Edvarda Beneše, 31. 5. 2016.

¹⁹⁶ SCHEINOST, Ferdinand. *Slavné postavy naší kopané*. Praha: Tempo, 1940, s. 23.

¹⁹⁷ PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 257.

Svědék událostí pan Pokorný se bez zlého úmyslu zmínil *výborům* SK Slavie, kteří po porážce mužstvo pokárali. Nepříznivý výsledek se neočekával, vždyť Pražané porazili nedávno stejného soupeře na Letné vysokým rozdílem. Tento neúspěch se proto po návratu domů začal vykládat porušením životosprávy, nedbalostí během přípravy a vlažným přístupem ke hře. Hejdu a Vaňka vyřadilo představenstvo ze základní sestavy. Košek, Baumruk a Krummer vystoupili rovněž. Nikoli ze solidarity, protože možnost nosit *sešívány dres* se považovala za prestižní záležitost, ale z momentálního rozhořčení a strachu o svou pověst. Na základě značných kvalit po nich ihned sáhla konkurence.¹⁹⁸ Tato kauza se stala zřejmým dokladem stupňujících se nároků na profesionální hráče.

Košek měl na rozdíl od Baumruka a Krummera ke změně dresu o důvod navíc. Mezi květnem a listopadem 1904 mu zemřeli rodiče na souchotě. Fotbalista se najednou musel postarat sám o sebe i mladší sestru. Mezitím došlo v říjnu k uvedeným událostem ve Vídni. Kritickou existenční situaci mu pomohl vyřešit až předseda AC Sparty Petřík, který sice v rámci skromného rozpočtu nedisponoval prostředky k zaplacení špičkového hráče. Finance však vynikajícímu útočníkovi přislíbil klubový mecenáš.¹⁹⁹ Modelování profesionálních vztahů za současného porušování amatérských řádů běžně vycházelo z nezbytnosti dotyčných – při ztrátě příbuzných nebo nedostatku peněz na živobytí.²⁰⁰

Úspěchy na sebe nenechaly dlouho čekat. Na vánoce zdolala ve Vídni posílená AC Sparta senzačně First Viennu FC a remizovala s Wiener Athletiksportclub (WAC). Nikdo zde zprvu netušil, včetně užaslého brankáře domácích Pekarňy, že proti nim stojí právě exslávista Košek.²⁰¹ Navíc se na počátku roku 1905 zasloužila redakce magazínu *Sportovní svět* o vznik Charity Cupu (Poháru dobročinnosti), který se koná dodnes.²⁰²

---

¹⁹⁸ JELÍNEK, Radovan, JENŠÍK, Miloslav a kol. *Atlas českého fotbalu: od roku 1890*. Praha: Radovan Jelínek, 2005, s. 10.

¹⁹⁹ ZIKMUND, Zdeněk. Nejlepší footballista kontinentu – Jan Košek z Turnova, in: *Od Ještědu k Troskám. Vlastivědný sborník Českého ráje a Podještědí Turnov: Občanské sdružení Paměť Českého ráje a Podještědí*. 2012, roč. 19, č. 4, s. 283.

²⁰⁰ SCHEINOST, Ferdinand. *Slavné postavy naší kopané*. Praha: Tempo, 1940, s. 69.

²⁰¹ JELÍNEK, Radovan, JENŠÍK, Miloslav a kol. *Atlas českého fotbalu: od roku 1890*. Praha: Radovan Jelínek, 2005, s. 10.; KOLÁŘ, František. „Nesmiřitelná“ rivalita Slavie a Sparty: kapitola z počátků českého fotbalu, in: DEJMEK, Jindřich, HANZAL, Josef (edd.). *České země a Československo v Evropě XIX. a XX. století: sborník prací k narozeninám prof. dr. Roberta Kvačka*. Praha: Historický ústav AV ČR, 1997, s. 181.

²⁰² PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 270.

Pohár dobročinnosti se po domluvě s předsedou Českého zemského pomocného spolku pro nemocné plicními chorobami – profesorem Emerichem Maixnerem – měl každoročně konat ve prospěch sanatoria v Pleši.²⁰³ Trofej s výjevem ze hry na povrchu, kterou instituce darovala pro vítěze, měla zdobný lem z českých granátů, vrchní poklop s postavou vedoucí míč a štíhlou nožkou na ebenovém podstavci, kde se nalézaly štítky s vyraženými sestavami úspěšných mužstev.²⁰⁴ Tajemníkem soutěže se stal Baumruk, který měl mnoho zahraničních kontaktů z předchozího působiště. Ekonomickou stránku zabezpečoval majitel pražského železářství Ladislav Rott. Turnaj však napoprvé – roku 1906 – neovládla AC Sparta, která na protest proti neuznané brance nedokončila, ale SK Smíchov. Ten si v rozhodujícím utkání poradil s libeňským SK Meteorom Praha VIII.²⁰⁵

Spíše než pro ušlechtilé záměry vypsal klub soutěž kvůli kýženému měření sil s SK Slavií, která ale – údajně pro nabitý program – nechtěla konkurenční podnik svou účastí podporovat. AC Sparta přesto vkročila do nejlepší sezóny historie. Nastupovala proti rakouským, německým, maďarským, holandským a dokonce anglickým mužstvům – Everton FC, Tottenham Hotspurs FC a Newcastle United FC.²⁰⁶ Ani zvuční soupeři však nedokázaly přilákat k nově pronajaté hrací ploše u letenského kolotoče publikum v počtu potřebném k pokrytí nákladů na režii zápasů. Navzdory vynikajícím výkonům přihlíželo utkáním pouze 1 600 až 1 850 návštěvníků.²⁰⁷ Ambice a velké úsilí prozatím nedokázaly plně nahradit společenskou váhu a prestiž národně profilované SK Slavie. Ta na podobné akce hlásila vysoké návštěvy od 3 000 až do 6 000 platících diváků.²⁰⁸

Hospodářské problémy znamenaly, že se klíčové postavy začaly už během roku 1905 vracet zpět k největšímu konkurentovi, což vedlo k potížím novým. Košek dával

---

²⁰³ PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 270, 275–276.

²⁰⁴ JENŠÍK, Miroslav, MACKŮ, Jiří. *Kronika českého fotbalu I*. Praha: Olympia, 1997, s. 117.

²⁰⁵ JELÍNEK, Radovan, JENŠÍK, Miloslav a kol. *Atlas českého fotbalu: od roku 1890*. Praha: Radovan Jelínek, 2005, s. 8.

²⁰⁶ KOLÁŘ, František. „Nesmiřitelná“ rivalita Slavie a Sparty: kapitola z počátků českého fotbalu, in: DEJMEK, Jindřich, HANZAL, Josef (edd.). *České země a Československo v Evropě XIX. a XX. století: sborník prací k narozeninám prof. dr. Roberta Kvačka*. Praha: Historický ústav AV ČR, 1997, s. 182.

²⁰⁷ BLECHARZ, Pavel. *Kulturní dějiny kopané v Čechách na přelomu 19. a 20. století: přechod od lokálních plácků k masovému sportu*. Brno: Filosofická fakulta Masarykovy university, 2015, s. 46.

²⁰⁸ WAIC, Marek. *Tělovýchova a sport ve službách české národní emancipace*. Praha: Karolinum, 2014, s. 136.

většinu branek. Baumruk, který se mezitím stal švagrem slavného kanonýra, zajišťoval vedle úlohy pravé spojky i zahraniční kontakty klubu. Vynikal však i Krummer. Tehdy se navíc SK Slavii podařilo angažovat k mužstvu skotského profesionála Maddena, pod nímž se mohli hráči nadále rozvíjet.²⁰⁹ Smluvená utkání se zvučnými, avšak nákladnými soupeři, uskutečňovaná bez většího zájmu publika a následně i bez pilířů mužstva, což vedlo k dalšímu snížení návštěvnosti, rozkolísala prozatím nepříliš vyspělé ekonomické struktury AC Sparty, kterou situace stahovala do propasti. Fotbalisté nedostávali slíbené benefity a nastupovali proto neradi a pouze výjimečně se sešli v kompletním složení.²¹⁰

Hospodářství klubu zasadilo poslední ránu plánované utkání s WAC, od něhož si AC Sparta slibovala dočasné překlenutí nepříznivé situace. Soupeř se však na Letnou nedostavil, protože nedostal smluvené zálohy, které zčásti pokrývaly náklady na příjezd, ubytování a stravu hostů. Návštěvníci se proto znovu rozcházeli nespokojení. AC Sparta pak – 26. listopadu 1905 – nastoupila proti DBC Sturm Prag pouze s náhradníky.²¹¹ To už však i Košek, který vydržel na potápějící se lodi nejdéle, seděl v rychlíku do Vídně, kde měl znovu nastoupit na hřišti Hohe Warte proti First Vienně FC v sešíváné košili.²¹²

Na konci roku 1905 vyhlásila AC Sparta bolestný bankrot. Konkurzní podstatu představoval kompletní inventář klubu – míče, dresy, kopačky i dřevěná ohrada kolem hrací plochy. Pohár dobročinnosti pro kritickou situaci zakladatelů vzal pod křídla svaz. Následující valná hromada musela na počátku roku 1906 řešit i závratné dluhy ve výši 25 000 K.²¹³ Až návrh na rozpuštění mužstva kopané nechal vyniknout nejvěrnějším, k nimž patřil zejména architekt Rudolf Schindler, který se spolu s Schubertem, Šternem a Wilhelmem zaručil za pohledávky celým svým majetkem, což se při uvážení výdělku

---

²⁰⁹ Archiv Sbírký tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fond Fotbal, kluby, Praha, SK Slavia, Maddenův training fotbalu, karton 16, inv. č. 1683.; Tamtéž: SK Slavia, O'Neil, John „The Rooter“ Madden, 2006 (článek), karton 16, inv. č. 1690.

²¹⁰ PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 285.

²¹¹ SCHEINOST, Ferdinand. *Slavné postavy naší kopané*. Praha: Tempo, 1940, s. 24.

²¹² ZIKMUND, Zdeněk. Nejlepší footballista kontinentu – Jan Košek z Turnova, in: *Od Ještědu k Troskám. Vlastivědný sborník Českého ráje a Podještědí Turnov: Občanské sdružení Paměť Českého ráje a Podještědí*. 2012, roč. 19, č. 4, s. 281–287.

²¹³ JENŠÍK, Miroslav, MACKŮ, Jiří. *Kronika českého fotbalu I*. Praha: Olympia, 1997, s. 128.; PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 293.

ze vstupného, které v dané době stačilo sotva pokrýt provozní náklady, rovnalo hrdiství. Majetek se uvedeným postavám následně podařilo zachránit přímo na veřejné dražbě.²¹⁴

Existenční problémy nakonec AC Sparta díky svým nejvěrnějším zažehnala a vytvořila dodnes živý příklad loajality ke klubu v nesnázích. Navíc se podařilo vyostřit napětí k SK Slavii dobrými vztahy s DFC Prag, s nímž mohla hrát po ukončení bojkotu ze strany DFB roku 1904 mezinárodní utkání i v nepříliš komfortní hospodářské situaci. I když si pro zisk ze vstupného nadále přicházel exekutor, situace se stále zlepšovala.²¹⁵ Nacionální a konkurenční svár zde nehrál příliš významnou roli. Němci si zas mohli po nedávno minulých událostech, které na ně vrhaly negativní světlo, zlepšit svou reputaci uprostřed počestřovaného města.²¹⁶ Tento bezproblémový stav se však už v květnu 1908 pokazil, když německé mužstvo předčasně ukončilo druhý vzájemný zápas na protest proti neuznané brance, což dokazuje dobovou křehkost vazeb mezi subjekty hnutí.²¹⁷

SK Slavia pronikla po krachu AC Sparty bez větší snahy do ČSF, když sami svazoví představitelé přišli na schůzi klubového výboru, který měl ve svém kruhu sedm spřízněných mužstev proti dvěma řízeným ústředím. I proto došlo v průběhu roku 1910 k vystoupení AC Sparty, SK Viktorie Žižkov a SK Čechie Malá Strana a ustavení se ve vzdorovité ČFU, která vzápětí přešla pod ÖFV.²¹⁸ Sportovní rubriky novin zaplňovaly zprávy o „Národní zradě Sparty“, která se bránila prostřednictvím svého listu *Sportovní svět*, kde uveřejnila rozsáhlou apologii *Národní zrada AC Sparty ve světle pravdy*.²¹⁹

---

²¹⁴ KOLÁŘ, František. „Nesmiřitelná“ rivalita Slavia a Sparty: kapitola z počátků českého fotbalu, in: DEJMEK, Jindřich, HANZAL, Josef (edd.). *České země a Československo v Evropě XIX. a XX. století: sborník prací k narozeninám prof. dr. Roberta Kvačka*. Praha: Historický ústav AV ČR, 1997, s. 183.; MACKŮ, Jiří. *Pražská Letná: obdivuhodné sportovní století*. Praha: CaK, 2015, s. 39.

²¹⁵ SCHEINOST, Ferdinand. *Slavné postavy naší kopané*. Praha: Tempo, 1940, s. 25.

²¹⁶ COHEN, Gary. *Němci v Praze 1861 – 1914*. Praha: Karolinum, 2000, s. 9–10, 13–14.; KRÁL, Lubomír. *Historie německé kopané v Čechách*. Praha: MJF, 2006, s. 12–13, 15, 40.

²¹⁷ HEINZ, Vilém. Sportovní věstník. *Athletika a sportovní hry*. D.F.C. v. Sparta, in: *Národní listy* (25. května 1908), s. 3.; WAIC, Marek. *Tělovýchova a sport ve službách české národní emancipace*. Praha: Karolinum, 2014, s. 136–137.

²¹⁸ Archiv hlavního města Prahy: fond Spolkový katastr, Česká fotbalová unie, karton 600, signatura XIV/0278.

²¹⁹ Archiv Sbírký tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fond Fotbal, kluby, Praha, AC Sparta, Národní zrada AC Sparty ve světle pravdy, 1910 (tisk), karton 17, inv. č. 1739.

Sportovní publikum se znovu bipolarizovalo. Národní soudržnost zde stála proti snaze o ukončení kartelizace kopané. Lidé se navzdory dobovému akcentu na udržování pročeské linky stavěli spíše na stranu AC Sparty, protože vycítili, že se zde děje příkoří a že zde neprobíhá zrada, ale zápas o budoucí konkurenceschopnost za hranicemi. Navíc se „boj proti všem“ nesl v duchu spartského antického předobrazu síly a nezdolnosti. I proto nakonec nedošlo k zisku moci politické, ale nalezení dalších přívrženců, což klub potřeboval ve spojitosti s nedávnými událostmi z let 1905 a 1906 daleko více. Iniciativa však netrvala dlouho a účastníci neposlušné koalice se vraceli zpět do náruče ČSF.²²⁰

Ukázalo se rovněž, že ke vstupu do ÖFV nalákal pražské kluby předseda svazu a významný impresário Ignác Abeles, který výborům nasliboval výjezdy k zahraničním zápasům a krytí ztrát z nevydařených akcí. Spálené mosty se pak podařilo překlenout až díky Českému olympijskému výboru (ČOV) pod vedením Jiřího Gutha-Jarkovského a legendám AC Sparty – bratřím Rudlům.²²¹ Určitá míra vzdorovitosti však zajistila skoro zaniklému uskupení společenskou prestiž, která se stala spolu se sportovními výsledky přechodovým můstkem k povědomí o „železné Spartě“ bojující s „věčnou Slávií“.²²²

Události z roku 1910 dokazují, že úhlavní letenští rivalové vytvářeli pod sebou kruhy menších spřízněných klubů, s nimiž pěstovali přátelské styky a u nichž případně vyhledávali podporu na poli diplomatickém. Nesporná dualita prostředí pražské kopané se projevovala rovněž v pořadatelsví soutěží pro podřízená mužstva, které si vzájemně bojkotovali. SK Slavia zaštiťovala lokální *Turnaj o stříbrný věnec*, AC Sparta *Turnaj o stříbrný míč města Karlína*. Nešlo zde však už o propagaci beztak široce etablované hry, ale o příležitost vyhledat mladé kvalitní hráče. Týmy účastníci se uvedených akcí pro ně

---

²²⁰ Archiv hlavního města Prahy: fond Spolkový katastr, Český svaz fotbalový, karton 592, signatura XIV/0120.; Národní archiv: fond Presidium policejního ředitelství v Praze 1808 – 1915, Český svaz fotbalový, karton 1978, spis V 18/36.

²²¹ GUTH-JARKOVSKÝ, Jiří. Paměti. Díl II. Paměti olympijské (1894 – 1918). Praha, 1929, s. 99–100.

²²² KOLÁŘ, František. „Nesmiřitelná“ rivalita Slavie a Sparty: kapitola z počátků českého fotbalu, in: DEJMEK, Jindřich, HANZAL, Josef (edd.). *České země a Československo v Evropě XIX. a XX. století: sborník prací k narozeninám prof. dr. Roberta Kvačka*. Praha: Historický ústav AV ČR, 1997, s. 188.; PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 349.

představovaly sféru zájmů – rezervoár případných posil.²²³ Kdo zde zazářil, mohl doufat v sešívání nebo rudý dres. Fotbalové hnutí zde vstupovalo do své vrcholné epizody.²²⁴

Fotbalové hnutí se před první světovou válkou dostává na vrchol v letech 1910 až 1914 s koncem nadvlády SK Slavie. Ta nejprve senzačně podlehla 21. března 1909 na hřišti SK Smíchova po 12 letech domácím mužstvu – 2:1.²²⁵ U letenských sadů poráží suveréna let minulých v říjnu 1911 AC Sparta a v březnu 1912 i SK Viktoria Žižkov – 2:3, když končícího Koška ničil neohroženými zákroky brankář Klapka. Následujícího roku 1913 prohrává SK Slavia i s amatéry z Civile Service FC, s nimiž si žižkovští Na Ohradě poradí a po žádosti rozčarovaných Angličanů potvrzují své kvality i podruhé.²²⁶

Vyrovnaní domácí špičky došlo na klubové úrovni svého završení ustanovením „silného triangu“ – SK Slavie, AC Sparty a SK Viktorie Žižkov. Konkurenceschopnost české kopané navenek zas prokázalo slavné vítězství národního mužstva na ME UIAFA (Mistrovství Evropy pořádané Union Internacional de Association de Football Amateurs) v Roubaix roku 1911. Tento úspěch vedl k pozvání AC Sparty, které se podařilo 1. října potvrdit svou převahu nad SK Slavií, na zájezd do španělského San Sebastianu. Turnaj, kterého se v březnu 1912 účastnil výběr Londýna, Paříže a Civil Service FC, zde Pražané s přehledem vyhráli, čímž zažehnali pochybnosti o udržení dobré pověsti po Evropě.²²⁷

S vyrovnáváním domácí klubové špičky poklesá prestiž zápasů se zahraničními soupeři a narůstá poptávka diváků po vzájemném potýkání mužstev „silného triangu“ – SK Slavie, AC Sparty a SK Viktorie Žižkov – přičemž pouze souboje letenských rivalů se začaly nazývat „derby“. Termín převzalo zdejší prostředí z Anglie, kde Lord z Derby založil roku 1780 v Epsonu každoroční závod hřebců a klisen, který se zanedlouho stal vrcholem dostihové sezóny, což pak v rámci přenosu moderních prvků britské kultury do Čech na přelomu 19. a 20. století vytvářelo určitou paralelu právě s nejsledovanějším

---

²²³ PEŠEK–Kád'a, Karel, HLAVA, W. *Dnes hraje Kád'a: praktické rady fotbalového internacionála*. Praha: Melantrich, 1940, s. 107.

²²⁴ PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 366.

²²⁵ HEINZ, Vilém. Sportovní věstník. *Athletika a sportovní hry*. S.K. Smíchov v. S.K. Slavia 3:1 (0:1), in: *Národní listy* (22. března 1909), s. 3.

²²⁶ SCHEINOST, Ferdinand. *Slavné postavy naší kopané*. Praha: Tempo, 1940, s. 37.

²²⁷ Tamtéž, s. 34.

podnikem pražské kopané.²²⁸ Toto sportovní napětí, které konečně dostalo název, pak dále prorůstá nejen mezi příznivce, novináře a představitele výborů, ale především mezi hráče samotné. Kvůli šarvátce Fivébra s Rosmaislem musel rozhodčí v prosinci 1912 dokonce předčasně ukončit vyprodané utkání ve prospěch srbského Červeného kříže.²²⁹

Na konci roku 1912, v době Balkánských válek, vyhlásil ČSF konání zápasů ve prospěch srbského Červeného kříže.²³⁰ Nejvíce peněz mělo vydělat samozřejmě utkání mezi SK Slavií a AC Spartou, která však nebyla prozatím ekonomicky zajištěna natolik, aby mohla veškerý příjem ze vstupného vydat na dobročinné účely. Svazové rozhodnutí považovala za útok proti sobě a se záměrem nesouhlasila. Tlak veřejnosti však nakonec vedl k potvrzení výkopu výborem klubu na 8. prosince s podmínkou, že se 15. prosince bude hrát znovu u letenského kolotoče s výtěžkem ve prospěch domácí AC Sparty.²³¹

Kvůli roztržce hrubě atakovaného Františka Rosmaisla (SK Slavia) a Antonína Fivébra (AC Sparta), který od postiženého inkasoval ránu pěstí, ukončil rozhodčí první zápas už po půl hodině hry, poté co po právu vyloučení hráči nechtěli vyklidit plochu.²³² Utkání se mělo z podnětu ústředí konat znovu, avšak SK Slavia prohlásila mistrovství za ukončené, přestože dostala od svazu pokutu 100 K a uloženo nahradit soupeři 115 K za vylepené plakáty na 15. prosince. Nakonec se sice uvolila nastoupit, avšak pouze s vyloučením publika, aby nenechala konkurentovi vydělat.²³³ Trpělivost posléze došla i ČSF, který od stolu přiřknul vítězství AC Spartě. Ta však o vysoký příjem přišla.²³⁴

---

²²⁸ JELÍNEK, Radovan, JENŠÍK, Miloslav a kol. *Atlas českého fotbalu: od roku 1890*. Praha: Radovan Jelínek, 2005, s. 102.

²²⁹ JENŠÍK, Miroslav, MACKŮ, Jiří. *Kronika českého fotbalu I*. Praha: Olympia, 1997, s. 180–181.

²³⁰ Národní archiv: fond Presidium policejního ředitelství v Praze 1808 – 1915, Český svaz fotbalový, karton 1978, spis V 18/36.

²³¹ HEINZ, Vilém. Sportovní věstník. Kopaná. S. K. Slavia v. A. C. Sparta. *Národní listy* (8. prosince 1912), s. 5, 25.

²³² HEINZ, Vilém. Sportovní věstník. Kopaná. K zápasu Slavia v. Sparta. *Národní listy* (9. prosince 1912), s. 2–3.

²³³ Národní archiv: fond Presidium policejního ředitelství v Praze 1808 – 1915, SK Slavia, karton 2678, spis V 28/92.

²³⁴ JELÍNEK, Radovan, JENŠÍK, Miloslav a kol. *Atlas českého fotbalu: od roku 1890*. Praha: Radovan Jelínek, 2005, s. 8.

Napětí mezi rivaly přiživila následujícího roku 1913 i profesionální aféra kolem Jana Rutha z AFK Kolín, o nějž letenská „S“ svorně usilovala.²³⁵ Nejdříve ho získala AC Sparta na základě doporučení brankáře Zadáka, který se do Prahy dostal rovněž ze středočeského města.²³⁶ Technicky slabší, avšak střelecky výborně disponovaná posila dala hned v prvním utkání sedm branek! To způsobilo v sousední SK Slavii pozdvižení. Nejenže přišla o druhého Koška, navíc považovala východní Čechy za svou sféru vlivu. I samotný kanonýr však inklinoval spíše červenobílým barvám. Na hřišti u letenských sadů, kam proto za několik dní přestoupil, však herně pohořel díky absenci přihrávek do *České uličky* od Vaníka s Pilátem.²³⁷ Nakonec proto definitivně zakotvil v AC Spartě.²³⁸

Nepřehledná situace probíhala za neustálého napadání konkurence na stránkách novin dle aktuálního vývoje kauzy. Vždy když lanaři stáhli posilu zpět, nařkla alespoň druhá strana soupeře z porušování amatérismu, což se stalo v době sice nepřiznaných, zato však bujně košaticích profesionálních souvislostí v rámci největších klubů poměrně běžným klišé.²³⁹ Konkrétní nabídky benefitů však bohužel scházejí. Na Ruthově kauze se rovněž projevilo, že „novinářská válka“, která začala už roku 1904, se s prosazování sportu do periodik napříč společenským spektrem nebývale rozrostla. Už nešlo pouze o soupeření *Sportovního světa* a *Sportu a hry*, nýbrž o polemiku ve veřejném prostoru.²⁴⁰

Na podzim 1913 pak vyvrcholilo předválečné napětí letenských rivalů zápasem, v němž AC Sparta zvítězila před zraky 14 000 diváků na hřišti SK Slavie 2:0.²⁴¹ Utkání hrané 5. října lze považovat za symbolické i ve smyslu konečného završení vyrovnávání

---

²³⁵ JELÍNEK, Radovan, JENŠÍK, Miloslav a kol. *Atlas českého fotbalu: od roku 1890*. Praha: Radovan Jelínek, 2005, s. 8.

²³⁶ PEŠEK–Kád'a, Karel, HLAVA, W. *Dnes hraje Kád'a: praktické rady fotbalového internacionála*. Praha: Melantrich, 1940, s. 46.

²³⁷ JENŠÍK, Miroslav, MACKŮ, Jiří. *Kronika českého fotbalu I*. Praha: Olympia, 1997, s. 188–189.

²³⁸ SCHEINOST, Ferdinand. *Slavné postavy naší kopané*. Praha: Tempo, 1940, s. 52.

²³⁹ MACKŮ, Jiří. *Pražská Letná: obdivuhodné sportovní století 1860 – 1960*. Praha: CaK, 2015, s. 55.

²⁴⁰ PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 377.

²⁴¹ HEINZ, Vilém. Sportovní věstník. Kopaná. Slavia v. Sparta. Zejtra o 4. hod, in: *Národní listy* (4. října 1913), s. 4.; HEINZ, Vilém, HORÁČEK, Miroslav, KALVA, Jaroslav. Sportovní věstník. K. S. N. pro dohodu v české kopané, in: *Národní listy* (4. října 1913), s. 4.; HEINZ, Vilém. Sportovní věstník. Kopaná. Slavia–Sparta, in: *Národní listy* (5. října 1913), s. 7.; HEINZ, Vilém. Sportovní věstník. Slavný den české kopané, in: *Národní listy* (6. října 1913), s. 3.; KALVA, Jaroslav. Sport. A.C. Sparta – S.K. Slavia 2–0 (1–0), in: *Národní politika* (6. října 1913), s. 6–7.

domácí klubové špičky, které probíhalo po roce 1908 i díky politicky motivovanému vyloučení ČSF z Fédération Internationale de Football Association (FIFA). To však na druhou stranu zapříčinila i nestabilita daná soupeřením pražských „S“ v rámci svazu.²⁴²

Fotbalová mužstva v Praze se během roku 1914 po výkonostní stránce nadále vyrovnávala. Tendence začaly přesahovat i „silný triangel“. AFK Waldes Vršovice si na počátku roku 1914 poprvé vyšlápl na SK Slavii, která 28. června – pouze několik hodin po *Sarajevském atentátu* na Františka Ferdinanda d'Este – nastoupila na hřišti SK Plzně s černými páskami na rukávech.²⁴³ Utkání se mohlo uskutečnit se smutečnými doplňky až po intervenci výborů na okresním hejtmanství, které nejdříve nařídilo zápas zrušit.²⁴⁴ Toho dne se AC Sparta v rámci zahraničního zájezdu přesouvala z Polska na Balkán.

Na den přesně s vyhlášením mobilizace 26. července 1914 hraje AC Sparta na půdě HNK Hajduk Split, který pro kopanou nadchli čeští misionáři – Berta Zajíček a Zdeněk Jahn – dle shodného mechanismu, kterým Madden indoktrinoval po roce 1905 hráče z Letné. Navzdory příznivému průběhu už hosté do druhé půle utkání nenastupují a raději spěchají do přístavu, aby nezmeškali poslední parník do Terstu před přerušením pravidelného lodního spojení.²⁴⁵ Scheinostovo slavné mužstvo se pak naposledy sešlo v hotelu Waldek, kam symbolicky přizvalo i největší rivaly z SK Slavie. Tuto společnou rozlučku vedl Vlasta Burian, který vyhlásil soutěž o nejelegantnější skok do světlíku.²⁴⁶

Symbolicky – v pomyslném poločase – nastává i ukončení pozitivního vývoje pražské kopané, která procházela počínaje rokem 1896 značným progresem vrcholícím po roce 1910. Navzdory skutečnosti, že namísto na hrací plochu nastupují od roku 1914 kompletní mužstva ke svým vojenským útvarům, však české ani německé hnutí zcela

---

²⁴² KOLÁŘ, František. „Nesmiřitelná“ rivalita Slavie a Sparty: kapitola z počátků českého fotbalu, in: DEJMEK, Jindřich, HANZAL, Josef (edd.). *České země a Československo v Evropě XIX. a XX. století: sborník prací k narozeninám prof. dr. Roberta Kvačka*. Praha: Historický ústav AV ČR, 1997, s. 185.; WAIC, Marek. *Tělovýchova a sport ve službách české národní emancipace*. Praha: Karolinum, 2014, s. 133.

²⁴³ Archiv Sbírký tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fond Fotbal, kluby, Praha, Bohemians, Zelenobílé století. Bohemians 1905 – 2005, karton 15, inv. č. 1605.

²⁴⁴ LAUFER, Josef. *50 let v našem sportu*. Praha: Mladá fronta, 1968, s. 33.

²⁴⁵ JELÍNEK, Radovan, JENŠÍK, Miloslav a kol. *Atlas českého fotbalu: od roku 1890*. Praha: Radovan Jelínek, 2005, s. 10.

²⁴⁶ PEŠEK–Káďa, Karel, HLAVA, W. *Dnes hraje Káďa: praktické rady fotbalového internacionála*. Praha: Melantrich, 1940, s. 52.

nezaniká. Soutěže nahrazuje *Válečné mistrovství Prahy*. Se zhoršujícím se zásobováním zázemí od počátku roku 1917 však přesto vůle k návštěvám zápasů a zejména aktivnímu provozování sportu postupně slábne.²⁴⁷ Fotbal se s růstem hodnoty potravin významně prodražuje. Míč stál bezprostředně před vypuknutím konfliktu 8 až 10 K, kopačky pak 10 až 12 K.²⁴⁸ Roku 1916 – kdy zároveň dochází k rozpuštění ČSF rakouskými úřady za protistátní smýšlení – už zájemce zaplatil za shodné produkty 200 respektive 400 K.²⁴⁹

---

²⁴⁷ KUČERA, Rudolf. *Život na příděl: válečná každodennost a politiky dělnické třídy v českých zemích 1914 – 1918*. Praha: Lidové noviny, 2013, s. 55.

²⁴⁸ JENŠÍK, Miroslav, MACKŮ, Jiří. *Kronika českého fotbalu 1*. Praha: Olympia, 1997, s. 212.; KRÁL, Lubomír. *Historie německé kopané v Čechách*. Praha: MJF, 2006, s. 41, 42.

²⁴⁹ Archiv hlavního města Prahy: fond Spolkový katastr, Český svaz fotbalový, karton 592, signatura XIV/0120.; Národní archiv: fond Presidium policejního ředitelství v Praze 1808 – 1915, Český svaz fotbalový, karton 1978, spis V 18/36.

3. Vznik fotbalového klubu

„...mužstva fotbalová AC Sparty počnou v měsíci září training na vojenském cvičišti za Invalidovnou v Karlíně. Měsícem říjnem pak ochotna jsou přijímati soukromé přátelské matche. Veškeré vysvětlení podá kapitán footballu nebo přítomný člen výboru.“

Národní listy (28. srpna 1899)

Fotbalové kluby vznikaly na základech sportovních spolků na konci 19. století nebo samostatně na počátku 20. století. Sportovní spolky se vyznačovaly příspěvkovou strukturou, amatérismem, provozováním většího množství disciplín, účastí studentstva a někdy i ilegalitou.²⁵⁰ Fotbalové kluby se naopak rodily na bázi vztahů ekonomických, specializovaly se na konkrétní sport, měly najaté hráče a snažily se, aby domácí utkání navštěvovalo početné publikum. Namísto rytířského boje upřednostňovaly spíše zisk.²⁵¹

Transformace spolku na klub se stala úspěšnou pouze v případě, dokázala-li idea původního společenství přilákat stále diváky, kteří ho pak živili ze vstupného. Spolek si musel získat srdce příznivce, aby navštěvoval pokud možno každé střetnutí. Nárazově pořádané zápasy, sledované kolemjdoucími spíše ze zvědavosti, musel nahradit pocit nalezení „emocionální vlasti“, který se postupně měnil v určitý druh sekularizovaného náboženství.²⁵² Úroveň předváděné hry před rokem 1914 navíc nebyla natolik vysoká, aby lidé docházeli ke hřišti pravidelně pouze kvůli sportovnímu zážitku. Kompletního

---

²⁵⁰ PERNES, Jiří. *Spiklenci proti jeho veličenstvu: historie tzv. spiknutí Omladiny v Čechách*. Praha: Mladá fronta, 1988, s. 292.

²⁵¹ Národní archiv: fond Presidium policejního ředitelství v Praze 1808 – 1915, DFC Prag, karton 1617, spis V 28/134.; Tamtéž: DFC Prag, karton 2025, spis V 28/5.; Tamtéž: SK Viktoria Žižkov, karton 2676, spis V 28/58.; Tamtéž: DFC Prag, karton 2676, spis V 28/61.; Tamtéž: SK Slavia, karton 2678, spis V 28/92.

²⁵² HAFER, Andreas, HAFER, Wolfgang. *Hugo Meisl, aneb, Vynález moderního fotbalu: životopis*. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, 2011, s. 48.; LIESSMANN, Konrad Paul. Kulatý nesmysl. Přemýšlení o fotbalu, in: *týž. Universum věcí. K estetice každodennosti*. Praha: Academia, 2012, s. 83.

završení přerodu v klub proto došlo pouze v několika málo případech. Mnoho spolků se přizpůsobilo pouze zčásti, další pak spolu s volněji zformovanými kroužky zanikaly.²⁵³

Identifikace veřejnosti se spolkem představovala pouze první, na druhou stranu však naprosto zásadní stupeň přeměny ve specializovaný klub. Současně se sociálním uvědomováním si sebe sama ve vztahu s příslušným mužstvem docházelo ke zvyšování rozpočtů díky příjmům ze vstupného a zanedlouho i z reklamy, která se instalovala na místa, kde se v pravidelných intervalech vyskytovalo co možná největší množství lidí. To začaly prostory kolem hrací plochy brzy splňovat. Nárůst příznivců, ekonomických prostředků a potřeba personálního zajištění nového zábavního produktu pak vedly ke vzniku dalších pracovních pozic a strukturalizaci vnitřních vazeb v rámci sdružení dle vzoru soukromých podniků. Tendence se projevovaly vydělením sportovního úseku od vedení za současného košatění managementu i hráčského kádru. S vyrovnáním domácí špičky kolem roku 1910 vyvstala nutnost respektovat dosud pomíjené ústřední instituce, aby mohlo dojít k účinnému moderování provozu kopané. Nacházíme se zde na samém počátku doby, která poskytla předobraz „zlaté epoše“ mezi dvěma světovými válkami.

3.1 Proces identifikace

Mnoho ryze sportovních spolků bez hlubšího sdělení zaniká, např. i AC Praha, která sehrála důležitou roli už v počátcích hnutí.²⁵⁴ Na základě podobného mechanismu společenského nezájmu končily současně s dospělostí účastníků i první klukovské party s poetickými názvy – SK Kotva, SK Vodárna, SK Habáni nebo Jumbo a Čtyřlístek – i přízvisky danými majitelem skutečného koženého balónu, např. Lomozův kroužek ze Žižkova nebo Kosův cercle z Vackova. Neprosadil se ani žádný pojmenovaný anglicky, navzdory ironickému konstatování z přelomu století, že na Letné působí více britských

---

²⁵³ JELÍNEK, Radovan, JENŠÍK, Miloslav a kol. *Atlas českého fotbalu: od roku 1890*. Praha: Radovan Jelínek, 2005, s. 9.; JENŠÍK, Miroslav, MACKŮ, Jiří. *Kronika českého fotbalu 1*. Praha: Olympia, 1997, s. 18.; PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 212.

²⁵⁴ Archiv hlavního města Prahy: fond Spolkový katastr, AC Praha, karton 588, signatura XIV/0027.; PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 212.

mužstev než v Británii samotné.²⁵⁵ Ty a řada dalších s postupující ekonomizací mizely z mapy světa pražské kopané se stejnou rychlostí, s níž se na počátku 90. let rodily.²⁵⁶

Na druhé straně sdružení zformovaná k určitému sociálně souvztažnému stavu, který pak kopíroval i strukturu národnostní a naopak, začínají vydělávat peníze. Nejprve šlo o SK Slavii a DFC Prag, od roku 1904 pak o AC Spartu a po roce 1910 i SK Viktorii Žižkov.²⁵⁷ Kluby předměstské měly identitu spíše lokální – z českých ČAFC Královské Vinohrady, SK Smíchov nebo AFK Waldes Vršovice, z německých lze zmínit zejména holešovický DBC Sturm Prag a vinohradskou DFC Germanii Prag.²⁵⁸ Nejmenší počet loajálních diváků se identifikoval se spolky na základě příslušnosti státní, ve vytyčeném prostoru šlo především o prorakouská mužstva Prager FK Austria a FK Rapid Praha.²⁵⁹

SK Slavia vycházela z prapůvodního uskupení, které existovalo ve studentském prostředí pravděpodobně už po událostech revolučního roku 1848, prokazatelně však až

---

²⁵⁵ MACKŮ, Jiří. *Pražská Letná: obdivuhodné sportovní století*. Praha: CaK, 2015, 14.

²⁵⁶ JELÍNEK, Radovan, JENŠÍK, Miloslav a kol. *Atlas českého fotbalu: od roku 1890*. Praha: Radovan Jelínek, 2005, s. 9.; JENŠÍK, Miroslav, MACKŮ, Jiří. *Kronika českého fotbalu I*. Praha: Olympia, 1997, s. 18.

²⁵⁷ Archiv hlavního města Prahy: fond Spolkový katastr, AC Sparta (AC Královské Vinohrady), karton 589, signatura XVI/0038.; Tamtéž: SK Slavia, karton 590, signatura XIV/0047.; Tamtéž: DFC Prag, karton 591, signatura XIV/0057.; Tamtéž: SK Viktoria Žižkov, karton 595, signatura XIV/0185.; Archiv Sbírký tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fond Fotbal, kluby, Praha, AC Sparta, karton 17, inv. č. 1738–1767.; Tamtéž: DFC Prag, karton 15, inv. č. 1656–1657.; Tamtéž: SK Slavia, karton 16, inv. č. 1676–1736.; Tamtéž: SK Viktoria Žižkov, karton 18, inv. č. 1788–1790.; Národní archiv: fond Presidium policejního ředitelství v Praze 1808 – 1915, DFC Prag, karton 1617, spis V 28/134.; Tamtéž: DFC Prag, karton 2025, spis V 28/5.; Tamtéž: SK Viktoria Žižkov, karton 2676, spis V 28/58.; Tamtéž: DFC Prag, karton 2676, spis V 28/61.; Tamtéž: SK Slavia, karton 2678, spis V 28/92.

²⁵⁸ Archiv hlavního města Prahy: fond Spolkový katastr, DFC Germania Prag, signatura XIV/0091.; Tamtéž: ČAFC Královské Vinohrady, signatura XIV/0099.; Tamtéž: DBC Sturm Prag, karton SÚA-372, signatura XIV/0112.; Tamtéž: SK Smíchov, karton S5-12.01, signatura XIV/0153.; Tamtéž: AFK Vršovice, karton 595, signatura XIV/180.; Národní archiv: fond Presidium policejního ředitelství v Praze 1808 – 1915, DFC Germania, karton 2034, spis V 28/37.; Tamtéž: DBC Sturm, karton 2043, spis V 28/165.; Tamtéž: ČAFC Královské Vinohrady, karton 2679, spis V 28/116.

²⁵⁹ Archiv hlavního města Prahy: fond Spolkový katastr, Prager FK Austria, signatura XIV/0109.; Národní archiv: fond Presidium policejního ředitelství v Praze 1808 – 1915, FK Austria Prag, karton 2043, spis V 28/155.

od roku 1869.²⁶⁰ Národnostní rozmach znovu zesílil v posledním desetiletí 19. století. Sdružení v dané době vystupovalo pod názvem *Literární a řečnický spolek Slavia*.²⁶¹

Události vedoucí k prosazení kopané do náplně sdružení se daly do pohybu na valné hromadě 2. listopadu 1892 v Kulichově domě na Karlově náměstí, kde proběhla emotivní diskuze mezi zastánci sportu a ryzími intelektuály, kteří příliš nechápali, co má cyklistika, atletika, veslování a hra zavlečená z Anglie společného se studiem slovanské literatury a rétorikou.²⁶² Návrh nakonec prošel, což se vzápětí projevilo vznikem ACOS (Akademický cyklistický odbor Slavia), zvaný rovněž *Malá Slavia*, který však rakouské úřady už v říjnu 1894 zakázaly v průběhu procesu s *Omladinou* za nabádání studentstva k protistátnímu smýšlení. Tehdy dala uskupení šanci apolitičnost pohybových aktivit.²⁶³

Na počátku května 1895 však dostal medik Jaroslav Hausmann, po předložení nových stanov, povolení k založení SK Slavia. Současně se znovuoobením se spolek stal protihabsburským protestem a symbolem zbytnující se české střední vrstvy, která vycházela z početného studentstva dorůstajícího produktivního věku.²⁶⁴ K roku 1896 se stává hlavní náplní kopaná, přestože se zde navzdory školním řádům pěstovala v utajení už dříve společně s dalšími pohybovými aktivitami, hlavně cyklistikou a veslováním.²⁶⁵

Nárůst českého středního stavu, daný možností dokončit vysokoškolské vzdělání po rozdělení Karlo-Ferdinandovy university roku 1882 pouze v češtině i zvyšující se

---

²⁶⁰ COHEN, Gary. *Němci v Praze 1861 – 1914*. Praha: Karolinum, 2000, s. 30.; KOLÁŘ, František. „Nesmiřitelná“ rivalita Slavia a Sparty: kapitola z počátků českého fotbalu, in: DEJMEK, Jindřich, HANZAL, Josef (edd.). *České země a Československo v Evropě XIX. a XX. století: sborník prací k narozeninám prof. dr. Roberta Kvačka*. Praha: Historický ústav AV ČR, 1997, s. 169.; PERNES, Jiří. *Spiklenci proti jeho veličenstvu: historie tzv. spiknutí omladiny v Čechách*. Praha: Mladá fronta, 1988, s. 62, 92.

²⁶¹ Archiv hlavního města Prahy: fond Spolkový katastr, SK Slavia, karton 590, signatura XIV/0047.

²⁶² Národní archiv: fond Presidium policejního ředitelství v Praze 1808 – 1915, SK Slavia, karton 2678, spis V 28/92.

²⁶³ KOLÁŘ, František. „Nesmiřitelná“ rivalita Slavia a Sparty: kapitola z počátků českého fotbalu, in: DEJMEK, Jindřich, HANZAL, Josef (edd.). *České země a Československo v Evropě XIX. a XX. století: sborník prací k narozeninám prof. dr. Roberta Kvačka*. Praha: Historický ústav AV ČR, 1997, s. 170.; PERNES, Jiří. *Spiklenci proti jeho veličenstvu: historie tzv. spiknutí Omladiny v Čechách*. Praha: Mladá fronta, 1988, s. 292.

²⁶⁴ COHEN, Gary. *Němci v Praze 1861 – 1914*. Praha: Karolinum, 2000, s. 9–10, 13–14.

²⁶⁵ Archiv hlavního města Prahy: fond Spolkový katastr, SK Slavia, karton 590, signatura XIV/0047.

popularita kopané souvisely vysokou návštěvností na zápasech. Kolem SK Slavie se navíc pohybovala pražská společenská elita.²⁶⁶ Tendence se proto zanedlouho proluly i do roviny hospodářské. Uvažme, že se mezi roky 1899 až 1903 navýšil rozpočet skoro desetinásobně – z 6 200 K na 58 800 K a v letech 1906 až 1912 z 91 700 K na 168 000 K – což se už blížilo sumě srovnatelné s profitem profesionálních klubů vídeňských.²⁶⁷

Typickým znakem SK Slavie se stal nejstarší dodnes používaný sportovní dres, vytvořený podle návrhu akademického malíře a zemského mistra ve vytrvalostním běhu Karla Reisnera.²⁶⁸ Snoubí se zde komponenty etnické a národní s myšlenkami etickými – slovanské a české barvy s červeným srdcem vkládaným do zápasů, bílou průzračností sportovní myšlenky a neutuchající nadějí v podobě pěticípé hvězdy s hrotem dolů.²⁶⁹ K sešivané košili se před profesionalizací nosil i barel, vyjadřující studentský původ.²⁷⁰ Tato kombinace se stala díky úspěchům a společenskému renomé SK Slavie na přelomu století natolik populární, že modrobílou variantu nosila SK Čechie Karlín, černobílou SK Čechie Praha VIII, zelenobílou pak AFK Vršovice nebo SK Polaban Nymburk.²⁷¹

Naopak **DFC Prag**, který vznikl 26. května 1896, se po zániku mateřského ERC Regatta Prag roku 1899 právem stylizoval do role hlavního sportovního představitele pokrokové pražské německé židovské společnosti. Tento klub založili iniciátoři secese

---

²⁶⁶ Národní archiv: fond Presidium policejního ředitelství v Praze 1808 – 1915, SK Slavia, karton 2678, spis V 28/92.

²⁶⁷ Archiv Sbirky tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fond Fotbal, kluby, Praha, SK Slavia, Výroční zprávy o činnosti literárního a řečnického spolku Slavia v Praze 1891 – 1896 (tisk), karton 16, inv. č. 1676.; Tamtéž: SK Slavia, Zpráva o jubilejní valné hromadě. Výroční zpráva řádné valné hromady za roku 1913 (tisk), karton 16, inv. č. 1677.; Tamtéž: SK Slavia, Věstník SK Slavia, roč. III, č. 6, 20. 7. 1907, karton 16, inv. č. 1684.

²⁶⁸ BROŽEK, Aleš. Vlajky a prapory fotbalových klubů v Čechách před rokem 1918, in: *Sborník přednášek z 5. českého národního vexilologického kongresu*. Liberec: Česká vexilologická společnost, 2012, s. 70–71.; MACKŮ, Jiří. *Pražská Letná: obdivukodné sportovní století 1860 – 1960*. Praha: CaK, 2015, s. 24.

²⁶⁹ Národní archiv: fond Presidium policejního ředitelství v Praze 1808 – 1915, SK Slavia, karton 2678, spis V 28/92.

²⁷⁰ KRÁL, Lubomír. *Historie německé kopané v Čechách*. Praha: MJF, 2006, s. 29.; PERNES, Jiří. *Spiklenci proti jeho veličenstvu: historie tzv. spiknutí omladiny v Čechách*. Praha: Mladá fronta, 1988, s. 121, 131.

²⁷¹ JELÍNEK, Radovan, JENŠÍK, Miloslav a kol. *Atlas českého fotbalu: od roku 1890*. Praha: Radovan Jelínek, 2005, s. 108–109.

kompletního mužstva kopané – Ludwig Stiassny a Harry Wichelhausen.²⁷² Na rozdíl od sionistických vídeňských spolků *Hakoah* nebo *Makabi*, zdůrazňujících na první pohled svou výlučnost, zejména Davidovou hvězdou na dresu, se letenští snažili svým názvem podtrhnout loajalitu ke státu a národu, vůli integrovat se do sekularizovaného prostředí a zároveň se distancovat od českého živlu, který zde ztělesňovala především SK Slavia.²⁷³

Tato snaha o integraci se stala znakem lépe postavených Židů, u nichž se rasa a náboženství dostávaly kvůli silnému působení ekonomického liberalismu stále více do pozadí za účelem nabytí větší rovnoprávnosti a šancí na kariérní vzestup. Nadstandardní hospodářské prostředky získával klub díky svým bohatým kontaktům a široké podpoře podnikatelů, která však měla, zejména s rostoucí převahou českého živlu, své meze.²⁷⁴

Nejprve vstoupili Pražané roku 1900 do DFB, protože však hráči měli převážně rakouskou a nikoli německou státní příslušnost a nesměli proto nastupovat za národní mužstvo, přešel klub už roku 1904 pod křídla ÖFV.²⁷⁵ Na rozdíl od slávistů a spartanů, kteří si na své neúčasti v předlitavském výběru zakládali, vadilo borcům z DFC Prag – na základě zcela rozdílného nahlížení společenské úlohy kopané i státněpolitické situace – že navzdory vysoké výkonnosti nemohou reprezentovat, bez zřetele na barvu dresů.²⁷⁶

Ke komplikovaným patřil vedle vztahu s SK Slavií i poměr DFC Prag k menším pražským uskupením DFB, kterým dával najevo své vedoucí postavení, např. nařízením bojkotu roku 1897. Napětí proto mělo intenzivnější povahu než spor národnostní. Nešlo

---

²⁷² Archiv hlavního města Prahy: fond Spolkový katastr, ERC Reggata Prag, karton 584, signatura XIV/0002.; Tamtéž: DFC Prag, karton 591, signatura XIV/0057.; Národní archiv: fond Presidium policejního ředitelství v Praze 1808 – 1915, DFC Prag, karton 1617, spis V 28/134.

²⁷³ HAFER, Andreas, HAFER, Wolfgang. *Hugo Meisl, aneb, Vynález moderního fotbalu: životopis*. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, 2011, s. 23.

²⁷⁴ COHEN, Gary. *Němci v Praze 1861 – 1914*. Praha: Karolinum, 2000, s. 9–10, 13–14.

²⁷⁵ Národní archiv: fond Presidium policejního ředitelství v Praze 1808 – 1915, DFC Prag, karton 2025, spis V 28/5.

²⁷⁶ ZWICKER, Stefan. 100 Jahre Spitzensport in der Böhmischen Provinz. Der Fussball in Teplitz-Schönau bis 1945, in: DAHLMANN, Dittmar, HILBRENNER, Anke, LENZ, Britta. *Überall ist der Ball rund. Zur Geschichte und Gegenwart des Fussbals in Ost – und Südosteuropa*. Essen: Klartext Verlag, 2011, s. 324.

zde však o důvody ekonomické, nýbrž prestižní.²⁷⁷ Klub se stal lakmusovým papírkem vztahů mezi Čechy, Němci a Židy a zároveň vazeb uvnitř nacionálních společenství.²⁷⁸

Fotbalisté DFC Prag nastupovali k zápasům v půlených košilích modrobílých barev, které měly pro německé Židy v Čechách zvláštní význam. Společenské zaměření snese, co do symboliky, srovnání s vyčleněným mládežnickým hnutím *Blau-Weiss*.²⁷⁹ Tato kombinace však postupně ztrácela v prostředí pražské kopané na významu kvůli symbolice Německého císařství (černo-bílo-červené) nebo revoluce roku 1848 (černo-červeně-zlaté), která se zde stala přes pád velkoněmeckých ambicí rovněž populární.²⁸⁰

Konečně *AC Sparta* vznikla 16. listopadu 1893 secesí nespokojenců z AC Praha a později z AC Královské Vinohrady. Současný název pak nese od roku 1894.²⁸¹ Hlavní myšlenkou spolku se stal moderní antický ideál síly, nezdolnosti a statečnosti bojovníků ze soutěsky u Thermopyl. I proto měl spíše kosmopolitní a internacionální povahu, což vedle anglického názvu *Athletic Club* potvrzovala i symbolika klubových barev. Modrá údajně značila Evropu, některá literatura zas uvádí, že šlo o dobový symbol rychlosti. Červená vyjadřovala příslušnost k Praze. Motiv zařazení žlutého pruhu se nedochoval. S největší pravděpodobností však šlo o zlatý kruh palmový, který rovněž představoval součást zástavy královského města.²⁸² Uskupení proto mělo díky uvedeným vlastnostem nejen velký potenciál k provozování kopané, lišilo se navíc i společenským pozadím.

---

²⁷⁷ KRÁL, Lubomír. *Historie německé kopané v Čechách*. Praha: MJF, 2006, s. 12–13.; WAIC, Marek. *Tělovýchova a sport ve službách české národní emancipace*. Praha: Karolinum, 2014, s. 130.

²⁷⁸ COHEN, Gary. *Němci v Praze 1861 – 1914*. Praha: Karolinum, 2000, s. 216–217.; WAIC, Marek, ZWICKER, Stefan. Proměny německo-českých fotbalových vztahů v českých zemích a Československu, in: WAIC, Marek (ed.). *Německé tělovýchovné, sportovní, turistické a skautské organizace v českých zemích a v Československu – vznik a vývoj do roku 1938*. Praha: Karolinum, 2008, s. 85.

²⁷⁹ Národní archiv: fond Presidium policejního ředitelství v Praze 1808 – 1915, DFC Prag, karton 1617, spis V 28/134.

²⁸⁰ ZWICKER, Stefan. Zdravá rivalita? Německý fotbal v českých zemích, in: *Dějiny a současnost*. 2014, roč. 36, č. 5, s. 10.

²⁸¹ Archiv hlavního města Prahy: fond Spolkový katastr, AC Sparta (AC Královské Vinohrady), karton 589, signatura XIV/0038.

²⁸² BROŽEK, Aleš. Vlajky a prapory fotbalových klubů v Čechách před rokem 1918, in: *Sborník přednášek z 5. českého národního vexilologického kongresu*. Liberec: Česká vexilologická společnost, 2012, s. 69–70.; MACKŮ, Jiří. *Pražská Letná: obdivuhodné sportovní století 1860 – 1960*. Praha: CaK, 2015, s. 17.

Klub nevycházel ze studentského kroužku, nýbrž pestré škály postav veškerých společenských skupin a zaměstnání. I proto se s ním většinou snadněji ztotožňovali lidé bez souvislosti k uvedenému procesu zbytnování českého středního stavu. Vedle mnoha řemeslníků zde působila i řada intelektuálů – architekt Schindler, právník Petřík nebo politik Stříbrný.²⁸³ Tato sociální heterogenita publika však brzdila identifikaci veřejnosti s mužstvem, což se ve srovnání s hlavním rivalem projevovalo v nižších návštěvách.²⁸⁴

I záležitost zrození dodnes používaného rudého dresu pravděpodobně vycházela ze snahy o řešení uvedeného problému. Košile měl darovat mužstvu předseda Petřík po návratu z Anglie, kde se údajně shlédl v barevné kombinaci Arsenalu London FC, který však v inkriminované době nastupoval ve žlutozelené a červenou, nikoli rudou, navlékal až o něco později.²⁸⁵ K dalším výkladům proto patří i možnost, že klub, který do roku 1906 vystřídal několik hracích úborů, lákal svou symbolikou bubenské a holešovické dělníky. Ti mohli vytvořit početnou diváckou klientelu, AC Spartu hospodářský zajistit a předejít bolestnému krachu z roku 1905. Náklonnost proletariátu ke kopané před první světovou válkou však prozatím představovala rovinu značně problematickou. K dalším spojením se skloňovanou vrstvou mohla patřit i působiště před příchodem na Letnou – za Invalidovnou v Karlíně a posléze i v Holešovicích proti pivovaru u divadla Uranie.²⁸⁶

S AC Spartou se dále lehce identifikovali i přesvědčení antislávisté, což kopíruje premisu o širokém společenském rozptylu klubu. SK Slavia se stala na počátku století skutečným hegemonem. Mnoho lidí vidělo v kartelizaci kopané regresivní vliv nebo si prostě přálo, ve prospěch všeobecného zájmu, vytvoření větší konkurence. A právě AC Sparta představovala nejaktivnější element v boji proti nastolenému stavu, především

---

²⁸³ KÁRNÍK, Zdeněk. *Malé dějiny československé (1867 – 1939)*. Praha: Dokořán, 2008. s. 39, 108.

²⁸⁴ Archiv hlavního města Prahy: fond Spolkový katastr, AC Praha, karton 588, signatura XIV/0027.

²⁸⁵ JELÍNEK, Radovan, JENŠÍK, Miloslav a kol. *Atlas českého fotbalu: od roku 1890*. Praha: Radovan Jelínek, 2005, s. 108–109.; MACKŮ, Jiří. *Pražská Letná: obdivuhodné sportovní století*. Praha: CaK, 2015, s. 40.; SCHEINOST, Ferdinand. *Slavné postavy naší kopané*. Praha: Tempo, 1940, s. 27.

²⁸⁶ HAFER, Andreas, HAFER, Wolfgang. *Hugo Meisl, aneb, Vynález moderního fotbalu: životopis*. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, 2011, s. 33.; PACINA, Václav. *Sport v Království českém*. Praha: Mladá fronta, 1986, s. 97.; PEŠEK–Káďa, Karel, HLAVA, W. *Dnes hraje Káďa: praktické rady fotbalového internacionála*. Praha: Melantrich, 1940, s. 107.; PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 214, 295–296.; ROBEK, Antonín, MORAVCOVÁ, Mirjam, ŠTASTNÁ, Jarmila (edd.). *Stará dělnická Praha: život a kultura pražských dělníků 1848 – 1939*. Praha: Academia, 1981, s. 143.

stálým burcováním prostřednictvím plátku *Sportovní svět* nebo vystoupením z ČSF a založením vlastní ČFU.²⁸⁷ Svými aktivitami si získala mnoho příznivců. I proto později začala podávat skvělé výkony a SK Slavii na konci první dekády 20. století předčila.²⁸⁸

Nejvyspělejší kluby se kvůli dobré dostupnosti pro zákazníky-diváky postupně mezi roky 1896 až 1905 usazovaly na Letné. Na předměstí – bráno prizmatem pozdější *Velké Prahy* – měly na přelomu století největší úspěchy AFK Karlín a ČAFC Královské Vinohrady, který roku 1901 dokonce sehrál úspěšná mezinárodní střetnutí v Bratislavě s místním Poszonyi Torna Egyesület FC a ve Vídni s CFC Vienna.²⁸⁹ Karlínští se však už roku 1903 rozpadli a vytvořili společně s hráči rozpuštěného SK Unionu Letná základ nové konkurenceschopné AC Spartě.²⁹⁰ Vinohradští zas výrazně poklesli díky nepřízní místní radnice, od níž nedostali prostor ke zbudování kvalitního hřiště. S ekonomizací hnutí proto nebyli schopni investovat, přitáhnout publikum a získat potřebné prostředky. S rozevíráním nůžek ve výši rozpočtů se začala kolem roku 1905 projevovat i nestálost nadějných mladíků, kteří se rozprchli ve vidině kariéry v SK Slavii nebo AC Spartě.²⁹¹ K dalším důvodům, proč zde nevzniklo elitní mužstvo, patřila i absence identifikačního sociálního rysu nebo noblesnější ráz zdejšího prostředí, který měl vliv na menší počet kvalitních borců rekrutujících se většinou ze skromnějších poměrů. I proto se nejlepším uskupením mimo kulturní sportovní prostory stala sousední SK Viktoria Žižkov.²⁹²

---

²⁸⁷ Archiv hlavního města Prahy: fond Spolkový katastr, Česká fotbalová unie, karton 600, signatura XIV/0278.; Archiv Sbírký tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fond Fotbal, kluby, Praha, AC Sparta, Národní zrada AC Sparty ve světle pravdy, 1910 (tisk), karton 17, inv. č. 1739.

²⁸⁸ KOLÁŘ, František. „Nesmiřitelná“ rivalita Slavia a Sparty: kapitola z počátků českého fotbalu, in: DEJMEK, Jindřich, HANZAL, Josef (edd.). *České země a Československo v Evropě XIX. a XX. století: sborník prací k narozeninám prof. dr. Roberta Kvačka*. Praha: Historický ústav AV ČR, 1997, s. 188.

²⁸⁹ Archiv Sbírký tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fond Fotbal, kluby, Praha, ČAFC Královské Vinohrady, Germania - Komb. team Č.S.F., 18. 5. a ČAFC, 19. 5, program o dějinách klubu, po 1900 (tisk), karton 15, inv. č. 1654.

²⁹⁰ Archiv hlavního města Prahy: fond Spolkový katastr, SK Union, signatura XIV/0124.; Tamtéž: AFK Karlín, signatura XIV/0127.; PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 244.

²⁹¹ PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 286.

²⁹² HAFER, Andreas, HAFER, Wolfgang. *Hugo Meisl, aneb, Vynález moderního fotbalu: životopis*. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, 2011, s. 27, 298.

Význam *SK Viktorie Žižkov* se zvyšuje s masovým zájmem o kopanou po roce 1910, především díky národnímu rázu přizpůsobenému na rozdíl od SK Slavie nižším středním a dělnickým vrstvám husitskými idejemi.²⁹³ Mužstvo hrálo rovněž v barvách českého království – v košilích s červenými a bílými svislými pruhy. I proto policejní ředitelství schválilo ustavení spolku až na několikátý pokus. Klub, do nějž se roku 1912 přivtělil SK Žižkov, koexistoval ve městě společně se Slavojem, Saturnem, Unionem a Olympem.²⁹⁴ K vzestupu mu pomohlo nejen počest'ování budoucí pražské periferie, ale i nalezení skutečného domova na místě staré cyklistické dráhy Na Ohradě, kde působil od roku 1909. Tyto výhody navíc podporovala i široká základna mladých hráčů, kteří se zde v prolukách mezi rozestavenými domy proháněli za hadrovými míči.²⁹⁵ Ke strůjcům úspěchu patřil zejména brankář Rudolf Klapka, proslulý neohroženými skoky pod nohy útočníků soupeře. Lze konstatovat, že auru viktoriánů ve vztahu k příznivcům utvářelo prolnutí komponenty sociální, národní a lokální s hrdostí a svérázností daného prostoru.

Na rozdíl od SK Viktorie Žižkov, která došla společenské souvztažnosti a navíc se dokázala prosadit vedle SK Slavie a AC Sparty do *silného trianglu*, se další mužstva na pražských předměstích podporovala převážně pouze z místního patriotismu, který se stal určující i pro později vznikající kluby mimopražské. Fotbal na periferii nahrazoval pouliční šarvátky mezi mládeží ze sousedních lokalit. Na stránkách krásné literatury se můžeme s reflexí podobných bojů setkat i v knihách Jaroslava Foglara.²⁹⁶ I zde se však posléze projevoval zájem o hru nárůstem příjmů. I když se např. rozpočet SK Smíchova ve výši 5 100 K rovnal roku 1909 hrubému výtěžku SK Slavie z vyprodaného zápasu se zahraničním soupeřem roku 1907, zvýšil se od sezóny 1905 až 1906 dvojnásobně.²⁹⁷

---

²⁹³ ZWICKER, Stefan. Zdravá rivalita? Německý fotbal v českých zemích, in: *Dějiny a současnost*. 2014, roč. 36, č. 5, s. 10.

²⁹⁴ Národní archiv: fond Presidium policejního ředitelství v Praze 1808 – 1915, SK Viktoria Žižkov, karton 2676, spis 28/58.

²⁹⁵ Archiv Sbírký tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fond Fotbal, kluby, Praha, SK Viktoria Žižkov, 70 let SK Viktorie Žižkov (tisk), karton 18, inv. č. 1788.

²⁹⁶ FOGLAR, Jaroslav. *Stínadla se bouří*. Praha: Olympia, 2005, s. 86–88.; PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 53.

²⁹⁷ Archiv Sbírký tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fond Fotbal, kluby, Praha, SK Slavia, Věstník SK Slavia, roč. III, č. 6, 20. 7. 1907, karton 16, inv. č. 1684.; JELÍNEK, Radovan, JENŠÍK, Miloslav a kol. *Atlas českého fotbalu: od roku 1890*. Praha: Radovan Jelínek, 2005, s. 92–93.

To německá lokální mužstva měla rozdílné starosti. Mnoho z nich zachránil před zánikem rok 1904, kdy se představitelé FC Union Prag, FC Sport Favorit Prag a DSC Prag zasloužili návrhem na lednové schůzi DFB v Kasselu o ukončení bojkotu českých klubů, který svaz zavedl na základě iniciativ spojených s negativní kampaní DFC Prag od roku 1897.²⁹⁸ Hojně navštěvovaná mezinárodní utkání pak znamenala, že např. DBC Sturm Prag disponoval k roku 1912 komfortním rozpočtem 17 500 K. I prostředky SK Slavie však představovaly, ve srovnání s nejlepšími kluby z Vídně, zhruba polovinu.²⁹⁹ Uvažme, že nejvybranější z nich dosahovaly vlastního ročního profitu až 100 000 K.³⁰⁰

Sdružení, která nedošla společenské identifikace nebo se profesionalizaci přímo bránila, pak ve většině případů zanikala. K nim patřila i AC Praha, mateřský spolek AC Královské Vinohrady pozdější AC Sparty.³⁰¹ K hlavním příčinám rozpuštění patřilo až úzkostlivé dodržování amatérské etiky. Hráči nesměli přijímat žádné benefity. Inventář se mohl navíc rozmnožovat pouze darem a provoz pokrývaly výhradně roční příspěvky. Fotbalisté prvního mužstva např. stávkovali proto, že nedostali od vedení nové kopačky. To se nakonec v době rozvíjejících se profesionálních vztahů – roku 1902 – rozchází s poměrně naivní argumentací, že sportovci nepřispívali na provoz, ačkoli měli zdarma k užívání dresy, boty a míče.³⁰² Uvažme, že do shodné doby spadá snad nejvíce hlášení o změně kroužků v kluby. Informace dokládají nejen popisované modernizační procesy, ale i snižující se konkurenceschopnost amatérů v pražských městech a na předměstí.³⁰³

---

²⁹⁸ KRÁL, Lubomír. *Historie německé kopané v Čechách*. Praha: MJF, 2006, s. 12–13.

²⁹⁹ JELÍNEK, Radovan, JENŠÍK, Miloslav a kol. *Atlas českého fotbalu: od roku 1890*. Praha: Radovan Jelínek, 2005, s. 8.

³⁰⁰ WAIC, Marek. *Tělovýchova a sport ve službách české národní emancipace*. Praha: Karolinum, 2014, s. 136.; WAIC, Marek, ZWICKER, Stefan. Proměny německo-českých fotbalových vztahů v českých zemích a Československu, in: WAIC, Marek (ed.). *Německé tělovýchovné, sportovní, turistické a skautské organizace v českých zemích a v Československu – vznik a vývoj do roku 1938*. Praha: Karolinum, 2008, s. 93.

³⁰¹ Archiv hlavního města Prahy: fond Spolkový katastr, AC Praha, karton 588, signatura XIV/0027.

³⁰² PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 212.

³⁰³ Národní archiv: fond Presidium policejního ředitelství v Praze 1808 – 1915, SK Olympia Praha VII, karton 2047, spis V 28/238.

TAB. 1 - ROZPOČTY VYBRANÝCH PRAŽSKÝCHKLUBŮ V SEZÓNĚ 1912/1913 ³⁰⁴

KLUB	ROZPOČET	V SOUČASNÉ MĚNĚ ZHRUBA
SK Slavia	168 000 K	9 000 0000 K
DFC Prag	61 000 K	3 250 000 K
AC Sparta	39 000 K	2 000 000 K
SK Smíchov	5 000 K	300 000 K

3.2 Proces ekonomizace

Ekonomické vztahy nabývaly v rámci spolků po roce 1900 naprosto zásadního významu. K nejdůležitějším zdrojům příjmů patřilo především vstupné. To rozhodovalo o dalším vývoji. S masovou účastí se začíná vyskytovat na programu k utkání i reklama. Tendence pak v několika případech vrcholily podporou podnikatelů. Secese nadějných mladíků většinou probíhala bez náhrady. Naopak nejvýznamnější položky ve výdajích představovalo vedle drobnějších záležitostí (plakátování, nákup inventáře, diety policii, honorář pro biletáře) zejména cestování, nájem hrací plochy a platba daně ze zábavy.³⁰⁵

K utkáním venku vyjížděli hráči ve většině případů vlakem. Utvářející se kluby vedené pod křídly DFB a ÖFV měly na rozdíl od ČSF slevu 33% na kkStB (kaiserlich-königliche Staatsbahnen).³⁰⁶ I proto dochází z iniciativy českých lokálních a rezervních mužstev – především ČAFC Královské Vinohrady – ke stanovení minimálních náhrad k výjezdům na mimopražské zápasy, které pak sloužily k propagaci kopané na venkově. Tamější vyzývatele se podíleli na nákladech na příjezd, stravu a honorář pro rozhodčí.

K dalším podstatným položkám ve výdajích rodících se klubů patřil pronájem hrací plochy. S rostoucí popularitou kopané se začaly množit inzeráty nabízející vhodné prostory. Nejvíce za ně zpravidla požadovali soukromí podnikatelé, kteří však většinou v případě atraktivity místa brzy upřednostnili stavební využití parcel a zvýšili zpočátku

³⁰⁴ JELÍNEK, Radovan, JENŠÍK, Miloslav a kol. *Atlas českého fotbalu: od roku 1890*. Praha: Radovan Jelínek, 2005, s. 8.

³⁰⁵ Tamtéž, s. 92–93.

³⁰⁶ KRÁL, Lubomír. *Historie německé kopané v Čechách*. Praha: MJF, 2006, s. 41, 46.

nízké poplatky natolik, že se musela mužstva svého domova vzdát.³⁰⁷ Svou roli sehrála v mnoha případech i prostá skutečnost, že současně s rozšířením nové hry vzrostla vedle poptávky i cena. Taxy za hřiště nabízená městem naopak příliš vysoké nebyly. Fotbal se zde mohl provozovat za přijatelné poplatky. I proto se zde mnohdy hraje dodnes.³⁰⁸

Existence daně ze zábavy řadila mužstva do kategorie cirkusových, artistických nebo varietních souborů, které pracovaly na profesionální bázi. Ekonomizace klubů se sice poplatkem přiznávala úředně státní správě, na veřejnosti však vystupovaly i nadále amatérsky a skutečný stav až úzkostlivě utajovaly.³⁰⁹ Nešlo však pouze o úkaz pražský, nýbrž celostátní. Hlavní konzervativní element a příčinu dlouhodobého pokrytectví ve věci braní peněz za hru představovala FIFA, do níž usilovala většina národních svazů podunajské monarchie vstoupit a dokázat nezávislost na vídeňském centru. I proto se po přijetí ÖFV do FIFA roku 1905 od dílčího povolení neoamatérismu, které by s největší pravděpodobností přešlo ve stav setrvalý, znovu ustoupilo a k přiznání dlouholeté praxe došlo až na přelomu let 1925 a 1926 (uvažme pak, že v Anglii už roku 1885).³¹⁰ Mlčení kompetentních míst o úloze peněz ve vrcholové kopané mělo silně zbrzdující vliv.³¹¹

Identifikace skupin se spolkem rozhodovala o přežití nebo zániku. Hospodářský profit ze vstupného na zápas proto stanul po profesionální proměně vysoko nad úspěchy sportovními. Klíčový význam zisku z utkání lze doložit na zmiňované zákulisní rozeprá

---

³⁰⁷ JENŠÍK, Miroslav, MACKŮ, Jiří. *Kronika českého fotbalu I*. Praha: Olympia, 1997, s. 126.

³⁰⁸ JELÍNEK, Radovan, JENŠÍK, Miloslav a kol. *Atlas českého fotbalu: od roku 1890*. Praha: Radovan Jelínek, 2005, s. 9.; MÍKA, Zdeněk. *Zmizelá Praha. Sporty a sportoviště: počátky tělesné výchovy a sportu v Praze*. Praha: Paseka, 2011, s. 44.; PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 397.

³⁰⁹ Národní archiv: fond Presidium policejního ředitelství v Praze 1808 – 1915, DFC Prag, karton 1617, spis V 28/134.; Tamtéž: DFC Prag, karton 2025, spis V 28/5.; Tamtéž: DFC Prag, karton 2676, spis V 28/61.; Tamtéž: SK Slavia, karton 2678, spis V 28/92.; BASS, Eduard. *Klapzubova jedenáctka*. Praha: Karolinum, 2008, s. 98.

³¹⁰ BLECHARZ, Pavel. *Kulturní dějiny kopané v Čechách na přelomu 19. a 20. století: přechod od lokálních plácků k masovému sportu*. Brno: Filosofická fakulta Masarykovy univerzity, 2015, s. 16.; PEŠEK–Káďa, Karel, HLAVA, W. *Dnes hraje Káďa: praktické rady fotbalového internacionála*. Praha: Melantrich, 1940, s. 110.; PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 37.

³¹¹ Archiv Sbírký tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fond Fotbal, ČSF, Noviny a články, Kopaná od roku 4000 před Kristem až po dnešek, in: Národní politika, č. 99, 19. 4. 1939; Jak pomalu se rodila dnešní kopaná, in: Národní politika, č. 105, 16. 4. 1939, (listy s výstřižky), karton 2, inv. č. 84.

po nedohraném „derby“ na konci roku 1912, kdy AC Sparta požadovala nové reciproční utkání, přestože mohla zvítězit už rozhodnutím ČSF. SK Slavia naopak nechtěla svěžího konkurenta nechat vydělat a svou účast na hřišti proto podmínila vyloučením publika.³¹²

Takovéto situace se staly po roce 1910 zcela běžným koloritem světa pražské kopané. SK Slavia roku 1913 upřednostnila po ekonomické rozvaze domácí utkání proti Ipswitchi Town FC před klíčovým zápasem probíhajícího ročníku Poháru dobročinnosti proti SK Viktorii Žižkov. Finále se však nakonec za měsíc uskutečnilo při slavnostech 10. výročí založení předměstských vyzyvatelů.³¹³ I v druhém případě hrály roli peníze – zdejší výbor upřednostnil zisk z atraktivního střetnutí před snadným dobytím prvenství.

Kluby v podstatě nic nenutilo preferovat řádnou soutěž před výnosnější akci, protože pokuta ČSF za vynechání mistrovského nebo pohárového zápasu nepřesahovala 3 K.³¹⁴ Navíc snad nikdo pro slabost ústředí neočekával, že provinilci skutečně pokutu uhradí. Stanovený harmonogram proto leckdy nerespektovaly i daleko méně významní představitelé hnutí. I libeňský SK Meteor Praha VIII upřednostnil namísto plánovaného utkání s rezervou SK Slavia výjezd na plně hrazenou propagaci na hřiště AFK Kolín.³¹⁵

Kluby, které dokázaly přilákat stálou diváckou-zákaznickou klientelu, začaly po příjmech ze vstupného získávat další prostředky z reklamy na zápasovém programu. Šlo o výhodnou spolupráci s podnikateli všeho druhu – krejčovskými salóny i lahůdkáři, zejména však prodejci sportovních potřeb nebo majiteli restaurací v blízkosti domácího hřiště. Marketingový produkt nebylo možné zpropagovat lépe, protože nosič v podobě listu papíru o rozsahu dvou stran, vydávaný zdarma nebo za cenu nepřesahující 0,10 K, shlédlo i mnoho set návštěvníků. Navíc se placená inzerce nalézala i na plakátech, které

---

³¹² HEINZ, Vilém. Sportovní věstník. Kopaná. S. K. Slavia v. A. C. Sparta. *Národní listy* (8. prosince 1912), s. 5, 25.; HEINZ, Vilém. Sportovní věstník. Kopaná. K zápasu Slavia v. Sparta. *Národní listy* (9. prosince 1912), s. 2–3.

³¹³ *Neoficiální archiv fotbalového klubu SK Slavia Praha* [online]. [cit. 2015-08-02]. Dostupné z: <http://slavia.webzdarma.cz/>

³¹⁴ Archiv Sbírký tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fond Fotbal, ČSF, řády a stanovy, Stanovy ČSF, 1908 (tisk), karton 2, inv. č. 38.; Tamtéž: Řády a stanovy (Mistrovské řády, Rámcový řád pro pohárové a župní soutěže, Řád rozhodčích ad.), 1913 – 1942, karton 2, inv. č. 40.

³¹⁵ Tamtéž: fond Fotbal, kluby, Praha, SK Meteor Praha VIII, Vzpomínky na naši práci v letech 1896 – 1936. Čtyřicet let sportovního klubu Meteoru v Praze - Libni (tisk), karton 15, inv. č. 1662.; PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 228.

se před utkáním vylepovaly na ohradu kolem hrací plochy a v přilehlých ulicích. ČAFC Královské Vinohrady pak k popisovaným aktivitám využíval pouličního vozíku.³¹⁶

Nejprve se reklama vyskytla na programu ERC Regatta Prag roku 1898.³¹⁷ Už po roce 1900 představovala součást výtvarného zpracování severoamerického stříhu měst, ale i předměstí. Na rozdíl od meziválečného zpracování severoamerického stříhu měly upoutávky před rokem 1914 ryze secesní ráz. Neobjevuje se zatím ani propagace předmětů a služeb ve spojitosti s konkrétními hráči, kteří donedávna setrvali raději v anonymitě, o společenské prestiži nemluvě. Kult hvězd se do světa kopané prosadil až po roce 1918, hlavně v souvislosti s Kád'ou-Peškem. Fotbalisty vnímali pozitivně pouze spotřebitelé nabízených produktů, veřejnost však na ně zatím hleděla spíš mezi prsty.³¹⁸

Nejvyspělejší etapu ve vývoji ekonomických struktur klubů před rokem 1914 představoval po příjmech ze vstupného a reklamy příchod podnikatelů, kteří v případě potřeby dokázali vyrovnat ztráty z hospodářsky neúspěšných akcí nebo svým majetkem zajišťovat úvěry na rekonstrukci hrací plochy a případné posílení kádru. Fotbal začal s profesionalizací přinášet i určitá rizika. Lidé se nemuseli dostavit v počtu potřebném k pokrytí nákladů kvůli nízké atraktivitě soupeře nebo špatnému počasí. Už kolem roku 1910 se proto vyskytuje pojišťování zápasů před deštěm i dalšími přírodními živly.³¹⁹ Kluby v éře před vstupem mecenášů nebo kluby, které nedošly daného stupně vývoje, pak vyrovnávaly schodek z nevydařených akcí prostřednictvím členských příspěvků.³²⁰

---

³¹⁶ Národní archiv: fond Presidium policejního ředitelství v Praze 1808 – 1915, ČAFC Královské Vinohrady, karton 2679, spis V 28/116.; Tamtéž: DFC Prag, karton 2015, spis V 28/5.

³¹⁷ Archiv Sbírký tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fond Fotbal, kluby, Praha, ERC Regatta Prag, ERC Regatta Prag : First Vienna FC, 3. 4. 1898 (program), karton 15, inv. č. 1673.

³¹⁸ Archiv Sbírký tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fond Fotbal, kluby, Praha, ČAFC Královské Vinohrady, Germania - Komb. team Č.S.F., 18. 5. a ČAFC, 19. 5, program o dějinách klubu, po 1900 (tisk), karton 15, inv. č. 1654.; Tamtéž: DFC Prag, Fussball Wettkampf, DFC Prag : Britania Berlin FC, 3. 4. 1899 (program) karton 15, inv. č. 1657.; Tamtéž: ERC Regatta Prag, ERC Regatta Prag : First Vienna FC, 3. 4. 1898 (program), karton 15, inv. č. 1673.; Tamtéž: SK Slavia, Programy SK Slavia, 1900 – 1912, karton 16, inv. č. 1697 – 1711.; Tamtéž: SK Slavia, Programy SK Slavia, 1900, karton 16, inv. č. 1731 – 1736.

³¹⁹ HAFER, Andreas, HAFER, Wolfgang. *Hugo Meisl, aneb, Vynález moderního fotbalu: životopis*. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, 2011, s. 52.

³²⁰ Archiv Sbírký tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fond Fotbal, kluby, Praha, SK Slavia, Výroční zprávy o činnosti literárního a řečnického spolku Slavia v Praze 1891 – 1896 (tisk), karton 16,

Na rozdíl od rozvinutějšího vídeňského prostředí se v prostoru pražském plošná podpora kopané vnějším kapitálem příliš neobjevuje. Výjimku představoval pouze DFC Prag, který měl zcela specifické postavení.³²¹ Silného partnera v hospodářské sféře však získala i SK Slavia, když valná hromada zvolila roku 1907 majitele významné stavební společnosti Zdenka Kruliše do klubového výboru.³²² AC Sparta ustanovila roku 1906 svým předsedou zachránce Rudolfa Schindlera.³²³ K dalším mecenášům patřil i Jindřich Waldes, zakladatel závodu na výrobu kovové galanterie *Koh-i-noor*, který podporoval nedaleký AFK Vršovice.³²⁴ Tyto a další postavy budou zmíněny v příslušné kapitole.

3.3 Proces strukturalizace

Stupeň rozvoje ekonomických vztahů modeloval vnitřní struktury vznikajících klubů. Sportovní spolky se skládaly pouze ze základní sestavy 11 nadšenců-amatérů. S profesionální přeměnou začal počet účastníků narůstat. Nešlo však už pouze o hráče na hřišti. Nejprve vzniká instituce *předsedy*, někdy nazývaného rovněž náčelníkem nebo prezidentem. Ten zpravidla vzešel z původního kádru, kde nabyl buď nejvyšší autority, nebo disponoval největšími konexemi a vzděláním. Staral se nejprve prakticky o vše – vyřizoval administrativní i účetní záležitosti, zajišťoval ústně slíbené benefity mužstvu přerozdělováním vstupného, snažil se dále získat policejní povolení k pořádání utkání,

---

inv. č. 1676.; Národní archiv: fond Presidium policejního ředitelství v Praze 1808 – 1915, SK Žižkov, karton 2048, spis V 28/266.

³²¹ Archiv hlavního města Prahy: fond Spolkový katastr, DFC Prag, karton 591, signatura XIV/0057.; Národní archiv: fond Presidium policejního ředitelství v Praze 1808 – 1915, DFC Prag, karton 1617, spis V 28/134.; Tamtéž: DFC Prag, karton 2025, spis V 28/5.; Tamtéž: DFC Prag, karton 2676, spis V 28/61.

³²² Národní archiv: fond Presidium policejního ředitelství v Praze 1808 – 1915, SK Slavia, karton 2678, spis V 28/92.; KAUFMANN, Josef. Sportovní hlídka. Kopaná. III. díl valné hromady S.K. Slavie, in: *Čas* (8. února 1907), s. 6.

³²³ Archiv hlavního města Prahy: fond Spolkový katastr, AC Sparta (AC Královské Vinohrady), karton 589, signatura XIV/0038.; KOLÁŘ, František. „Nesmiřitelná“ rivalita Slavie a Sparty: kapitola z počátků českého fotbalu, in: DEJMEK, Jindřich, HANZAL, Josef (edd.). *České země a Československo v Evropě XIX. a XX. století: sborník prací k narozeninám prof. dr. Roberta Kvačka*. Praha: Historický ústav AV ČR, 1997, s. 183.

³²⁴ Archiv hlavního města Prahy: fond Spolkový katastr, AFK Waldes Vršovice, karton S10-16.08, signatura XIV/1190.

dohadoval pronájem hrací plochy, staral se o nákup inventáře a zodpovídal za hlášení personálních změn na Spolkový katastr. Menší uskupení většinou zůstávala na uvedené úrovni vnitřních vazeb, naopak kluby identifikované výbor dále rozšiřovaly a vytvářely stále nové pracovní pozice, které se pak specializovaly na konkrétní úseky provozu.³²⁵

Administrativní práci předsedy klubu postupně přebírá *mistopředseda*, někde zas *sekretář*. Hospodářství začíná spravovat *pokladník*, kterého kontrolovali *revizoři účtů*, protože příjmy ze vstupného nabývaly zcela zásadního významu. *Tajemník* rozhodoval, s kým se mužstvo utká a s kým nikoli na základě složitého přediva neustále se měnících bojkotů, rivalit nebo koalic, a po domluvě s pokladníkem, podle předpokládaného zisku. Uvedené postavy měly k ruce *archiváře* a *zapisovatele*. Hrací plochu, šatny pro hráče, zázemí pro publikum a další inventář udržoval *správce domu*. Někdy v rámci struktur dokonce působil i *pořadatel zábav, večírků a výletů*. Nepřítomné na schůzích výborů pak zastupovali náhradníci. Samostatnou kapitolu představovala účast podnikatelů po zvolení valnou hromadou. S personálním složením souvisela instituce smírčího soudu, který sloužil k řešení interních rozporů dle stanov.³²⁶ Tento nárůst pracovních pozic lze velmi dobře demonstrovat porovnáním společných snímků SK Slavia, AC Sparty, DFC Prag nebo SK Viktorie Žižkov z doby před a následně po profesionální přeměně.³²⁷

Trenéři pak začali vytvářet spojnici mezi sportovním úsekem a vedením. Nově začínají řídit přípravu hráčů a určovat sestavu, což doposud příslušelo pouze *kapitánům*, kteří se už na vnitřím provozu nepodíleli. Navíc se museli v případě amatérských spolků do své pozice dostávat volbou, u profesionálních klubů pak na základě určení nadřízené

---

³²⁵ Archiv hlavního města Prahy: fond Spolkový katastr, AC Sparta (AC Královské Vinohrady), karton 589, signatura XIV/0038.; Národní archiv: fond Presidium policejního ředitelství v Praze 1808 – 1915, DFC Prag, karton 1617, spis V 28/134.; Tamtéž: DFC Prag, karton 2025, spis V 28/5.; Tamtéž: DFC Prag, karton 2676, spis V 28/61.; Tamtéž: SK Slavia, karton 2678, spis V 28/92.

³²⁶ Národní archiv: fond Presidium policejního ředitelství v Praze 1808 – 1915, DFC Germania Prag, karton 2034, spis V 28/37.; Tamtéž: FK Austria Prag, karton 2043, spis V 28/155.; Tamtéž: DBC Sturm, karton 2043, spis V 28/165.; Tamtéž: SK Meteor Praha VIII, karton 2047, spis V 28/230.; Tamtéž: SK Žižkov, karton 2048, spis V 28/266.; Tamtéž: AFK Smíchov, karton 2048, spis V 28/272.; Tamtéž: SK Viktoria Žižkov, karton 2676, spis V 28/58.; Tamtéž: ČAFC Královské Vinohrady, karton 2679, spis V 28/116.

³²⁷ Archiv Sbírký tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fotoarchiv, H7F15670, H7F33175.; JELÍNEK, Radovan, JENŠÍK, Miloslav a kol. *Atlas českého fotbalu: od roku 1890*. Praha: Radovan Jelínek, 2005, s. 12–14.

struktury. Na hřišti se od zbytku mužstva lišili užitím šerpy, později pásky na rukávu.³²⁸ Transformace proto vedla i k vymezení kompetencí za současných pronikavých změn v hierarchii mužstev, která se zas s ekonomizací kopané začala dělit dle výkonnosti.³²⁹

Nejenže se rodil košatý management, nastalé situaci se zároveň přizpůsobovala i struktura mužstva. Ekonomické založení klubů začalo vytvářet silný přetlak hráčů na pozice v základní sestavě. Fotbalová dráha se stala sociální zdviží pro mnoho mladíků z periferie. Mužstva začala disponovat zprvu náhradníky a později i širokými rezervami. Vedle DFC Prag nebo SK Slavie, která měla své *reservers* i *juniors*, se mohl podobně uspokojivým stavem pochlubit nejdříve i AFK Karlín s ČAFC Královské Vinohrady.³³⁰

A-mužstvo mělo za úkol vydělávat peníze ze vstupného, z reklamy, případně ze zájezdů po Evropě, kde mohlo posloužit podnikatelům vstupujícím do představenstev k návazání užitečných kontaktů a prodeji dalších aktivit podnikání.³³¹ Naopak *B-mužstvo* a *C-mužstvo* někdy *reservers* nebo *juniors* se staralo nejen o doplňování stavů směrem nahoru, ale i uchovávání původních klubových myšlenek a ideálů pořádáním veřejných přednášek s náplní vyvozenou ze společenského zařazení identifikovaných příznivců.³³²

S počátkem masové podpory hnutí však měli *reservers* většinou za úkol vyjíždět na český venkov a propagovat kopanou mimo pražská města a předměstí. Fotbalisté si za účelem snížení nákladů mnohdy přivázeli vlastního soudce a prováděli v průběhu hry názorné instruktáže dovedností a pravidel. Někdy při podobných zápasech docházelo až k neuvěřitelným událostem. Uvažme navíc, že mimo metropole podunajské monarchie působil anglický sport mnohem exotičtěji než v samotné Vídni, Praze a Budapešti.³³³

---

³²⁸ KRÁL, Lubomír. *Historie německé kopané v Čechách*. Praha: MJF, 2006, s. 29.; PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 285.

³²⁹ PEŠEK–Káďa, Karel, HLAVA, W. *Dnes hraje Káďa: praktické rady fotbalového internacionála*. Praha: Melantrich, 1940, s. 106.

³³⁰ Národní archiv: fond Presidium policejního ředitelství v Praze 1808 – 1915, ČAFC Královské Vinohrady, karton 2679, spis V 28/116.

³³¹ HAFER, Andreas, HAFER, Wolfgang. *Hugo Meisl, aneb, Vynález moderního fotbalu: životopis*. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, 2011, s. 52.

³³² MACKŮ, Jiří. *Pražská Letná: obdivuhodné sportovní století*. Praha: CaK, 2015, s. 36.

³³³ WAIC, Marek, ZWICKER, Stefan. Proměny německo-českých fotbalových vztahů v českých zemích a Československu, in: WAIC, Marek (ed.). *Německé tělovýchovné, sportovní, turistické a skautské organizace v českých zemích a v Československu – vznik a vývoj do roku 1938*. Praha: Karolinum, 2008, s. 83–84.

Na přelomu století se podobných akcí účastnilo hned několik mužstev ze studovaného prostoru. SK Slavia navštívila např. Hradec Králové, Kolín, Pardubice, Chrudim, Jičín, Turnov nebo Beroun. AC Praha pak Kolín a Pelhřimov. AFK Karlín a SK Meteor Praha VIII několikrát zavítaly do Brandýsa a Roudnice nad Labem. SK Union Žižkov se hned dvakrát představil na hrací ploše v Říčanech. Spolky se pak brzy začínaly rodit i zde.³³⁴

Autochtonním vývojem – bez potřeby přímé indoktrinace z nejnámennějšího střediska – prošla kopaná především na západě Čech. Už roku 1894 se rodí po SK Slavii a AC Spartě nejstarší životaschopný spolek SK Plzeň. Mimo českou doménu se začíná hnutí šířit hlavně od počátku 20. století. K roku 1904 došlo k založení prvního mužstva v moravské metropoli – Brně. I název SK Moravská Slavia však vypovídá o určité míře inspirace. Fotbal se mimo pražská města vyvíjel zhruba s 10 až 15 letým zpožděním.³³⁵

To pražské německé kluby podobné propagační aktivity ve směru do pohraničí nevyvíjely. Severočeská mužstva měla kvalitu srovnatelnou s DFC Prag a indoktrinovat nepotřebovala. Tamnější prostředí se s kopanou seznamovalo už dříve, díky synům řady místních podnikatelů, kteří vyjížděli do světa více než pražští, především kvůli exportní povaze artiklů zde produkovaných – skla, bižuterie, látek i uhlí.³³⁶ K nejlepším patřil Teplitzer FK s mnoha zahraničními posilami, který se na rozdíl od Reichenbergeru FK vyznačoval národnostní snášenlivostí. S profesionalizací zde nastupovala i řada Čechů a Maďarů. To na hřiště libereckých by SK Slavia k přátelskému utkání dorazit nemohla.

Kvalita německých mužstev v severních Čechách měla daleko plošnější povahu než v Praze, kde se špička – SK Slavia, AC Sparta a DFC Prag – soustředila na prostoru několika stovek m². Ke konkurenceschopným s letenskými kluby lze doplnit vedle výše

---

³³⁴ JENŠÍK, Miroslav, MACKŮ, Jiří. *Kronika českého fotbalu 1*. Praha: Olympia, 1997, s. 84.; PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 187.

³³⁵ BLECHARZ, Pavel. *Kulturní dějiny kopané v Čechách na přelomu 19. a 20. století: přechod od lokálních plácků k masovému sportu*. Brno: Filosofická fakulta Masarykovy university, 2015, s. 42–43.; JENŠÍK, Miroslav, MACKŮ, Jiří. *Kronika českého fotbalu 1*. Praha: Olympia, 1997, s. 131.; PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 165–166.; SCHEINOST, Ferdinand. *Slavné postavy naší kopané*. Praha: Tempo, 1940, s. 29.

³³⁶ ZWICKER, Stefan. 100 Jahre Spitzensport in der Böhmischen Provinz. Der Fussball in Teplitz-Schönau bis 1945, in: DAHLMANN, Dittmar, HILBRENNER, Anke, LENZ, Britta. *Überall ist der Ball rund. Zur Geschichte und Gegenwart des Fussbals in Ost – und Südosteuropa*. Essen: Klartext Verlag, 2011, s. 363–386.

uvedeného Teplitzeru FK a Reichenbergeru FK i DSV Saaz, DSK Gablonz, Karlsbader FK, Lobositzer FK i DFK Aussig, které však z pochopitelných důvodů nedošly uznání ve vnitrozemí, ale ani v sousedním Sasku, kde na *sudetské Němce* hleděli s despektem. I proto úspěchy zprvu zapadly, po vzniku Československa sestoupily do nižších soutěží a v zapomnění došly s vysídlením Němců roku 1945, když hřiště paradoxně posloužila ke shromažďování posledních pamětníků zdejších slavných zápasů před rokem 1914.³³⁷

K další nucené restrukturalizaci klubů docházelo až vlivem první světové války, kdy většina hráčů základních sestav nastupuje ke svým vojenským útvarům. AC Sparta s SK Viktorií Žižkov, které nedisponovaly širokým kádrem SK Slavie, začaly za účelem akutní potřeby nahrazení mobilizovaných mužů zakládat první mládežnické kategorie. K produktům uvedených intencí patřily i meziválečné hvězdy – Emil Seifert a František Plánička. Až světový konflikt paradoxně stál u počátků systematické výchovy *elévů*, která však zároveň snižovala význam přirozené školy pouličních plácků periferie, kde se rodili nejlepší hráči před rokem 1914, což lze považovat za další rys studované doby.³³⁸

Nutno na závěr doplnit, že zcela první dorosteneckou soutěž roku 1916 neovládl žádný z pražských hegemonů, ale židovský SK Hagibor z pomezí Strašnic a Žižkova.³³⁹

3.4 Proces organizace

K procesům, které na konci studované epochy vytvořily průnik mezi *vznikem fotbalového klubu a vznikem fotbalového hnutí*, patřila závěrečná organizace spočívající v konsenzuálním podřízení doposud svébytně postupujících klubů – účastníků hnutí – ústředním institucím v zájmu společné věci, což se mezi roky 1900 až 1914 dělo pouze výjimečně a zpravidla účelově. K základním předpokladům patřilo vyrovnávání domácích špičky po roce 1910. To vyvolalo potřebu začít provoz pražské kopané účinně řídit.³⁴⁰

---

³³⁷ KRÁL, Lubomír. *Historie německé kopané v Čechách*. Praha: MJF, 2006, s. 45.

³³⁸ ZIKMUND, Zdeněk. *Edvard Beneš a sport: sport v prezidentově životě, politice a diplomacii* (přednáška). Praha (FF UK), Společnost Edvarda Beneše, 31. 5. 2016.

³³⁹ JELÍNEK, Radovan, JENŠÍK, Miloslav a kol. *Atlas českého fotbalu: od roku 1890*. Praha: Radovan Jelínek, 2005, s. 98–99.

³⁴⁰ PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 383–386.

Fotbalové hnutí nejprve utvářelo napětí mezi vnitřně postupně strukturovanými kluby, bez většího zřetele na příslušné zastřešující instituce, a o přestupech hráčů i míře povoleného konání rozhodovala pouze ekonomická síla. K prvním náznakům nového směřování patřilo modelování podsvazů nebo specializovaných rozhodcovských sborů. K roku 1910 vzniká při ČSF *Sbor českých rozhodčí fotbalových*.³⁴¹ Ke změnám však roku 1911 dochází i v německém prostředí vznikem DFVB, který pak na valné hromadě ÖFV hájil zájmy mužstev pražské a severočeské župy, vystupujících ze svazku DFB.³⁴²

K definitivnímu potvrzení autority ČSF však dochází až v únoru 1914 vydáním všeobecně uznávaných pravidel. Tehdy vzniká *Karenční řád* upravující přestupy hráčů. *Trestní řád*, který vzniká současně, se dotýkal nejen vlastních protagonistů, ale i vedení klubů. Naprosto zřejmě však reflektoval ekonomizaci struktur uskupení, protože postihy stanovoval v peněžitých pokutách. Navíc se řády sepisovaly kompatibilní k regulativům ÖFV a DFB, proto vypovídají i o podobných dokumentech určených nejen pro mužstva ústředí českého, ale i rakouského a německého. Tato unifikace měla přispět k prosazení diplomatického potenciálu kopané i do upevňování vztahů mezi zemskými národy.³⁴³

Trestní řád určoval, že se výstupní lístek musí vydávat proti zapravení příspěvků a zápisného do 8 dnů pod pokutou 8 K. Neohlášení konání zápasu stálo 2 K u klubů a 1 K u kroužků, což vypovídá o rozlišování mezi profesionálními a amatérskými mužstvy. Utkání se smělo zrušit 8 dnů předem, pokud se plánoval zájezd na venkov, nebo 4 dny předem, pokud šlo o střetnutí v rámci budoucí Velké Prahy. Náhradu určovala protestní komise. Když klub zadržoval bez udání důvodů náhradu pro soupeře za sehraný zápas, platilo se 10 K. Klub, který nasadil hráče distancovaného, nebo hráče v karenční lhůtě,

---

³⁴¹ Archiv hlavního města Prahy: fond Spolkový katastr, Sbor českých rozhodčí fotbalových, karton 600, signatura XIV/0281.; Tamtéž: Sbor českých rozhodčích fotbalových při ČSF, karton 604, signatura XIV/0361.

³⁴² WAIC, Marek. *Tělovýchova a sport ve službách české národní emancipace*. Praha: Karolinum, 2014, s. 134.; WAIC, Marek, ZWICKER, Stefan. Proměny německo-českých fotbalových vztahů v českých zemích a Československu, in: WAIC, Marek (ed.). *Německé tělovýchovné, sportovní, turistické a skautské organizace v českých zemích a v Československu – vznik a vývoj do roku 1938*. Praha: Karolinum, 2008, s. 90.

³⁴³ Archiv Sbírký tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fond Fotbal, ČSF, řády a stanovy, Řády a stanovy (Mistrovské řády, Rámcový řád pro pohárové a župní soutěže, Řád rozhodčích ad.), 1913 – 1942, karton 2, inv. č. 40.; PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 383–386.

musel zaplatit 20 K a za každou další recidivu dvojnásobek. Když mužstvo nedohrálo utkání, ve většině případů na protest proti výkonu rozhodčího, platil klub 20 K, kroužek pak 10 K. Lanaření hráče s pominutím přestupních předpisů se sankcionovalo ve výši 10 K. Hra proti suspendovanému mužstvu se postihovala pokutou 30 K v případě klubů a 15 K u kroužků. Tyto stanovené sumy se musely zaplatit vždy do 14 dnů od spáchání přestupku. K dodržování řádu přispěla, na rozdíl od předchůdců založených na výzvách k dobrým mravům, především propracovanost, skutečnost ekonomické povahy postihů, která předurčovala použitelnost dokumentů, a všeobecná podpora ústředních institucí.³⁴⁴

Až bezprostředně před vypuknutím první světové války vyzrála doba do stavu centrálního řízení provozu kopané podle pevně stanovených řádů platných pro všechny bez přihlídnutí k hospodářské síle. Na základě skutečnosti, že se tak stalo až na sklonku dané doby, lze předložit další doklad o specifitě pražské situace před rokem 1914.³⁴⁵

---

³⁴⁴ Archiv Sbírký tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fond Fotbal, ČSF, řády a stanovy, Řády a stanovy (Mistrovské řády, Rámcový řád pro pohárové a župní soutěže, Řád rozhodčích ad.), 1913 – 1942, karton 2, inv. č. 40.; PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 383–386.

³⁴⁵ JENŠÍK, Miroslav, MACKŮ, Jiří. *Kronika českého fotbalu I*. Praha: Olympia, 1997, s. 195.

4. Vznik fotbalového profesionála

„...když někdo z jiného klubu členy do svého klubu láká, slibuje, že jim dá dvojí šat a poskytne jiné podpory, může být svědce i svedený za neoamateurů prohlášen.“

Sportovní obzor (1. září 1896)

Hráč-profesionál nahrazuje od počátku 20. století v sestavách rodících se klubů nadšence-amatéra, nebo přechází krátce po zavedení ekonomických struktur dle vlastní výkonnosti a kvality mužstva do stavu, z něž plynuly určité benefity. Na základě výše rozpočtu mohli hráči dostávat peníze, bezúročné půjčky, ale i zimník, uhlí nebo měli hrazenou útratu v hostincích v blízkosti domácího hřiště. Tento vztah mohl mít i povahu materiální nebo pekuniární výpomoci méně movitým kolegům ze strany bohatších.³⁴⁶ Se vstupem vlivných postav veřejného života nebo podnikání do hnutí pražské kopané se začíná vyskytovat i úkaz vydržování protagonistů hry ve státních úřadech pod penzí a zaměstnávání ve spřízněných závodech.³⁴⁷ K běžným před rokem 1914 patřil v Praze poplatek 3 K za sehrané utkání.³⁴⁸ Na vídeňské periferii se zas mezi světovými válkami patil útočníkům za každou vstřelenou branku šilink. Rychle se rodí profesionálové.³⁴⁹

Uvedené benefity se v prostředí profesionálního pokrytectví skrývaly za slovním spojením „přátelský duch“, kvůli němuž se nezřídka měnily dresy. Fotbalisté však před rokem 1914 nebyli žádní boháči, výše výdělků se rovnala platům zaměstnanců cirkusů nebo varieté.³⁵⁰ Existuje výpověď záložníka Teplitzeru FK – Karla Schrenka – který si o padesát let později postěžoval v dopise, že platy hráčů nebyly nijak vysoké a že svou

---

³⁴⁶ KISCH, Egon Ervín. Češi a Němci, in: *Tržiště senzací*. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1963, s. 205.

³⁴⁷ MACKŮ, Jiří. *Pražská Letná: obdivuhodné sportovní století*. Praha: CaK, 2015, s. 54.

³⁴⁸ SCHEINOST, Ferdinand. *Slavné postavy naší kopané*. Praha: Tempo, 1940, s. 58.

³⁴⁹ LIESSMANN, Konrad Paul. Kulatý nesmysl. Přemýšlení o fotbalu, in: *týž. Universum věcí. K estetice každodennosti*. Praha: Academia, 2012, s. 86, 88.; Fotbalové vzpomínky I.: Pepi – Největší červenobílá legenda. *Česká televize* [online]. 2003 [cit. 2016-08-05]. Dostupné z: <http://www.ceskatelivize.cz/porady/210471298020008-fotbalove-vzpominky-i/>

³⁵⁰ KRÁL, Lubomír. *Historie německé kopané v Čechách*. Praha: MJF, 2006, s. 28.

snahou pouze připravili podmínky meziválečné generaci.³⁵¹ I když se vskutku nejednalo o horentní sumy, kádr se při neschopnosti vedení dostat svým závazkům vůči mužstvu rychle rozprchnul.³⁵² Nadšení amatéři, zakladatelé spolků a nositelé ryzích sportovních myšlenek postupně vyklízeli pozice a přecházeli nejprve do rezervních výběrů, později do představenstev klubů anebo vznikajících ústředních a rozhodcovských institucí.³⁵³

I když se o záležitosti braní peněz za hru zmiňuje už *Sportovní obzor* z 1. září 1896, měli hráči až do poloviny 20. let status amatérů. Slovo „profesionál“ nabývalo ve společnosti pejorativní nádech, což lze vyzozorovat i z dobové literatury.³⁵⁴ Úroveň protagonistů se však v letech 1896 až 1905 změnila natolik, že nemohlo nikomu ujít, že nekopou pouze pro radost. Na snímcích sportovních spolků z konce 19. století vidáme studenty středních škol ve věku přibližně 14 až 18 let, po proměně v kluby pak muže pečlivě naaranžované, s nepřítomným výrazem, prohnutýma nohama, svalnatými lýtky a rukama bojovně zkříženýma na prsou.³⁵⁵ Kolem nich stojí zaměstnanci, kteří vzešli z procesu strukturalizace – předseda, sekretář, trenér, tajemník a hlavně pokladník.³⁵⁶

Hráč-profesionál se lišil od nadšence-amatéra nejen věkem nebo provozováním hry za účelem hmotného zisku, ale i společenským zařazením. K sociálním skupinám,

---

³⁵¹ ZWICKER, Stefan. 100 Jahre Spitzensport in der Böhmischen Provinz. Der Fussball in Teplitz-Schönau bis 1945, in: DAHLMANN, Dittmar, HILBRENNER, Anke, LENZ, Britta. *Überall ist der Ball rund. Zur Geschichte und Gegenwart des Fussballs in Ost – und Südosteuropa*. Essen: Klartext Verlag, 2011, s. 323.

³⁵² PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 285.

³⁵³ ZWICKER, Stefan. Fussball in den böhmischen Ländern, in: PEIFFER, Lorenz, SCHULZE-MARMELING, Dietrich (edd.). *Hakenkreuz und rundes Leder. Fussball im Nationalsozialismus*. Göttingen: WerkstattGmbH, 2008, s. 224.

³⁵⁴ BASS, Eduard. *Klapzubova jedenáctka*. Praha: Karolinum, 2008, s. 98.

³⁵⁵ Archiv Sbírký tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fotoarchiv, H7F15670, H7F33175.; JELÍNEK, Radovan, JENŠÍK, Miloslav a kol. *Atlas českého fotbalu: od roku 1890*. Praha: Radovan Jelínek, 2005, s. 12–14.

³⁵⁶ Národní archiv: fond Presidium policejního ředitelství v Praze 1808 – 1915, DFC Prag, karton 1617, spis V 28/134.; Tamtéž: DFC Prag, karton 2025, spis V 28/5.; Tamtéž: DFC Germania Prag, karton 2034, spis V 28/37.; Tamtéž: FK Austria Prag, karton 2043, spis V 28/155.; Tamtéž: DBC Sturm, karton 2043, spis V 28/165.; Tamtéž: SK Meteor Praha VIII, karton 2047, spis V 28/230.; Tamtéž: SK Žižkov, karton 2048, spis V 28/266.; Tamtéž: AFK Smíchov, karton 2048, spis V 28/272.; Tamtéž: SK Viktoria Žižkov, karton 2676, spis V 28/58.; Tamtéž: DFC Prag, karton 2676, spis V 28/61.; Tamtéž: SK Slavia, karton 2678, spis V 28/92.; Tamtéž: ČAFC Královské Vinohrady, karton 2679, spis V 28/116.

z nichž v epoše před modernizací kopané pocházeli první aktivní protagonisté, patřily vedle několika aristokratů i vysoké německé židovské podnikatelské kruhy a zejména české vyšší i nižší vrstvy střední.³⁵⁷ Naopak dělnictvo se účastnilo spíše poskrovnu.³⁵⁸

K prvním průkopníkům šlechtického původu patřil vedle hraběte Buquoie nebo barona Krause především mladý pán Emerich Thurn-Taxis. Na rodovém sídle nedaleko Nymburka založil roku 1893 vlastní *Loučenské kopací mužstvo*, v němž působil i učitel angličtiny Becket, komorník Hodgson a zahradník Mill, které sebou přivezl ze studií v Cambridge. Mnohem více podobných případů známe z Vídně nebo Štýrského Hradce, kde se hře amatérsky věnovalo několik hrabat a dva arcivévodové. Aristokracie se však sportováním zabývala převážně na svých letních sídlech mimo města a předměstí.³⁵⁹

Nadšenci-amatéri pražských německých spolků pocházeli z vysoké společnosti dobře situovaných podnikatelských, bankéřských, právnických nebo lékařských rodin nejčastěji židovského původu. Uvažme, že za ERC Regatta Prag nastupovali i synové velkotovárníků Rademachera a Spika nebo profesora Kicka z Německé vysoké školy Technické. Nelze pominout ani později významného průmyslníka Schoellera, očního specialistu Karlicka a spisovatele Gustava Mayera, známého spíše pod pseudonymem Gustav Meyrink.³⁶⁰ Kopanou v rámci sdružení propagoval syn prodejce látek Ludwig

---

³⁵⁷ ZWICKER, Stefan. 100 Jahre Spitzensport in der Böhmischen Provinz. Der Fussball in Teplitz-Schönau bis 1945, in: DAHLMANN, Dittmar, HILBRENNER, Anke, LENZ, Britta. *Überall ist der Ball rund. Zur Geschichte und Gegenwart des Fussballs in Ost – und Südosteuropa*. Essen: Klartext Verlag, 2011, s. 320.

³⁵⁸ HAFER, Andreas, HAFER, Wolfgang. *Hugo Meisl, aneb, Vynález moderního fotbalu: životopis*. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, 2011, s. 33.; PACINA, Václav. *Sport v Království českém*. Praha: Mladá fronta, 1986, s. 97.; PEŠEK–Káďa, Karel, HLAVA, W. *Dnes hraje Káďa: praktické rady fotbalového internacionála*. Praha: Melantrich, 1940, s. 107.; ROBEK, Antonín, MORAVCOVÁ, Mirjam, ŠTASTNÁ, Jarmila (edd.). *Stará dělnická Praha: život a kultura pražských dělníků 1848 – 1939*. Praha: Academia, 1981, s. 143.

³⁵⁹ BLECHARZ, Pavel. *Kulturní dějiny kopané v Čechách na přelomu 19. a 20. století: přechod od lokálních plácků k masovému sportu*. Brno: Filosofická fakulta Masarykovy univerzity, 2015, s. 6.; MACKŮ, Jiří. *Pražská Letná: obdivuhodné sportovní století 1860 – 1960*. Praha: CaK, 2015, s. 23–24.; HAFER, Andreas, HAFER, Wolfgang. *Hugo Meisl, aneb, Vynález moderního fotbalu: životopis*. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, 2011, s. 33.; JELÍNEK, Radovan, JENŠÍK, Miloslav a kol. *Atlas českého fotbalu: od roku 1890*. Praha: Radovan Jelínek, 2005, s. 6, 12.

³⁶⁰ KRÁL, Lubomír. *Historie německé kopané v Čechách*. Praha: MJF, 2006, s. 28.

Stiassny, který hře propadl při studiích v Eatonu.³⁶¹ Nakonec po sporech o směřování spolku inicioval secesi mužstva a vznik specializovaného DFC Prag, kde se stal záhy předsedou profesor berlínského Kochova institutu Ferdinand Hueppe.³⁶² Na rozdíl od průkopníků české národnosti, kteří začínali hru provozovat už na středních školách, zde převládal sklon k podobným aktivitám převážně až v průběhu studia univerzitního.³⁶³

Mezi hráči českými převažovala v počátcích příslušnost k vyšší střední vrstvě. Úlohy hlavního moderátora sportovního provozu se na základě mechanismů podobných prostředí šlechtickému (Emerich Thurn-Taxis) a německému (Ludwig Stiassny), ujal Josef Rössler-Ořovský, který se roku 1895 vrátil z Anglie, kde se sice měl zdokonalovat v drogistické branži, spíše se zde však věnoval hře za kluby White Rovers FC a Black Triars Fulham FC.³⁶⁴ Fotbal se pak díky němu uchytil mezi studenty gymnázií na Malé Straně, v Křemencově ulici, na Františkově nábřeží a následně i vysokých škol. Ti se zpravidla setkali v SK Slavii. Ke známým postavám kroužku kopané lze zařadit Karla Freju, Jaroslava Hausmanna, Karla Hammera, Viléma Heinze a Miroslava Horáčka.³⁶⁵

K druhé generaci českých hráčů patřil např. i Edvard Beneš, který v letech 1901 až 1904 nastupoval za druhé rezervní mužstvo SK Slavie.³⁶⁶ Hbitému *křídlu* se dokonce podařilo vstřelit branku AC Spartě v krátké epoše atletického směřování spolku. Slibně se rozvíjející sportovní kariéru pozdějšího československého ministra zahraničních věcí

---

³⁶¹ JENŠÍK, Miroslav, MACKŮ, Jiří. *Kronika českého fotbalu 1*. Praha: Olympia, 1997, s. 52.; KOLÁŘ, František. „Nesmířitelná“ rivalita Slavie a Sparty: kapitola z počátků českého fotbalu, in: DEJMEK, Jindřich, HANZAL, Josef (edd.). *České země a Československo v Evropě XIX. a XX. století: sborník prací k narozeninám prof. dr. Roberta Kvačka*. Praha: Historický ústav AV ČR, 1997, s. 168.

³⁶² Archiv hlavního města Prahy: fond Spolkový katastr, DFC Prag, karton 591, signatura XIV/0057.; Tamtéž: ERC Regatta Prag, karton 584, signatura XIV/0002.

³⁶³ Národní archiv: fond Presidium policejního ředitelství v Praze 1808 – 1915, DFC Prag, karton 1617, spis V 28/134.

³⁶⁴ PACINA, Václav. *Sport v Království českém*. Praha: Mladá fronta, 1986, s. 116.; RÖSSLER-OŘOVSKÝ, Josef. První počátky, in: PETRŮ, Karel (ed.). *Třicet let Českého Svazu Footballového 1901 – 1931 a trochu historie kopané v zemích československých*. Praha, 1931, s. 9.

³⁶⁵ Archiv hlavního města Prahy: fond Spolkový katastr, SK Slavia, karton 590, signatura XIV/0047.; Národní archiv: fond Prezidium policejního ředitelství v Praze 1808 – 1915, SK Slavia, karton 2678, spis V 28/92.

³⁶⁶ ZIKMUND, Zdeněk. *Edvard Beneš a sport: sport v prezidentově životě, politice a diplomacii* (přednáška). Praha (FF UK), Společnost Edvarda Beneše, 31. 5. 2016.

a prezidenta však už v 17 letech ukončila vážná zlomenina dolní končetiny, způsobená Františkem Komárkem z SK Unionu Žižkov (někdy uváděn i FK Horymír Vyšehrad).³⁶⁷

AC Sparta se v předprofesionální epoše soustředila především na atletiku, navíc nepatřila ke studentským spolkům, z nichž se pak elita zpravidla rekrutovala. I zde však působily později významné postavy veřejného dění.³⁶⁸ Na přelomu století – v době před vytvořením specializovaného mužstva roku 1904 – zde sportoval Jiří Stříbrný, národně-socialistický politik a přímý aktér československého státního převratu v říjnu 1918.³⁶⁹

Menší české a německé spolky-kluby svůj kádr složený převážně z hráčů nižších středních vrstev příliš neobměňovaly. Nejdříve zachovávaly důvěru původní sestavě, které dávaly benefity různé povahy více prostoru ke kvalitnější přípravě. Nová generace mladíků, vycházející ze stejných poměrů, však už ve hře s postupující profesionalizací viděla sociální zdviž i možnost hmotného zajištění, brzy se proto prosadila místo nich.

Synové řemeslníků, úředníků nebo železničářů, kteří se ze služebního přeložení nebo za lepším živobytím stěhovali z maloměsta na bující pražská předměstí, propadali strhující hře v prolukách ve vznikající vinohradské, žižkovské, vršovické nebo karlínské zástavbě. Košek-starší např. přesunul z Turnova do Holešovic svou živnost uměleckého zámečnicka.³⁷⁰ Pešek-starší přichází na pomezí Vinohrad a Žižkova za prací papírníka.³⁷¹

Nepravidelný hadrový míč, sešitý zpravidla z punčochy potají uzmuté mamince, zpevněný motouzen a vycpaný pilinami nebo novinovým papírem, nutil k neustálému zdokonalování dovedností. To šňerovací kožené balóny, které z Anglie poprvé přivezl do Prahy Maxmilián Švagrovský, nebyly pro pouliční hráče dostupné – stály až 20 K.³⁷²

---

³⁶⁷ KISCH, Egon Ervín. Češi a Němci, in: *Tržiště senzací*. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1963, s. 69.; ZÁPOTOCKÝ, Vladimír, SUCHAN, Ondřej. Kariéru Edvarda Beneše ve Slavii utnul Horymír, in: *Lidové noviny* (7. listopadu 2011), s. 14.; ZIKMUND, Zdeněk. *Na levém křídle Edvard Beneš: Prezident na hřišti a na hradě*. Velké Přílepy: Olympia, 2015, s. 72.

³⁶⁸ Archiv hlavního města Prahy: fond Spolkový katastr, AC Sparta (AC Královské Vinohrady), karton 589, signatura XIV/0038.

³⁶⁹ KÁRNÍK, Zdeněk. *Malé dějiny československé (1867 – 1939)*. Praha: Dokořán, 2008, s. 39, 108.

³⁷⁰ ZIKMUND, Zdeněk. Nejlepší footballista kontinentu – Jan Košek z Turnova, in: *Od Ještědu k Troskám. Vlastivědný sborník Českého ráje a Podještědí Turnov: Občanské sdružení Paměť Českého ráje a Podještědí*. 2012, roč. 19, č. 4, s. 281.

³⁷¹ PEŠEK–Káďa, Karel, HLAVA, W. *Dnes hraje Káďa: praktické rady fotbalového internacionála*. Praha: Melantrich, 1940, s. 23–25.

³⁷² PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 63.

K dostání pak byly v prodejnách Kotting, The Sportsman, Svoboda, U města Paříže a u Fidlera na Václavském náměstí, který se stal zároveň prvním dodavatelem SK Slavie.³⁷³

Tento magický předmět sice šlo za drobnou zástavu vypůjčit na hřišti Spolku pro přestování her české mládeže na Letné od místního správce pana Váchy. Na narůstající počet zájemců však míčů nebylo mnoho. Navíc se do nich kopalo prakticky nepřetržitě. Tvarem se proto začaly brzy rozcházet s kulatým ideálem a podléhaly velké spotřebě.³⁷⁴ S prozíravým podnikatelským záměrem proto přišel pan Píšek, který po přiléhajících hospodách sbíral korkové zátky, které drtil a nacípal do punčoch. Své produkty pak úspěšně distribuoval skrze místní hokynáře.³⁷⁵ Technika a styl zdejších hráčů se proto v určitých směrech lišil od pojetí předměstského a naopak, což se projevovalo i později.

Kluci ze Žižkova, Karlína, Libně nebo Vinohrad dokázali díky každodenní praxi už v patnácti letech dokonale zacházet s hadrovým míčem. Měli nepřeborné zkušenosti s kombinacemi, kličkami, ale i nevybíravými zákroky.³⁷⁶ Kopaná zde po příchodu rodin rychle vytlačovala venkovské hry – pasáka a špačka – v zimě se sáňkovalo, v létě se zas plavalo. Náradí k provozování dalších sportů, např. bicykl, zde vlastnil málokdo. Hrál se proto až do vyčerpání. Fotbalista české národnosti se zrodil na podobném plácku.³⁷⁷ Naopak hráči klubů německých přicházeli ze zahraničí už s vyvinutými profesionálními návyky, ale i vyššími platovými nároky, které si mohl dovolit krýt pouze DFC Prag.³⁷⁸

Společenskou skupinu, která kopanou do vypuknutí světové války provozovala nejméně, představovalo dělnictvo. Fyzická náročnost směn v průmyslových provozech před zkrácením pracovní doby zákonem 91/1918 Sb. na 8 hodin z 19. prosince nebyla s

---

³⁷³ JENŠÍK, Miroslav, MACKŮ, Jiří. *Kronika českého fotbalu 1*. Praha: Olympia, 1997, s. 138.; KRÁL, Lubomír. *Historie německé kopané v Čechách*. Praha: MJF, 2006, s. 42.; LAUFER, Josef. *50 let v našem sportu*. Praha: Mladá fronta, 1968, s. 10.

³⁷⁴ PEŠEK–Káďa, Karel, HLAVA, W. *Dnes hraje Káďa: praktické rady fotbalového internacionála*. Praha: Melantrich, 1940, s. 27–29.

³⁷⁵ MACKŮ, Jiří. *Pražská Letná: obdivuhodné sportovní století 1860 – 1960*. Praha: CaK, 2015, s. 14.

³⁷⁶ HAFER, Andreas, HAFER, Wolfgang. *Hugo Meisl, aneb, Vynález moderního fotbalu: životopis*. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, 2011, s. 27.

³⁷⁷ ZIKMUND, Zdeněk. Nejlepší footballista kontinentu – Jan Košek z Turnova, in: *Od Ještědu k Troskám. Vlastivědný sborník Českého ráje a Podještědí Turnov: Občanské sdružení Paměť Českého ráje a Podještědí*. 2012, roč. 19, č. 4, s. 281.

³⁷⁸ KRÁL, Lubomír. *Historie německé kopané v Čechách*. Praha: MJF, 2006, s. 13–14.

energetickým výdejem při sportu všeobecně příliš slučitelná.³⁷⁹ Široké vrstvy proto do hnutí masivněji vstupují až mezi světovými válkami, kdy můžeme zejména v Rakousku pozorovat rozkvět ryze proletářských klubů – hlavně vídeňského *Rapidu* a *Admiry*.³⁸⁰

Aby mohla dělnická mužstva později slavit úspěchy, musel se mládežnický kádr začít vytvářet už před rokem 1914. Učňové měli na rozdíl od studentů ztížené podmínky ke hře, rodiče např. kontrolovali boty svých synů a podle mnoha vzpomínek neváhali v případě šrámů nebo rozklížení přistoupit k přísným postihům.³⁸¹ Šetřil se zde vskutku každý krejcar. S dospíváním se zas hoši velmi brzy přesouvali za zdi závodů rozvinuté průmyslové revoluce a potlesku davů se proto dočkali pouze nejlepší z nich. Ti se však stávali skutečnými nositeli příštího moderního vývoje ve „zlaté éře“ *novověku* kopané.

Kariéru špičkových předválečných hráčů můžeme schématicky rozdělit na tři základní etapy. Na počátku se mladík dostává díky svým dovednostem získaným v nekonečných zápasech s hadrovým míčem na předměstských plázcích rozestavěných sídlišť do kádrů lokálního klubu. Nejlepší z nich pak po prokázání schopností přestupovali za utajované benefity do mužstev letenských, kde pak získávali vedle sportovní stránky i povědomí o profesionálním přístupu a etice. Na druhé straně se však začíná vyskytovat i ústup ze slávy. Fotbalovou dráhu navíc mohlo zničehonic ukončit vážné zranění, vznikají proto první sociální programy. Německé hnutí naopak postupně sláblo kvůli silnému nárůstu české národnosti, ale i souvisejícímu aristokratickému a elitářskému přístupu ke kopané.

---

³⁷⁹ HAFER, Andreas, HAFER, Wolfgang. *Hugo Meisl, aneb, Vynález moderního fotbalu: životopis*. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, 2011, s. 33.; PACINA, Václav. *Sport v Království českém*. Praha: Mladá fronta, 1986, s. 97.; PEŠEK–Káďa, Karel, HLAVA, W. *Dnes hraje Káďa: praktické rady fotbalového internacionála*. Praha: Melantrich, 1940, s. 107.; ROBEK, Antonín, MORAVCOVÁ, Mirjam, ŠŤASTNÁ, Jarmila (edd.). *Stará dělnická Praha: život a kultura pražských dělníků 1848 – 1939*. Praha: Academia, 1981, s. 143.

³⁸⁰ HAFER, Andreas, HAFER, Wolfgang. *Hugo Meisl, aneb, Vynález moderního fotbalu: životopis*. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, 2011, s. 46.; KRÁL, Lubomír. *Historie německé kopané v Čechách*. Praha: MJF, 2006, s. 48.

³⁸¹ MACKŮ, Jiří. *Pražská Letná: obdivuhodné sportovní století 1860 – 1960*. Praha: CaK, 2015, s. 14.; PEŠEK–Káďa, Karel, HLAVA, W. *Dnes hraje Káďa: praktické rady fotbalového internacionála*. Praha: Melantrich, 1940, s. 107.

4.1 Na začátku kariéry

S postupující profesionalizací se mladí hráči z předměstí stávali buď základními stavebními kameny lokálních mužstev, nebo přestupovali do klubů větších, kde posléze nahrazovali první nadšence-amatéry. Fotbalová dráha začala představovat pro stále více dospívajících mužů z periferie realistickou možnost dosažení slávy a hmotného zisku. To německá kopaná zde podobný rezervoár perspektivních, kvalitních a laciných borců neměla. Navíc přestupy nebyly na denním pořádku, v rámci svazů probíhaly výjimečně a mezi ústředními institucemi – ČSF, ÖFV a DFB – se povolovaly pouze v lokalitách, kde nepůsobil představitel konkurenční národnosti, což se však o Praze říci nedalo.³⁸²

Ambiciózní DFC Prag proto musel pro posílení kádru přivádět nákladné hráče rakouské, maďarské a anglické. Kolem roku 1910 zde např. působil anglicko-srbsko-maďarský útok ve složení Calder – Popovitz – Korenyi.³⁸³ Ke zprostředkování přestupů využívali letenší širokých kontaktů za hranicemi. Menší německé kluby však neměly na podobné akvizice prostředky, proto někteří, ve vidině dobrého výdělku a s vědomím slabosti svazů, hlásili dle potřeby buď český, nebo německý původ. Fotbalisté Buriánek, Hábernicht a Raymund z SK Unionu Žižkov nastupovali dle uvedeného mechanismu bez sebemenších sankcí za FC Sport Favorit Prag. Takových případů existovala řada.³⁸⁴

Nebylo proto ani neobvyklé, že mladí hráči velkých klubů z Letné nastupovali pod pseudonymy i na předměstích, nebo po skončení soutěží za mimosezónní mužstva, nazývaná dle britského vzoru *Ramblers* nebo *Wanderers*. Mobilita navíc nebyla vysoká natolik, aby návštěvníci mohli hostující borce ve Vršovicích, na Vinohradech nebo na Žižkově poznat, přesto někteří novináři poukazovali na pirátství *Kaperei* potloukajících se *Černochoů* respektive *Bewegungsspieler* v negativním kontextu.³⁸⁵ Uvažme však, že se před rokem 1914 nekonalo mnoho zápasů a paralelní působení na periferii se pro ně

---

³⁸² JELÍNEK, Radovan, JENŠÍK, Miloslav a kol. *Atlas českého fotbalu: od roku 1890*. Praha: Radovan Jelínek, 2005, s. 90.

³⁸³ MACKŮ, Jiří. *Pražská Letná: obdivuhodné sportovní století 1860 – 1960*. Praha: CaK, 2015, s. 51.

³⁸⁴ PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 244.

³⁸⁵ Tamtéž, s. 318.; SCHEINOST, Ferdinand. *Slavné postavy naší kopané*. Praha: Tempo, 1940, s. 58.; ZWICKER, Stefan. 100 Jahre Spitzensport in der Böhmischen Provinz. Der Fussball in Teplitz-Schönau bis 1945, in: DAHLMANN, Dittmar, HILBRENNER, Anke, LENZ, Britta. *Überall ist der Ball rund. Zur Geschichte und Gegenwart des Fussballs in Ost – und Südosteuropa*. Essen: Klartext Verlag, 2011, s. 324.

stalo výborným prostředkem k získání herní praxe mezi dospělými, nemluvě o absenci žákovských a dorosteneckých kategorií a zanedbatelnému počtu *rezervers* a *juniors*.³⁸⁶

Na předměstích, kde za lokální klub příležitostně nastupovali, zpravidla vyrostli a působili zde proto rádi i zadarmo nebo za menší benefity. Když pak měla mužstva hrát proti sobě, což se stávalo pouze výjimečně a silnější navíc zpravidla postavili rezervu, přicházeli na hřiště v barvách své národnosti nebo na straně, kde vládl lepší „přátelský duch“³⁸⁷ Hostování šlo proto uskutečňovat pouze ve vztahu dvou nerovně postavených uskupení. Když však kdosi poměru znalý přistihl hráče během pomoci rivalovi podobné výkonnosti, došlo buď na písemnou výzvu k vysvětlení situace, anebo musel dotyčný „zrádce“ rovnou vrátit *správci domu* propůjčenou košili a kopací boty se stulpnami.³⁸⁸

Nařízení ČSF z roku 1902 o povinnosti klubů uvádět alespoň skutečná příjmení hráčů v závorce nebral zpočátku nikdo příliš vážně, zejména pak když šlo o vzájemně výhodný stav, který navíc zvyšoval příjmy ze vstupného. Nejlepší předválečný střelec Košek si nechal na hřišti říkat podle slavných houslových virtuózů své doby – *Kocián, Marcel* a *Ondříček* – na atletické dráze pak vystupoval pod přezdívkou *Sharp*.³⁸⁹ Karel Setzer se snažil zachovat si anonymitu v převlečení za *Mr. Bloomera* z Birminghamu podle nejlepšího kanonýra anglické ligy sezóny 1900 až 1901 z Derby County FC.³⁹⁰ Pressler alias *Pressy* se shlédl v anglickém slangu, Černý zas v německém ekvivalentu *Schwarz*.³⁹¹ Edvard Beneš své krycí pseudonymy z doby aktivního provozování kopané – *Bělský, Berger, Novotný* a *Šícha* – dokonce používal při přechodu hranic do exilu.³⁹²

---

³⁸⁶ JELÍNEK, Radovan, JENŠÍK, Miloslav a kol. *Atlas českého fotbalu: od roku 1890*. Praha: Radovan Jelínek, 2005, s. 98–99.

³⁸⁷ KRÁL, Lubomír. *Historie německé kopané v Čechách*. Praha: MJF, 2006, s. 29.

³⁸⁸ Archiv Sbirky tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fond Fotbal, kluby, Praha, SK Smíchov, Dopisy SK Smíchov panu Jaroslavu Radovi 17. 2. – 26. 4. 1912 (korespondence), karton 15, inv. č. 1674.

³⁸⁹ MACKŮ, Jiří. *Pražská Letná: obdivukodné sportovní století 1860 – 1960*. Praha: CaK, 2015, s. 37.; ZIKMUND, Zdeněk. Nejlepší footballista kontinentu – Jan Košek z Turnova, in: *Od Ještědu k Troskám. Vlastivědný sborník Českého ráje a Podještědí Turnov: Občanské sdružení Paměť Českého ráje a Podještědí*. 2012, roč. 19, č. 4, s. 281.

³⁹⁰ MACKŮ, Jiří. *Pražská Letná: obdivukodné sportovní století 1860 – 1960*. Praha: CaK, 2015, s. 28.; SCHEINOST, Ferdinand. *Slavné postavy naší kopané*. Praha: Tempo, 1940, s. 21.

³⁹¹ JENŠÍK, Miroslav, MACKŮ, Jiří. *Kronika českého fotbalu I*. Praha: Olympia, 1997, s. 79, 103.

³⁹² ZIKMUND, Zdeněk. *Edvard Beneš a sport: sport v prezidentově životě, politice a diplomacii* (přednáška). Praha (FF UK), Společnost Edvarda Beneše, 31. 5. 2016.

I díky přezíravému postoji k nařízením ČSF ze strany klubů, kterým prostupnost hráčů krytých pseudonymy v podstatě vyhovovala, se do záležitosti vložila provoláním z května 1906 i ČAAU, která modelování ekonomických vztahů brzdila ze své podstaty. Tyto iniciativy měly díky pokročilejšímu stádiu vývoje hnutí stále větší úspěch. Navíc začínají po roce 1905 účinněji pracovat i svazy ve věci zákazů startů *Černochoů* neboli *Bewegungsspieler*, ale např. i kontrolování výstrojní kázně ve smyslu unifikace dresů, kalhot a stulpen.³⁹³ Tendence k evidenci veškerých přestupů pak vrcholí po roce 1910, kdy se začínají plošně vydávat výstupní lístky.³⁹⁴ Nejvýznamnější přesuny, hlavně mezi SK Slavia a AC Spartou, můžeme doplnit v součinnosti s informacemi z novin. I proto si lze na danou problematiku před první světovou válkou vytvořit vskutku ucelený náhled.

Talentovaní mladíci předměstských a později i venkovských klubů se většinou brzy nacházeli v hledáčku některého z pražských „S“. SK Slavia roku 1903 přetáhla SK Unionu Letná rozdílové hráče Koška, Kotouče a Bendu, což způsobilo nejen přerušení přátelských vztahů, ale krátce nato i definitivní rozchod lokálního mužstva. Na hřiště u letenských sadů zamířil roku 1905 i Bohata z AFK Vršovice. AC Sparta přivedla roku 1910 Vaníka z SK Bubeneč, roku 1911 Piláta z SK Olympie Staré Město, a o dva roky později i Káďu-Peška z ČAFC Královské Vinohrady. Stupeň profesionalismu na konci stanovené doby – roku 1913 – dokládá kauza útočníka AFK Kolín Jana Rutha, o nějž se hlavní rivalové přetahovali. Svou roli už zde sehrály peníze, média i zákulisní vlivy.³⁹⁵

K nejbouřlivějším přestupům patřily vedle kauzy Ruth, uvedené v souvislosti se spory letenských „S“, zejména případy Antonína Fivébra, Václava Piláta a Kádi-Peška směřujících do AC Sparty, která se po roce 1910 více prosazuje i díky propracovanosti strategií v lanaření hráčů pod vedením předsedy Ferdinanda Scheinosta. Identifikované kluby ve vrcholné etapě hnutí kopané před první světovou válkou vysílaly pozorovatele na většinu utkání v pražských městech, na předměstích i ve středních Čechách. Klíčem k úspěchu v získání vyhlédnutého borce se stala šikovnost prvních mužů zákulisí hry.

---

³⁹³ Archiv Sbírký tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fond Fotbal, ČSF, řády a stanovy, Stanovy ČSF, 1908 (tisk), karton 2, inv. č. 38.

³⁹⁴ Tamtéž: fond Fotbal, kluby, Praha, SK Smíchov, Dopisy SK Smíchov panu Jaroslavu Radovi 17. 2. – 26. 4. 1912 (korespondence), karton 15, inv. č. 1674.

³⁹⁵ MACKŮ, Jiří. *Pražská Letná: obdivuhodné sportovní století 1860 – 1960*. Praha: CaK, 2015, s. 55.; SCHEINOST, Ferdinand. *Slavné postavy naší kopané*. Praha: Tempo, 1940, s. 42.

Antonína Fivébra se AC Sparta rozhodla ulovit roku 1908 z SK Olympie Staré Město, proslulé líhně šikovných mladíků. Když se však sekretář Broft vydal na Letnou uzavřít výhodný přestup, dostal za rohem od bodrých příznivců mužstva na pamětnou. Secesi nadějných hráčů však dotyční neodvrátili. Už následujícího roku putoval stejným směrem Václav Pilát. Absence silnějšího hospodářského zázemí nedovolovala podobně situovaným spolkům-klubům dosáhnout vyšších umístění. S existenční nutností prodeje pilířů sestavy se proto před rokem 1914 setkáváme od Bubenče až po Vinohrady.³⁹⁶

K didaktickým příkladům vývoje ekonomických vazeb ve vztahu hráč-klub patří pouť Kádi-Peška světem pražské kopané. Nejprve se rodina dle výše uvedeného vzorce stěhuje na přelomu století z Olomouce na pomezí Vinohrad a Žižkova. Nejmladší syn se zanedlouho zapojil do místních pouličních bitev s hadrovým míčem. Třináctiletý se pak roku 1908 zařadil mezi dospělé SK Meteoru Královské Vinohrady. Už o rok později se přesouvá do ČAFC Královské Vinohrady za denní porci švestkových knedlíků a malé pivo od hostinského Charváta – účastníka valných hromad a příznivce zelenobílých.³⁹⁷

Na hřišti u náměstí Jiřího z Lobkovicz dospěl Pešek mentálně i sportovně, proto když podal roku 1913 excelentní výkon na dvoudenním klání pořádaném FC Deutsche Sportbrüder, došlo na sekretariátech předních pražských klubů k ustanovení lanařů, kteří zodpovídali za získání vinohradského mladíka do daného mužstva.³⁹⁸ SK Slavia vybrala dobrovolníka Karla Petrů – studenta, hráče rezervy a později i známého autora základní práce o historii české kopané. AC Sparta a SK Viktorie Žižkov neponechaly nic náhodě. Úkolu se ujali samotní předsedové – Ferdinand Scheinost a Rudolf Henčl. Každý z nich pak zvolil rozdílnou strategii – první kontaktoval paní Peškovou, druhý zas pana Peška.

Scheinost však myslel především ekonomicky. Navíc vycházel z dobré znalosti rodinných poměrů. Nejprve přislíbil vedení vinohradských přátelský-namlouvací zápas, aby nechal naplnit pokladnu domácích. Následně na svou stranu získal Karlova staršího bratra Ladislava, který rodinu živil. Nakonec se proto výstupní lístek od předsedy klubu Ludvíka Dyka – sourozence spisovatele a básníka Viktora Dyka – dostal na sekretariát

---

³⁹⁶ JENŠÍK, Miroslav, MACKŮ, Jiří. *Kronika českého fotbalu 1*. Praha: Olympia, 1997, s. 160.; SCHEINOST, Ferdinand. *Slavné postavy naší kopané*. Praha: Tempo, 1940, s. 26.

³⁹⁷ Národní archiv: fond Presidium policejního ředitelství v Praze 1808 – 1915, ČAFC Královské Vinohrady, karton 2679, spis V 28/116.; *Fotbalové odznaky 1890 – 1997* [online]. [cit. 2016-04-24]. Dostupné z: <http://odznaky.wz.cz>

³⁹⁸ SCHEINOST, Ferdinand. *Slavné postavy naší kopané*. Praha: Tempo, 1940, s. 67.

AC Sparty. Transakci uzavřela náhrada 56 K za úslé roční příspěvky a 1 000 K na ruku za vlastní změnu dresu. Trafika pro pana Peška a místo kantýnské v restauraci přímo u hřiště vedle letenského kolotoče pro paní Peškovou konečně vyřešily svízelnou situaci rodiny, kterou nad hranicí bídy držela pouze domácí výroba knoflíků. Kdo by v uvedené situaci dbal na amatérské řády, když mnohdy nezbývalo ani na stravu a prosté šaty?³⁹⁹

Krátce po přestupu do AC Sparty sehrál Kád'a-Pešek 5. října 1913 první utkání proti SK Slavii před zraky 14 000 diváků.⁴⁰⁰ Ti na hrací ploše u letenských sadů shlédli nejen symbolickou změnu vedoucího postavení největších rivalů, ale i střídání generací nejlepších hráčů – Jana Koška, který ukončil bohatou kariéru, nahradila hvězda nová.⁴⁰¹

Finanční a materiální vyjádření přestupu Kád'i-Peška ve prospěch rodiny i hráče samotného však vycházelo ze skutečnosti zájmu všech představitelů „silného trianglu“, kteří si navzájem konkurovali. U většiny známých i méně známých případů – Bohaty z AFK Vršovice, Piláta a Fivébra z SK Olympie Staré Město, ale i Ledna a Steinze z SK Viktorie Žižkov, došlo ze strany SK Slavie a AC Sparty k prosazení práva silnějšího bez sebemenší kompenzace. Napětí mezi lokálními a velkými kluby se stále zvyšovalo.⁴⁰²

Sílící hlasy volající po zavedení přestupních řádů proto vycházely především od lokálních klubů. K zabránění neregulovanému lanaření nadějných mladíků ustanovením karenční lhůty došlo paradoxně až na počátku roku 1914. Nekontrolované přecházení hráčů mezi mužstvy a následné propukání rozepří můžeme proto rovněž považovat za distinktivní znak kopané do začátku první světové války. Trestní a později disciplinární předpisy pak vznikají současně za účelem lepšího působení regulativů karenčních. Nové

---

³⁹⁹ PEŠEK–Kád'a, Karel, HLAVA, W. *Dnes hraje Kád'a: praktické rady fotbalového internacionála*. Praha: Melantrich, 1940, s. 40–42.

⁴⁰⁰ HEINZ, Vilém. Sportovní věstník. Kopaná. Slavia v. Sparta. Zejtra o 4. hod, in: *Národní listy* (4. října 1913), s. 4.; HEINZ, Vilém, HORÁČEK, Miroslav, KALVA, Jaroslav. Sportovní věstník. K. S. N. pro dohodu v české kopané, in: *Národní listy* (4. října 1913), s. 4; HEINZ, Vilém. Sportovní věstník. Kopaná. Slavia–Sparta, in: *Národní listy* (5. října 1913), s. 7.; HEINZ, Vilém. Sportovní věstník. Slavný den české kopané, in: *Národní listy* (6. října 1913), s. 3.; KALVA, Jaroslav. Sport. A.C. Sparta – S.K. Slavia 2–0 (1–0), in: *Národní politika* (6. října 1913), s. 6–7.

⁴⁰¹ PEŠEK–Kád'a, Karel, HLAVA, W. *Dnes hraje Kád'a: praktické rady fotbalového internacionála*. Praha: Melantrich, 1940, s. 32.

⁴⁰² JENŠÍK, Miroslav, MACKŮ, Jiří. *Kronika českého fotbalu I*. Praha: Olympia, 1997, s. 161.

dokumenty ČSF se navíc sepisovaly kompatibilní k podobným nařízením ÖFV a DFB, aby měla univerzální a prostupnou povahu pro všechna mužstva pražského prostoru.⁴⁰³

Mezi klíčové body nového *Karenčního řádu* patřilo zavedení pololetní přestupní lhůty. Nahlásit změnu dresu bylo možné pouze k 15. prosinci nebo 15. červnu do sedmé hodiny večerní na sekretariátu dosavadního spolku-klubu a příslušné svazové instituce, kde musel dotyčný uvést i své další působiště. Hráč po dobu určenou nařízením nemohl zasahovat do mistrovských a pohárových zápasů, ani hrát za reprezentaci svého národa nebo země. K výjimkám, kde se nemohlo vyskytnout žádných námitek za neoprávněný start, patřila utkání přátelská. Ta však díky neuspořádanosti poměrů v rámci ústředí i mezi nimi představovala před rokem 1914 až polovinu akcí pražských mužstev, čímž se dopad sankce podstatně zmenšoval. Každopádně však epocha živelného přetahování a lanaření, podstatný rys řešené látky, v předvečer první světové války definitivně končí.

Společně s *Karenčním řádem* se zrodil i *Trestní řád*, který se sice dotýkal spíše vedení klubů, řešil však i sankce za nevybíravé vystupování hráčů na hrací ploše i mimo ni. Určité pasáže dokumentu položily základ disciplinárním řádům meziválečným, proto má význam zmínit se o nich právě zde.⁴⁰⁴ Ke zcela zřejmým dokladům profesionalizace patřila skutečnost pekuniární povahy sankcí vyměřených podle závažnosti přestupku.

Nesprávné vyplnění přihlašovacího lístku stálo 10 K. Falšování zápisu o utkání distancovalo kapitána na 10 zápasů. Svaz dále stanovoval, že nastupuje-li hráč za klub, který bojkotuje ČSF, bude potrestán s doživotní platností! Tento bod velmi významně posiloval autoritu ústřední instituce. Ani hostování na předměstí už nebylo možné pod sankcí 3 startů, navíc se suspendace v případě recidivy exponenciálně zvětšovala. Tvrdá hra a neuposlechnutí soudce stála 2 až 5 zápasů, pokud došlo k předčasnému ukončení. Násilí na soupeři pozastavovalo registraci na 3 měsíce, na rozhodčím až na 6 měsíců.⁴⁰⁵ Excesům podobným Fivébrovu a Rosmaislovu z roku 1912 nebo současnému hostování

---

⁴⁰³ Archiv Sbírký tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fond Fotbal, ČSF, řády a stanovy, Řády a stanovy (Mistrovské řády, Rámcový řád pro pohárové a župní soutěže, Řád rozhodčích ad.), 1913 – 1942, karton 2, inv. č. 40.

⁴⁰⁴ PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 383–386.

⁴⁰⁵ Archiv Sbírký tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fond Fotbal, ČSF, Řády a stanovy (Mistrovské řády, Rámcový řád pro pohárové a župní soutěže, Řád rozhodčích ad.), 1913 – 1942, karton 2, inv. č. 40.

na předměstí, viz Buriánek, Hábernickt a Raymund, měl nastat konec. Nové regulativy se však nestačily usídlit v povědomí participantů hnutí – za necelý půlrok vypuká válka.

4.2 Na vrcholu kariéry

Fotbalisté přicházeli z klubů lokálních a zabydlovali se v sestavách mužstev, s nimiž se identifikovaly početné společenské skupiny. Nezbytností se stala důkladná příprava hráčů, kteří bojovali o uhájení pozic před svěžími nováčky ze stejných poměrů, z nichž sami vzešli. Tlak na stále zvyšování sportovní kvality za účelem zatraktivňování podívané pro zákazníka-diváka stupňovali představitelé vytvářejícího se managementu hnaní vidinou výdělku. S žádaným účinným pojetím však narůstalo riziko inkasované branky. K dalším procesům probíhajícím v letech 1900 až 1910 proto patřila i snaha o vyvážení herních projevů mezi líbivostí a účelností dle dispozic zděšších protagonistů-herců divadla kopané. Nejúčinnější metodu k nalezení uvedené rovnováhy představovalo pěstování kontaktů s britským prostředím, které individualistický styl *vídeňsko-pražské školy*, vycházející ze specifik hadrového míče, doplnilo vedle kombinace o přímočarost, všestrannost, hru hlavou, střelbu, a především prvky profesionální atletické přípravy.⁴⁰⁶

Užitečné metodické pokyny předal už po zápase SK Slavia s Oxford University AFC roku 1899 sekretář hostů Jameson.⁴⁰⁷ Kontakty podobného druhu měla v 90. letech i AC Sparta. Mechanik závodu Maxmiliána Švagrovského se sportovními potřebami – Buckley – z Anglie pocházel a zákonitosti hry znal velmi dobře.⁴⁰⁸ Nešlo však prozatím o specialistu v pravém slova smyslu. Na počátku roku 1901 dostala SK Slavia po zápase se Southamptonem AFC na Letenské pláni nabídku hostujícího Alfa Millwarda, že se ujme přípravy mužstva. Klub si ho však v daný moment nemohl pro nedostatek peněz

---

⁴⁰⁶ Archiv Sbírký tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fond Fotbal, kluby, Praha, SK Slavia, Maddenův training fotbalu, karton 16, inv. č. 1683.; Tamtéž: SK Slavia, O'Neil, John „The Rooter“ Madden, 2006 (článek), karton 16, inv. č. 1690.

⁴⁰⁷ MÍKA, Zdeněk. *Zmizelá Praha. Sporty a sportoviště: počátky tělesné výchovy a sportu v Praze*. Praha: Paseka, 2011, s. 45.

⁴⁰⁸ ŠVAGROVSKÝ, Maxmilián. Athletic-Club K. V. (Sparta), in: *Sportovní obzor* (20. dubna 1895), s. 65.; MACKŮ, Jiří. *Pražská Letná: obdivuhodné sportovní století 1860 – 1960*. Praha: CaK, 2015, s. 17.

dovolit.⁴⁰⁹ I když působení nevyšlo a dotyčného nakonec angažoval budapešťský Torna Club, mělo historicky první utkání s profesionály z kolébky kopané zcela zásadní dopad na přípravu strážců branky díky následné prezentaci gólmana hostí Johna Robinsona.⁴¹⁰

Krátce po ukončení zápasu, v němž nemohl díky převaze spoluhráčů předvést své umění, vyzval střelce domácích, aby na něj kopali hned pěti míči naráz.⁴¹¹ K ukázce pak přizval i strážce domácí klece Vosátku.⁴¹² Následně rány zachytával v pádu pomocí efektivních skoků, kterým se posléze začalo dle zlomového výkonu říkat „Robinsonády“. Výraz zanedlouho zlidověl a postupně se dostal až do českých jazykových slovníků.⁴¹³ Na území Prahy nezůstal dosud nevidaný výkon bez povšimnutí. Fotbalisté a příznivci donesli hrdinu dne do šatny na ramenou.⁴¹⁴ Navíc účinný systém dovedností nepřevzal pouze Vosátka, „infekce“ se začala šířit i na další – Tittla z AC Sparty, Pokorného z SK Olympie Staré Město, Pechu z SK Meteoru Praha VIII a zvláště Klapku z SK Viktorie Žižkov, který moderní styl doplnil o neohrožené vybíhání proti útočníkům soupeře.⁴¹⁵

K vrcholům uvedených kontaktů patřilo angažování specializovaného poradce-instruktora z Anglie nebo Skotska.⁴¹⁶ To se na území Čech stalo skutečností roku 1905, kdy dochází k podpisu první profesionální smlouvy mezi SK Slavií a bývalým hráčem Celticu Glasgow FC i skotské reprezentace – Johnem Williamem Maddenem. Finanční prostředky k realizaci příchodu získal klub díky ukončení bojkotu ze strany DFB roku

---

⁴⁰⁹ JENŠÍK, Miroslav, MACKŮ, Jiří. *Kronika českého fotbalu 1*. Praha: Olympia, 1997, s. 90.; PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 125, 196.

⁴¹⁰ HEINZ, Vilém. Sportovní věstník. *Athletika a sportovní hry*. Fotbalový zápas Southampton AFC proti sportovnímu klubu Slavia, in: *Národní listy* (25. dubna 1901), s. 4.

⁴¹¹ NINGER, Milan, KOLIŠ, Jiří. *Český sport 1862 – 1914*. Kladno: Nezávislý novinář (IV), 2003, s. 264.

⁴¹² MACKŮ, Jiří. *Pražská Letná: obdivuhodné sportovní století 1860 – 1960*. Praha: CaK, 2015, s. 35.

⁴¹³ JELÍNEK, Radovan, JENŠÍK, Miloslav a kol. *Atlas českého fotbalu: od roku 1890*. Praha: Radovan Jelínek, 2005, s. 10.

⁴¹⁴ PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 181–182.

⁴¹⁵ JENŠÍK, Miroslav, MACKŮ, Jiří. *Kronika českého fotbalu 1*. Praha: Olympia, 1997, s. 82–83.

⁴¹⁶ Archiv Sbírký tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fond Fotbal, kluby, Praha, SK Slavia, Maddenův training fotbalu, karton 16, inv. č. 1683.; Tamtéž: SK Slavia, O’Neil, John „The Rooter“ Madden, 2006 (článek), karton 16, inv. č. 1690.

1904. Množství vyprodaných zápasů na hřišti u Letenských sadů s německými mužstvy, i ekonomické problémy AC Sparty, znamenaly další významné navýšení rozpočtu.⁴¹⁷

Madden si zde velice polepšil, rázem se z prostého lodního nýtaře glasgowských doků proměnil ve významnou postavu společenského života. I proto se sžil s pražským prostředím velmi rychle. Už zhruba po roce zkušební lhůty se uměl domluvit lámanou češtinou. Současně s prodloužením smlouvy, která mu zaručovala na svou dobu zcela výjimečnou měsíční výplatu 400 K, pojal za manželku prادلenu a žehlíčku SK Slavie – Františku „Fanny“ Čechovou. Nedlouho poté se narodil syn Jindřich zvaný „Harry“.⁴¹⁸

Hlavně však Madden stál u zavedení specializované přípravy zdejších hráčů, aby mohli pravidelně bavit zákazníky-diváky standardizovaným produktem pođivané. Tento systém se skládal i z dosud podceňované atletické přípravy bez míče – startů, sprintů, vytrvalostních běhů nebo práce se švihadly. Svěřencům se snažil vtisknout britský herní sloh založený na kombinaci, razanci střelby, zapojení slabší nohy nebo hlavičkování.⁴¹⁹

Kladl důraz i na regeneraci po zápasech, zavedl masáže a vodní lázně. Fotbalisty nabádal k dodržování životosprávy – zakazoval konzumaci většího množství alkoholu, kouření a ponocování na večírcích. Na zájezdech proto po večerce zabavoval svěřencům boty, aby někoho nenapadlo užívat si nočního života.⁴²⁰ Nezanedbával ani psychologii mužstva. Měl pověst prvního „sportovního felčara“, kterého využívali pražští artisté i baletky. Ke svým procedurám nazývaným *embrokace* vyráběl vlastní bylinné masti.⁴²¹

Tréninky pod Maddenovým vedením probíhaly výhradně bez přístupu veřejnosti. Hráči nesměli mluvit a museli zachovávat vážnost a disciplínu. Když mělo mužstvo po zápase, následoval volný den. K dalším novinkám pak patřily i detailní analýzy každého střetnutí. Až po roce 1905 proto končí bezmyšlenkovité následování balónu vedoucí ke shlukování a prosazuje se striktní dodržování předem připravených vzorců rozestavení.

---

⁴¹⁷ BLECHARZ, Pavel. *Kulturní dějiny kopané v Čechách na přelomu 19. a 20. století: přechod od lokálních plácků k masovému sportu*. Brno: Filosofická fakulta Masarykovy university, 2015, s. 37.

⁴¹⁸ JENŠÍK, Miroslav, MACKŮ, Jiří. *Kronika českého fotbalu 1*. Praha: Olympia, 1997, s. 121–123.; MACKŮ, Jiří. *Pražská Letná: obdivuhodné sportovní století*. Praha: CaK, 2015, s. 39.

⁴¹⁹ Archiv Sbírký tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fond Fotbal, kluby, Praha, SK Slavia, O'Neil, John „The Rooter“ Madden, 2006 (článek), karta 16, inv. č. 1690.

⁴²⁰ MACKŮ, Jiří. *Pražská Letná: obdivuhodné sportovní století 1860 – 1960*. Praha: CaK, 2015, s. 38.

⁴²¹ SCHEINOST, Ferdinand. *Slavné postavy naší kopané*. Praha: Tempo, 1940, s. 27–28.

Na neznámé metody nejdříve mnozí pohlíželi s despektem, svou roli sehrála i jazyková bariéra. I proto se do světa pražské kopané dostává další nový úkaz v podobě asistenta, kterého zde vykonával starší bratr později slavného hráče Karla Koželuha – František.⁴²² Se zlepšováním výsledků a atraktivity podívané, související se zvyšováním příjmů ze vstupného a reklamy, se však brzy začaly uvedené postupy šířit nejen v rámci dalších spolků-klubů pražských měst, ale i na předměstí, a dále pak na *český venkov*.⁴²³ Trenér však proslul i svou vizáží zobrazovanou na řadě karikatur – s lulkou, buřinkou a vestou. Svým rázovitým vzhledem i přístupem si proto vysloužil přezdívku „Dědek“.⁴²⁴

Ani německý DFC Prag však nechtěl zůstat pozadu. Trenéra podobného ražení však zprvu nepotřeboval, protože si mohl dovolit mít v mužstvu i mnoho zaběhnutých profesionálů ze zahraničí, kteří podobný styl přípravy znali z dřívějších působišť. Ke zlepšení sportovní stránky v době nastupující SK Slavie a AC Sparty však klub přesto angažoval roku 1912 dalšího Brita ve světě pražské kopané – Johna Dicka z Woolwich Arsenal FC (Arsenal London FC), který proslul především udržováním pevné kázně.⁴²⁵

Hráči, kteří se dokázali rychle sžít s anglickým způsobem přípravy a doplnit si své dovednosti získané původní praxí s hadrovým míčem, přitahovali největší pozornost veřejnosti. Skuteční profesionálové se však od pouhých sportovců začínali lišit i svým vystupováním. Už před rokem 1914 se rodí první hvězdy – primadony – podle slovního spojení *první dáma*, které v uměleckém světě vyjadřuje první hlas v pěveckém souboru. Kult hvězd však česká veřejnost na rozdíl od německé dlouho příliš nerespektovala, což plynulo ze zažitého rovnostářství i donedávna praktikované anonymity prostředí.⁴²⁶

---

⁴²² JENŠÍK, Miroslav, MACKŮ, Jiří. *Kronika českého fotbalu 1*. Praha: Olympia, 1997, s. 105.; ŠKUTINA, Vladimír. *Sága rodu Koželuhů*. Praha: Naše vojsko, 1992, s. 12–13.

⁴²³ Archiv Sbírký tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fond Fotbal, kluby, Praha, SK Slavia, Maddenův training fotbalu, karton 16, inv. č. 1683.

⁴²⁴ FRANC, Martin, VELEK, Luboš. Karikatura jako historický pramen, in: ČECHUROVÁ, Jana, RANDÁK, Jan. *Základní problémy studia moderních a soudobých dějin*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2013, s. 360–385.; JELÍNEK, Radovan, JENŠÍK, Miloslav a kol. *Atlas českého fotbalu: od roku 1890*. Praha: Radovan Jelínek, 2005, s. 19.

⁴²⁵ HRABAL, Bohumil. Fádni odpoledne, in: *Perlička na dně*. Praha: Mladá fronta, 2008, s. 78.; KRÁL, Lubomír. *Historie německé kopané v Čechách*. Praha: MJF, 2006, s. 221.

⁴²⁶ ZIKMUND, Zdeněk. Nejlepší footballista kontinentu – Jan Košek z Turnova, in: *Od Ještědu k Troskám. Vlastivědný sborník Českého ráje a Podještědí Turnov: Občanské sdružení Paměť Českého ráje a Podještědí*. 2012, roč. 19, č. 4, s. 281.

Sílicí ekonomické vztahy však zcela evidentně modelovaly specifika hráčských kultur. Fotbalisté dodržovali nepsaný etický kodex, např. nesprávně nařízená penalta se kopala vedle, zároveň však dbali na pragmatické pravidlo upřednostnění vyšší nabídky na úkor věrnosti mateřskému klubu. Snímky mužstev dokazují běžný přestupový provoz nejen mezi městem a předměstím, ale i největšími představiteli české kopané – po roce 1905 mezi SK Slavií a AC Spartou, po roce 1910 pak i DFC Prag nebo Teplitzerem FK.

K nejznámějším patří případy Šroubka, Nedvěda, Vaníka a hlavně Josefa Bělky, který v letech 1907 až 1910 vyměnil rudý dres za sešíváný a nazpět hned čtyřikrát.⁴²⁷ I další hráč vystupující pod uměleckým pseudonymem „Soustružník-Gordon“ se nechal roku 1905 zvěčnit s AC Spartou, aby už o dva roky později stál na snímku SK Slavie.⁴²⁸

Nejenže začalo docházet k přestupům mezi nesmiřitelnými rivaly českého hnutí, navíc s hospodářským vzestupem severní župy DFVB po založení roku 1911 zvítězily peníze nad veškerými nepsanými pravidly národní i klubové loajality. Mysík a Špindler, vychovaní AC Spartou, přijali krátce nato nabídku Teplitzeru FK. Berg následně zamířil roku 1913 ze shodné převlékárny pouze o několik desítek metrů dále – do DFC Prag.⁴²⁹ To však nebylo nic proti anabázi sportovního všeuměla Karla Koželuha, která patřila po roce 1914 k vrcholům nezadržitelného směřování. Na základě výše honoráře hájil barvy všech nadepsaných mužstev vyjma SK Slavie, navíc si zahrál i za vídeňský WAC.⁴³⁰

Lze zde zřetelně pozorovat upozadnění národnostní kategorizace klubů i svazů z počátku 20. století na úkor vzniku hospodářských vazeb, které pak prostředí kopané definitivně spoutaly. Nový přístup k věci se projevoval vedle zvyšující se výkonnosti i snižováním počtu dosud běžně uplatňovaných excesů na protest proti výkonu soudce.⁴³¹ Na povrch však stále vystupovaly rudimenty původních zvyklostí, hlavně při střetnutích

---

⁴²⁷ Archiv Sbírký tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fotoarchiv, H7F23005, H7F24251.; JENŠÍK, Miroslav, MACKŮ, Jiří. *Kronika českého fotbalu I*. Praha: Olympia, 1997, s. 179.

⁴²⁸ JELÍNEK, Radovan, JENŠÍK, Miloslav a kol. *Atlas českého fotbalu: od roku 1890*. Praha: Radovan Jelínek, 2005, s. 13.

⁴²⁹ SCHEINOST, Ferdinand. *Slavné postavy naší kopané*. Praha: Tempo, 1940, s. 31–32, 85.

⁴³⁰ ŠKUTINA, Vladimír. *Sága rodu Koželuhů*. Praha: Naše vojsko, 1992, s. 12–13.; ZWICKER, Stefan. Zdravá rivalita? Německý fotbal v českých zemích, in: *Dějiny a současnost*. 2014, roč. 36, č. 5, s. 13.

⁴³¹ Archiv Sbírký tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fond Fotbal, ČSF, řády a stanovy, Stanovy ČSF, 1908 (tisk), karton 2, inv. č. 38.; Tamtéž: Řády a stanovy (Mistrovské řády, Rámcový řád pro pohárové a župní soutěže, Řád rozhodčích ad.), 1913 – 1942, karton 2, inv. č. 40.

SK Slavie a AC Sparty, kdy vzájemné antipatie překračovaly profesionální meze, např. můžeme připomenout předčasně ukončený zápas pro srbský Červený kříž roku 1912.⁴³²

Společenský význam prvních profesionálů však, na rozdíl od doby meziválečné, prozatím nepřesahoval rámec klubu. Hráči nebyli využíváni reklamou, ani se nemuseli povinně účastnit propagačních a společenských akcí. I když se kult hvězd nepěstoval, měli někteří výkonnost stabilní natolik, že poutali pozornost pouze vahou svého umění.

Německé publikum aplaudovalo především Paulu Fischlovi a Robertu Merzovi z DFC Prag, kteří pravidelně nastupovali za rakouskou reprezentaci.⁴³³ Nejlepšího hráče českého – střelce Jana Koška z SK Slavie – který však působil i v AC Spartě nebo SK Unionu Letná, provázela řada legend o praskajících brankových konstrukcích respektive rychlostních rekordech zaběhnutých pod přezdívkou „Sharp“. Tvrdou ranou prý dokázal během propagačního utkání v Lounech přerazit nahnilé břevno.⁴³⁴ Sprinterský závod s rekordmanem Eisenbergerem na 100 m o zlaté hodinky věnované klubovým výborem pak skončil nerozhodně za 11 vteřin.⁴³⁵ Společně s Baumrukem a Krummerem se stal součástí největší přestupové kauzy před rokem 1914. Na úspěšném ME UIAFA roku 1911 v Roubaix proto zastával dva roky před ukončením kariéry pozici kapitána.⁴³⁶

S koncem Koškovy epochy, spojené převážně s SK Slavií, symbolicky nastává převaha AC Sparty. K nejlepším hráčům klubu patřil spolu s Vaníkem, Fivébrem nebo Ruthem i začínající Kád'a-Pešek, který se stal díky vynikajícím výkonům i atraktivnímu

---

⁴³² HEINZ, Vilém. Sportovní věstník. Kopaná. K zápasu Slavia v. Sparta. *Národní listy* (9. prosince 1912), s. 2–3.

⁴³³ ZWICKER, Stefan. Zdravá rivalita? Německý fotbal v českých zemích, in: *Dějiny a současnost*. 2014, roč. 36, č. 5, s. 13.

⁴³⁴ MACKŮ, Jiří. *Pražská Letná: obdivuhodné sportovní století*. Praha: CaK, 2015, s. 54.; PEŠEK–Kád'a, Karel, HLAVA, W. *Dnes hraje Kád'a: praktické rady fotbalového internacionála*. Praha: Melantrich, 1940, s. 53.; ZIKMUND, Zdeněk. Nejlepší footballista kontinentu – Jan Košek z Turnova, in: *Od Ještědu k Troskám. Vlastivědný sborník Českého ráje a Podještědí Turnov: Občanské sdružení Paměť Českého ráje a Podještědí*. 2012, roč. 19, č. 4, s. 281.

⁴³⁵ LAUFER, Josef. *50 let v našem sportu*. Praha: Mladá fronta, 1968, s. 17.; NINGER, Milan, KOLIŠ, Jiří. *Český sport 1862 – 1914*. Kladno: Nezávislý novinář (IV), 2003, s. 264.; SCHEINOST, Ferdinand. *Slavné postavy naší kopané*. Praha: Tempo, 1940, s. 13.

⁴³⁶ Archiv Sbirky tělesní výchovy a sportu Národního muzea: fond Fotbal, Sportovní tisk, novinové články, Vítězné mužstvo, které dobylo ve Francii mistrovství Evropy, in: *Sport a hry*, roč. 10, 1911, karta 22, inv. č. 1967.

vzhledu prvním ze sportovců systematicky využívaných reklamou po roce 1918.⁴³⁷ Síla vinohradského mladíka spočívala v průměrném zvládnutí všech složek kopané – běhu, střelbě, přihrávce, stoppingu, driblingu i hře hlavou – přičemž v žádné z nich vyložené nevynikal. Stal se dokonalým universálem – ideálem moderního středního záložníka.⁴³⁸

Koškův, Peškův, Merzův nebo Fischlův příklad dokazuje, že se neznámí mladíci z předměstských plácků i profesionálové přicházející ze zahraničí, dostávali do patrnosti pražské veřejnosti především v červenobílých, rudých a modrobílých barvách.⁴³⁹ I když síla peněz měnila emocionální vztah ke klubu v pragmatický, představovala možnost nastoupit za SK Slavii, AC Spartu nebo DFC Prag velkou poctu.⁴⁴⁰ Uvědomme si, že se dresy, stále hlouběji zapisované do srdcí společenských skupin, dědily v rámci daných sdružení. Nedaly se koupit a pouhé držení košile, kopacích bot a kalhot do půli kolen s hrubě utkanými stulpnami vzbuzovalo úžas místní klukovské generace už po nástupu na předzápasovou rozcvičku, kde pak borci předváděli pověstné „svíčky“ a „bomby“.⁴⁴¹

Nutno na druhou stranu dodat, že uznání žen a dívek hráči kopané do roku 1914 příliš neměli. Na rozdíl od doby meziválečné, kdy se pohled společnosti na profesionály určitým způsobem mění, pro ně představoval lepší partii voják z povolání nebo alespoň státní úředník pod penzí. Honoráře navíc nebyly nijak vysoké a neoamatérismus nebyl přiznaným stavem. Až zhruba do poloviny první dekády 20. století sice šlo o záležitost prestižní, avšak spíše anonymní a výrazivem dneška snad i „undergroundovou“. Fotbal za mzdu navíc začal současně s prosazením anglické školy, kdy o úspěchu rozhodovala síla a výkon, přinášet riziko vážného úrazu. I proto muselo dojít s rostoucí poptávkou po

---

⁴³⁷ SCHEINOST, Ferdinand. *Slavné postavy naší kopané*. Praha: Tempo, 1940, s. 11, 13, 40, 67.; ŠIKL, Jaroslav. *Hrdinové míče kopaného: čtyři příběhy ze začátku historie a prvního vrcholu naší kopané*. Praha: Olympia, 1987, s. 69–70, 96.

⁴³⁸ Fotbalové vzpomínky I.: Kád'a – Plavovlasá primadona. *Česká televize* [online]. 2003 [cit. 2016-08-05]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/210471298020008-fotbalove-vzpominky-i/>

⁴³⁹ BROŽEK, Aleš. Vlajky a prapory fotbalových klubů v Čechách před rokem 1918, in: *Sborník přednášek z 5. českého národního vexilologického kongresu*. Liberec: Česká vexilologická společnost, 2012, s. 69–71.

⁴⁴⁰ JELÍNEK, Radovan, JENŠÍK, Miloslav a kol. *Atlas českého fotbalu: od roku 1890*. Praha: Radovan Jelínek, 2005, s. 108–109.

⁴⁴¹ KRÁL, Lubomír. *Historie německé kopané v Čechách*. Praha: MJF, 2006, s. 29.

populární podívané k vytvoření sociálních programů. Ty nejprve po roce 1910 souvisely s rozšířením hnutí, po vypuknutí války se pak měnily v podporu raněných na bojištích.

4.3 Na konci kariéry

Fotbal však považovali britští učitelé – Buckley, Madden nebo Dick – za surový sport.⁴⁴² Nutno podotknout, že v Británii, v 70. a 80. letech 19. století, v dobách aktivní kariéry uvedených poradců pražských mužstev, balancovala hra mezi pojetím moderním s asociačními pravidly a poměrně brutální variantou zahrnující kombinaci prvků rugby importovaného z kolonií s rituálními boji starých šlechtických klanů.⁴⁴³ Na podobném, i když méně dramatickém rozcestí, stanula kopaná na přelomu století i na území Čech.⁴⁴⁴

Kariéru hráčů však mohlo náraz ukončit vážné zranění. I když k nim docházelo velmi vzácně, přesto se vyskytovala, a pokud se přihodila, měla existenčně decimující následky pro postiženého.⁴⁴⁵ Nejtragičtějším se stal zákrok robustního brankáře DFC Prag – Alfreda Görnera – který nabral kolenem do břicha útočníka soupeře s následkem vnitřního krváčení a smrti.⁴⁴⁶ K nevratným patřila i ztráta zraku.⁴⁴⁷ Nejčastěji však šlo o zlomeniny nohou nebo rukou. Anestetikem i dezinfekcí se před převozem do nemocnice stával alkohol.⁴⁴⁸ Úrazy však znamenaly významné snížení možnosti sehnat adekvátní

---

⁴⁴² KRÁL, Lubomír. *Historie německé kopané v Čechách*. Praha: MJF, 2006, s. 29.

⁴⁴³ BLECHARZ, Pavel. *Kulturní dějiny kopané v Čechách na přelomu 19. a 20. století: přechod od lokálních plácků k masovému sportu*. Brno: Filosofická fakulta Masarykovy university, 2015, s. 9–10.

⁴⁴⁴ Archiv Sbirky tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fond Fotbal, ČSF, Noviny a články, Jak vznikl pravzor všech lig – liga anglická; Ručí klub za úraz divákův způsobený hráčem?; Jak se vyvíjela kopaná, list s výstřižky, 1939 (tisk), karton 2, inv. č. 83.; Tamtéž: Kopaná od roku 4000 před Kristem až po dnešek, in: Národní politika, č. 99, 19. 4. 1939; Jak pomalu se rodila dnešní kopaná, in: Národní politika, č. 105, 16. 4. 1939, (listy s výstřižky), karton 2, inv. č. 84.

⁴⁴⁵ FRONK, Václav. *Sebereflexe české společnosti: přelom 19. a 20. století v perspektivě humoristických časopisů*. Praha: Irbis, 2011, s. 184.

⁴⁴⁶ KRÁL, Lubomír. *Historie německé kopané v Čechách*. Praha: MJF, 2006, s. 29.

⁴⁴⁷ JELÍNEK, Radovan, JENŠÍK, Miloslav a kol. *Atlas českého fotbalu: od roku 1890*. Praha: Radovan Jelínek, 2005, s. 7.

⁴⁴⁸ JENŠÍK, Miroslav, MACKŮ, Jiří. *Kronika českého fotbalu I*. Praha: Olympia, 1997, s. 62.; KRÁL, Lubomír. *Historie německé kopané v Čechách*. Praha: MJF, 2006, s. 29.

uplatnění. Stále větší počet účastníků hnutí sebou přinášel i rostoucí nebezpečí. Situace se proto musela velmi akutně řešit, především v rámci profesionalizovaných klubů.⁴⁴⁹

Situaci museli nejdříve vyřešit nejvýznamnější účastníci hnutí – i proto nakonec AC Sparta roku 1905 a o rok později i SK Slavia a FC Sport Favorit Prag vstoupily do ŐFV, který nabízel vedle zavedených přestupních řádů i pojištění proti úrazu v případě invalidity ve výši 6 000 K a poranění 2 K denní renty. K roku 1912 pak vzniká podobný program i v rámci ČSF založením sekretariátu, který záležitosti vyřizoval. Fond určený ke krytí škodných událostí nejprve živily zápasy svazového mužstva složeného z hráčů různé kvality uvolněných klubů – nejčastěji SK Meteor Praha VIII a SK Smíchovem – za všemožné náhrady. Nemělo však prakticky žádnou společenskou prestiž, protože se scházelo pouze za účelem sehnat nezbytné prostředky. I proto se později začala vybírat nesrovnatelně efektivnější „daň z utkání“ daná procenty z každé prodané vstupenky.⁴⁵⁰

Iniciativy ČSF vyvrcholily následujícího roku 1913, kdy došlo v rámci existující instituce ke zřízení „Karlíkova fondu“. Impulzem se stal úraz hráče SK Viktorie Žižkov – Karla Šubrtu dne 27. dubna na Kladně. I když utrpěl zlomeninu předloktí pravé ruky, zůstal se svým mužstvem alespoň v hledišti a do vojenské nemocnice se dostavil až dva dny nato, kdy však už končetinu nebylo možné zachránit a muselo dojít k amputaci.⁴⁵¹

Na pomoc spoluhráči byla při následujícím utkání se shodným soupeřem – AC Spartou – kde rovněž dříve působil, vybrána vysoká suma 1 700 K.⁴⁵² Už o rok později, při repríze benefičního zápasu, však dorazilo pouhých 3 000 diváků a svízelnou životní situaci dotyčného musel nakonec vyřešit až roku 1914 významný vršovický podnikatel a mecenáš kopané Jindřich Waldes, který ho zaměstnal na pozici úředníka ve skladu.⁴⁵³

Hlavním důvodem, proč si protagonisté raději drželi své civilní pracovní pozice, proto primárně nevyplývala z nedostatečnosti benefitů ze strany klubů, ale k zajištění existence v případě zranění. Navíc se sportem nešlo živit nadosmrti a předválečné hnutí nedisponovalo dnešním absorpčním potenciálem vedoucích mládeže nebo výborů. SK

---

⁴⁴⁹ WAIC, Marek. *Tělovýchova a sport ve službách české národní emancipace*. Praha: Karolinum, 2014, s. 136.

⁴⁵⁰ PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 271.

⁴⁵¹ SCHEINOST, Ferdinand. *Slavné postavy naší kopané*. Praha: Tempo, 1940, s. 51.

⁴⁵² JELÍNEK, Radovan, JENŠÍK, Miloslav a kol. *Atlas českého fotbalu: od roku 1890*. Praha: Radovan Jelínek, 2005, s. 8.

⁴⁵³ JENŠÍK, Miroslav, MACKŮ, Jiří. *Kronika českého fotbalu I*. Praha: Olympia, 1997, s. 184.

Slavia proto měla ve svém kádru vedle 9 bankovních úředníků i 2 plynární účetní a 3 poštovní asistenty.⁴⁵⁴ I v AC Spartě působili zaměstnanci státního aparátu pod penzí – Váňa, Karlík a Feller – dále se však skladba původních profesí různila. Kapitán mužstva Rezek převzal krejčovskou živnost, Pilát dělal vedle kopané i kožešníka, Ruth příručího v závodě s látkami, Vaník malíře pokojů, pouze Kád'a-Pešek studoval na gymnáziu.⁴⁵⁵

Nejčastěji však hráči ukončovali aktivní kariéru buď v rezervním mužstvu, nebo přestupovali mimo pražská města a předměstí – Karel Setzer a Eduard Štrympl zamířili v letech 1901 a 1903 z SK Slavie do SK Pardubice respektive AFK Kolín. Kontakty zde navázali při několika propagačních zápasech, které zde sehráli.⁴⁵⁶ To Václava Beránka z SK Saturnu Žižkov prodali roku 1908 za náhradu 16 K do SK Polabanu Nymburk.⁴⁵⁷ Nové akvizice měly v podobných lokalitách zejména indoktrinační a motivační význam pro nadějně mladíky, kteří snili o dresech slavných klubů z Letné. Symbolický ústup ze slávy lze postavit do kontrastu s přesunem Zadáka a Rutha z AFK Kolín do AC Sparty. Němečtí profesionálové se naopak po roce 1910 plánovitě stahovali do Vídně a hlavně do severních Čech. Nástupců příliš neměli, což se pak projevovalo úpadkem VPDFV.⁴⁵⁸

S vypuknutím války se úrazové sociální programy ústředních institucí proměnily v iniciativy na podporu hráčů na bojištích. Utkání mužstva Prahy proti výběru Vídně 28. září 1914 na hřišti SK Slavie ve prospěch rakouského Červeného kříže položilo základ sbírce pro raněné.⁴⁵⁹ Sumu ČSF navýšil o 1 000 K – na 1 351, 34 K – a určil daň z hlavy 0,20 K z každé prodané vstupenky. Lidé na kritickou situaci zprvu reagovali i hojnými

---

⁴⁵⁴ MACKŮ, Jiří. *Pražská Letná: obdivuhodné sportovní století*. Praha: CaK, 2015, s. 54.; ZIKMUND, Zdeněk. *Na levém křídle Edvard Beneš: Prezident na hřišti a na hradě*. Velké Přílepy: Olympia, 2015, s. 134–135

⁴⁵⁵ PEŠEK–Kád'a, Karel, HLAVA, W. *Dnes hraje Kád'a: praktické rady fotbalového internacionála*. Praha: Melantrich, 1940, s. 44–46, 114.; SCHEINOST, Ferdinand. *Slavné postavy naší kopané*. Praha: Tempo, 1940, s. 30.

⁴⁵⁶ PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 288, 305, 319.

⁴⁵⁷ JENŠÍK, Miroslav, MACKŮ, Jiří. *Kronika českého fotbalu I*. Praha: Olympia, 1997, s. 160.

⁴⁵⁸ WAIC, Marek, ZWICKER, Stefan. Proměny německo-českých fotbalových vztahů v českých zemích a Československu, in: WAIC, Marek (ed.). *Německé tělovýchovné, sportovní, turistické a skautské organizace v českých zemích a v Československu – vznik a vývoj do roku 1938*. Praha: Karolinum, 2008, s. 91.

⁴⁵⁹ PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 398, 402.

náštěvami Poháru dobročinnosti, který hned v prvním roce konfliktu vydělal 2 833 K.⁴⁶⁰ Se zhoršujícím se zásobováním po roce 1916, však podobné snahy postupně upadají.⁴⁶¹

Finance se začaly brzy hodit, protože se neradostné zvěsti začaly rychle množit. U Komárova ranila střepina Václava Piláta z AC Sparty. Na základě mýlky zdravotníka v polním lazaretu se do novin nejprve dostala zpráva, že zemřel. Naštěstí ho zde poznal budoucí meziválečný sudí – vojenský lékař Vilém Štěpánovský – který zajistil převoz raněného z Haliče přes Lubačov až do karlínské Invalidovny.⁴⁶² Naopak Robert Merz, kapitán DFC Prag, který rotě velel, bitvu nepřežil. Sepse břišní dutiny ho o několi lůžek vedle dohnala k sebevraždě. Na bojišti však vyhasly i životy dalších hráčů, zejména z SK Slavie – Medka, Zajíčka nebo Vosátky.⁴⁶³ Fond na druhou stranu využil po návratu Krummer a dále Mysík z SK Viktorie Žižkov nebo Vaník a Sedláček z AC Sparty.⁴⁶⁴

Mnoho hráčů se pak snažilo válečné vřavě všemožně vyhnout. Někteří dokonce začali usilovat o přestup do silných německých klubů DFC Prag a Teplitzer FK, které měly lepší konexe k zajištění alespoň dočasného vyreklamování dotyčných z armády.⁴⁶⁵ Nezřídko však docházelo k dezercím. Na snímcích mužstev z druhé poloviny roku 1914 se po pečlivém prohlédnutí nachází mnohdy pouze deset nebo devět mužů.⁴⁶⁶ Fotografie zobrazují i postavy ukrývající se před vojenskou policií v pozadí, za siluetami kolegů.⁴⁶⁷

Kruh se uzavřel. Na počátku studované doby se hráči vyhýbali kontrole školních úřadů, na konci zas branné povinnosti. I věkový průměr sestav se znovu vrátil do limitů před profesionální přeměnou. Fotbalisté se zase nacházeli ve studentském věku anebo nedosahovali kvalit původního kádru. Ani dezertér Vlasta Burian by se v září 1914 na

---

⁴⁶⁰ Národní archiv: fond Presidium policejního ředitelství v Praze 1808 – 1915, Český svaz fotbalový, karta 1978, spis V 18/36.

⁴⁶¹ KUČERA, Rudolf. *Život na příděl: válečná každodennost a politiky dělnické třídy v českých zemích 1914 – 1918*. Praha: Lidové noviny, 2013, s. 55.

⁴⁶² JENŠÍK, Miroslav, MACKŮ, Jiří. *Kronika českého fotbalu 1*. Praha: Olympia, 1997, s. 208.; MACKŮ, Jiří. *Pražská Letná: obdivuhodné sportovní století*. Praha: CaK, 2015, s. 57.; SCHEINOST, Ferdinand. *Slavné postavy naší kopané*. Praha: Tempo, 1940, s. 43.

⁴⁶³ MACKŮ, Jiří. *Pražská Letná: obdivuhodné sportovní století 1860 – 1960*. Praha: CaK, 2015, s. 57.

⁴⁶⁴ SCHEINOST, Ferdinand. *Slavné postavy naší kopané*. Praha: Tempo, 1940, s. 78.

⁴⁶⁵ MACKŮ, Jiří. *Pražská Letná: obdivuhodné sportovní století 1860 – 1960*. Praha: CaK, 2015, s. 56.

⁴⁶⁶ JELÍNEK, Radovan, JENŠÍK, Miloslav a kol. *Atlas českého fotbalu: od roku 1890*. Praha: Radovan Jelínek, 2005, s. 14.

⁴⁶⁷ Archiv Sbírký tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fotoarchiv, H7F14272.

úkor rukujících brankářů AC Sparty – Zadáka a Matese – určitě neprosadil.⁴⁶⁸ Největší pozvižení proto vyvolávalo, když některý z původních pilířů slavných mužstev dostal u svého útvaru dovolenou a zničehonic se k úžasu přítomných zjevil na hrací ploše.⁴⁶⁹

---

⁴⁶⁸ MACKŮ, Jiří. *Pražská Letná: obdivuhodné sportovní století*. Praha: CaK, 2015, s. 56–57.

⁴⁶⁹ PEŠEK–Kád'a, Karel, HLAVA, W. *Dnes hraje Kád'a: praktické rady fotbalového internacionála*. Praha: Melantrich, 1940, s. 51.

5. Vznik fotbalového příznivce

„...první slávistickou hvězdu nosil pan Šlapák v klopě kabátu, druhou měl blíž srdci na členské legitimaci, třetí pak přímo na prsou. Když na italské frontě dostal kulku do boku, nechtyl se za bok, ale rozhalil prsa s výkřikem: „Ať žije Slavie, hanba Rakousku a Spartě.“

Vlasta Burian (Klub fotbalových panen)

Loajální příznivec spolku-klubu se rodí z příslušníka nacionální, sociální nebo lokální skupiny. Národnostní složení pražských měst se zhruba od poloviny 19. století do vypuknutí první světové války značně proměnilo. K roku 1857 zde žilo více než 30% Němců, roku 1910 však už pouhých 10%. Společnost se s výjimkou nejvyšších kruhů, do nichž šlo proniknout stále pouze s použitím němčiny, rychle počesťovala, docházelo ke zbytnování středních i dělnických vrstev.⁴⁷⁰ I proto lze pozorovat zvýšený zájem o SK Slavii nebo SK Viktorii Žižkov a na druhé straně zas pozvolný ústup DFC Prag.⁴⁷¹

Mužstva středostavovská měla po roce 1900 nejvyšší návštěvnost na zápasech, naopak proletářská nemohla pro náročnost směnného provozu prozatím naplno využívat širokých lidských zdrojů.⁴⁷² Navíc kopaná zprvu představovala pro dělnické hnutí, které vyzdvihovalo čestnost, solidaritu a masovou podporu, spíš laciné cirkusové představení

---

⁴⁷⁰ COHEN, Gary. *Němci v Praze 1861 – 1914*. Praha: Karolinum, 2000, s. 14.

⁴⁷¹ Archiv Sbírký tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fond Fotbal, kluby, Praha, SK Slavia, Výroční zprávy o činnosti literárního a řečnického spolku Slavia v Praze 1891 – 1896 (tisk), karton 16, inv. č. 1676.; Tamtéž: SK Slavia, Zpráva o jubilejní valné hromadě. Výroční zpráva řádné valné hromady za roku 1913 (tisk), karton 16, inv. č. 1677.; Tamtéž: SK Slavia, Věstník SK Slavia, roč. III, č. 6, 20. 7. 1907, karton 16, inv. č. 1684.; JELÍNEK, Radovan, JENŠÍK, Miloslav a kol. *Atlas českého fotbalu: od roku 1890*. Praha: Radovan Jelínek, 2005, s. 8.

⁴⁷² HAFER, Andreas, HAFER, Wolfgang. *Hugo Meisl, aneb, Vynález moderního fotbalu: životopis*. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, 2011, s. 33.; PACINA, Václav. *Sport v Království českém*. Praha: Mladá fronta, 1986, s. 97.; PEŠEK–Káďa, Karel, HLAVA, W. *Dnes hraje Káďa: praktické rady fotbalového internacionála*. Praha: Melantrich, 1940, s. 107.; ROBEK, Antonín, MORAVCOVÁ, Mirjam, ŠTASTNÁ, Jarmila (edd.). *Stará dělnická Praha: život a kultura pražských dělníků 1848 – 1939*. Praha: Academia, 1981, s. 143.

přeplácených komediantů.⁴⁷³ Teritorium manifestace hojnosti a androgenity proto až do zhoršení zásobovací situace v bojovém zázemí nehledalo u hrací plochy, ale v prostředí hospodském.⁴⁷⁴ Vše se pak mění se zavedením 8 hodinové pracovní doby po roce 1918. I proto se aristokratické kluby definitivně přiklánějí hlavně k individuálním sportům.⁴⁷⁵

Komponenta místního patriotismu pak vycházela z přirozeně kladného vztahu k hráčům, kteří na hřišti bojovali za slávu svérázného Žižkova, Karlína, Libně, Vršovic nebo Vinohrad. Funkčnost výše uvedené kategorizace lze nejlépe doložit na příkladu SK Viktorie Žižkov, která disponovala složkou nacionální i lokální. Stala se proto po roce 1910, společně s kultovní SK Slavií a AC Spartou, součástí „silného trianglu“.⁴⁷⁶

Nevyhraněné sportovní diváky, kteří doplňovali kádr věrných, identifikovaných podle nacionálních, sociálních a lokálních kritérií, mohla do hlediště přilákat příznivá doba výkopu, pěkné počasí, atraktivita respektive míra rivality soupeře nebo výkonnost konkrétního hráče. S překotně rostoucí návštěvností na utkáních v letech 1900 až 1910 se procentuální zastoupení loajálních příznivců na úkor nahodilých neustále zvětšovalo. Společenské zařazení publika s upevněním kopané v české každodennosti pochopitelně postupně klesalo do průměru k nižším středním a dělnickým vrstvám, což lze rozeznat i na patrném rozvolnění mravů kolem hracích ploch. Návštěva utkání se pro příslušníky uvedených skupin stala novou podobou *sekularizovaného náboženství* anebo možností ventilace negativních emocí. Nezůstalo však pouze u nich. Fenomén přízně ke klubu do roku 1914 zmasověl a naplno propuknul v době meziválečné. Tento vývoj lze zachytit v několika stádiích sledujících distinktivní behaviorální rysy přihlížejícího davu.⁴⁷⁷

Modelování kultury věrných příznivců lze rozdělit na několik epoch. Nejprve publikum v letech 1896 až 1899 díky ngramotnosti ve věci pravidel hry kolem hřiště

---

⁴⁷³ *Právo lidu* (29. března 1899, 6. října 1913).

⁴⁷⁴ KUČERA, Rudolf. *Život na příděl: válečná každodennost a politiky dělnické třídy v českých zemích 1914 – 1918*. Praha: Lidové noviny, 2013, s. 36.

⁴⁷⁵ PEŠEK–Kád'a, Karel, HLAVA, W. *Dnes hraje Kád'a: praktické rady fotbalového internacionála*. Praha: Melantrich, 1940, s. 107.

⁴⁷⁶ Archiv Sbirky tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fond Fotbal, kluby, Praha, SK Viktoria Žižkov, 70 let SK Viktorie Žižkov (tisk), karton 18, inv. č. 1788.

⁴⁷⁷ HAFER, Andreas, HAFER, Wolfgang. *Hugo Meisl, aneb, Vynález moderního fotbalu: životopis*. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, 2011, s. 24.; PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 278.

pouze procházelo a zápasy vnímalo srovnatelně s představením pouličních umělců. Na přelomu století, v době utkání SK Slavie s výběry Berlína, Vídně a studenty z Oxfordu, se kvůli nevyvinutosti ritu loajálních diváků ujala akcí široká veřejnost a pojala střetnutí ve smyslu společenské události, podobné návštěvě divadla nebo dostihů. K hrací ploše přicházeli dokonce i významní představitelé veřejného života s dámami ve zdobených kloboucích. Už v letech 1905 až 1910 však lze vyzorovat masivní upevňování vazeb sociálních, nacionálních a lokálních skupin ke spolkům-klubům. Exponují se zároveň i výjimky v popsáných schématicích. Na závěr dané doby – v letech 1911 až 1914 – se hnutí usazuje v každodenním životě společnosti. Fotbal se stal nejen nejpopulárnějším sportem v Praze a v Čechách, ale i schůdným způsobem vyjádření politických názorů.

5.1 Epocha kočovného publika

Utkání se v letech 1896 až 1899 blížila svou atmosférou vystoupením pouličních umělců. Lidé většinou nesledovali střetnutí od začátku až do konce. Spíše ze zvědavosti se podívali, co se děje, a protože většinou neznali smysl ani zákonitosti hry a nevěděli ani, komu a proč mají držet palce, pokývali nebo zakroutili hlavou a pokračovali dále.⁴⁷⁸

K výjimkám v relativně poklidné nejstarší etapě modelování vztahu příznivců ke spolkům-klubům patřil symbolicky první souboj SK Slavie a AC Sparty, hraný v rámci zmiňovaných „Národních zápasů mužstev kopaný míč cvičících“ roku 1896 na Císařské louce. I díky rozpačitému vývoji vzbudil velké rozčilení mezi publikem, které se poprvé rozdělilo na dvě skupiny a akci dokonce několikrát přerušilo vtrhnutím na hrací plochu. Emoce se přenesly i na soudce Josefa Rösslera-Ořovského, který se navzdory pověsti muže společensky na výši nechal strhnout k prudkým slovům vůči přihlížejícím.⁴⁷⁹ Tisk proto hodnotil akci velmi negativně pro špatné mravy, hrubost a urážky.⁴⁸⁰ Upozornil i na nutnost vybudovat zábrany kolem hřiště. S pominutím úvodního a na dlouhou dobu i posledního „derby“ však nejsou žádné výraznější excesy do roku 1899 zaznamenány.

---

⁴⁷⁸ BURIAN, Vlasta. *Klub fotbalových panen: mecenáš z Chicaga*. Praha: Akropolis, 1991, s. 13.

⁴⁷⁹ JIRIČKO, Pavel. Sto let „soutěže footballistické“, in: *Dějiny a současnost*. 1996, roč. 18, č. 3, s. 21–24.

⁴⁸⁰ HEINZ, Vilém. Z našeho světa sportovního, in: *Národní listy* (31. března 1896), s. 4.

I díky neklidnému průběhu zápasu SK Slavia a AC Sparty si akce více všimala dobová média. Epochu kočovného publika lze proto dobře přiblížit srovnáním informací březnových *Národních listů* a listopadové *Národní politiky* z roku 1896. Údaje vykazují až propastný rozdíl ve sdělení o počtu přihlížejících. Na strankách prvních novin se lze dočíst, že se na Císařskou louku dostavilo 121 diváků.⁴⁸¹ I když měla mládež do 21 let vstup zdarma, hovoří o několik měsíců mladší list o 4 000 hlavém davu na utkání mezi AC Spartou a AC Prahou. Evidentně zde šlo o koncepční rozdíl mezi sčítáním platících a všech kolemjdoucích.⁴⁸² S ekonomizací hnutí a současnou separací hřišť od veřejných prostorů se parametr stabilizuje. Autoři sloupků se však v dané době rozcházeli nejen v kategorizaci nahlížení návštěvnosti, ale rovněž hry samotné. Někdy se dokonce zdálo, že se snaží přiblížit rozdílný sport. Navíc by uvedená komparace vyvracela v literatuře zmiňovaný závěr o stagnaci kopané v rámci AC Sparty mezi roky 1896 až 1904.⁴⁸³

K dalším distinktivním znakům epochy kočovného publika patřila i související absence klasických papírových vstupenek. Ty se začínají prosazovat až se separací hřišť od veřejného prostoru ulice. I když se už od roku 1896 vydávaly na utkání DFC Prag, který kolem své hrací plochy a moderního zázemí vybudoval vysoké bariéry, směřovala iniciativa spíše k zabránění přístupu neplatícího a zejména nacionálně laděného publika s antisemitskými a šovinistickými sklony. Nešlo proto o záležitost plošnou. SK Slavia přistoupila k prodeji lístků roku 1899, kdy u letenské vodárny přivítala výběr Berlína a placené hlediště vymezila zapůjčeným plůtkem.⁴⁸⁴ S ekonomizací hnutí po roce 1900 se v rychlém sledu přidávaly i další spolky-kluby, které díky zájmu veřejnosti pronajímaly a vymezovaly svá výsostná území. Než však doba dozněla do stavu vydávání dokladů o zaplacení sportovní podívané, házeli přihlížející peníze pořadatelům buď do pokladnic, nebo klobouků a nádob. Na venkově přežívají rudimenty uvedeného habitu dodnes.⁴⁸⁵

---

⁴⁸¹ HEINZ, Vilém. Z našeho světa sportovního, in: *Národní listy* (31. března 1896), s. 4.

⁴⁸² KALVA, Jaroslav. Kopaná. A.C. Sparta v. A.C. Praha, in: *Národní politika* (27. listopadu 1896), s. 7.

⁴⁸³ BLECHARZ, Pavel. *Kulturní dějiny kopané v Čechách na přelomu 19. a 20. století: přechod od lokálních plácků k masovému sportu*. Brno: Filosofická fakulta Masarykovy university, 2015, s. 34.

⁴⁸⁴ Archiv Sbírký tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fond Fotbal, kluby, Praha, SK Slavia, Vstupenky, 1900 – 2004, karta 16, inv. č. 1681.; JELÍNEK, Radovan, JENŠÍK, Miloslav a kol. *Atlas českého fotbalu: od roku 1890*. Praha: Radovan Jelínek, 2005, s. 86.

⁴⁸⁵ KRÁL, Lubomír. *Historie německé kopané v Čechách*. Praha: MJF, 2006, s. 34–36.

5.2 Epocha divadelního publika

Na počátku roku 1899 dochází během série propagačních zápasů s Berlínem, ve Vídni a s Oxfordem k nalezení divácké poptávky po kopané, kterou krátce nato využili podnikatelé, a stala se hybatelem profesionální přeměny. Noviny, hlavně pak po utkání s anglickými amatéry, nadšeně psaly o „mnohočetné hradbě přihlížejících kolem hřiště“, a že se k překvapení všech nachází v Praze „početné publikum o věc se interesující“.⁴⁸⁶ Fotbalu nebylo možné – alespoň v rámci české společnosti – vytvořit lepší propagaci.⁴⁸⁷

Utkání měla na přelomu století punc společenské události, kterou navštěvovali i významní představitelé pražského veřejného dění.⁴⁸⁸ U hřiště sedávalo i mnoho dam na donesených skládacích sedlích, někdy i v blátě a sněhu. Nohy měly na základě výpovědi přítomného novináře kvůli nepříznivému počasí „vyzbrojeny shrnovačkami“.⁴⁸⁹ Lidé namačkaní kolem hrací plochy nehluchně sledovali dosud nevídanou podívanou z ciziny a vzácné hosty provádějící slavnostní výkopy, natož aby kritizovali výkon rozhodčího nebo hráčů soupeře. Kultura loajálních příznivců však nebyla prozatím rozvinuta, proto přítomní používali známé vzory z dalších druhů performancí – z divadla či kabaretu.⁴⁹⁰

Nejslavnější utkání epochy mezi SK Slavií a Oxford University AFC sledoval se 4 000 diváky platicími a mnoha dalšími bez zakoupené vstupenky i pražský arcibiskup hrabě Schönborn, dále místodržitel hrabě Coudenhove, maršálek zemského sněmu kníže Lobkowicz, primátor Podlipný, britský konzul Piastor, nebo šlechtici Schwarzenberg a Thurn-Taxis, který kopanou sám provozoval v rámci vlastního Loučenského zámeckého mužstva.⁴⁹¹ Na zápas SK Slavie s SC Minerva Berlín, který proběhl rovněž roku 1899,

---

⁴⁸⁶ HEINZ, Vilém. Sportovní věstník. Oxford – Slavia 3:0, in: *Národní listy* (29. března 1899), s. 3.

⁴⁸⁷ PACINA, Václav. *Sport v Království českém*. Praha: Mladá fronta, 1986, s. 119.

⁴⁸⁸ HEINZ, Vilém. Sportovní věstník. Oxford – Slavia 3:0, in: *Národní listy* (29. března 1899), s. 3.; KALVA, Jaroslav. Oxford proti Slavii, in: *Národní politika* (29. března 1899), s. 4.

⁴⁸⁹ PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 149.

⁴⁹⁰ NINGER, Milan, KOLIŠ, Jiří. *Český sport 1862 – 1914*. Kladno: Nezávislý novinář (IV), 2003, s. 269.

⁴⁹¹ HEINZ, Vilém. Sportovní věstník. Oxford – Slavia 3:0, in: *Národní listy* (29. března 1899), s. 3.; KALVA, Jaroslav. Oxford proti Slavii, in: *Národní politika* (29. března 1899), s. 4.; JELÍNEK, Radovan, JENŠÍK, Miloslav a kol. *Atlas českého fotbalu: od roku 1890*. Praha: Radovan Jelínek, 2005, s. 6, 10.

se zas přišel podívat princ Lobkowicz, kněžna Schwarzenbergová nebo rytíř Doubek.⁴⁹² K zápasu s AC Viktorií Vídeň přinesly noviny informaci, že se do hlediště dostavily i „nejvýznamnější pražské rodiny“. Elita leckdy přicházela před významnými střetnutími shlédnout i přípravu mužstva. I díky přítomnosti honorace vystupovali lidé ukázněněji než roku 1896, navzdory skutečnosti, že se návštěvnost zvedla skoro dvacetinásobně.⁴⁹³

Utkání uvedené epochy zhruba v letech 1899 až 1901 souvisela v rámci českého hnutí především s SK Slavií, která se na rozdíl od DFC Prag pořádání podobných akcí se zahraniční účastí postupně učila. Na přelomu století zorganizovala na Letenské pláni na 36 zápasů popisovného společenského záběru.⁴⁹⁴ AC Sparta vstoupila do evropského povědomí až po roce 1904, kdy už probíhá intenzivněji modelování klubových loajalit.

5.3 Epocha loajálního publika

Nárůst počtu přihlízejících na propagačních zápasech položil v letech 1905 až 1910 slušný základ k vytváření klubových loajalit. S profesionalizací a zevšedňováním kopané se honorace z hlediště vytrácí a dámy vyklízejí pozice u hrací plochy místním klukům. Tento zvyk pak přežíval až do počátku *normalizace*. I řadoví diváci se změnili. Nepřicházeli už pouze ze zvědavosti nebo za sportovním zážitkem podobným návštěvě divadla, ale ztotožňovali se podle výše uvedených kritérií se svými mužstvy, která pak podporovali v každé situaci a za každého počasí. Návštěva utkání už nepředstavovala pouze nárazovou podívanou, ale dlouhodobý vztah, povinnost k sociální nebo národní skupině, hráčům i pocit pospolitosti, soudržnosti nebo hájení výsostného prostoru. Ke zmiňovaným poutům se v průběhu epochy přidal i element kolektivní paměti, založený na vyprávění příběhů o slavných vítězstvích a porážkách, nebo anekdot o milovaných i

---

⁴⁹² HEINZ, Vilém. *Athletika a sportovní hry. Zápas fotbalový sportovního klubu Slavia proti sportovnímu klubu Minerva (Berlín) dne 11. května 1899*, in: *Národní listy* (11. května 1899), s. 15.; PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 136.

⁴⁹³ HEINZ, Vilém. *Sportovní věstník. Fotbalový zápas sportovního klubu „Slavia“ mužstvo A, proti Athletic-Clubu Victoria z Vídně*, in: *Národní listy* (23. října 1899), s. 3.

⁴⁹⁴ *Neoficiální archiv fotbalového klubu SK Slavia Praha* [online]. [cit. 2015-08-02]. Dostupné z: <http://slavia.webzdarma.cz/>

nenáviděných protagonistech. Fotbalová mytologie, upravená podle historie konkrétních uskutení, se stala významnou výbavou každého příznivce mimo prostor kolem hřiště.⁴⁹⁵

Není proto divu, že loajální příznivci neváhali v pravidelných intervalech platit za vstupné. Na přelomu století se pohybovalo kolem 0,40 K na mužstva pražská nebo středočeská, 0,60 K na slavné rakousko-uherské kluby z Vídně nebo Budapešti, a 0,80 K na hosty z Angie. S investicemi do zlepšování kvality hry nebo zázemí pro diváky se začala hodnota lístků úměrně zvyšovat. Nejvýše pak šplhala, když museli domácí hradit režii spojenou s příjezdem zvukného zahraničního soupeře. S parcelací hlediště se navíc suma lišila podle místa sledování zápasu – na stání od 1,40 K do 2,40 K, na sezení pak v případě DFC Prag nebo SK Slavie, která však měla i sníženou sazbu pro studentstvo, za 3,60 až 5 K respektive 0,40 K.⁴⁹⁶ Fotbal nebyl před zmasověním lacinou záležitostí, i proto do roku 1914 představoval spíše výsadu vyšších a zejména středních vrstev.⁴⁹⁷

Utkání SK Slavie se zahraničními protivníky přesto navštěvovalo kolem 3 000 diváků, na speciální soupeře se prodávalo až 6 000 vstupenek, viz zápasy s AB Kodaň, Corinthians FC, Newcastle United FC, Civil Service FC nebo Manchester United FC. Sousední DFC Prag o masovou kulisu u hrací plochy příliš nestál. Naopak AC Sparta měla s návštěvností problémy. Na nové letenské hřiště sice docházelo ve slavné sezoně Koškova působení v „rudém“ dresu nadprůměrných 1 500 až 2 000 diváků, ambiciózní klub však směřoval k metám nejvyšším. Na střetnutí s Evertonem FC přišlo pouze 1 600 diváků, na Newcastle United FC pak 1 850 příznivců, přestože šlo o významná anglická mužstva.⁴⁹⁸ Nárůst publika stimuloval počínaje rokem 1905 bolestný krach, zarputilá snaha vyrovnat se SK Slavii a především rostoucí sportovní výkonnost a popularita hry.

---

⁴⁹⁵ HALBWACHS, Maurice. *Kolektivní paměť*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009, s. 93–94.; LIESSMANN, Konrad Paul. Kulatý nesmysl. Přemýšlení o fotbalu, in: *týž. Universum věcí. K estetice každodennosti*. Praha: Academia, 2012, s. 86, 88.

⁴⁹⁶ Archiv Sbírký tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fond Fotbal, kluby, Praha, SK Slavia, Vstupenky, 1900 – 2004, karton 16, inv. č. 1681.

⁴⁹⁷ SCHEINOST, Ferdinand. *Slavné postavy naší kopané*. Praha: Tempo, 1940, s. 12.; ZWICKER, Stefan. 100 Jahre Spitzensport in der Böhmischem Provinz. Der Fussball in Teplitz-Schönau bis 1945, in: DAHLMANN, Dittmar, HILBRENNER, Anke, LENZ, Britta. *Überall ist der Ball rund. Zur Geschichte und Gegenwart des Fussbals in Ost – und Südosteuropa*. Essen: Klartext Verlag, 2011, s. 320.

⁴⁹⁸ BLECHARZ, Pavel. *Kulturní dějiny kopané v Čechách na přelomu 19. a 20. století: přechod od lokálních plácků k masovému sportu*. Brno: Filosofická fakulta Masarykovy university, 2015, s. 46.

Nejvěrnější příznivci se pak po vzoru amatérských zakladatelů stávali součástími svých klubů. Každoročně platili příspěvky ve výši zhruba 100 K a s hrdostí sebou nosili legitimace, které měly platnost stálé vstupenky nejen na zápasy kopané, ale i cyklistiku, veslování nebo atletiku.⁴⁹⁹ Ta se pak stává, spolu s dalšími soutěžemi – např. o nejdelší kop míčem do dálky – součástí zábavných přestávkových programů pro publikum.⁵⁰⁰

Identifikace diváka s klubem však došla svého završení nejen držením průkazu, ale hlavně veřejným vyznáváním své příslušnosti. Tento „stav srdce“ mohli vyjádřit na „burze“, která se scházela každou neděli v průjezdu bývalého *Prager Tagblattu*. Horliví přívrženci SK Slavie, AC Sparty, ale i DFC Prag zde diskutovali a přeli se. Mnohdy se zde rovněž vyčkávalo na aktuální zprávy ze zájezdů pražských mužstev po Evropě.⁵⁰¹

Skutečnost završení určitého stupně procesu identifikace lze dobře doložit statí redaktora časopisu České strany pokrokové *Čas* Josefa Kaufmanna z roku 1907, který se pozastavuje nad úkazem, že „lidé zanedbávají své povinnosti, plní pokladny klubů a šílí na Letné po vítězství SK Slavie nebo AC Sparty“.⁵⁰² Na základě nesporné poptávky veřejnosti zařazovaly všechny noviny napříč společenským spektrem sportovní rubriku, kde převažovaly zprávy ze světa kopané. Tento vztah příznivců k mužstvům se začíná projevovat i v podobě potulování po zápasech na hřištích soupeře. Aktivita však před vypuknutím první světové války prozatím nepřesahuje prostor pozdější Velké Prahy.⁵⁰³

Stále pevnější pouto zvyšujícího se počtu příznivců rozličného původu se krátce po diverzifikaci loajalit ke konkrétním klubům začalo projevovat zhoršováním mravů kolem hracích ploch. Už roku 1906 se setkáváme se zprávami o výtržnostech. Sřetenutí

---

⁴⁹⁹ Národní archiv: fond Presidium policejního ředitelství v Praze 1808 – 1915, DFC Prag, karton 1617, spis V 28/134.; Tamtéž: DFC Prag, karton 2025, spis V 28/5.; Tamtéž: DFC Germania Prag, karton 2034, spis V 28/37.; Tamtéž: FK Austria Prag, karton 2043, spis V 28/155.; Tamtéž: DBC Sturm, karton 2043, spis V 28/165.; Tamtéž: SK Meteor Praha VIII, karton 2047, spis V 28/230.; Tamtéž: SK Žižkov, karton 2048, spis V 28/266.; Tamtéž: AFK Smíchov, karton 2048, spis V 28/272.; Tamtéž: SK Viktoria Žižkov, karton 2676, spis V 28/58.; Tamtéž: DFC Prag, karton 2676, spis V 28/61.; Tamtéž: SK Slavia, karton 2678, spis V 28/92.; Tamtéž: ČAFC Královské Vinohrady, karton 2679, spis V 28/116.

⁵⁰⁰ MACKŮ, Jiří. *Pražská Letná: obdivuhodné sportovní století 1860 – 1960*. Praha: CaK, 2015, s. 43.

⁵⁰¹ SCHEINOST, Ferdinand. *Slavné postavy naší kopané*. Praha: Tempo, 1940, s. 25.

⁵⁰² <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Cas/21.1907>

⁵⁰³ HAFER, Andreas, HAFER, Wolfgang. *Hugo Meisl, aneb, Vynález moderního fotbalu: životopis*. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, 2011, s. 16–17.; HAUSMANN, Jiří. Dánové v Praze, in: *týž. Divoké povídky*. Praha: Mladá fronta, 1948, s. 45–54.

AC Sparty s ČAFC Královské Vinohrady vedlo k přerušení veškerých styků hostujícího mužstva s letenskými kvůli házení kamenů na hráče po závěrečném hvizdu.⁵⁰⁴ Shodně se zachovalo i vídeňské publikum ke spartanům po dubnovém utkání s CFC Vienna. U bran hřiště DFC Prag zas čeští útočníci napadli před domácím zápasem německého flašinetáře za neustálé přehrávání písně „Wacht am Rhein“.⁵⁰⁵ Souboj velkých lokálních rivalů Staroměstského SK s Novoměstským SK předčasně ukončil donesenou píšťalkou neznámý poberta z hlediště.⁵⁰⁶ Kvůli výtržnostem během zápasu WAC proti AC Spartě roku 1906 inicioval Hugo Meisl dokonce stávkou rozhodčích.⁵⁰⁷ Ani SK Slavia nebyla před „derby“ na hřišti AC Sparty roku 1912 ušetřena pronikavému pískotu.⁵⁰⁸ Lze proto konstatovat, že kopaná sice kolem roku 1905 dosud nezavršuje změnu ekonomickou, začíná se však v porovnání s rokem 1899 projevovat posun kulturní. Excesy, hrubost a další nevybíravé postoje k soupeřům se staly zcela běžným koloritem. Na počátku roku 1913 se pak dokonce setkáváme s prvními násilnostmi mezi diváky přímo v hledišti.⁵⁰⁹

K hlavním příčinám zhoršování mravů na stadionech patřilo vedle stále rostoucí popularity hry v rámci různých společenských vrstev i větší povědomí o pravidlech. Ta však měla podle stáří, původu nebo druhu vydání rozličný výklad. Nejčastěji pocházela z první poloviny 90. let 19. století, kdy se kopaná od pojetí kolem roku 1905 díky vlivu anglické školy značně lišila.⁵¹⁰ Lidé se mohli řídit variantou náčelníka ČOS (České obce

---

⁵⁰⁴ JENŠÍK, Miroslav, MACKŮ, Jiří. *Kronika českého fotbalu I*. Praha: Olympia, 1997, s. 133.

⁵⁰⁵ HAFER, Andreas, HAFER, Wolfgang. *Hugo Meisl, aneb, Vynález moderního fotbalu: životopis*. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, 2011, s. 24.

⁵⁰⁶ PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 278, 298, 309.

⁵⁰⁷ HAFER, Andreas, HAFER, Wolfgang. *Hugo Meisl, aneb, Vynález moderního fotbalu: životopis*. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, 2011, s. 43.

⁵⁰⁸ HEINZ, Vilém. Sportovní věstník. Kopaná. K zápasu Slavia v. Sparta. *Národní listy* (9. prosince 1912), s. 2–3.

⁵⁰⁹ FRONK, Václav. *Sebereflexe české společnosti: přelom 19. a 20. století v perspektivě humoristických časopisů*. Praha: Irbis, 2011, s. 186.

⁵¹⁰ Archiv Sbirky tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fond Fotbal, ČSF, Noviny a články, Jak vznikl pravzor všech lig – liga anglická; Ručí klub za úraz divákův způsobený hráčem?; Jak se vyvíjela kopaná, list s výstřížky, 1939 (tisk), karton 2, inv. č. 83.; Tamtéž: Kopaná od roku 4000 před Kristem až po dnešek, in: Národní politika, č. 99, 19. 4. 1939; Jak pomalu se rodila dnešní kopaná, in: Národní politika, č. 105, 16. 4. 1939, (listy s výstřížky), karton 2, inv. č. 84.

sokolské) Josefa Klenky z roku 1892, publikovanou v listu *Sokol*.⁵¹¹ Existoval i český překlad sekretáře SK Slavia Karla Hammera, dovezený roku 1893 Josefem Rösslerem-Ořovským přímo z Anglie.⁵¹² Fotbalové zákonitosti pak sepsal roku 1894 i předseda AC Sparty Maxmilián Švagrovský v časopise *Sportovní obzor*. Kluby se snažily vyložit si kopanou po svém. K hlavním příčinám patřila zmiňovaná slabost ústředních institucí.⁵¹³ Moderní pojetí řízení hry, využívané mezi válkami, zveřejnil na konci své rozhodcovské kariéry roku 1913 v časopise *Illustriertes Sportblatt* pozdější impresárió Hugo Meisl.⁵¹⁴

Navzdory existenci pravidel však lidé běžnou brutalitu hry příliš neřešili, pokud se dodržoval vzájemně spravedlivý metr. Mezi nejoblíbenější patřili sudí, kteří se snažili maximalizovat plynulost hry, např. pískali málo postavení „offside“. Než došlo alespoň k bazální institucionalizaci – zavedením první Technické a zkušební komise rozhodčích roku 1905 – podíleli se na řízení zápasů předsedové soupeřících mužstev, každý měl na starosti polovinu hřiště. I když dochází po roce 1910 ke stabilizaci výkladu, stereotypy diváků se už nezměnily. Současně se zmasověním sportu naopak přešly v lidový kolorit. Uvažme, že poukazování na nepřilíš kvalitní výkon arbitřů, spojovaný s domněnkami o korupci nebo vítání hostů pískotem přežilo dodnes. I když se s prvním zvykem můžeme setkat i v dalších zemích, v druhém případě máme co k dočinění s úkazem českým.⁵¹⁵ Ačkoli při většině incidentů samozřejmě nešlo o přímé násilí nebo házení kamenů, stala se návštěva utkání kopané stále rozšířenějším ventilem nepokojenosti nebo frustrací.⁵¹⁶

Schématismy modelování klubových loajalit však měly už před rokem 1914 své výjimky. DFC Prag do prostředí pražské kopané zavedl *fenomén nežádoucího publika*, který se předtím vyskytoval především ve Vídni. U většiny hřišť pronásledovaly hráče i

---

⁵¹¹ KLENKA, Josef. Hra s míčem zvaná „football“, in: *Sokol*. 1890, roč. XVI, č. 7, s. 120–121.; KLENKA, Josef. „Kopaná“ jednoduchá (Anglicky Football), in: VANÍČEK, Karel. *Sborník sokolské župy Podbělohorské k I. sletu na Kladně 3. července 1892*. Praha, 1892, s. 84–87.

⁵¹² RÖSSLER-OŘOVSKÝ, Josef. První počátky, in: PETRŮ, Karel (ed.). *Třicet let Českého Svazu Footballového 1901 – 1931 a trochu historie kopané v zemích československých*. Praha, 1931, s. 9.

⁵¹³ MÍKA, Zdeněk. *Zmizelá Praha. Sporty a sportoviště: počátky tělesné výchovy a sportu v Praze*. Praha: Paseka, 2011, s. 43.

⁵¹⁴ HAFER, Andreas, HAFER, Wolfgang. *Hugo Meisl, aneb, Vynález moderního fotbalu: životopis*. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, 2011, s. 45, 58.

⁵¹⁵ HEINZ, Vilém. Sportovní věstník. Kopaná. K zápasu Slavia v. Sparta. *Národní listy* (9. prosince 1912), s. 2–3.

⁵¹⁶ PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 278.

příznivce nadávky českých nacionalistů i německých šovinistů, viz napadení flašinetáře před utkáním na Letné proti CFC Vienna.⁵¹⁷ I proto vyjíždělo mužstvo raději za hranice. Na domácí zápasy pak vedení nadhodnocovalo vstupné, protože nemělo zájem vytvářet u své hrací plochy masovou diváckou kulisu. Navíc představenstvo vědělo, že nemůže v případě soupeření o vyšší návštěvnost AC Sparty natož SK Slavii porazit. Akcentovali proto raději svůj elitní a výsadní ráz. Nutno rovněž podotknout, že podobnou strategii si mohly dovolit pouze uskupení podporovaná nejen z běžných příjmů, ale i podnikateli.⁵¹⁸

K dalším výjimkám z běžného schématu v procesu utváření loajalit patřil rovněž *fenomén osobních příznivců hráčů*. SK Slavia proti němu vystoupila nebyvale razantně vyřazením největších hvězd – Koška, Baumruka a Krummera z mužstva. Ačkoli získali pro AC Sparty momentální uznání doma i v zahraničí, na „kult primadon“ zde doplatili. Když se pak pilíře sestavy vrátily za necelý rok nazpět, došlo při nevelkých návštěvách k dalšímu hospodářskému propadu právě i díky podobným, prozatím neidentifikovaným divákům. Nutno konstatovat, že na rozhraní mezi výdělkem a ztrátou, mohl navzdory značné převaze věrných sehrát roli právě i podobný druh publika, které byť v menšině, rozhodovalo o ekonomickém úspěchu nebo neúspěchu akce. I zde se projevoval rozdíl v nahlížení zemských národů na kopanou. Německé noviny vynášeli své borce na první stránky sportovních rubrik, naopak české rovnostářství stavělo do popředí spíš kolektiv. I když prvotřídní výkony požadovalo, kult hvězd se i díky výše uvedeným negativním zkušenostem a stejným názorům na profesionalismus před rokem 1914 příliš nenosil.⁵¹⁹

K roku 1910 už měli nejen redaktoři, ale i představitelé klubů určité zkušenosti s požadavky, návyky a strategiemi pražského publika ve věci návštěv zápasů. U rivalů SK Slavie a AC Sparty se začínají vyskytovat snahy o vzájemné snižování počtu diváků na utkáních pomocí pořádání současného střetnutí rezervního mužstva za nižší vstupné, což mohlo nalákat začínající nebo nevyhraněné příznivce a znatelně snížit hospodářský profit soupeře. Naopak koalice uvedené výše v souvislosti s *Turnajem o stříbrný věnec*

---

⁵¹⁷ HAFER, Andreas, HAFER, Wolfgang. *Hugo Meisl, aneb, Vynález moderního fotbalu: životopis*. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, 2011, s. 24.

⁵¹⁸ Národní archiv: fond Presidium policejního ředitelství v Praze 1808 – 1915, DFC Prag, karton 1617, spis V 28/134.; Tamtéž: DFC Prag, karton 2025, spis V 28/5.; Tamtéž: DFC Prag, karton 2676, spis V 28/61.

⁵¹⁹ ŠIKL, Jaroslav. *Hrdinové míče kopaného: čtyři příběhy ze začátku historie a prvního vrcholu naší kopané*. Praha: Olympia, 1987, s. 102–103.

a *Turnajem o stříbrný míč města Karlína* se snažily o spolupráci. Termíny výkopů pak přizpůsobovaly zaštit'ovatelům nejčastěji ustanovením nedělního dopoledního začátku. Tradici, která se zrodila před rokem 1914, dodnes uplatňují menší pražská mužstva.⁵²⁰

5.4 Epocha masového publika

K předobrazům vrcholu zájmu diváků o kopanou mezi světovými válkami lze ve středoevropském kontextu směle zařadit i pražské prostředí v letech 1910 až 1914. Už nešlo o lidovou veselici roku 1896, ani významnou událost roku 1899, loajální příznivci si vytvořili vlastní kulturu bez nutnosti přejímání vzorů z dalších druhů performancí. Etablování události návštěvy utkání kopané dospělo hlavně v rámci městské společnosti k ritualizaci vycházející z posvátnosti identifikovaných klubů pro vytknuté skupiny. Ty následně vytvořily základ ke zmasovění, projevovaném v dobách úspěchu lidmi, kteří se během roku o hru mnoho nezajímali. Fotbal se pevně usadil v české každodennosti.⁵²¹

Nezpochybnitelný doklad, že si hra vydobyla pevné místo v každodenním životě společnosti a stala se i možným vyjádřením politických postojů, představovalo přivítání reprezentačního mužstva Čech na nádraží Františka Josefa I. po návratu z vítězného ME UIAFA v Roubaix roku 1911. Sešly se zde davy lidí včetně mnoha žen. Kapela zahrála na počest borců v souvislosti se sportem poprvé „Kde domov můj“.⁵²² I dnes veřejností silně reflektovaná festivita velkolepých přijetí úspěšných výběrů po návratu do vlasti – nejčastěji s podtextem úspěchu malého národa nad zbytkem světa – začala právě zde.⁵²³

Mezi řádky slavného příjezdu šlo rozpoznat zejména pocit revanše za vyloučení ČSF z FIFA, které zajistil židovský podnikatel s kopanou původem ze Sedlce u Kutné

---

⁵²⁰ PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 336.

⁵²¹ LENDEROVÁ, Milena, JIRÁNEK, Tomáš, MACKOVÁ, Marie. *Z dějin české každodennosti: život v 19. století*. Praha: Karolinum, 2009, s. 356.

⁵²² KOLÁŘ, František. „Nesmiřitelná“ rivalita Slavia a Sparty: kapitola z počátků českého fotbalu, in: DEJMEK, Jindřich, HANZAL, Josef (edd.). *České země a Československo v Evropě XIX. a XX. století: sborník prací k narozeninám prof. dr. Roberta Kvačka*. Praha: Historický ústav AV ČR, 1997, s. 189.

⁵²³ Archiv Sbírký tělesní výchovy a sportu Národního muzea: fond Fotbal, Sportovní tisk, novinové články, Vítězná mužstva, které dobylo ve Francii mistrovství Evropy, in: Sport a hry, roč. 10, 1911, karton 22, inv. č. 1967.

Hory – Hugo Meisl.⁵²⁴ Sjednocení rakousko-uherského sportu mělo představovat dar mocnáři k 60. výročí panování v podunajské monarchii. Na symbolicky pojmenovaném místě si proto přítomní užili pocit zadostiučinění dvojnásob. Náladu nemohla zkazit ani skutečnost, že se soutěže zúčastnila pouze dvě další mužstva. Naopak v rámci německé pražské společnosti se zájem o kopanou s ústupem DFC Prag a ustálením převahy SK Slavie, AC Sparty a SK Viktorie Žižkov klesal. Klub už nemohl movitým podnikatelům sloužit k propagaci, ani ke zvýraznění národní převahy na sportovním poli. Současně se zmasověním podívané už neměl váhu ani elitní ráz. I proto nakonec dosud nacionálně profilovaný bankovní sektor pragmaticky přešel na druhou stranu letenské barikády.⁵²⁵

Nárůst zájmu české veřejnosti o moderní hru se po roce 1910 projevoval vedle velkolepého přivítání hráčů po návratu z Francie nebo stabilizace sportovních rubrik ve většině novin napříč společenským i národnostním spektrem i významným zvyšováním návštěvnosti. S vyrovnáváním domácí špičky klesala prestiž utkání pražských mužstev s kluby zahraničními na úkor vzájemných zápasů „silného trianglu“ – SK Slavie, AC Sparty a SK Viktorie Žižkov, které lákaly více diváků. Týmy z Rakouska, Maďarska a zejména pak z Anglie budily v počátcích hnutí zájem díky předpokládané výkonnosti, ale i skutečnosti, že přijížděly z daleka a měly automaticky punc cizokrajné atrakce.⁵²⁶

I když do pražských měst a leckdy dokonce i na předměstí zavítala před rokem 1914 skutečně špičková mužstva z Británie, např. Celtic Glasgow FC, Newcastle United FC nebo Manchester United FC, šlo ve většině případů o nahodile složené mimosezónní skupiny zvané „Rambler“ nebo „Wanderers“ pochybné kvality a pověsti. Ke známým výtečníkům patřili především borci Surrey Wanderers FC. Tulácké kluby se spoléhaly

---

⁵²⁴ Archiv hlavního města Prahy: fond Spolkový katastr, Český svaz fotbalový, karton 592, signatura XIV/0120.; Národní archiv: fond Presidium policejního ředitelství v Praze 1808 – 1915, Český svaz fotbalový, karton 1978, spis V 18/36.; HAFER, Andreas, HAFER, Wolfgang. *Hugo Meisl, aneb, Vynález moderního fotbalu: životopis*. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, 2011, s. 19–22.; KOLÁŘ, František. „Nesmiřitelná“ rivalita Slavie a Sparty: kapitola z počátků českého fotbalu, in: DEJMEK, Jindřich, HANZAL, Josef (edd.). *České země a Československo v Evropě XIX. a XX. století: sborník prací k narozeninám prof. dr. Roberta Kvačka*. Praha: Historický ústav AV ČR, 1997, s. 184.

⁵²⁵ JINDRA, Zdeněk, JAKUBEC, Ivan a kolektiv. *Hospodářský vzestup českých zemí od poloviny 18. století do konce monarchie*. Praha: Karolinum, 2015, s. 437.; KRÁL, Lubomír. *Historie německé kopané v Čechách*. Praha: MJF, 2006, s. 13, 219–220.

⁵²⁶ JELÍNEK, Radovan, JENŠÍK, Miloslav a kol. *Atlas českého fotbalu: od roku 1890*. Praha: Radovan Jelínek, 2005, s. 8.

na skutečnost, že pouhý anglický původ bude pro místní lákavým. Nebylo neobvyklé, že se ve středu podobných skupin potloukajících se po Evropě ukrývali hledaní zločinci, kteří díky zájezdu na kontinent unikali v rodné zemi spravedlnosti. I proto se nakonec proti výjezdům hráčů proslulých spíše hrubostí a alkoholismem než pohlednou hrou postavilo roku 1906 zasedání FIFA v Bernu, včetně zástupců ČSF Horáčka a Rayma.⁵²⁷

Tulácká mimosezónní mužstva přestala z rozhodnutí FIFA kontinentální Evropu navštěvovat. Upadal zde však i zájem o slavnější hosty ze zahraničí. Kluby z pražských měst a předměstí ušetřily spoustu peněz vynakládaných na úhradu příjezdu, pobytu a vystoupení drahých protagonistů. I publikum s rostoucí sportovní gramotností vycítilo kvalitativní nivelizaci a klesající návštěvností dalo své postoje najevo, což samozřejmě představovalo díky pokračujícímu procesu ekonomizace klíčový moment. S rozvojem hnutí spojeným se společenskou identifikací, která přesahovala rámec běžné podívané a současně vedla ke vzniku řady rivalit, rostl zájem právě o vzájemné potýkání v rámci daného, nyní už převážně českého prostředí. Namísto prvoplánové a exotické podívané začal existovat spletitý systém přátelství, nepřátelství, koalic a bojkotů. Toto umocnění emocí diváků vedlo po roce 1910 k vrcholu snah o maximalizaci počtu přihlížejících.⁵²⁸

Nárůst počtu přihlížejících vrcholící po roce 1910 lze považovat za výjimečný. Na první střetnutí SK Slavia a AC Sparty roku 1896 přišlo 121 platících diváků, mládež do 21 let měla vstup volný.⁵²⁹ Utkání SK Slavia s Oxford University AFC roku 1899 už shlédlo na 4 000 majitelů vstupenek a dalších několik set přítomných zvnějšku prostoru vymezeného drátem.⁵³⁰ Informace o návštěvnosti začaly noviny pravidelně podávat po roce 1900 na základě sdělení hlavních pokladníků o počtu prodaných lístků – nejčastěji 2 000 až 4 000, maximálně 6 000 na zápas. Když však AC Sparta zdolala 1. října 1911 poprvé dosud suverénní SK Slavii, viděla příští vzájemný souboj 2. června 1912 první pěticiferná návštěva 12 000 diváků. Nutno však dodat, že na Letné současně probíhal Vsesokolský slet.⁵³¹ Na následující derby 5. října 1913 se kolem hrací plochy v blízkosti

---

⁵²⁷ PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 41.

⁵²⁸ HEINZ, Vilém, Reprezentanti anglického fotbalu, in: *Národní listy* (15. března 1913), s. 7.; POLÁČEK, Karel. *Muži v offsidu: ze života klubových přívrženců*. Praha: Paseka, 2004, s. 7.

⁵²⁹ HEINZ, Vilém. Z našeho světa sportovního, in: *Národní listy* (31. března 1896), s. 4.

⁵³⁰ HEINZ, Vilém. Sportovní věstník. Oxford – Slavia 3:0, in: *Národní listy* (29. března 1899), s. 3.; KALVA, Jaroslav. Oxfordské mužstvo studentské, in: *Národní politika* (30. března 1899), s. 4.

⁵³¹ JENŠÍK, Miroslav, MACKŮ, Jiří. *Kronika českého fotbalu I*. Praha: Olympia, 1997, s. 178.

místního sadu vměstnalo neuvěřitelných 14 000 diváků bez podpory souběžné akce. Ti se stali spolu s pěti soudci svědky symbolického vítězství hostující AC Sparty 0:2.⁵³²

Když pak v neděli po zápase směřovali příznivci SK Slavie z Letné domů, velmi dobře věděli, že budou následujícího dne vystaveni ve svých zaměstnáních posměškům kolegů stranících AC Spartě. Tento společenský stav, kdy se dotyčný staví za svůj klub ve společnosti i v dobách nezdaru, vypovídá o dokončení utváření loajálního diváka.⁵³³

TAB. 2 - NÁVŠTĚVNOST VYBRANÝCH PRAŽSKÝCH KLUBŮ V SEZÓNĚ 1912/1913⁵³⁴

KLUB	NÁVŠTĚVNOST		UTKÁNÍ SE ZAHRANIČNÍMI SOUPEŘI	
	PRŮMERNÁ	NEJVYŠŠÍ	DOMA	VENKU
SK Slavia	4 100	14 000	22	7
DFC Prag	2 500	5 000	33	18
AC Sparta	2 600	12 000	8	3
SK Viktoria Žižkov	2 100	7 000	2	0
ČAFC Královské Vinohrady	800	2 000	0	0

⁵³² HEINZ, Vilém. Sportovní věstník. Kopaná. Slavia v. Sparta. Zejtra o 4. hod, in: *Národní listy* (4. října 1913), s. 4.; HEINZ, Vilém, HORÁČEK, Miroslav, KALVA, Jaroslav. Sportovní věstník. K. S. N. pro dohodu v české kopané, in: *Národní listy* (4. října 1913), s. 4.; HEINZ, Vilém. Sportovní věstník. Kopaná. Slavia–Sparta, in: *Národní listy* (5. října 1913), s. 7.; HEINZ, Vilém. Sportovní věstník. Slavný den české kopané, in: *Národní listy* (6. října 1913), s. 3.; KALVA, Jaroslav. Sport. A.C. Sparta – S.K. Slavia 2–0 (1–0), in: *Národní politika* (6. října 1913), s. 6–7.

⁵³³ PEŠEK–Kád'a, Karel, HLAVA, W. *Dnes hraje Kád'a: praktické rady fotbalového internacionála*. Praha: Melantrich, 1940, s. 42–43.

⁵³⁴ JELÍNEK, Radovan, JENŠÍK, Miloslav a kol. *Atlas českého fotbalu: od roku 1890*. Praha: Radovan Jelínek, 2005, s. 8.

6. Vznik fotbalového impresária

„...získat publikum k pobytu na hřišti v zimním nedělním odpoledni je obtížné. Menší část holduje zimnímu sportu, velké množství sedí v kavárně.“

Hugo Meisl (aneb Vynález moderního fotbalu)

Fotbalový impresário se nerodí, do sportovního prostředí vstupuje po několika pozitivních zkušenostech s pořadatelstvím zápasů počínaje rokem 1899, kdy se kopaná stává populární napříč národnostním spektrem pražské společnosti. Hru považuje nejen za prodejní artikl, který nabízí v místech s největší poptávkou – velkých městech nebo průmyslových lokalitách – ale i prostředek ke zviditelnění vlastní živnosti a příležitost k vytvoření nových hospodářských vazeb.⁵³⁵ Úspěch spočíval v rychlosti integrace do rámce hnutí, protože ekonomizace probíhala překotně. Ani poptávka společnosti nebyla neomezená. I proto se nejlépe zorientovali podnikatelé s největším množstvím kontaktů, zpravidla židovského původu. Na počátku procesu se však kanály proudění peněz zatím modelovaly, i proto lze první představitele zákulisí hry rozdělit do několika skupin.⁵³⁶

K vnějším představitelům počátků zákulisí kopané patřili sponzoři, kteří do hnutí přímo nevstupovali, ale pouze ho využívali k propagaci vlastní živnosti. Nejčastěji šlo o provozovatele restauračních zařízení v blízkosti domácí hrací plochy, kam se loajální příznivci uchýlovali rozebírat průběh zápasů, nebo prodejce sportovního vybavení, kteří

---

⁵³⁵ ZWICKER, Stefan. 100 Jahre Spitzensport in der Böhmischen Provinz. Der Fussball in Teplitz-Schönau bis 1945, in: DAHLMANN, Dittmar, HILBRENNER, Anke, LENZ, Britta. *Überall ist der Ball rund. Zur Geschichte und Gegenwart des Fussballs in Ost – und Südosteuropa*. Essen: Klartext Verlag, 2011, s. 320.

⁵³⁶ HAFER, Andreas, HAFER, Wolfgang. *Hugo Meisl, aneb, Vynález moderního fotbalu: životopis*. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, 2011, s. 15–17.

rovněž s nebyvalou rychlostí reagovali na rostoucí poptávku veřejnosti.⁵³⁷ Na přelomu století už mohl zájemce zakoupit kožený šněrovací míč hned na pěti místech v Praze.⁵³⁸

Skupina vnitřní zahrnovala podnikatele, které buď demonstrativně zvolila valná hromada, nebo setrvali spíše v pozadí.⁵³⁹ S nimi pak spolupracovali zprostředkovatelé zápasů bez klubové příslušnosti, skuteční impresářiové, placení procenty z výnosu akce. Kontakty spolků před ekonomizací nebo klubů, které nedosáhly pokročilejšího stupně vývoje, zajišťovali předsedové, kteří však s postupující strukturalizací nabývali spíše reprezentativního významu.⁵⁴⁰ Svou autoritou zaštiťovali pragmatické konání mecenášů a obchodních cestujících, které určoval výhradně předpokládaný zisk z pořádání akce.⁵⁴¹

K podstatným aspektům nových rolí patřila i nutnost bohatého společenského života. Skupiny prvních impresáriů, kteří se začínali pohybovat v zákulisí kopané, se nejprve scházely ve vyhrazených místnostech, situovaných v rámci pražských – českých nebo německých kaváren – a posléze i v prostorách vznikajících stadionů. I proto kluby, které se podnikatelského rizika spojeného s půjčkami na budování zázemí strachovaly, nedosáhly ve většině případů podpory vlivných postav a ani vyššího stupně ekonomické strukturalizace. Ke každému prestižnímu střetnutí se proto pro významné návštěvníky připravovaly bankety, na nichž se síť raných hospodářských vztahů nadále rozvíjely.⁵⁴²

---

⁵³⁷ Archiv Sbírký tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fond Fotbal, kluby, Praha, DFC Prag, Fussball Wettkampf, DFC Prag : Britania Berlin FC, 3. 4. 1899 (program) karton 15, inv. č. 1657.; Tamtéž: SK Slavia, Programy SK Slavia, 1900 – 1912, karton 16, inv. č. 1697–1711.

⁵³⁸ JENŠÍK, Miroslav, MACKŮ, Jiří. *Kronika českého fotbalu 1*. Praha: Olympia, 1997, s. 138.; KRÁL, Lubomír. *Historie německé kopané v Čechách*. Praha: MJF, 2006, s. 42.; LAUFER, Josef. *50 let v našem sportu*. Praha: Mladá fronta, 1968, s. 10.

⁵³⁹ Národní archiv: fond Presidium policejního ředitelství v Praze 1808 – 1915, SK Slavia, karton 2678, spis V 28/92.; KAUFMANN, Josef. Sportovní hlídka. Kopaná. III. díl valné hromady S.K. Slavie, in: *Čas* (8. února 1907), s. 6.

⁵⁴⁰ HAFER, Andreas, HAFER, Wolfgang. *Hugo Meisl, aneb, Vynález moderního fotbalu: životopis*. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, 2011, s. 24.; KRÁL, Lubomír. *Historie německé kopané v Čechách*. Praha: MJF, 2006, s. 13.

⁵⁴¹ PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 235.

⁵⁴² BLECHARZ, Pavel. *Kulturní dějiny kopané v Čechách na přelomu 19. a 20. století: přechod od lokálních plácků k masovému sportu*. Brno: Filosofická fakulta Masarykovy university, 2015, s. 22.

Kde se konala setkání pražských spolků-klubů lze zrekonstruovat z povinných hlášení na policejní ředitelství dle znění Společovacího zákona 134/1867 ř.z.⁵⁴³ Navíc se spřízněné podniky nezřídka propagovaly na zápasových programech.⁵⁴⁴ Na příkopech v kavárně Continental měl vyhrazené prostory výbor ERC Reggata Prag.⁵⁴⁵ To nástupci z DFC Prag pořádali akce v restauraci Puschner na Václavském náměstí nebo Weinber v Jungmannově ulici.⁵⁴⁶ Naopak v *kavárně pražských sportsmenů* U Karla IV. na rohu Žitné ulice a Karlova náměstí měla svou místnost SK Slavia.⁵⁴⁷ Největší rivalové z AC Sparty našli po putování přes Havlíkovu vinárnu a Demínku útočiště v kavárně Orient v Hyberské ulici.⁵⁴⁸ Schůze valné hromady SK Viktorie Žižkov se symbolicky konaly U Tábory v Palackého ulici.⁵⁴⁹ Hostinec U Charvátů, známý z přestupové kauzy Kádi-

---

⁵⁴³ Národní archiv: fond Presidium policejního ředitelství v Praze 1808 – 1915, DFC Prag, karton 1617, spis V 28/134.; Tamtéž: DFC Prag, karton 2025, spis V 28/5.; Tamtéž: DFC Germania Prag, karton 2034, spis V 28/37.; Tamtéž: FK Austria Prag, karton 2043, spis V 28/155.; Tamtéž: DBC Sturm, karton 2043, spis V 28/165.; Tamtéž: SK Meteor Praha VIII, karton 2047, spis V 28/230.; Tamtéž: SK Žižkov, karton 2048, spis V 28/266.; Tamtéž: AFK Smíchov, karton 2048, spis V 28/272.; Tamtéž: SK Viktoria Žižkov, karton 2676, spis V 28/58.; Tamtéž: DFC Prag, karton 2676, spis V 28/61.; Tamtéž: SK Slavia, karton 2678, spis V 28/92.; Tamtéž: ČAFC Královské Vinohrady, karton 2679, spis V 28/116.

⁵⁴⁴ Archiv Sbírký tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fond Fotbal, kluby, Praha, ERC Regatta Prag, ERC Regatta Prag : First Vienna FC, 3. 4. 1898 (program), karton 15, inv. č. 1673.; Tamtéž: SK Slavia, Programy SK Slavia, 1900, karton 16, inv. č. 1731–1736.

⁵⁴⁵ Archiv hlavního města Prahy: fond Spolkový katastr, ERC Reggata Prag, karton 584, signatura XIV/0002.; JELÍNEK, Radovan, JENŠÍK, Miloslav a kol. *Atlas českého fotbalu: od roku 1890*. Praha: Radovan Jelínek, 2005, s. 17.

⁵⁴⁶ Národní archiv: fond Presidium policejního ředitelství v Praze 1808 – 1915, DFC Prag, karton 1617, spis V 28/134.

⁵⁴⁷ Archiv Sbírký tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fond Fotbal, kluby, Praha, SK Slavia, Programy SK Slavia, 1900, karton 16, inv. č. 1731–1736.; LAUFER, Josef. *50 let v našem sportu*. Praha: Mladá fronta, 1968, s. 15.; SCHEINOST, Ferdinand. *Slavné postavy naší kopané*. Praha: Tempo, 1940, s. 18.

⁵⁴⁸ MACKŮ, Jiří. *Pražská Letná: obdivuhodné sportovní století*. Praha: CaK, 2015, s. 36–37.; PEŠEK–Káďa, Karel, HLAVA, W. *Dnes hraje Káďa: praktické rady fotbalového internacionála*. Praha: Melantrich, 1940, s. 7.; SCHEINOST, Ferdinand. *Slavné postavy naší kopané*. Praha: Tempo, 1940, s. 57.

⁵⁴⁹ Národní archiv: fond Presidium policejního ředitelství v Praze 1808 – 1915, SK Viktoria Žižkov, karton 2676, spis V 28/58.

Peška, poskytoval zázemí ČAFC Královské Vinohrady, včetně převlékárny na půdě.⁵⁵⁰ Shromáždění SK Meteoru Praha VIII se zas uskutečňovala o sobotách U Hausmanů.⁵⁵¹

Uvedená zařízení představovala i zpravodajská střediska v době před rozšířením rozhlasových přenosů. Když mužstvo hrálo venku, mnohdy v zahraničí, scházely se zde informace o průběhu a výsledku střetnutí. Následně se zveřejňovaly za výlohou, kde už vyčkávali zvědaví příznivci.⁵⁵² Společné rozhovory ústředí pak probíhaly nejčastěji U Brejšků ve Spálené ulici nebo U Zlaté váhy na Senovážném náměstí, kde se roku 1901 ustavil ČSF.⁵⁵³ U Choděřů zas dekoroval roku 1896 Josef Rössler-Ořovský vítěze první uspořádané soutěže z ČFK Kickers jedenácti čestnými odznaky.⁵⁵⁴ Německá instituce – DFVB – která působila pod křídly ÖFV, vznikla roku 1911 během shromáždění v domě U Zlatého kříže na Jungmannově náměstí.⁵⁵⁵

6.1 Fotbalový předseda

Fotbalový předseda sám inicioval nebo vahou své autority pokrýval vystupování klubu na veřejnosti. Míru kompetencí pak regulovala ekonomická vyspělost uskupení – ve velkých měl spíše reprezentativní úlohu, zatímco v malých rozhodoval mnohem více, nebo dokonce samostatně. Ferdinand Hueppe, původně profesor berlínského Kochova institutu, který vedl DFC Prag i VPDFV, představoval modelový příklad první skupiny,

---

⁵⁵⁰ Archiv Sbírký tělesné výchovy a sportu Národního muzea, fond Fotbal, kluby, Praha, ČAFC Královské Vinohrady, Germania - Komb. team Č.S.F., 18. 5. a ČAFC, 19. 5, program o dějinách klubu, po 1900 (tisk), karton 15, inv. č. 1654.; Národní archiv: fond Presidium policejního ředitelství v Praze 1808 – 1915, ČAFC Královské Vinohrady, karton 2679, spis V 28/116.

⁵⁵¹ Archiv Sbírký tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fond Fotbal, kluby, Praha, SK Meteor Praha VIII, Vzpomínky na naši práci v letech 1896 – 1936. Čtyřicet let sportovního klubu Meteoru v Praze - Libni (tisk), karton 15, inv. č. 1662.; PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 122.

⁵⁵² MACKŮ, Jiří. *Pražská Letná: obdivuhodné sportovní století 1860 – 1960*. Praha: CaK, 2015, s. 36.

⁵⁵³ Národní archiv: fond Presidium policejního ředitelství v Praze 1808 – 1915, Český svaz fotbalový, karton 1978, spis V 18/36.

⁵⁵⁴ JIŘIČKO, Pavel. Sto let „soutěže footballistické“, in: *Dějiny a současnost*. 1996, roč. 18, č. 3, s. 21.

⁵⁵⁵ MACKŮ, Jiří. *Pražská Letná: obdivuhodné sportovní století 1860 – 1960*. Praha: CaK, 2015, s. 54.

když řízení v podstatě zajišťovala liberální elita pražských německých podnikatelů.⁵⁵⁶ Naopak Kačerovský z Novoměstského SK, Košerák z Vinohradského SK, Masák z SK Meteoru Praha VIII nebo Löffler z Hradčanského SK vykonávali ze své pozice potřebné záležitosti vesměs sami. Navíc manipulovali s daleko menšími rozpočty, viz zmiňovaná iniciativa sekretáře ČAFC Královské Vinohrady – Čížka vedoucí ke zpracování soupisu minimálních náhrad pro mužstva vyjíždějící z města k propagačním utkáním. Leckde proto valná hromada zavádí pozici „předsedy čestného“, např. v SK Viktorii Žižkov.⁵⁵⁷

Na základě předchozích kapitol lze konstatovat, že zákulisní rozbroje probíhaly v prostředí pražské kopané počínaje rokem 1897, kdy DFC Prag započal národnostní válku s ekonomickým pozadím proti SK Slavii.⁵⁵⁸ I díky zvolené negativní politice a izolovanosti způsobené procentuálním úbytkem německé národnosti ve městě stal se na diplomatickém působení závislý. K prvním manažerským aktivitám spolků českých pak patřily protiakce k informační kampani Hueppeho, Friedla a dalších v záležitosti konání zápasů s Berlínem a Oxfordem. Na nich se paradoxně sami učili vytvářet pozadí hry.⁵⁵⁹

Utání s Oxfordem vyjednal s anglickým kolegou Jamesonem sekretář Hammer. Studenti stanuli před nelehkým úkolem sportovním, ale zejména společenským, protože předseda SK Slavie – lékař Jaroslav Hausmann – působil bezprostředně před zápasem v izolovaných barácích tyfových v Ústí nad Orlicí, kde zrovna řádila epidemie. Nemohl se proto diplomatické mise zúčastnit. Úlohy starších reprezentativních zástupců se proto ujali pozdější konzul v Teheránu veslař Linka, ředitel malostranské záložny Balcar nebo agilní Rössler-Ořovský. Skupina pak návštěvami u významných představitelů pražského veřejného života – arcibiskupa, policejního ředitele a zemského místodržitele – zajistila

---

⁵⁵⁶ KRÁL, Lubomír. *Historie německé kopané v Čechách*. Praha: MJF, 2006, s. 28, 219–220.; ZWICKER, Stefan. Fussball in den böhmischen Ländern, in: PEIFFER, Lorenz, SCHULZE-MARMELING, Dietrich (edd.). *Hakenkreuz und rundes Leder. Fussball im Nationalsozialismus*. Göttingen: Werkstatt GmbH, 2008, s. 224.

⁵⁵⁷ Národní archiv: fond Presidium policejního ředitelství v Praze 1808 – 1915, SK Viktoria Žižkov, karta 2676, spis V 28/58.

⁵⁵⁸ Archiv Sbírký tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fond Fotbal, Sportovní tisk, novinové články, Kaufmann J. V. Třináct let bojů proti Vídni o uznání české samostatnosti ve sportu fotbalovém, 1910 (tisk), karta 22, inv. č. 1966.

⁵⁵⁹ KRÁL, Lubomír. *Historie německé kopané v Čechách*. Praha: MJF, 2006, s. 12–13.; KISCH, Egon Ervín. Češi a Němci, in: *Tržiště senzací*. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1963, s. 69.

akci patřičnou podporu, peněžní dary nebo strážníky k zachování pořádku. Iniciativy však prozatím pramenily pouze ze zájmu a nadšení.⁵⁶⁰ Amatéry zorganizované střetnutí, které pak na Letné dohromady shlédlo až 4 000 platících diváků, ukázalo podnikatelům širokou poptávku veřejnosti po novém druhu zábavy a možnost dobrého výdělku.⁵⁶¹

I v AC Spartě se během krátkého působení Jindřicha Baumruka v letech 1904 až 1905 postupně učili komunikovat s evropskými velkokluby. Na letenské hřiště dorazil Newcastle United FC nebo Everton FC. Největší diplomatický úspěch však proběhl na poli domácím. Výborem zorganizovaný *Charity Cup* stál nejen u počátků dodnes hrané soutěže, ale i využití sportovního klání k dobročinným účelům na českém území. Turnaj podporoval sanatorium Českého zemského pomocného spolku pro nemocné plicními chorobami v Pleši, které vedl Emerich Maixner.⁵⁶² Klubové představenstvo navíc díky svým kontaktům zajistilo, že prostředky k prvnímu ročníku poskytl majitel pražského železářství Rott, který se stal prvním sponzorem pravidelně pořádané akce v kopané.⁵⁶³

6.2 Fotbalový mecenáš

Naprosto běžným se od přelomu 19. a 20. století stalo placení hráčů podnikateli, kteří vstupují do ekonomicky životaschopných uskupení. Spolkový výbor, skládající se z prvních průkopníků a nadšených amatérů z před-profesionální éry, dotyčného většinou zvolil na valné hromadě. Slovo původních nositelů ryzích sportovních myšlenek rázem upadá. Trend se zprvu prosazoval v prostředí vídeňském – mezi první muže podobného ražení patřil Robert Deutsch, který vstupuje do struktur WAC nebo Julius Sinek z First Vienna FC. Toto směřování se v menším měřítku začíná záhy vyskytovat i v Praze.⁵⁶⁴

---

⁵⁶⁰ PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 130.

⁵⁶¹ HEINZ, Vilém. Sportovní věstník. Oxford–Slavia 3:0, in: *Národní listy* (29. března 1899), s. 3.; KALVA, Jaroslav. Oxford proti Slavii, in: *Národní politika* (29. března 1899), s. 4.

⁵⁶² JELÍNEK, Radovan, JENŠÍK, Miloslav a kol. *Atlas českého fotbalu: od roku 1890*. Praha: Radovan Jelínek, 2005, s. 8.

⁵⁶³ PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 270.

⁵⁶⁴ HAFER, Andreas, HAFER, Wolfgang. *Hugo Meisl, aneb, Vynález moderního fotbalu: životopis*. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, 2011, s. 52.

Nejvíce podnikatelské podpory, vycházející přímo z elitního naturelu uskupení, měl DFC Prag. Vzpomeňme známých pražských průmyslníků v blízkosti německého Kasina – Rademachera, Spika a Schoellera.⁵⁶⁵ I SK Slavia však na valné hromadě roku 1907 pozvedá dle vídeňského vzoru své společenské a ekonomické postavení volbou císařského rady Zdenka Kruliše do představenstva klubu.⁵⁶⁶ Majiteli rodinné stavební společnosti, která se dosud specializovala na stavbu železnic, přinesla nová pozice po návratu ze Spojených států amerických potřebný lesk i nové kontakty. Nikdy nechyběl na společném snímku s mužstvem po zápasech se slavnými protivníky.⁵⁶⁷ Stál u vzniku marketingové strategie, kdy se sponzor ukazuje ve společnosti úspěšných sportovců.

Kolem SK Slavie se však všeobecně soustředila elita českého veřejného života se zájmem o sport. Klubový výbor měl ve svých řadách vedle Zdenka Kruliše např. i známé pražské lékaře – profesory Maydla a Hlavu.⁵⁶⁸ Společenský význam uskupení, který se vytvářel před rokem 1914, se projevil v době meziválečné, kdy červenobílým barvám stranila řada politických reprezentantů – vedle Edvarda Beneše i Milan Hodža, Alois Rašín, Alois Eliáš, Richard Bienert, Josef Zadina, Karel Baxa a Otakar Klapka.⁵⁶⁹

To AC Sparta měla podporu zejména v postavě architekta Rudolfa Schindlera.⁵⁷⁰ Ten přijal na valné hromadě zpočátku roku 1906 úlohu předsedy pouze proto, aby mohl po krachu nezištně pomoci a zaručit se za klub celým svým majetkem nikoli za účelem zviditelnění nebo hmotného zisku. I kvůli němu se zakrátko vrátilo mužstvo silnější.⁵⁷¹

---

⁵⁶⁵ KRÁL, Lubomír. *Historie německé kopané v Čechách*. Praha: MJF, 2006, s. 28.

⁵⁶⁶ Národní archiv: fond Presidium policejního ředitelství v Praze 1808 – 1915, SK Slavia, karton 2678, spis V 28/92.; KAUFMANN, Josef. Sportovní hlídka. Kopaná. III. díl valné hromady S.K. Slavie, in: *Čas* (8. února 1907), s. 6.

⁵⁶⁷ JELÍNEK, Radovan, JENŠÍK, Miloslav a kol. *Atlas českého fotbalu: od roku 1890*. Praha: Radovan Jelínek, 2005, s. 13–14.

⁵⁶⁸ Národní archiv: fond Presidium policejního ředitelství v Praze 1808 – 1915, SK Slavia, karton 2678, spis V 28/92.; KAUFMANN, Josef. Sportovní hlídka. Kopaná. III. díl valné hromady S.K. Slavie, in: *Čas* (8. února 1907), s. 6.

⁵⁶⁹ ZIKMUND, Zdeněk. *Na levém křídle Edvard Beneš: Prezident na hřišti a na hradě*. Velké Přílepy: Olympia, 2015, s. 136.; ZIKMUND, Zdeněk. *Edvard Beneš a sport: sport v prezidentově životě, politice a diplomacii* (přednáška). Praha (FF UK), Společnost Edvarda Beneše, 31. 5. 2016.

⁵⁷⁰ PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 310, 340.

⁵⁷¹ Archiv hlavního města Prahy: fond Spolkový katastr, AC Sparta (AC Královské Vinohrady), karton 589, signatura XVI/0038.; KOLÁŘ, František. „Nesmiřitelná“ rivalita Slavie a Sparty: kapitola z počátků

Sponzory však měly i kluby z pražských předměstí. AFK Vršovice podporoval od roku 1912 podnikatel a mecenáš umění Jindřich Waldes, zakladatel slavného závodu s kovovou galanterií *Koh-i-noor*, který se významně zasloužil o pozvednutí města nejen v rovině kulturní, vybudováním muzea a galerie, ale i sportovní, když s místní záložnou začal spolufinancovat stavbu původního hřiště v Ďolíčku.⁵⁷² Mužstvo pak začalo poprvé v historii české kopané hrát pod názvem svého největšího partnera – AFK Waldes.⁵⁷³

Mimo Prahu se vřelým vztahem ke kopané proslavil i další významný stavitel Karel Skorkovský, který od roku 1901 materiálně podporoval SK Náchod. Nechal např. z Anglie dovézt kožené míče v Čechách dosud známé především z Letenské pláně.⁵⁷⁴

6.3 Fotbalový cestující

Utkání pro klubové mecenáše domlouvali specializovaní zprostředkovatelé, kteří vycházeli zpravidla z židovského prostředí. Na ekonomizaci kopané se podíleli hlavně díky podnikatelské zdatnosti, lačnosti po zisku a uznání i interaniconálnímu potenciálu sportu, který na rozdíl od národnostně zaměřené tělovýchovy Sokolu nebo Turnvereinu, kopíroval modernizaci společnosti.⁵⁷⁵ Naráz zde vznikl zcela nový prostor k prosazení – nezaplňená platforma v portfoliu dostupné zábavy, žádané navíc širokou veřejností.

Fotbalové kluby se sice v dobovém kontextu vyvíjely nejprve nacionálně, měly však, zvláště pak po profesionální přeměně, potenciál k utváření přátelských styků mezi

---

českého fotbalu, in: DEJMEK, Jindřich, HANZAL, Josef (edd.). *České země a Československo v Evropě XIX. a XX. století: sborník prací k narozeninám prof. dr. Roberta Kvačka*. Praha: Historický ústav AV ČR, 1997, s. 183.

⁵⁷² Archiv Sbirky tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fond Fotbal, kluby, Praha, Bohemians, Zelenobílé století. Bohemians 1905 – 2005, karton 15, inv. č. 1605.

⁵⁷³ Archiv hlavního města Prahy: fond Spolkový katastr, AFK Waldes Vršovice, karton S10-16.08, signatura XIV/1190.

⁵⁷⁴ JENŠÍK, Miroslav, MACKŮ, Jiří. *Kronika českého fotbalu I*. Praha: Olympia, 1997, s. 98.

⁵⁷⁵ ZWICKER, Stefan. 100 Jahre Spitzensport in der Böhmischen Provinz. Der Fussball in Teplitz-Schönau bis 1945, in: DAHLMANN, Dittmar, HILBRENNER, Anke, LENZ, Britta. *Überall ist der Ball rund. Zur Geschichte und Gegenwart des Fussbals in Ost – und Südosteuropa*. Essen: Klartext Verlag, 2011, s. 326.

národy.⁵⁷⁶ K zářným příkladům nadepsaného směřování patřily zápasy českých mužstev proti německým po roce 1904 a střetnutí SK Slavie, AC Sparty a SK Českého lva Plzeň v pohraničních krajích roku 1914. Ta umožnil momentální konflikt DFB a ÖFV.⁵⁷⁷ Ne nadarmo se vztahy v kopané vyvinuly z kategorizace národnostní, společenské a lokální k dalšímu stupni pokroku doby mezi světovými válkami, vyznačujícího se popularizací a medializací, dále ekonomizací a komercionalizací nebo politizací a diplomatizací.⁵⁷⁸

Na základě svých známostí a kontaktů mohli židovští zprostředkovatelé budovat sítě vztahů a kanály proudění peněz daleko rychleji. Na cestách po Evropě v podstatě nerozlišovali, zda prodávají chmel, látky, sportovní podívanou nebo nejlépe vše naráz. Navíc šlo o inteligenty s dobrými jazykovými schopnostmi, především pokud vyrůstali v multikulturní Vídni, ale i v prostředí českém, kde se češtinu učili ve škole a využívali při běžné komunikaci společně s němčinou nezbytnou k podnikání. Znalost hebrejštiny vycházela z vlastní kultury a náboženství. Zvládnutí dalších řečí proto nebyl problém.

Nejvýznamnější meziválečný cestující s kopanou, rodák z Malešova nedaleko Kutné Hory – Hugo Meisl – který už před rokem 1914 působil v roli hráče vídeňských klubů a později rozhodčího ÖFV, komunikoval vedle češtiny, němčiny, francouzštiny a angličtiny i italsky a španělsky.⁵⁷⁹ S podobnými znalostmi se mohl pochlubit i úředník Zemské banky Max Egon Rajm, delegát ČSF na kongresech FIFA spojený s SK Slavií, které krátce po profesionální přeměně přestaly amatérské kontakty navázané Horáčkem a Hammerem stačit. Napříště mělo dojít k vytvoření nových vazeb ekonomických.⁵⁸⁰

Nejtypičtějším pracovním místem impresáriů se proto stalo buď kupé dálkového rychlíku, nebo prostor kavárny v Praze a Vídni, která se díky logické popularitě českých klubů u zdejšího publika stala nejčastější destinací konání zahraničních zápasů mužstev z pražských měst i předměstí. Fotbal se na počátku století stal skutečným byznysem.

---

⁵⁷⁶ HAFER, Andreas, HAFER, Wolfgang. *Hugo Meisl, aneb, Vynález moderního fotbalu: životopis*. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, 2011, s. 16.

⁵⁷⁷ JENŠÍK, Miroslav, MACKŮ, Jiří. *Kronika českého fotbalu I*. Praha: Olympia, 1997, s. 199.

⁵⁷⁸ KRÁL, Lubomír. *Historie německé kopané v Čechách*. Praha: MJF, 2006, s. 18–19.

⁵⁷⁹ HAFER, Andreas, HAFER, Wolfgang. *Hugo Meisl, aneb, Vynález moderního fotbalu: životopis*. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, 2011, s. 22.

⁵⁸⁰ Archiv Sbírký tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fond Fotbal, kluby, Praha, SK Slavia, Programy SK Slavia, 1900 – 1912, karton 16, inv. č. 1697–1711.; Národní archiv: fond Presidium policejního ředitelství v Praze 1808 – 1915, SK Slavia, karton 2678, spis V 28/92.

7. Vznik fotbalového hřiště

„...na Letné mimo četná menší a mladší mužstva rozbil svůj stánek DFC Prag, který zřídil tu krásná rozsáhlá hřiště a obehnal je kol dokola ohradou.“

Cyklista (23. března 1897)

Fotbalová hřiště vznikala na základech spolkových plácků už od poloviny 90. let 19. století. Tyto prostory se sice od prvopočátků pojily s morálním nárokem lokálních skupin sportovců, nebyly však pronajaty, natož aby kroužkům patřily. Specializované hrací plochy se staví s profesionální přeměnou díky zvyšující se poptávce publika po nové podívané a nárokům na výkony hráčů. Utvářející se kluby s narůstajícími příjmy svá kultovní místa zprvu najímají a separují od veřejných prostranství. Následně budují zázemí pro své příznivce a zvyšují kapacitu hlediště, aby mohlo zápasy navštěvovat co nejvíce platících diváků. Nejenže vznikají dřevěné klubovny, šatny, hrážděná hlediště a hliněné valy, namísto primitivních provazu nebo drátů rostou přímo v zámezí i bariéry, zabraňující stále se zbytnujícímu kádru příznivců samovolně přerušovat hru.⁵⁸¹ K roku 1914 existovalo v Čechách na 98 podobně upravených areálů, 38 z nich došlo ohrazení, respektive pracovalo na bázi ekonomického zisku. Mezi předchůdce stadionů, které dle propozic ČSF patřily ke způsobilým, patřily stánky SK Slavie, AC Sparty, SK Meteoru Praha VIII, SK Libeň, SK Unionu Žižkov a nakonec i AFK Waldesu Vršovice. Úprava do stavu dle požadavků ústředí přišla před první světovou válkou zhruba na 8 000 K.⁵⁸²

Navzdory přesně určeným rozměrům hracích ploch, stanovených v pravidlech přivážených prvními průkopníky z Anglie, měla zejména předměstská hřiště rozmanitou velikost a dokonce i sklon. Snad pouze na prostorné Letenské pláni, kam začala od roku 1896 zájezdy i zahraniční mužstva, se vzdálenosti mezi rohovými praporky a hranicemi pokutových území, která se v Praze zavádí před sezónou 1902 až 1903, dodržovala.⁵⁸³

⁵⁸¹ HEINZ, Vilém. Z našeho světa sportovního, in: *Národní listy* (31. března 1896), s. 4.; JIŘIČKO, Pavel. Sto let „soutěže footballistické“, in: *Dějiny a současnost*. 1996, roč. 18, č. 3, s. 21–24.

⁵⁸² JENŠÍK, Miroslav, MACKŮ, Jiří. *Kronika českého fotbalu I*. Praha: Olympia, 1997, s. 211.

⁵⁸³ PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 220–221.

Hřiště měla škvárový nebo udusaný hliněný povrch. Lajny a vápna dvou pažitem pokrytých ploch SK Slavie a DFC Prag se však většinou brzy vydupaly. Hrál se proto za veškerých podmínek, na sněhu i na blátě, na zmrzlé půdě nebo v kalužích, přeložení mistrovského utkání kvůli nezpůsobivosti kolbiště neexistovalo.⁵⁸⁴ Na základě vzájemné domluvy mužstev pak mohlo dojít pouze k přeložení střetnutí přátelského. Nešlo však většinou o strach klubů z postihu ze strany slabého ČSF, ale spíše o prestiž. Např. zápas SK Slavie s FC Sport Favoritem Prag roku 1909 komentoval přítomný novinář slovy: „...nic než bláto, díky scénám humorným publikum co chvíli vybuchovalo smíchem.“⁵⁸⁵

S prodlužujícím se konfliktem se řada hracích ploch lokálních mužstev, která po mobilizaci pro nedostatek hráčů zanikají, změnila buď ve vojenská cvičiště k přípravě frekventantů kadetních škol, nebo se z nich, se zhoršující se zásobovací situací v zázemí velkých měst stávala od přelomu let 1916 až 1917 improvizovaná políčka k pěstování zeleniny, brambor a dalších plodin.⁵⁸⁶ Nového zprovoznění se už většinou nedočkala.⁵⁸⁷

Fotbalová hřiště se krátce po ohrazení a vybavení nezbytnou symbolikou stávala výsostným územím národnostních, společenských a lokálních skupin.⁵⁸⁸ Kluby místního rázu dosahovaly komplexního přerodu spolkového plácku v předchůdce stadionu pouze zčásti, zpravidla došlo k pronajmutí, vymezení placeného prostoru a zbudování zábran kolem hrací plochy. Na několika místech pak vznikají dokonce i restaurace a sprchy.⁵⁸⁹

Kluby před rokem 1914 střídaly domácí prostředí běžně. Ke změně docházelo v případech, když se naskytla příležitost hrát na kvalitnější ploše a divácky atraktivnějším respektive exponovanějším místě. Nutno rovněž doplnit, že stěhování probíhalo i kvůli šířící se zástavbě, což se dotýkalo hlavně prostorů pronajímaných podnikateli. Naopak

---

⁵⁸⁴ JELÍNEK, Radovan, JENŠÍK, Miloslav a kol. *Atlas českého fotbalu: od roku 1890*. Praha: Radovan Jelínek, 2005, s. 86.

⁵⁸⁵ KRÁL, Lubomír. *Historie německé kopané v Čechách*. Praha: MJF, 2006, s. 41.

⁵⁸⁶ KUČERA, Rudolf. *Život na příděl: válečná každodennost a politiky dělnické třídy v českých zemích 1914 – 1918*. Praha: Lidové noviny, 2013, s. 55.

⁵⁸⁷ JELÍNEK, Radovan, JENŠÍK, Miloslav a kol. *Atlas českého fotbalu: od roku 1890*. Praha: Radovan Jelínek, 2005, s. 9, 86–87.

⁵⁸⁸ WAIC, Marek. *Tělovýchova a sport ve službách české národní emancipace*. Praha: Karolinum, 2014, s. 129.; ZWICKER, Stefan. Zdravá rivalita? Německý fotbal v českých zemích, in: *Dějiny a současnost*. 2014, roč. 36, č. 5, s. 10.

⁵⁸⁹ JENŠÍK, Miroslav, MACKŮ, Jiří. *Kronika českého fotbalu I*. Praha: Olympia, 1997, s. 211.

mužstva, která měla parcelu propůjčenu od města, setrvala na původním místě většinou velmi dlouho, ne-li dodnes. Nejrozsáhlejší přesuny však probíhaly znovu po roce 1896. Souvisely podobně jako další řešené modernizační proudy s profesionalizací kopané.⁵⁹⁰

Fotbal se právě od roku 1896 přesouvá ze skrytu Královské obory a zpoza vodou spoutané Císařské louky a Střeleckého ostrova na více exponovanou Letenskou pláň. I změna lokalit pramenila ze snahy rodičích se klubů vydělat peníze. Umístění původních hřišť vycházelo ze snah nadšenců-amatérů z řad studentstva, maskovaných parukami a umělými plnovousy, skrýt se důkladněji zrakům svých profesorů. Naopak nyní nastala potřeba nabídnout placený produkt sportovního klání co nejširšímu spektru lidí. I proto se nově přicházející hráči-profesionálové, kterým už zpravidla nehrozil postih učitelů a školních úřadů, přesouvali na místa co nejvíce viditelná. Nejprve šlo o proces pozvolný. Impuz k radikální změně míst sportovního provozu během referenčního roku, klíčového pro pražskou kopanou, představovala rozsáhlá povodeň, která zkraje května postihla právě specificky situované lokality *starověku* hry, včetně Karlína nebo Holešovic.⁵⁹¹

Na prostorné a snadno dosažitelné Letenské pláni – pražskými Němci nazývané z konkurenčních důvodů Belveder – se už na konci 19. století usídlilo v různých koutech na dvě desítky českých i německých uskupení, které zde budovaly svá domácí prostředí. Usazovaly se zde kroužky a spolky rozmanitých názvů i zaměření a později specializované kluby. Každopádně však prostor katastru Holešovice-Bubny – vytvořený sloučením na konci roku 1850 – položil základy kultovního místa pražské kopané.⁵⁹²

7.1 Na Letenské pláni

Letenská pláň nepůsobila na konci 19. století přívětivým dojmem. Nacházely se zde nevhledné budovy skladišť, ležící klády, nepojízdné vozy, ale i mnoho plácků, kde mládež začínala sportovat už bez většího strachu z profesorů.⁵⁹³ Nejslavnějším koutem se znovu roku 1896 stala „Kneipiánská louka“, kde se vedle Edvarda Beneše nebo Jana

---

⁵⁹⁰ PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 236.

⁵⁹¹ MACKŮ, Jiří. *Pražská Letná: obdivuhodné sportovní století 1860 – 1960*. Praha: CaK, 2015, s. 18.

⁵⁹² Tamtéž, s. 15.

⁵⁹³ SCHEINOST, Ferdinand. *Slavné postavy naší kopané*. Praha: Tempo, 1940, s. 19.

Masaryka proháněl i budoucí střelec Košek.⁵⁹⁴ To vše se dělo pod hlavičkou Spolku pro pěstování her české mládeže a Českého Sculling Cercle pod vedením Josefa Rösslera-Ořovského.⁵⁹⁵ Sem docházeli v pravidelných intervalech propagátoři z Malostranského i Akademického gymnázia nebo ústavu v Křemencově ulici. Nad provozem zde dohlížel pan Vácha, sluha a správce přezdíváný „Táta“.⁵⁹⁶ Míče zakoupené v závodu Švagrovský a další zařízení zde spravoval a půjčoval za zálohu několika krejcarů nebo kabátu.⁵⁹⁷

S narůstajícím počtem aktivních hráčů však přestala kapacita původního hřiště brzy dostačovat. Kopaná proto začala exandovat i do dalších zákoutí Letenské pláně. Na přelomu století zde působilo na dvě desítky sportovních spolků a kroužků. Názvy SK Kotva, SK Vodárna, SK Habáni, SK Česká vlajka nebo Jumbo a Čtyřlístek samy o sobě vypovídají o amatérismu uskupení. S ekonomizací hnutí proto všechny zanikají.⁵⁹⁸ Na pomezí Holešovic a Bubenče setrvaly pouze identifikované kluby – DFC Prag nebo SK Slavia, později se přidala AC Sparta. Trojice mužstev uznávaných v evropském měřítku se koncentrovala na několika stovkách m², což představovalo úkaz zcela výjimečný.⁵⁹⁹

Na kultovní plochu pražského sportu přichází z později profesionálních mužstev nejdříve roku 1896 nově založený DFC Prag, který staví mezi Letenskými sady a ulicí Nad Ferdinandovou štolou moderní hřiště.⁶⁰⁰ Klub díky k podpoře bankovních kruhů i určitému elitnímu rázu pronajaté prostory separoval prkenou bariérou, aby nedocházelo k nežádoucímu vstupu neplatících do areálu.⁶⁰¹ Snaha vedla i k zabránění incidentů při

---

⁵⁹⁴ ZIKMUND, Zdeněk. Nejlepší footballista kontinentu – Jan Košek z Turnova, in: *Od Ještědu k Troskám. Vlastivědný sborník Českého ráje a Podještědí Turnov: Občanské sdružení Paměť Českého ráje a Podještědí*. 2012, roč. 19, č. 4, s. 281–287.; ZIKMUND, Zdeněk. *Edvard Beneš a sport: sport v prezidentově životě, politice a diplomacii* (přednáška). Praha (FF UK), Společnost Edvarda Beneše, 31. 5. 2016.

⁵⁹⁵ HEINZ, Vilém. Hry české mládeže. Spolek ku pěstování her české mládeže v Praze, in: *Národní listy* (31. března 1896), s. 3.

⁵⁹⁶ MACKŮ, Jiří. *Pražská Letná: obdivuhodné sportovní století*. Praha: CaK, 2015, s. 18.

⁵⁹⁷ PEŠEK–Kád'a, Karel, HLAVA, W. *Dnes hraje Kád'a: praktické rady fotbalového internacionála*. Praha: Melantrich, 1940, s. 29.

⁵⁹⁸ JENŠÍK, Miroslav, MACKŮ, Jiří. *Kronika českého fotbalu I*. Praha: Olympia, 1997, s. 18.

⁵⁹⁹ MACKŮ, Jiří. *Pražská Letná: obdivuhodné sportovní století 1860 – 1960*. Praha: CaK, 2015, s. 5.

⁶⁰⁰ PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 108.

⁶⁰¹ HAFER, Andreas, HAFER, Wolfgang. *Hugo Meisl, aneb, Vynález moderního fotbalu: životopis*. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, 2011, s. 24, 46.

protiněmeckých a protižidovských náladách.⁶⁰² Hřiště drželo hned dva primáty. Nejenže první disponovalo plochou s hebkým pažitem, navíc došlo ke zřízení dřevěného hlediště pro vzácné publikum. Lékaři a podnikatelé sem mnohdy dojížděli v kočárech. Fotbal do zkrácení pracovní doby roku 1918 skutečně nebyl dělnickou zábavou.⁶⁰³ Naopak se zde scházely vyšší a střední vrstvy. Snaha o výlučnost se promítla i do podoby domácího prostředí. Tribuna měla na rozdíl od rivalů nižší kapacitu, areál sloužil pouze kopané.⁶⁰⁴

Následujícího roku 1897 sem zamířila i SK Slavia. Na počátku se usadila blíže letenské vodárně v místech stávajícího vojenského cvičiště u Belcrediho ulice směrem ze Špejcharu. Zde sehrála propagační utkání s Berlínem a Oxfordem. Kolem placeného prostoru umísťovali pořadatelé nízký přenosný plůtek, vlastní hrací plochu pak lemoval provaz a několik stovek zahradních židlí, pro hráče zas pořadatelé zřizovali dva stany namísto šaten. Stabilní zázemí představovala pouze bouda, kam se ukládaly přenosné brankové konstrukce, pytle s vápnem a další výstroj.⁶⁰⁵ Tato improvizovaná buňka pak u nového hřiště blíže sadům sloužila dlouhá léta k vykonávání malé a velké potřeby.⁶⁰⁶

Už roku 1900 se SK Slavia přesunuje k letenským sadům, do sousedství DFC Prag. Ke stěhování do příhodnějších prostor dala svolení městská rada kvůli řadě utkání proti zahraničním soupeřům, které měly pro český sport reprezentativní i ekonomický význam. Místo muselo vyklidit původní hřiště Spolku pro pěstování her české mládeže, což lze považovat za symbolický přechod od amatérismu k profesionalismu. Stavbu sice přibrzdilo překažení divácky atraktivních střetnutí se Surrey Wanderers FC a Richmond FC ze strany německého rivala, přesto však u nového hřiště vzniká roku 1901 dřevěná klubovna podle projektu Karla Ankrta s 1 624 sedadly, 11 lóžemi pro významné hosty,

⁶⁰² KRÁL, Lubomír. *Historie německé kopané v Čechách*. Praha: MJF, 2006, s. 28.

⁶⁰³ HAFER, Andreas, HAFER, Wolfgang. *Hugo Meisl, aneb, Vynález moderního fotbalu: životopis*. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, 2011, s. 33.; PACINA, Václav. *Sport v Království českém*. Praha: Mladá fronta, 1986, s. 97.; PEŠEK–Kád'a, Karel, HLAVA, W. *Dnes hraje Kád'a: praktické rady fotbalového internacionála*. Praha: Melantrich, 1940, s. 107.; ROBEK, Antonín, MORAVCOVÁ, Mirjam, ŠTASTNÁ, Jarmila (edd.). *Stará dělnická Praha: život a kultura pražských dělníků 1848 – 1939*. Praha: Academia, 1981, s. 143.

⁶⁰⁴ Národní archiv: fond Presidium policejního ředitelství v Praze 1808 – 1915, DFC Prag, karton 1617, spis V 28/134.

⁶⁰⁵ HEINZ, Vilém. Krádež na Slavii, in: *Národní listy* (2. listopadu 1897), s. 5.; JELÍNEK, Radovan, JENŠÍK, Miloslav a kol. *Atlas českého fotbalu: od roku 1890*. Praha: Radovan Jelínek, 2005, s. 86.

⁶⁰⁶ SCHEINOST, Ferdinand. *Slavné postavy naší kopané*. Praha: Tempo, 1940, s. 20.

šatnami, bytem sluhy a sprchami.⁶⁰⁷ Hlediště na zbylých stranách dotvořilo zbudování zvýšených valů, kam se prodávaly lacinější vstupenky. Travnatou plochu, kterou zprvu místo původních provazů lemovalo hrazení, upravili architekti k dokonalé vodorovnosti, což nebyvalo pravidlem. Součástí areálu představovaly i kurty a atletická dráha.⁶⁰⁸ Tento právoplatný stadion se stal před rokem 1914 nejlépe vybaveným sportovištěm, proto se zde konala většina mezinárodních zápasů. Stávající prostory pak sloužily k přípravě.⁶⁰⁹

Tato rekonstrukce areálu se sice neobešla bez vysokých půjček, klub s nimi však už měl své zkušenosti z dob pořádání propagačních utkání proti Berlínu a Oxfordu. Na příkladu budování hřišť lze detekovat i skutečnost, že si představenstvo uvědomovalo ekonomické možnosti kopané. S přihlédnutím na rostoucí počet příznivců šlo o velmi dobrý podnikatelský záměr s více než pravděpodobnou návratností vložené investice.⁶¹⁰

Zbrusu nové hřiště slavnostně zahájilo provoz 15. září 1901 utkáním s německou Alemánií Pforzheim FK v době probíhajícího bojkotu českých mužstev ze strany DFB. I zde lze hovořit o zdařilém podnikatelském kroku představenstva SK Slavie v záležitosti přilákání početného publika. Nejenže soupeř nebyl ve svazku ústředí, navíc neměl ani dostatečné kvality, aby se zmoohl na větší vzdor. Lidé si proto přišli na své – ve vskutku reprezentativním prostředí shlédli vysokou porážku Němců.⁶¹¹ Klub půjčky díky zájmu diváků lehce splatil. Už roku 1904 zázemí znovu rozšířil o dalších 7 lóží a restauraci.⁶¹² Následující rok si už dokonce mohl dovolit najmout skotského instruktora Maddena.⁶¹³

K podobnému kroku přistupují ve skromnějším rozsahu i další kluby se stabilní základnou příznivců. Naopak výbory, které svá hřiště neuzpůsobovaly změně postavení hry ve společnosti, se později setkávaly s problémy souvisejícími s prodejem vstupenek. Navíc mělo kvalitní zázemí statisticky příznivý vliv na výkonnost hráčů. Stále rostoucí

---

⁶⁰⁷ KRÁL, Lubomír. *Historie německé kopané v Čechách*. Praha: MJF, 2006, s. 15.

⁶⁰⁸ JENŠÍK, Miroslav, MACKŮ, Jiří. *Kronika českého fotbalu I*. Praha: Olympia, 1997, s. 87.

⁶⁰⁹ PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 148, 156, 172, 191.

⁶¹⁰ BLECHARZ, Pavel. *Kulturní dějiny kopané v Čechách na přelomu 19. a 20. století: přechod od lokálních plácků k masovému sportu*. Brno: Filosofická fakulta Masarykovy univerzity, 2015, s. 36–37.

⁶¹¹ HEINZ, Vilém. Sportovní věstník. Atletika a sportovní hry, in: *Národní listy* (16. září 1901), s. 3.

⁶¹² <http://slavia.cz/zobraz.asp?t=klub-historicke-stadiony>

⁶¹³ Archiv Sbírký tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fond Fotbal, kluby, Praha, SK Slavia, O'Neil, John „The Rooter“ Madden, 2006 (článek), karton 16, inv. č. 1690.

sportovní význam domácího prostředí přispíval i ke skutečnosti, že se příznivci dokázali lépe identifikovat se svým mužstvem. Tento aspekt zprvu sužoval zejména AC Sparta.

AC Sparta po secesi klíčových postav mužstva – bratří Rudlů – z AC Královské Vinohrady, provozovala kopanou na známých, spolkově zatím nevyhraněných plochách počátků hnutí – Císařské louce a Letenské pláni. Prvním dlouhodobějším působištěm se stalo vojenské cvičiště za karlínskou Invalidovnou, kde však nastupovala i další lokální mužstva. Fotbal však na přelomu století představoval v rámci uskupení spíš druhořadou náplň. Hráči proto nastupovali za AFK Karlín, s nímž sdíleli plochu. To se změnilo roku 1904, kdy po příchodu předsedy Petříka začíná snaha dotáhnout dominantní SK Slavii, což souviselo s potřebou sehnat adekvátní a suverénní prostory nejlépe na Letné, aby došlo k dosažení srovnatelných hospodářských podmínek s dvojicí nejlepších klubů.⁶¹⁴

Výbor AC Sparty proto začal intenzivně řešit možnosti přesunu. Za mezistupeň před vstupem na „Olymp“ pražské kopané lze považovat krátké působení na hřišti proti holešovickému pivovaru v blízkosti divadla Uranie v sezóně 1904 až 1905. Už na konci roku 1904 však zareagovalo vedení na inzerát, který nabízel k pronájmu plochu po FC Sport Favorit Prag o výměře 4 000 m² v křížení Kostelní a Ovenceké ulice u místního kolotoče a restaurace. Na uvolněném prostranství se roku 1907 usadil DBC Sturm Prag a SK Praha VII.⁶¹⁵ Toto stěhování potvrdilo význam Letné. Trojicí mužstev evropského významu na rozloze několika stovek metrů se nemohla pochlubit Vídeň ani Budapešť.

Holešovickou hrací plochu neopustila AC Sparta proto, že by nebyla vhodná, nové prostory – slavnostně zprovozněné zápasem s Unionem Berlín FC – však nabízely daleko víc.⁶¹⁶ Sem pak od roku 1905 přijížděla mužstva rakouská, maďarská, holandská a anglická během krátké epizody působení Koška, Baumruka a Krummera. Návštěvnost na utkáních ale příliš uspokojivá nebyla. Klub navíc musel za lukrativní pozemek platit velkotovárníkovi Richterovi astronomické nájemné 1 800 K ročně.⁶¹⁷ I proto dochází od roku 1914 k poslednímu přesunu do bubenečského zákoutí Letné, kde působí dodnes.⁶¹⁸

---

⁶¹⁴ SCHEINOST, Ferdinand. *Slavné postavy naší kopané*. Praha: Tempo, 1940, s. 24.

⁶¹⁵ MACKŮ, Jiří. *Pražská Letná: obdivuhodné sportovní století*. Praha: CaK, 2015, s. 38, 40.; PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 319.

⁶¹⁶ SCHEINOST, Ferdinand. *Slavné postavy naší kopané*. Praha: Tempo, 1940, s. 24.

⁶¹⁷ PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 236, 276–277, 397.

⁶¹⁸ MACKŮ, Jiří. *Pražská Letná: obdivuhodné sportovní století*. Praha: CaK, 2015, s. 55.

7.2 Na pražském předměstí

Na pražských předměstích se kopaná nejvíce provozovala na Vinohradech, na Žižkově, ve Vršovicích, v Nuslích, v Karlíně nebo v Libni. Na rozdíl od klubů z Letné se však musela mužstva z periferie spokojit se skromnějšími podmínkami. Na místních plázcích se kvůli hrubým podmínkám rodí první čeští profesionální hráči. Hrací plochy spolků německých, které zde negativní postoje DFC Prag ani sdílet nemohly, vznikaly v mnohem nižších počtech v blízkém sousedství. Naopak si místo nepřátelství s rostoucí převahou majoritního národa stále více zvaly k zahájení provozu hřišť soupeře české.⁶¹⁹

Na Vinohradech se nejprve hrálo v zahradách na Smetance a Maršence. Kanálka ležela u dnešních Riegrových sadů, Cikánka zas v prostoru Náměstí Jiřího z Poděbrad. Šifnerák, pojmenovaný po rodákovi Františku Šifnerovi, pak u místní vodárny. Kopaná se provozovala i u zdejšího pivovaru.⁶²⁰ Tyto prostory však nebyly spolkově vyhraněné, měly pověst podobnou Císařské louce pro Čechy nebo Střeleckému ostrovu pro Němce.

Mužstvo AC Královské Vinohrady, z nějž se pak roku 1894 stala AC Sparta, zde působilo pouze krátce a pravděpodobně na různých plochách.⁶²¹ Nejslavnějším místním klubem se proto stal až roku 1899 založený ČAFC Královské Vinohrady. Ten se zprvu usídlil u městského pivovaru, na hřišti Spolku pro pěstování her české mládeže. K roku 1903 se přesouvá blíže křižovatce na Flóře, do stínu vodárenské věže.⁶²² Už pět let nato však změnil hřiště znovu. Tehdy domov našel u zrušené vozovny, na bývalém Náměstí Jiřího z Lobkowicz naproti Olšanským hřbitovům, kde nastupoval dalších dvacet let.⁶²³

---

⁶¹⁹ ZWICKER, Stefan. Zdravá rivalita? Německý fotbal v českých zemích, in: *Dějiny a současnost*. 2014, roč. 36, č. 5, s. 11.

⁶²⁰ MACKŮ, Jiří. *Pražská Letná: obdivuhodé sportovní století 1860 – 1960*. Praha: CaK, 2015, s. 13.; PEŠEK–Káďa, Karel, HLAVA, W. *Dnes hraje Káďa: praktické rady fotbalového internacionála*. Praha: Melantrich, 1940, s. 24.; SCHEINOST, Ferdinand. *Slavné postavy naší kopané*. Praha: Tempo, 1940, s. 42.

⁶²¹ Archiv hlavního města Prahy: fond Spolkový katastr, AC Sparta (AC Královské Vinohrady), karton 589, signatura XIV/0038.

⁶²² JENŠÍK, Miroslav, MACKŮ, Jiří. *Kronika českého fotbalu I*. Praha: Olympia, 1997, s. 13.

⁶²³ Archiv Sbírký tělesné výchovy a sportu Národního muzea, fond Fotbal, kluby, Praha, ČAFC Královské Vinohrady, Germania - Komb. team Č.S.F., 18. 5. a ČAFC, 19. 5, program o dějinách klubu, po 1900 (tisk), karton 15, inv. č. 1654.

Hřiště však neměla prakticky žádné zázemí. K utkáním se hráči museli převlékat na půdě hostince U Charvátů, přestože měl klub první i rezervní mužstvo a díky značné výkonnosti si mohl dovolit pozvat i několik zahraničních soupeřů.⁶²⁴ Výbor nereagoval na ekonomizaci hnutí budováním areálu kvůli nepřízni radnice, která svým negativním vztahem ke kopané způsobovala neustálé změny působiště a přidělování nových ploch. Svrchovaného a stálého pozemku se ČAFC Královské Vinohrady nedočkal. Nešlo zde o strach z podnikatelského rizika nebo půjčky. Nemělo by přece význam investovat větší prostředky do prostor, které by museli znovu záhy vyklidit respektive přenechat stavbě nových domů. Na druhou stranu se však zákonitě nemohl dostavit dlouhodobější zájem diváků ani hospodářský profit.⁶²⁵ Shodné důvody přiměly už roku 1894 bratry Rudlovy k přenesení AC Královské Vinohrady za karlínskou Invalidovnu, kde se rodí AC Sparta. Uvedená situace pak – současně s probíhající profesionalizací – vedla k houfné secesi nadějných mladíků, kteří raději hledali štěstí na Letné. Na území města působila i méně známá SK Viktoria Vinohrady a SK Meteor Vinohrady. Na pomezí s Žižkovem sídlil Vinohradský SK. Existoval zde rovněž německý zástupce – DFC Germania Prag.⁶²⁶

Lokálním rivalem Vinohradských se stali Žižkovští – synové Rajske zahrady, Vendelínky u židovských hřbitovů, Savany na druhé straně Olšan, Bezovky nedaleko Havlíčkova náměstí nebo populární Baklovky, o níž se však zdejší hráči museli dělit s příjíždějícími cirkusy.⁶²⁷ Svérázné město proslavila ve světě kopané hlavně SK Viktorie Žižkov, která vystřídala řadu hřišť. Největší úspěchy klubu před první světovou válkou se však spojují s hrací plochou Na Ohradě, která se uváděla do provozu v místě původní cyklistické dráhy se zahradní restaurací 19. září 1909 zápasem proti SK Slavii.⁶²⁸ Tři branky vstřelil záložník hostů, místní rodák a akademický malíř Bohumil Macoun.⁶²⁹

---

⁶²⁴ PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 234, 236, 286.

⁶²⁵ Národní archiv: fond Presidium policejního ředitelství v Praze 1808 – 1915, ČAFC Královské Vinohrady, karton 2679, spis V 28/116.

⁶²⁶ Tamtéž: DFC Germania Prag, karton 2034, spis V 28/37.; Tamtéž: SK Viktoria Vinohrady, karton 2684, spis V 28/201.

⁶²⁷ MACKŮ, Jiří. *Pražská Letná: obdivuhodné sportovní století 1860 – 1960*. Praha: CaK, 2015, s. 14.; SCHEINOST, Ferdinand. *Slavné postavy naší kopané*. Praha: Tempo, 1940, s. 127.

⁶²⁸ Archiv Sbirky tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fond Fotbal, kluby, Praha, SK Viktoria Žižkov, 70 let SK Viktorie Žižkov (tisk), karton 18, inv. č. 1788.

⁶²⁹ PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 186, 344.

Toto hřiště pro SK Viktorii Žižkov získal za 200 K na 19 let předseda Benjamin Bratislav, velký vlastenec a příznivec SK Slavia.⁶³⁰ Uvažme, že příjem z prvního utkání dosáhl 360 K.⁶³¹ Srovnáním se situací AC Sparty, která musela za svou první plochu na Letné platit 1 800 K ročně lze demonstrovat hodnotu pozemku ve městě a na předměstí. Navíc zde vyniká i skutečnost, že vybudování zázemí s kabinami a bariérami souviselo se sportovními i ekonomickými úspěchy klubu. Už na přelomu let 1909 a 1910 vstupuje mužstvo do své nejslavnější epochy a stává se součástí zmiňovaného „silného trianglu“. Na zdejší škváře však nastupovaly i lokální SK Union Žižkov a SK Slavoj Žižkov.⁶³²

Na druhé straně od Žižkova sousedí vinohradské svahy s Vršoviciemi. Na zdejší periferii – na místě klukovského plácku – se začíná roku 1912 rodit starý Ďolíček, hřiště AFK Vršovice, dnes Klokánů z Bohemians. I zde panovaly negativní postoje radních ke kopané, proto se hrací plocha nacházela uprostřed polí, v prodloužení Kodaňské ulice, hned za plotem vozatajských kasáren. Stavba se mohla realizovat pouze díky podniku Waldes a zdejší záložně zhruba v prostoru pozdějšího zábavního parku Eden v blízkosti dnešního působiště SK Slavia.⁶³³ Tribuna, která mohla pojmout zhruba 6 000 diváků, však zahájila provoz až po mobilizaci 19. srpna 1914.⁶³⁴ Slavnostní utkání, které domácí sehráli proti zúženému kádru AC Sparty, soudcoval kanonýr ve výslužbě Jan Košek.⁶³⁵

AFK Karlín hrál až do svého rozpuštění v roce 1903 za místní Invalidovnou – na ploše do roku 1902 úzce spojené i s AC Prahou. SK Čechie Karlín si vybuodovala hřiště vedle *Kaizlova sadu*, které pokřtila zápasem proti SK Viktorii Žižkov 4. června 1905.⁶³⁶ Krátce nato se dohodla s městskou radou o využívání prostorů i po rozejitém sousedovi, kde beztak předtím působila.⁶³⁷ Mužstvo pak mohlo využívat dvě hrací plochy. Takový

⁶³⁰ SCHEINOST, Ferdinand. *Slavné postavy naší kopané*. Praha: Tempo, 1940, s. 35.

⁶³¹ JENŠÍK, Miroslav, MACKŮ, Jiří. *Kronika českého fotbalu I*. Praha: Olympia, 1997, s. 151.

⁶³² PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 344.

⁶³³ Archiv hlavního města Prahy: fond Spolkový katastr, AFK Waldes Vršovice, karton S10-16.08, signatura XIV/1190.

⁶³⁴ Archiv Sbírký tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fond Fotbal, kluby, Praha, Bohemians, Zelenobílé století. Bohemians 1905 - 2005, karton 15, inv. č. 1605.

⁶³⁵ MACKŮ, Jiří. *Pražská Letná: obdivuhodné sportovní století*. Praha: CaK, 2015, s. 56.; PEŠEK–Kád'a, Karel, HLAVA, W. *Dnes hraje Kád'a: praktické rady fotbalového internacionála*. Praha: Melantrich, 1940, s. 48.

⁶³⁶ JENŠÍK, Miroslav, MACKŮ, Jiří. *Kronika českého fotbalu I*. Praha: Olympia, 1997, s. 59.

⁶³⁷ PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 165, 261, 288.

luxus měla na stanoveném území pouze SK Slavia.⁶³⁸ Snad i proto se zde modrobílým nebývale dařilo. Nedlouho poté však klub znovu přišel o domov při parcelaci vojenskou správou a musel se vrátit na původní neohrazené místo za Dietzenhoferovou stavbou.⁶³⁹

Když kopaná zaujala po roce 1910 pevné místo v každodenním životě městské společnosti, přibývala hřiště velmi rychle. Kromě žižkovské Ohrady nebo vršovického Ďolíčku se hlásil ke slovu s vlastní hrací plochou U Bělky i Nuselský SK. Nácházela se v údolí nedaleko dnešní Folimanky. Nastupoval zde i rival SK Nusle, který se však brzy přesunul na místo v současnosti zastavené Palácem kultury v ústí přemostění Metra.⁶⁴⁰

Menší kluby měnily svá působiště zcela běžně na základě výše nájmu prostorů v dané lokalitě anebo překotným stavebním pracím. Libeňský SK Meteor Praha VIII se před rokem 1914 stěhoval snad nejvíce. Nejprve v červnu 1904 dobudoval hřiště naproti škole na Palmovce, roku 1906 se pak přesunul na Maniny, aby se už roku 1910 konečně na delší dobu usadil na hrací ploše U Perutzů ve Voctářově ulici v blízkosti loděnic.⁶⁴¹

Adresy uvedené v úředních materiálech se však před vybudováním patřičného zázemí běžně lišily od umístění vlastních hracích ploch. SK Smíchov, který nastupoval na Císařské louce, si nechával zasílat korespondenci do Jungmannovy ulice 3 na Nové Město pražské.⁶⁴² U řady spolků-klubů pak známe působiště pouze přibližně. SK Union, SK Hvězda nebo SK Česká Vlajka hrály kdesi na Letné. Ani u FK Hellas Prag a DSC Prag není zcela zřejmé, kde své soupeře hostily. Tato mužstva se nejspíš nesoustředila u konkrétního hřiště, ale volila lacinější řešení, kdy po dohodě se stálými nájemci střídala volné prostory. Úspora prostředků však kvůli absenci komponenty domova významně snižovala šanci na širší identifikaci společenských vrstev i vyšší zisk ze vstupného.⁶⁴³

---

⁶³⁸ JELÍNEK, Radovan, JENŠÍK, Miloslav a kol. *Atlas českého fotbalu: od roku 1890*. Praha: Radovan Jelínek, 2005, s. 9.

⁶³⁹ JENŠÍK, Miroslav, MACKŮ, Jiří. *Kronika českého fotbalu I*. Praha: Olympia, 1997, s. 164.

⁶⁴⁰ PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 359.

⁶⁴¹ Archiv Sbirky tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fond Fotbal, kluby, Praha, SK Meteor Praha VIII, Vzpomínky na naši práci v letech 1896 – 1936. Čtyřicet let sportovního klubu Meteoru v Praze - Libni (tisk), karton 15, inv. č. 1662.; Tamtéž: SK Meteor Praha VIII, Padesát let sportovního klubu „Meteor“ v Praze VIII (tisk), karton 15, inv. č. 1663.

⁶⁴² Národní archiv: fond Presidium policejního ředitelství v Praze 1808 – 1915, SK Smíchov, karton 2048, spis V 28/272.

⁶⁴³ JELÍNEK, Radovan, JENŠÍK, Miloslav a kol. *Atlas českého fotbalu: od roku 1890*. Praha: Radovan Jelínek, 2005, s. 9.

8. Vznik fotbalového představení

„Každý jednotlivec má skvělou přímo techniku, která musí být vrozena a mimo to ještě hrou na jednu bránu vydřena. Míč se zpracovává celým tělem, zcela ve slohu výborných profesionálů anglických.“

Národní listy (6. října 1913)

Fotbal stačil před vypuknutím konfliktu završit díky narůstající participaci výše uvedených skupin aktérů svou dynamickou proměnu ve skutečné divadelní představení – začal mít své herce, diváky, zažitý děj podobný komedii *dell'arte*, rekvizity, kulisy i zákulisí. Skokový vývoj však prodělala i samotná podívaná – kopaná – artikl prodáváný zákazníkovi-divákovi. K distinktivním znakům hry do roku 1910 patřilo hledání výrazu na hranici dvou pojetí – školou rakouskou (vídeňskou a pražskou) a anglickou. Syntéza dvou uvedených slohů dala posléze vzniknout koncepci domácí, vyznačující se zejména použitím proslulé *České uličky* – kolmého podání balónu za defenzivní valy soupeře.⁶⁴⁴

Naprostá většina zdejších profesionálů vycházela ze *školy rakouské* uzpůsobené podmínkám plácků vídeňských respektive pražských předměstí. Se *školou anglickou* se místní prostředí nárazově seznamovalo během příjezdů britských mužstev na Letnou a po roce 1905 i působením Maddenovým.⁶⁴⁵ Skladba uvedených herních stylů dovedla roku 1911 český výběr k prvenství na ME UIAFA v severofrancouzském Roubaix.⁶⁴⁶

Ačkoli se od přelomu 19. a 20. století neustále vyvíjel systém i pojetí hry a pro každou dobu lze proto nalézt i nejvíce používané rozestavení na hrací ploše, skládá se

---

⁶⁴⁴ JENŠÍK, Miroslav, MACKŮ, Jiří. *Kronika českého fotbalu 1*. Praha: Olympia, 1997, s. 31.; MACKŮ, Jiří. *Pražská Letná: obdivuhodné sportovní století*. Praha: CaK, 2015, s. 5.

⁶⁴⁵ Archiv Sbirky tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fond Fotbal, kluby, Praha, SK Slavia, Maddenův training fotbalu, karton 16, inv. č. 1683.; Tamtéž: SK Slavia, O'Neil, John „The Rooter“ Madden, 2006 (článek), karton 16, inv. č. 1690.

⁶⁴⁶ Tamtéž: fond Fotbal, Sportovní tisk, novinové články, Vítězné mužstvo, které dobylo ve Francii mistrovství Evropy, in: Sport a hry, roč. 10, 1911, karton 22, inv. č. 1967.

moderní kopaná – existující na českém území už přes sto let – dodnes z pěti základních disciplín – běhu, přihrávky, střelby, stoppingu a driblingu (zpracování a vedení míče).⁶⁴⁷

8.1 Škola rakouská

Škola rakouská se v daném prostoru stala výrazem předprofesionální amatérské doby kopané, vycházející svým naturelem převážně z vídeňských a pražských periferií – zde hlavně ze Žižkova, Vinohrad, Vršovic nebo Karlína – kde dosáhla po změně pojetí sportu ze soukromého ve veřejný své institucionalizace v prvních lokálních mužstvech.

Toto pojetí vycházelo ze hry s hadrovým míčem na neohrazené, škvárové nebo hliněné ploše nazývané plácek, nalezající se mezi rozestavenými domy na předměstí. Uvedené prostory nedisponovaly brankami, nebyla stanovena přesná pravidla ani počet borců na každé straně. Kopaná zde nutila k individualismu. Kapitáni si volili spoluhráče dle přirozeného výběru, aby měli v mužstvu co možná nejlepší. To pak vedlo k enormní vůli prosadit se. Techniku zas stimulovala vedle samotných specifík balónu především snaha udržet se u něj co nejdéle. Navíc místní hoši ze skromnějších poměrů přicházeli nezřídká na bosu, což zas vytříbilo cit v noze a stalo se neocenitelným pro další kariéru. Kluci buď boty nevlástnili, nebo nechtěli v případě poškození riskovat postih rodičů.⁶⁴⁸

Sporné góly se při absenci rozhodčích uznávaly a vyvracely na „čestné slovo“, protože zařízení nahrazovaly kameny, kabáty a aktovky.⁶⁴⁹ Luxus představovaly kolíky, mezi něž se namísto břevna napínal provázek. I proto se hlavičkovalo spíše náhodou –

---

⁶⁴⁷ Fotbalové vzpomínky I.: Kád'a – Plavovlasá primadona. *Česká televize* [online]. 2003 [cit. 2016-08-05]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/210471298020008-fotbalove-vzpominky-i/>

⁶⁴⁸ MACKŮ, Jiří. *Pražská Letná: obdivuhodné sportovní století*. Praha: CaK, 2015, s. 14.

⁶⁴⁹ JENŠÍK, Miroslav, MACKŮ, Jiří. *Kronika českého fotbalu I*. Praha: Olympia, 1997, s. 14.; PEŠEK–Kád'a, Karel, HLAVA, W. *Dnes hraje Kád'a: praktické rady fotbalového internacionála*. Praha: Melantrich, 1940, s. 26, 28.

nejen díky vlastnímu slohu hry, ale i z praktického hlediska – čepice se nesundávaly.⁶⁵⁰ I když se zpočátku utkání většinou držel systém rozestavení, na konci už skoro nikdy.⁶⁵¹

K dalším společenským zvyklostem patřilo, že si na plácek nárokovaly výsostně právo skupiny místní mládeže. Kapitány mužstev se stávali buď nejlepší hráči, anebo nemnozí majitelé koženého balónu, který na podobných plochách představoval velkou vzácnost, což dokazuje i skutečnost, že se některé klukovské party nazývaly právě podle klíčové postavy vlastníka. K nejznámějším patřil kroužek Václava Lomoze ze Žižkova, který se potýkal s *cercle* Bohumila Macouna z Vinohrad. Symbolickým vyústěním se v době profesionalizace kopané stalo setkání lokálních vůdců v SK Slavii roku 1907.⁶⁵² Vedle hadráku a zcela výjimečně i koženého míče – distinktivního hlavně pro Letnou – se na periferii používala i kvalitnější *čampule* – vynález skloňovaného pana Píška, který své výrobky plnil drtí z korkových zátek posbíraných po přiléhajících restauracích.⁶⁵³

Na podobných plátcích se budoucí aktéři podívané naučili vychytralosti, umění snášet hrubost a zacházet s nepřebornou škálou dovedností – s kličkami, s vedením míče na krátko u nohy, ale i způsoby vyřazení soupeře ze hry. Utkání zde probíhala v zásadě nepřetržitě. Fotbalisté zde sice získávali praxi, k možnosti poměřovat se s profesionály z kolébky kopané však díky značné neorganizovanosti, improvizovanému zařízení ploch a absenci skutečné výstroje scházela kombinace, skluzy, razance střelby i hlavičkování. Toto pojetí propagovala na úkor původního stylu produktivita přijíždějících Angličanů.

K dokladům o účinnosti zahraničního pojetí patří zejména situace SK Slavojů Žižkov, který už v době plošně uplatňovaného anglické slohu kolem roku 1905 i nadále prezentoval školu rakouskou.⁶⁵⁴ Líbovost bohužel stála mužstvo mnoho zápasů, v nichž mělo převahu.⁶⁵⁵ Už před rokem 1910 proto kopírování britského vzoru zcela převládlo.

---

⁶⁵⁰ HAFER, Andreas, HAFER, Wolfgang. *Hugo Meisl, aneb, Vynález moderního fotbalu: životopis*. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, 2011, s. 33.; KRÁL, Lubomír. *Historie německé kopané v Čechách*. Praha: MJF, 2006, s. 29.

⁶⁵¹ WINTER, Tomáš. Fotbal na malířském plátně: v počátcích moderního umění. *Dějiny a současnost*. 2014, roč. 36, č. 5, s. 23.

⁶⁵² JENŠÍK, Miroslav, MACKŮ, Jiří. *Kronika českého fotbalu I*. Praha: Olympia, 1997, s. 18, 136.

⁶⁵³ MACKŮ, Jiří. *Pražská Letná: obdivuhodné sportovní století*. Praha: CaK, 2015, s. 14.

⁶⁵⁴ JENŠÍK, Miroslav, MACKŮ, Jiří. *Kronika českého fotbalu I*. Praha: Olympia, 1997, s. 32, 165.; PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 287.

⁶⁵⁵ SCHEINOST, Ferdinand. *Slavné postavy naší kopané*. Praha: Tempo, 1940, s. 55.

8.2 Škola anglická

K prvním místům, kde se začala v Praze provozovat kopaná anglického stříhu, patřila Letenská pláň, kam od přelomu 19. a 20. století přijížděla mužstva z Oxfordu, Southamptonu nebo Sheffieldu a kde se dal od pana Váchy, správce hřiště Spolku pro přestování české mládeže, půjčit skutečný kožený míč, který determinoval užití britského slohu s přímočarou kombinací, střelbou z každé pozice a především i hrou hlavou.⁶⁵⁶

K britskému stylu však patřilo i použití dalšího vybavení a zařízení hrací plochy. Fotbal se na přelomu století přezouvá do kopaček.⁶⁵⁷ Noviny začaly po roce 1900 psát o podkovaných hráčích. První pár si však nechal poslat kapitán AC Sparty – Václav Rudl – už roku 1894.⁶⁵⁸ Zprvu měli speciální vybavení pouze borci prvních mužstev, rezervy nastupovaly většinou ve spravovaných bagančatech. K přední partii podrážky upevněné kožené výstupky velmi zrychlovaly pohyb hráčů a zvyšovaly rovněž razanci střelby.⁶⁵⁹ I proto se z Anglie přivážely i výstupy holení, které se přetahovaly stulpnami. Ty nejdříve měly výhradně černou barvu, později už respektovaly klubovou symboliku. K dalším důležitým výstrojním prvkům pak patřily kalhoty, které se postupem doby zkracují.⁶⁶⁰

Fotbalisté nosili po institucionalizaci hry v prvních mužstvech dlouhé ¾ kalhoty. Nejdříve proto, aby holými koleny nevzbuzovali na veřejnosti pohoršení dam a nebyli zároveň – v případě, že šlo o studenty – vystaveni přísnějšímu karceru.⁶⁶¹ Tuto podobu úboru pak s profesionalizací požadoval i Madden, ale ze zcela rozdílných důvodů – aby

---

⁶⁵⁶ SCHEINOST, Ferdinand. *Slavné postavy naší kopané*. Praha: Tempo, 1940, s. 15.

⁶⁵⁷ JENŠÍK, Miroslav, MACKŮ, Jiří. *Kronika českého fotbalu I*. Praha: Olympia, 1997, s. 77, 81.

⁶⁵⁸ JELÍNEK, Radovan, JENŠÍK, Miloslav a kol. *Atlas českého fotbalu: od roku 1890*. Praha: Radovan Jelínek, 2005, s. 7.

⁶⁵⁹ PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 169.; RÖSSLER-OŘOVSKÝ, Josef. První počátky, in: PETRŮ, Karel (ed.). *Třicet let Českého Svazu Footballového 1901 – 1931 a trochu historie kopané v zemích československých*. Praha, 1931, s. 9.

⁶⁶⁰ JENŠÍK, Miroslav, MACKŮ, Jiří. *Kronika českého fotbalu I*. Praha: Olympia, 1997, s. 77, 122.; PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 185, 262.

⁶⁶¹ JIŘIČKO, Pavel. Sto let „soutěže footballistické“, in: *Dějiny a současnost*. 1996, roč. 18, č. 3, s. 21–24.

hráčům nenastydly klouby a vazivo a nebyly pak náchylní ke zranění.⁶⁶² Nakonec místo varianty zastrčení nohavic pod stulpnami zvítězila modernizace a větší volnost pohybu.

Travnaté hřiště rovněž přispívalo k anglickému pojetí hry. Tím však na Letné disponoval pouze DFC Prag a později SK Slavia. Tradice údržby podobných ploch zde však neměla dlouhé kořeny, proto se nejfrekventovanější místa pohybu hráčů – zejména lajny a vápna – která se v daném prostředí zavádějí od počátku sezóny 1902 až 1903 – brzy vydupala. I zde se proto většinou hrálo na hlíně, blátě nebo zmrzlé půdě, někdy se pak písčkovalo.⁶⁶³ Herní projev se proto významně lišil dle počasí respektive roční doby. K roku 1908 dochází za účelem preciznějšího dodržování původních pravidel z Anglie k zavedení postraních rozhodčích. Šlo zde zejména o postavení mimo hru – „offside“.⁶⁶⁴

K největším propagátorům úspěšného anglického pojetí v Čechách patřil po roce 1905 John Madden.⁶⁶⁵ K průkopníkům moderního slohu se do roku 1914 řadil hlavně Jan Košek, u nějž britský styl vycházel z vlastní přirozenosti. Hráč s vysokou rychlostí a prudkou ranou, na druhou stranu však nevalným driblingem, proto dosáhl dokonalosti až po návratu z AC Sparty do SK Slavia pod vedením přísného Skota, který ho donutil k užívání pravé i levé nohy.⁶⁶⁶ Nástupce kanonýra – Kád'a-Pešek – zas poprvé v daném prostoru začal k vypíchnutí míče používat skluzů, zároveň však nehrál nijak hrubě. Stal se navíc dokonalým univerzálem – uměl všechno, ale nic nejlépe, což možná způsobila i skutečnost, že provozoval i další sporty, např. reprezentoval Čechy v ledním hokeji.⁶⁶⁷

Skluzy na škváře způsobovaly různá povrchová poranění, sedření boků a kolen, nemluvě o strážcích branek. Především Rudolf Klapka z SK Viktorie Žižkov přidal ke skokům – nazvaným dle slavného výkonu southamptonského Johna Robinsona na Letné z roku 1906 – i neohrožené vybíhání pod nohy útočníků, bez zřetele na úraz předchůdce

---

⁶⁶² Archiv Sbírký tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fond Fotbal, kluby, Praha, SK Slavia, Maddenův training fotbalu, karton 16, inv. č. 1683.; Tamtéž: SK Slavia, O'Neil, John „The Rooter“ Madden, 2006 (článek), karton 16, inv. č. 1690.

⁶⁶³ PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 220.

⁶⁶⁴ KRÁL, Lubomír. *Historie německé kopané v Čechách*. Praha: MJF, 2006, s. 28.

⁶⁶⁵ SCHEINOST, Ferdinand. *Slavné postavy naší kopané*. Praha: Tempo, 1940, s. 27–28.

⁶⁶⁶ JENŠÍK, Miroslav, MACKŮ, Jiří. *Kronika českého fotbalu I*. Praha: Olympia, 1997, s. 121, 153.

⁶⁶⁷ JELÍNEK, Radovan, JENŠÍK, Miloslav a kol. *Atlas českého fotbalu: od roku 1890*. Praha: Radovan Jelínek, 2005, s. 84.

Kučery, kterému rána míčem roztránila při utkání s AC Spartou roku 1907 brýle, pročež raději ukončil kariéru.⁶⁶⁸ Vedle „Robinsonád“ se do slangu dostávají i „Klapkiády“.⁶⁶⁹

K důležitým rysům anglické školy však patřilo, na rozdíl od rakouského systému vycházejícího z individuality, především striktní dodržování rozestavení na hrací ploše, což souviselo s přejímáním názvosloví, které přesně vyjadřovalo danou úlohu na hřišti – *forwards* (harcovníky, borci, útočníky), *halfbacks* (záložníky, kryčci), *backs* (zadáky) a *goalkeeper* (brankáře, vrátného). Tyto posty se v poli dělily dle strany na *right* (pravý), *left* (levý) a *center* (střední). Toto pojetí nutilo účastníky ke spolupráci a kombinaci.⁶⁷⁰

Hned po SK Slavii, která mužstva z Británie hostila nejvíce, zvládl uvedený sloh SK Smíchov. K hlavním důvodům patřila zejména skutečnost, že na ploše u letenských sadů hrál na počátku století v podnájmů. Možná proto se stal prvním z domácích klubů, který dokázal v březnu 1909 dosavadního hegemonu světa pražské kopané porazit.⁶⁷¹

Nutno na závěr podotknout, že atraktivní anglický styl samozřejmě přitahoval k hřišti mnoho diváků, kteří pak rovněž významně stimulovali výkon hráčů.

8.3 Škola česká

Srovnáním malířských pláten ze samotného počátku 20. století a videosnímku natočeného roku 1913 lze velmi dobře demonstrovat, že anglický řád při hře postupně

---

⁶⁶⁸ JELÍNEK, Radovan, JENŠÍK, Miloslav a kol. *Atlas českého fotbalu: od roku 1890*. Praha: Radovan Jelínek, 2005, s. 7.

⁶⁶⁹ JENŠÍK, Miroslav, MACKŮ, Jiří. *Kronika českého fotbalu I*. Praha: Olympia, 1997, s. 175.; SCHEINOST, Ferdinand. *Slavné postavy naší kopané*. Praha: Tempo, 1940, s. 55.

⁶⁷⁰ KLENKA, Josef. Hra s míčem zvaná „football“, in: *Sokol*. 1890, roč. XVI, č. 7, s. 120–121.; KLENKA, Josef. „Kopaná“ jednoduchá (Anglicky Football), in: VANÍČEK, Karel. *Sborník sokolské župy Podbělohorské k I. sletu na Kladně 3. července 1892*. Praha, 1892, s. 84–87.; KOLÁŘ, František. „Nesmiřitelná“ rivalita Slavia a Sparty: kapitola z počátků českého fotbalu, in: DEJMEK, Jindřich, HANZAL, Josef (edd.). *České země a Československo v Evropě XIX. a XX. století: sborník prací k narozeninám prof. dr. Roberta Kvačka*. Praha: Historický ústav AV ČR, 1997, s. 167.; JENŠÍK, Miroslav, MACKŮ, Jiří. *Kronika českého fotbalu I*. Praha: Olympia, 1997, s. 41.

⁶⁷¹ HEINZ, Vilém. Sportovní věstník. *Athletika a sportovní hry*. S.K. Smíchov v. S.K. Slavia 3:1 (0:1), in: *Národní listy* (22. března 1909), s. 3.; MACKŮ, Jiří. *Pražská Letná: obdivuhodné sportovní století*. Praha: CaK, 2015, s. 49–50.

došel své reflexe i v pražském prostředí.⁶⁷² Hráči se na přelomu století nejdříve v zápalu boje shlukovali bez hlubší myšlenky kolem míče, po roce 1905 a především pak 1910 už u špičky zdejších mužstev sledujeme disciplínu v dodržování secvičených vzorců.⁶⁷³

Škola česká vynikla díky spojení silné individuality zakořeněné v protagonistech z doby počátků s hadrovým míčem na plácku a na druhé straně kombinační hře a prudké střeře školy anglické. Navíc se kopaná provozovala na stále se zlepšujících plochách.

Typickým rysem domácího pojetí se stala *Česká ulička*, kdy se po přihrávce a přiřuknutí dostával hráč do volné střelecké pozice za defenzivním postavením soupeře. Uvedená kombinace, využívající nových prvků i zažitých mechanismů zdejších borců, došla uplatnění na ME UIAFA v severofrancouzském Roubaix roku 1911.⁶⁷⁴ Anglickou přímočarost a střeleckou zdatnost vložil do hry rázný střelec a kapitán Jan Košek. Toho přesnými pasy zásobovali Vaník s Pilátem, kteří se podobným stylem hry prezentovali i v říjnu 1911 během symbolického vítězství AC Sparty nad SK Slavií a o několik měsíců později – v březnu 1912 – při neméně slavném zájezdu do španělského San Sebastianu, kde dosáhli letenští rovněž prvenství. Tehdy došla kopaná před rokem 1914 vrcholu.⁶⁷⁵

Hra v českém respektive československém provedení se díky předešlému vývoji stala v době meziválečné, společně s rakouskou a maďarskou, nejlepší v kontinentální Evropě. Není náhodou, že šlo veskrze o nástupnické země podunajské monarchie, která díky svému multikulturnímu rázu umožňovala rozvoj kopané více, než státy sousední.

---

⁶⁷² *Národní filmový archiv*. Fotbalový zápas Eastbourne F. C. versus Slavia. [online]. 1911 [cit. 2016-05-28]. Dostupné z: <http://film.nfa.cz/portal/avrecord/0060315>

⁶⁷³ WINTER, Tomáš. Fotbal na malířském plátně: v počátcích moderního umění. *Dějiny a současnost*. 2014, roč. 36, č. 5, s. 23.; WOLF, Petr. *Sport je umění: sportovní tematika v českém výtvarném umění 20. a 21. století*. Praha: Kosmas, 2015, s. 74–77.

⁶⁷⁴ Archiv Sbírký tělesní výchovy a sportu Národního muzea: fond Fotbal, Sportovní tisk, novinové články, Vítězné mužstvo, které dobylo ve Francii mistrovství Evropy, in: *Sport a hry*, roč. 10, 1911, karton 22, inv. č. 1967.

⁶⁷⁵ JENŠÍK, Miroslav, MACKŮ, Jiří. *Kronika českého fotbalu 1*. Praha: Olympia, 1997, s. 176.; SCHEINOST, Ferdinand. *Slavné postavy naší kopané*. Praha: Tempo, 1940, s. 34.

Závěr

Fotbal před první světovou válkou prodělal proměnu z exotické zábavy několika nadšenců v široké hnutí, které zajímalo prakticky všechny společenské vrstvy. Napětí mezi největšími spolky-kluby posunovalo kvalitu podívané i zázemí pro hráče a diváky stále dopředu. Motivy rivalit se však od přelomu 19. a 20. století rychle měnily, byť šlo o stále stejná uskupení. Namísto rytířských klání za národ, společenskou skupinu nebo lokalitu se s rostoucí popularitou hry stále více prosazovaly důvody ekonomické. Ideály z prvopočátků začaly pouze zaštiťovat nároky skupin ztotožněných s danými mužstvy.

Svět pražské kopané utvářela před rokem 1914 dvojice hlavních střetů. Nejprve šlo o spor SK Slavie a DFC Prag, kterému zavadaly příčinu parlamentní rozepře ve věci Badeniho jazkových reforem na konci roku 1897. Ačkoliv měl konflikt na první pohled nacionální akcent, šlo ve své podstatě o záležitost ryze hospodářskou. Snahy německého klubu vedl strach ze svěží konkurence v pořádání výnosných zápasů proti zahraničním soupeřům z Rakouska, Německa, Maďarska, Dánska a především z Anglie. Negativní politikou a pomluvami po Evropě se výbor snažil izolovat české hnutí od zbytku světa, což se však díky rostoucí popularitě hry v rámci městské společnosti nakonec nezdařilo.

S krachem strategie DFC Prag, rostoucí převahou českého živilu nad německým a vznikem konkurenceschopného mužstva AC Sparty roku 1904, ustupuje národnostní pnutí do pozadí a vzniká dosud největší rivalita mezi SK Slavií a AC Spartou, která pak určovala směr pražské kopané až do mobilizace v červenci 1914. Souboj *Věčné Slavie* a *Železné Sparty* se rozrostl mezi diváky, hráče, novináře a klubové výbory. Tato vskutku kulturní bipolarita se dále rozšiřovala a propracovávala především v době meziválečné.

Na pozadí řady všemožných rozmíšek a sporů se z všesportovních spolků rodily specializované kluby kopané. Transformace probíhala v podobě několika navazujících procesů. Nejprve docházelo k *identifikaci* publika se spolkem-klubem podle původních národních, společenských a lokálních kritérií. Současně se ztotožněním skupin se svými mužstvy následovala *ekonomizace*, která souvisela s přílivem prostředků ze vstupného. Loajalita zvyšujícího se množství diváků na zápasech pak využívali majitelé restaurací a prodejen se sportovními potřebami ke svému zviditelnění. Na zápasových programech se proto začíná vyskytovat reklama. K nejvyspělejšími stádiím vývojového úseku patřila podpora ze strany podnikatelů, kteří dokázali vyrovnávat ztráty z prodělečných akcí.

Ekonomizace pak generovala stromovou *strukturalizaci* uskupení, když dochází ke vzniku nových pracovních pozic k zajištění výdělečného produktu zábavy-podívané pro zákazníka-diváka. K průvodním znakům patřilo rozdělení stávajícího spolku na dvě základní sféry, které se pak dále stratifikovaly. Sportovní úsek začal nejdříve zahrnovat vedle základní sestavy i náhradníky, později mužstvo první a rezervní. Klubové vedení se hierarchizovalo na předsedu, sekretáře, starostu, pokladníka a další. Spojnicí hráčů s představenstvem se stala postava trenéra, který měl nově právo sám určovat kapitána.

K vrcholům procesů, vedoucích k vytvoření moderních klubů, patřila krátce před vypuknutím konfliktu v průběhu roku 1914 závěrečná *organizace*, která představovala průsečík mezi přerodem spolků, dotvořením hnutí a účinným řízením provozu kopané ze strany národních svazů. Tím došlo k uzavření kruhu a vzniku kompaktního modelu uplatňovaného i v budoucnu – v době zlaté epochy kopané mezi světovými válkami.

Fotbalové kluby v letech 1900 až 1914 ústřední instituce příliš nerespektovaly pro společenskou a ekonomickou slabost. Až v samém závěru řešené epochy dozrála doba do stádia konsensuálního podřízení se svazům. K hlavním předpokladům patřilo vyrovnávání rozpočtů a výkonů mužstev. Na rozdíl od let minulých se ale výbory nově potýkaly s nedostatkem řádu potřebného ke vzniku stabilních soutěží, ale i přestupních a disciplinárních regulativů. Tendence rovněž podpořil narůstající vliv ČSF, ÖFV a DFB.

S ekonomizací klubových struktur pak souvisel zrod profesionálních hráčů, kteří v kopané našli nový způsob k získání společenského uznání a v případě nejlepších i hmotné zajištění. Na přelomu století nahrazovali, současně s rostoucími požadavky na výkon respektive na zvýšení atraktivity produktu-podívané, původní nadšence-amatéry, zakladatele původních spolků, kteří se pak uchýlovali do rezervních mužstev a později do představenstev, výborů nebo utvářejících se ústředních a rozhodcovských institucí.

S nástupem nové generace hráčů však nastává i sociální proměna. Místo vyšších kruhů se začínají kopané věnovat především nižší střední vrstvy. Na předměstí budoucí *Velké Prahy* – na Žižkov, Vinohrady, do Vršovic nebo Libně – přicházelo na přelomu století mnoho českých rodin. Na zdejších plátcích se proto zrodila řada velice kvalitních borců, protřelých nelítostnými a nekonečnými bitvami s hadrovým míčem. Ulice před rokem 1914 suplovala nejlepší sportovní akademie dneška. Nižší původ determinoval s popularizací hnutí a následně i přílivem peněz enormní snahu vyniknout. To souviselo

zas s individualistickým stylem hry založeným na co možná nejdelším udržení balónu. Technika mladíků se stále zlepšovala. Své dovednosti pak využívali k pobavení diváků.

Naopak německé kluby zde podobný zdroj nadějných hráčů neměly a musely se spolehnout na najaté borce rakouské, maďarské a anglické. Ti zas na rozdíl od mladíků z českých periferií znali z předchozích působišť způsoby profesionální přípravy a etiky. Současně probíhající starty za mužstva zastřešovaná buď ČSF, DFB nebo ÖFV nebyla sice svazy povolena, značná anonymita prostředí pražské kopané, příležitost k výdělku a zejména slabé postavení zmiňovaných ústředních institucí však vedly ke skutečnosti, že hostování napříč spektrem klubovým a dokonce i nacionálním nebylo zcela neobvyklé.

Nejlepší hráči klubů předměstských se většinou brzy nacházeli v hledáčku SK Slavia nebo AC Sparty, kam za slíbené benefity přestupovali a kde se, v lepším případě pod vedením instruktorů z Británie, důkladně připravovali na každé utkání, aby mohli v pravidelných intervalech bavit standardizovaným výkonem zákazníky-diváky. Síla peněz se stala, díky dosud neexistujícím přestupním řádům, samostatným regulátorem přestupů, což vedlo k množství rozepří. Ke změně situace spojené s vydáním přesných karenčních regulativů dochází až bezprostředně před mobilizací – v únoru 1914. I proto lze konstatovat, že prostředí pražské kopané mělo před první válkou specifický ráz.

Konečnou epochu kariéry prvních profesionálních hráčů pak představoval ústup ze slávy. Mohl mít nejen pozvolný, ale i náhlý průběh. Hráči na sklonku kariéry končili v lepším případě buď rovnou, nebo putovali z velkých klubů do menších. Někdy však aktivní dráhu přerušilo vážné zranění, které znemožňovalo další uplatnění postiženého. I proto se s narůstajícím počtem profesionálů rodí první systém sociálního úrazového pojištění zajišťovaný nejprve ÖVF a později i ČSF. Na počátku první světové války se pak zřízená nadání začala pokoušet o podporu svých registrovaných na bitevních polích.

Hybatelem profesionální přeměny se však hlavně stala sílící poptávka veřejnosti po dynamické podívané. Nejdříve však diváci neznali zákonitosti hry a kopanou stavěli naroveň vystoupení pouličních komediantů. I proto se většinou u hřiště nezdržovali po dobu celého zápasu – šlo o publikum kočovné. Návyky prvních návštěvníků zhruba do roku 1900 reflektují informace z novin. Údaje o počtech příležitostných diváků různými listy se diametrálně lišily. Leckdy poměrně nízký součet platících zájemců zastíňovaly atraktivnější zprávy o všech přítomných, někdy však i zcela náhodných kolemjdoucích.

Utkání SK Slavie s Berlínem a Oxfordem roku 1899 už měla povahu významné společenské události. Na přelomu století navštěvovala hřiště na Letenské pláni i pražská smetánka. I proto početné publikum vystupovalo slušně a nehlučně. Lidé využívali před vytvořením vlastní kultury loajálních příznivců vzory převzaté z míst performancí, která znali, např. z hlediště divadla i dalších sportovních disciplín – šermu nebo cyklistiky.

Už mezi roky 1905 až 1910 však probíhá, na základě sociálního, nacionálního a lokálního zařazení diváků, silné utváření klubových lojalit, které vrcholí v letech 1910 až 1914. Modelovala se dodnes žijící kultura pospolitosti hráčů a diváků. Lidé dokonce přicházejí v hojném počtu přivítat úspěšné mužstvo Čech po návratu z neoficiálního ME UIAFA v Roubaix roku 1911. Festivita měla politický podtext. Široký zájem veřejnosti o kopanou dokládá nejen množství novinových sloupků v listech napříč společenským spektrem, ale zejména stále nabitější hlediště. Střetnutí SK Slavie s AC Spartou shlédla 2. června 1912 první pěticiferná návštěva – 12 000 diváků. Se zvyšující se výkonností AC Sparty pak dorazilo na další měření sil 5. října 1913 rekordních 14 000 příznivců.

S rostoucí popularitou kopané vyjadřovanou vysokými návštěvami na utkáních si zhruba po roce 1900 začali podnikatelé uvědomovat poptávku veřejnosti i propagační potenciál hry. Najednou zde vznikl zcela nový prostor k reklamním aktivitám vedoucím navíc ke zlepšení příjmů z prodeje dalších artiklů. Střetnutí domlouvali pro mecenáše specializovaní zprostředkovatelé za zdmi vídeňských a pražských kaváren. Koexistence uvedených skupin pak vedla k uvolnění kanálů proudění peněz do hnutí i v rámci něj.

Fotbalový impresárió pocházel zpravidla z židovského prostředí. Ke své práci využíval jazykovou výbavu i kontakty, které nemusel budovat na zelené louce. Nutno podotknout, že právě rychlost zaplnění bílého místa v portfoliu dostupné zábavy se stala klíčovou. Moderní pojetí sportu navíc umožňovalo skupině prosadit se v nové sféře díky internacionálnímu a diplomatickému potenciálu hry na bázi anglosasky laděného pojetí pohybových aktivit. Tělovýchova vedená Sokolem a Turnvereinem naopak směřovala především nacionálním směrem, zde se proto mohli Židé prosadit pouze problematicky.

Ekonomizace se však projevovala i ve zlepšování hracích ploch včetně zázemí pro publikum a změnou zažitých míst provozu kopané. Nejdříve se nadšenci-amatéři, ve většině případů z řad studentů, skrývali zrakům svých profesorů za vodou na Císařské louce, na Střeleckém ostrově nebo v Královské oboře. Maskování umělými plnovousy a parukami se snažili vyhnout karceru nebo podmíněnému vyloučení ze školy. S rostoucí

potřebou nabídnout placený produkt zákazníkovi-divákovi a nahrazením gymnazistů profesionály v sestavách mužstev se však centrum hnutí pomalu přesouvá na místa více exponovaná. Fotbalisté našli ideální prostor na rozlehlé a dostupné Letenské pláni.

Spolkové plácky se po velkých přesunech na přelomu století měnily s probíhající ekonomizací v upravovaná hřiště, posvátná místa vyjadřující nacionální, sociální nebo lokální svébytnost skupin loajálních přívrženců zformovaných kolem svých mužstev. Tyto prostory si kluby v rámci uvedených procesů nejprve pronajímaly a separovaly od veřejných prostranství pomocí dřevěných bariér, aby nedocházelo ke vstupu neplaticích diváků. S nárůstem počtu publika se vedle zábran kolem vlastních hracích ploch budují i dřevěná hlediště nebo hliněné násypy, aby mohl zápasy sledovat co největší počet lidí.

Nejenže investice do budování zázemí představovala prozřetelný podnikatelský krok, navíc posilovala věrnost publika pravidelně navštěvujícího utkání. Součástí areálů se navíc stávaly i reprezentativní prostory, kam zástupci klubů nejprve zvali významné představitele veřejného života a po etablování mecenášů a impresáriů ve světě kopané i další partnery, kteří se mohli podílet na dalším hospodářském rozvoji. Lze konstatovat, že se předchůdci meziválečných stadionů staly nedílnou součástí profesionalizace hnutí.

S přechodem z plácku na hřiště se proměnila i samotná hra. Fotbalisté vychovaní používáním hadráku poháněným bez bot na škváře nebo hlině se s modernizací kopané učili anglickému systému. Individualismus hráčů, daný snahou udržet v pouliční vřavě co nejdéle míč a vyniknout, se v konfrontaci s letmo přijíždějícími britskými mužstvy musel k dosažení konkurenceschopnosti modifikovat v pojetí kombinační. Hráči se však na základě získaných zkušeností potřebovali zdokonalovat i v dalších rovinách – hlavně střelbě a kličce levou i pravou nohou nebo hlavičkování. Syntéza pouličního zápolení praktikovaného na pražských a vídeňských předměstích s importovanými zkušenostmi dala vzniknout domácímu stylu, který zabezpečil prvenství na ME UIAFA roku 1911.

Na závěr nutno zrekapitulovat, že se hnacím motorem rychlého rozvoje kopané v letech 1900 až 1910 stala aplikace ekonomických vztahů. Nešlo sice o úkaz nikterak plošný, v několika klubech však k završení modernizace došlo – v DFC Prag, SK Slavii, AC Spartě i SK Viktorii Žižkov – ve většině případů pak proběhla pouze zčásti a někde vůbec. I proto se kapitoly na určitých místech stáčí ke změnám společenským a někde naopak více přihlíží k záležitostem ekonomickým. Lze však konstatovat, že pragmatické konání participantů hnutí postupně narůstá na úkor věrnosti k mateřskému uskupení.

I díky značné neuspořádanosti poměrů ve světě kopané před rokem 1914 však představují rodící se hospodářské vazby prakticky samostatný pevný bod k rekonstrukci zákonitostí hnutí v dané době. Náhled do problematiky komplikuje anonymita prostředí vyplývající ze skutečnosti profesionálního pokrytectví. Zvolená struktura může přispět pokračovatelům k hlubšímu pochopení společenského významu hry před první světovou válkou nebo poskytnout základ pro studium masového hnutí v Evropě po roce 1918.

Seznam použité literatury a pramenů

Archivní prameny

Archiv hlavního města Prahy: fond Spolkový katastr

Archiv Sbírký tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fond Fotbal

Archiv Sbírký tělesné výchovy a sportu Národního muzea: fotoarchiv

Národní archiv: fond Presidium policejního ředitelství v Praze 1808 – 1915

Oddělení novin a časopisů knihovny Národního muzea

Periodika

Cyklista, roč. 1896

Čas, roč. 1907

České slovo, roč. 1913

Lidové noviny, roč. 2011

Národní listy, roč. 1896, 1897, 1899, 1901, 1906, 1908, 1909, 1912, 1913

Národní politika, roč. 1899, 1913

Právo lidu, roč. 1899, 1913

Sport a hry, roč. 1903, 1908, 1911

Sportovní obzor, roč. 1895, 1896

Publikované prameny

BASS, Eduard. *Klapzubova jedenáctka*. Praha: Karolinum, 2008.

BURIAN, Vlasta. *Klub fotbalových panen: mecenáš z Chicaga*. Praha: Akropolis, 1991.

FOGLAR, Jaroslav. *Stínadla se bouří*. Praha: Olympia, 2005.

FRONK, Václav. *Sebereflexe české společnosti: přelom 19. a 20. století v perspektivě humoristických časopisů*. Praha: Irbis, 2011.

GUTH-JARKOVSKÝ, Jiří. Paměti. Díl II. Paměti olympijské (1894 – 1918). Praha, 1929.

- HAUSMANN, Jiří. Dánové v Praze, in: týž. *Divoké povídky*. Praha: Mladá fronta, 1948.
- HRABAL, Bohumil. Fádni odpoledne, in: *Perlička na dně*. Praha: Mladá fronta, 2008.
- KAUFMANN, Josef. *Třináct let bojů proti Vídni o uznání české samostatnosti ve sportu fotballovém*. Praha: E. Beaufort, 1910.
- KISCH, Egon Ervín. Češi a Němci, in: *Tržiště senzací*. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1963.
- KLENKA, Josef. „Kopaná“ jednoduchá (Anglicky Football), in: VANÍČEK, Karel. *Sborník sokolské župy Podbělohorské k I. sletu na Kladně 3. července 1892*. Praha, 1892.
- POLÁČEK, Karel. *Muži v offsidu: ze života klubových přívrženců*. Praha: Paseka, 2004.
- RÖSSLER-OŘOVSKÝ, Josef. První počátky, in: PETRŮ, Karel (ed.). *Třicet let Českého Svazu Fotballového 1901 – 1931 a trochu historie kopané v zemích československých*. Praha, 1931.
- WOLF, Petr. *Sport je umění: sportovní tematika v českém výtvarném umění 20. a 21. století*. Praha: Kosmas, 2015.

Literatura

- BLECHARZ, Pavel. *Kulturní dějiny kopané v Čechách na přelomu 19. a 20. století: přechod od lokálních plácků k masovému sportu*. Brno: Filosofická fakulta Masarykovy university, 2015.
- BOROVÍČKA, Michael, KAŠE, Jiří (edd.). *Velké dějiny země koruny české (1890 – 1918)*. Svazek XII.b. Praha: Paseka, 2013.
- BROŽEK, Aleš. Vlajky a prapory fotbalových klubů v Čechách před rokem 1918, in: *Sborník přednášek z 5. českého národního vexilologického kongresu*. Liberec: Česká vexilologická společnost, 2012, s. 67–83.
- COHEN, Gary. *Němci v Praze 1861 – 1914*. Praha: Karolinum, 2000.
- FRANC, Martin, VELEK, Luboš. Karikatura jako historický pramen, in: ČECHUROVÁ, Jana, RANDÁK, Jan. *Základní problémy studia moderních a soudobých dějin*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2013, s. 355–380.
- HAFER, Andreas, HAFER, Wolfgang. *Hugo Meisl, aneb, Vynález moderního fotbalu: životopis*. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, 2011.
- HALBWACHS, Maurice. *Kolektivní paměť*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009.
- HLAVÁČEK, Ivan, KAŠPAR, Jaroslav, NOVÝ, Rostislav. *Vademecum pomocných věd historických*. Jinočany: H & H, 2002.
- HLAVAČKA, Milan. Modernizace, in: ČECHUROVÁ, Jana, RANDÁK, Jan. *Základní problémy studia moderních a soudobých dějin*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2013, s. 447–456.
- HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, JANÁK, Jan, DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy českých zemí: od počátků po současnost*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2007.
- JELÍNEK, Radovan, JENŠÍK, Miloslav a kol. *Atlas českého fotbalu: od roku 1890*. Praha: Radovan Jelínek, 2005.
- JENŠÍK, Miroslav, MACKŮ, Jiří. *Kronika českého fotbalu I*. Praha: Olympia, 1997.
- JINDRA, Zdeněk, JAKUBEC, Ivan a kolektiv. *Hospodářský vzestup českých zemí od poloviny 18. století do konce monarchie*. Praha: Karolinum, 2015.
- JIŘIČKO, Pavel. Sto let „soutěže footballistické“, in: *Dějiny a současnost*. 1996, roč. 18, č. 3, s. 21–24.
- KÁRNÍK, Zdeněk. *Malé dějiny československé (1867 – 1939)*. Praha: Dokořán, 2008.

- KOLÁŘ, František. „Nesmiřitelná“ rivalita Slavie a Sparty: kapitola z počátků českého fotbalu, in: DEJMEK, Jindřich, HANZAL, Josef (edd.). *České země a Československo v Evropě XIX. a XX. století: sborník prací k narozeninám prof. dr. Roberta Kvačka*. Praha: Historický ústav AV ČR, 1997, s. 165–190.
- KRÁL, Lubomír. *Historie německé kopané v Čechách*. Praha: MJF, 2006.
- KŘEN, Jan. *Konfliktní společenství: Češi a Němci 1780 – 1918*. Praha: Karolinum, 2013.
- KUČERA, Rudolf. *Život na příděl: válečná každodennost a politiky dělnické třídy v českých zemích 1914 – 1918*. Praha: Lidové noviny, 2013.
- LAUFER, Josef. *50 let v našem sportu*. Praha: Mladá fronta, 1968.
- LENDEROVÁ, Milena, JIRÁNEK, Tomáš, MACKOVÁ, Marie. *Z dějin české každodennosti: život v 19. století*. Praha: Karolinum, 2009.
- LIESSMANN, Konrad Paul. Kulatý nesmysl. Přemýšlení o fotbalu, in: týž. *Universum věcí. K estetice každodennosti*. Praha: Academia, 2012.
- MACKŮ, Jiří. *Pražská Letná: obdivuhodné sportovní století 1860 – 1960*. Praha: CaK, 2015.
- MÍKA, Zdeněk. *Zmizelá Praha. Sporty a sportoviště: počátky tělesné výchovy a sportu v Praze*. Praha: Paseka, 2011.
- McDOWELL, Matthew. *A cultural history of association football in Scotland*. New York: The Edwin Mellen Press, 2013.
- NINGER, Milan, KOLIŠ, Jiří. *Český sport 1862 – 1914*. Kladno: Nezávislý novinář (IV), 2003.
- PACINA, Václav. *Sport v Království českém*. Praha: Mladá fronta, 1986.
- PERNES, Jiří. *Spiklenci proti jeho veličenstvu: historie tzv. spiknutí omladiny v Čechách*. Praha: Mladá fronta, 1988.
- PEŠEK–Kád'a, Karel, HLAVA, W. *Dnes hraje Kád'a: praktické rady fotbalového internacionála*. Praha: Melantrich, 1940.
- PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946.
- ROBEK, Antonín, MORAVCOVÁ, Mirjam, ŠŤASTNÁ, Jarmila (edd.). *Stará dělnická Praha: život a kultura pražských dělníků 1848 – 1939*. Praha: Academia, 1981.
- SCHEINOST, Ferdinand. *Slavné postavy naší kopané*. Praha: Tempo, 1940.

- ŠIKL, Jaroslav. *Hrdinové míče kopaného: čtyři příběhy ze začátku historie a prvního vrcholu naší kopané*. Praha: Olympia, 1987.
- ŠKUTINA, Vladimír. *Sága rodu Koželuhů*. Praha: Naše vojsko, 1992.
- VÁPENKA, Ivan. *V brance Vlasta Burian: fotbalová kariéra krále komiků*. Beroun: Machart, 2011.
- WAIC, Marek. *Tělovýchova a sport ve službách české národní emancipace*. Praha: Karolinum, 2014.
- WAIC, Marek, ZWICKER, Stefan. Proměny německo-českých fotbalových vztahů v českých zemích a Československu, in: WAIC, Marek (ed.). *Německé tělovýchovné, sportovní, turistické a skautské organizace v českých zemích a v Československu – vznik a vývoj do roku 1938*. Praha: Karolinum, 2008, s. 83–103.
- WEHLER, Hans-Ulrich. *Modernisierungstheorie und Geschichte*. Vandenhoeck und Ruprecht, Göttingen, 1975.
- WINTER, Tomáš. Fotbal na malířském plátně: v počátcích moderního umění. *Dějiny a současnost*. 2014, roč. 36, č. 5, s. 21–24.
- ZIKMUND, Zdeněk. Nejlepší footballista kontinentu – Jan Košek z Turnova, in: *Od Ještědu k Troskám. Vlastivědný sborník Českého ráje a Podještědí Turnov: Občanské sdružení Paměť Českého ráje a Podještědí*. 2012, roč. 19, č. 4, s. 281–287.
- ZIKMUND, Zdeněk. *Na levém křídle Edvard Beneš: Prezident na hřišti a na hradě*. Velké Přílepy: Olympia, 2015.
- ZWICKER, Stefan. Fussball in der deutsch sprachigen und in der tschechischen Gesellschaft, Literatur und Publizistik. Ansätze zu einer vergleichenden Studie, in: *Brücken. Germanistisches Jahrbuch Tschechien-Slowakei. Neue Folge*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2002, s. 247–284.
- ZWICKER, Stefan. Männer, manchmal im Abseits. Fussball als Thema in der tschechischen Literatur und seine gesellschaftliche Rolle in Vergangenheit und Gegenwart, in: *Stifter Jahrbuch*. 2001, roč. 15, s. 95–112.
- ZWICKER, Stefan. Fussball in den böhmischen Ländern, in: PEIFFER, Lorenz, SCHULZE-MARMELING, Dietrich (edd.). *Hakenkreuz und rundes Leder. Fussball im Nationalsozialismus*. Göttingen: WerkstattGmbH, 2008, s. 223–233.
- ZWICKER, Stefan. 100 Jahre Spitzensport in der Böhmischem Provinz. Der Fussball in Teplitz-Schönau bis 1945, in: DAHLMANN, Dittmar, HILBRENNER, Anke, LENZ,

Britta. *Überall ist der Ball rund. Zur Geschichte und Gegenwart des Fussbals in Ost – und Südosteuropa*. Essen: Klartext Verlag, 2011, s. 363–386.

ZWICKER, Stefan. Zdravá rivalita? Německý fotbal v českých zemích, in: *Dějiny a současnost*. 2014, roč. 36, č. 5, s. 10–13.

Elektronické zdroje

Fotbalové odznaky 1890 – 1997 [online]. [cit. 2016-04-24]. Dostupné z: <http://odznaky.wz.cz>

Fotbalové vzpomínky I.: Kád'á - Plavovlasá primadona. *Česká televize* [online]. 2003 [cit. 2016-08-05]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10281820846-sportovni-vzpominky/210471298020008-fotbalove-vzpominky-i/>

Neoficiální archiv fotbalového klubu SK Slavia Praha [online]. [cit. 2015-08-02]. Dostupné z: <http://slavia.webzdarma.cz/>

Digitalizovaný archiv časopisů Ústavu pro českou literaturu AV ČR [online]. [cit. 2016-05-07]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/>

Národní filmový archiv. Fotbalový zápas Eastbourne F. C. versus Slavia. [online]. 1911 [cit. 2016-05-28]. Dostupné z: <http://film.nfa.cz/portal/avrecord/0060315>

Přílohy

Obr. 1, 2) Srovnání mužstev SK Slavie z roku 1897 a 1910 vykazuje patrné rozdíly ve věku i sportovní vyspělosti hráčů. Na novějším snímku si lze navíc povšimnout širokého klubového představenstva včetně předsedy Zdenko Kruliše, pokladníka Augustina Navrátila nebo sekretáře Egona Rayma. Fotografie zachycuje i kanonýra Jana Koška a instruktora Johna Maddena, především však znázorňuje proměnu amatérského spolku ve specializovaný klub. (JELÍNEK, Radovan, JENŠÍK, Miloslav a kol. *Atlas českého fotbalu: od roku 1890*. Praha: Radovan Jelínek, 2005, s. 12, 14.)

Obr. 3) Fotografie AC Sparty z roku 1905, z doby slavného vzestupu a strmého pádu během epizodního působení hráčů Jana Koška, Jindřicha Baumruka a Rudolfa Krummera. Za povšimnutí stojí především pruhované červenobílé košile, zděděné po rozpadlém SK Unionu Letná. Těm však od roku 1893 předcházely vyřazené černočervené dresy ČAFC Královské Vinohrady a černé svetry s bílým „S“ na hrudi. Tradiční rudou barvu ctí klub od roku 1906. (JELÍNEK, Radovan, JENŠÍK, Miloslav a kol. *Atlas českého fotbalu: od roku 1890*. Praha: Radovan Jelínek, 2005, s. 13.)

Obr. 4) Fotografie AC Sparty z roku 1914, na níž se skrývá Antonín Hušek za Janem Ruthem před vojenskou policií. Hráči už mají na sobě slavné rudé dresy. Snímek zachycuje mladíka Kád'u-Peška i později populárního herce a komika Vlastu Burian v brankářském dresu uprostřed. (PEŠEK–Kád'a, Karel, HLAVA, W. *Dnes hraje Kád'a: praktické rady fotbalového internacionála*. Praha: Melantrich, 1940, s. 64–65.)

Obr. 5) Fotografie SK Viktorie Žižkov z roku 1913, kdy se mužstvo kvalitativně vyrovnalo SK Slavii i AC Spartě a stalo se součástí uskupení nazývaného rovněž „silným trianglem“. Na snímku lze nalézt neohroženého brankáře Rudolfa Klapku i horkokrevného předsedu Rudolfa Henčla. (JELÍNEK, Radovan, JENŠÍK, Miloslav a kol. *Atlas českého fotbalu: od roku 1890*. Praha: Radovan Jelínek, 2005, s. 14)

Obr. 8) Mužstvo SK Smíchova, které se stalo roku 1909 – po dlouhých 12 letech – prvním českým přemožitelem dosud suverénní SK Slavie. Tímto momentem se začala domácí klubová špička vyrovnávat. (JELÍNEK, Radovan, JENŠÍK, Miloslav a kol. *Atlas českého fotbalu: od roku 1890*. Praha: Radovan Jelínek, 2005, s. 14)

Obr. 7) Snímek DFC Prag z roku 1904 – rok poté co se klubu podařilo probojovat až pod samotný vrchol mistrovství Německa. Na vojenském cvičišti v Hamburku–Altoně podlehl mužstvu VfB Leipzig vysoko 2:7 i kvůli vyčerpávajícímu přesunu vlakem a prohýřené noci v nechvalně proslulém Saint-Pauli. (JELÍNEK, Radovan, JENŠÍK, Miloslav a kol. *Atlas českého fotbalu: od roku 1890*. Praha: Radovan Jelínek, 2005, s. 13.)

Obr. 8) Když došlo po pouhých dvou letech – roku 1908 – ke zrušení prozatímní účasti ČSF ve FIFA podle prosazované koncepce státních – nikoli národních nebo zemských reprezentací – začala se pražská sportovní veřejnost znovu soustředit spíše na klubovou scénu. K určitému narušení uvedeného diskurzu dochází roku 1911, kdy vzdorovitá instituce UIAFA vyhlásila vlastní mistrovství Evropy s účastí podobným způsobem vyloučených anglických amatérů a výběru Francie, která s diskriminací nesouhlasila a vystoupila rovněž. Mužstvo Čech – zachycené na snímku – soutěž vyhrálo. I když už po roce 1910 kralovala AC Sparta, sešlo se v základní sestavě 10 hráčů z SK Slavia včetně kapitána Jana Koška. Trenérem se stal znovu Madden. Fotbalisty po návratu vítaly davy na nádraží Františka Josefa I. Tehdy se kopaná se pevně usadila v každodenním životě městské společnosti. (PETRŮ, Karel. *Dějiny československé kopané*. Praha: A. Pokorný, 1946, s. 320–321.)

Obr. 1) SK Slavia (1897)

Obr. 2) SK Slavia (1910)

Obr. 3) AC Sparta (1905)

Obr. 4) AC Sparta (1914)

Obr. 5) SK Viktoria Žižkov (1913)

Obr. 6) SK Smíchov (1909)

Obr. 7) DFC Prag (1904)

Obr. 8) Mužstvo Čech (1911)